

IMPERATORIS LEONIS AUGUSTI NOVELLÆ CONSTITUTIONES AUT CORRECTORIÆ LEGUM REPURGATIONES.

Henrico Agylæo Interprete.

PROEMIUM.

Rerum humanarum vicissitudo, vitæque inconstans atque multiformis status, permultis ac omne genus Legibus ortum præbuere: quæ Leges, quæ sua multitudine ad quascumque se facile res protendant, quum illas sibi admovent, quidquid recte aut secus sese habeat, dijudicant. Sunt itaque tamquam custodes quidam vitæ nostræ & medici 1: dum mala, partim ne oriantur ac in communem vitam promanent, impediunt 2: partim vero quæ mala occulta sunt, insinuanterque irrepserunt, eorum noxam corrigunt, ac velut radicitus vitiositatem evellunt, eamque non sinunt corroborari. Atqui earumdem humanarum rerum cursus velutque reciprocus quidam æstus dum sursum deorsum omnia vertit ac volvit, & multa, quæ recte constituta essent, in pejus commutat, permulta item oblivione obruit, ut perinde, ac si in rerum natura visa nunquam essent, incognita sint: non mediocrem illis labem intulit, has profundo silentio tegendo, in illis vero, ut inter sese dissentiant, efficiendo: idque alias, dum illi ipsi, qui illas tulerunt, in priore sententia ac voluntate non persistunt, verum sibi ipsi contradicunt: alias etiam, dum posteriores modo consuetudine, modo Lege illis contraria sustinent, at hinc confundi Leges, nec exiguum rebus mortalium inferri detrimentum contingat, aliis cum aliis commutatis, talorumque inftar huc illuc temere volventibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo & imperturbato statu salus Reipublicæ dependet, in tanta confusione perturbationeque versari: indignum neglectu rati, quam accuratissima Leges inspectione ac consideratione dignati sumus: & quas obtinere conducibile fore animadvertimus, illis selectis, scripto Imperatoris nostræ Majestatis decreto in Republica auctoritatem confirmavimus: utque controversias dijudicarent, insuper etiam scivimus: quas vero inutiles iudicavimus, harum nonnullas in perpetuum silentium conjectas, decreto & ipsas a Legum honore atque ordine exulare iussimus; quarum autem nullam profus mentionem fecimus, has etiam, hoc ipso quod earum non meminerimus, juxta atque illas in exilium ejecimus. Denique quoniam & inter receptas consuetudines nonnullas ratione non destitui, talesque, quales prudens aliquis non contemnat, vidimus, has quoque Legis prærogativa honestantes, ex inscriptæ consuetudinis statu ad Legis imperium atque honorem eveximus. Quum ergo hæc ita a nobis comparata sint, sciat quisque, quod quæ Leges per scriptum Imperatoris nostræ Majestatis decretum auctoritatem nactæ, aut quæ consuetudines Legis dignitate honoratæ fuerint: hæc & in Republica obtinebunt, & controversias in se suspensas habebunt; quæ autem ab illis in contrarium vergunt, aut mentione sempiternam illis taciturnitatem injungente, citra hanc etiam, ut quæ cum despectis ejusdem conditionis sint eodem decore dignæ habitæ sunt: hæc vero dehinc & rejectæ, & a Republica exales atque extorres erunt.

CONSTIT. I.

QUOD UNUMQUEMQUE, QUI JUDICANDI PRÆROGATIVAM ACCEPERIT, QUEMADMODUM LEGALIUM CAPITULORUM A NOBIS HABITUS DELECTUS STATUERIT, DIRIMERE CONTROVERSIAS OPORTEAT: QUÆ VERO INTER REPROBATA I HABITA SUNT, UTI EX ILLIS NULLA LITIS AMBIGUITAS DIJUDICETUR.

In nomine ejus, qui universo humano generi salutare
Leges tulit, Christi veri Dei nostri.

Imperator Caesar Flavius Leo, pius, felix, inclycus, Victor, Triumphator, omni ævo venerabilis, Augustus, fidelis Rex: Sylliano illustrissimo sacrarum nostrorum officiorum Magistro.

Celeberrimi ille inter Imperatores nominis Justinianus, quum animo esset erga Rempublicam & optima, & ejus utilitatum studiosiss. velut sylvam quamdam, Constitutiones in Romano Imperio inde ab initio usque ad suam ætatem diversis temporibus editas accipiens, quo bene de subditis mereretur, industria & laboribus suis opus admiratione dignum, universalium nempe Legum illam incorporationem, summa cum contentione efficere est conatus. Si quid contrarium, aut inconveniens apparet, repurgavit: ex quibus vero compositum Reipublicæ ac decorum statum existitum crederet, hæc in unum contexit, atque velut in artem aliquam informavit, quasque in una justitiæ libra, a qua justum a diverso & injusto discernitur, constituit & collocavit. Atqui (ut constat) ubique est pulcherrimum, *Ut ne quid nimis*. Quum namque in multas partes divisam Legum substantiam ac materiam in unum corpus tanta cum laude coagmentasset, præterea etiam, quæ legalis regiminis ordinem & convenientiam sæpenumero labefactarent, in concordiam redegisset: itaque quod ad hæc sola omnes sententiæ ferendæ essent, in unum consensum judices compulisset, eosque ad pacifice judicandum, legalibus capitulis in tranquillo & ab omni contentione libero statu constitutis, inter se conciliasset: his ille non contentus, sed præstantius quippiam in Reipublicæ gratiam postmodum conficere cogitans, imprudens iis, quæ postea statuit, primum opus evertit: neque alterum vituperationi non obnoxium fecit, cum ex posteriore ipsius instituto non paucæ adversus prius suscitata contradictiones & controversiæ sint. Atque ad hunc sane modum ipse Justinianus a se ipso vitium passus est. Certe quidem cum usque ad hodiernum diem nunc ex recentioribus sanctionibus, nunc ex inscriptis, & non aliunde, quando 2 quod multitudini placeant, auctoritatem præ se ferentibus consuetudinibus, permulta ab illo tempore innovata sint: parum abest, quin res legalis prorsus turbata confusaque sit, & communis vitæ negotia sursum deorsum subsultim ferantur. Quapropter cum & quid aliud, hæc certe, quod opitulatrice nostra industria & cura necessario potiat, dignum sit ** tractatum insuper & consuetudinibus, quæ ad rerum gubernationem devenissent, diligenter excussis, Legum inter se contradictionem sustulimus: quicquid adversarium & ad præsentem rerum constitutionem rationemque illicitum esset, huic legalem auctoritatem abrogantes: quæcumque vero consuetudines non male, neque noxiæ de rebus constituere viderentur, has non amplius inscriptas & neglectas consuetudines manere sivismus, sed ad Legis vim ac potestatem extulimus: alicubi autem & ad sævitiam quiddamque præfractius spectantem, ac seu justitiæ penitus oblitam Legem, ad suum decentemque modum

Legibus debita cum æquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto dispositis & constitutis, omnibus, quibus iustitiæ trutinæ commissa sunt, & magistratibus & iudicibus mandamus, ut, quæ Leges ab Imperatoria nostra Majestate a legali solo exulare iustæ sunt, has inutiles judicantes, dehinc in omne ævum rejici sinant: secundum reliquas vero scriptas atque veteres, & quæ haud ita pridem a sempiternæ memoria Patre nostro, atque nunc a nobis selectæ, aut latæ sunt, controversiis dijudicationes suppeditent, neminique posthac ad aliquam a legali auctoritate exterminatam juris speciem declinare, neque ad consuetudinem quampiam, quæ accepta prærogativa pro eo, quod consuetudo esset, ac diceretur, ad Legis majestatem & honorem a Potentia nostra subverta non sit, recurrere permittatur.

CONSTITUT. II.

UT, QUI CETERA SECUNDUM SACROS DIVINOSQUE CANONES EPISCOPALI DIGNITATE DIGNUS ESSE PROBATUR, SI LIBERI EX LEGITIMO MATRIMONIO ILLI SINT, OB ILLOS IN CONSEQUENDO HONORE NULLUM IMPEDIMENTUM SENTIAT.

Aliter,

UT, QUI ALIOQUI PRINCIPE SACERDOTIO DIGNUS EST, SI LEGITIMI ILLI LIBERI SINT, NON IMPEDIATUR ILLUM CONSEQUI.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constant. Archiepiscopo & Patriarchæ universali.

Cum sacrosancti divinique Canones, & quicumque alii de Sacerdotio ac Episcoporum creatione statuere, in optimum numerisque omnibus plenum editi sint modum (& quidem quomodo illi non exacte perfecteque editi sint, quum divina inspiratio in auctoribus efficaciter operata sit?) mirari subit, quomodo non veriti nonnulli sint, sacras divinasque Leges, tamquam illæ absolute non essent, promulgatis aliis Legibus abrogare. Etenim cum sacri Canones, quibus locis de Episcoporum creatione præscribunt, statuunt, eum, qui ex legitimo matrimonio liberos habeat, si modo in reliqua vitæ ratione nihil impedimenti sit, ad primum Sacerdotium promoveri posse: hi in contrarium statuentes i ajunt, ut ii, qui liberos habent, tametsi legitimi conjugii munus sint, ad episcopalem dignitatem evadant, suo impedimento non vacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod istiusmodi affectione quadam erga liberos (quid enim quis aliud dicat?) sacras facultates oblaturus videatur. Verum non recte sese illa ratio habet. Sic namque ne fratribus aliisque cognatis superstitibus accessum quisquam ad Episcopatum haberet: siquidem & ad hos sanguinis propinquitatisque affectio respicit. Quin & hoc prævidentes divini Canones, fecerunt Episcopis potestatem, ut si ipsis pauperes cognati essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus sublevarent. Nostra igitur Imperatoria, quæ ex Deo est Majestas, si mandatis divinis insistatur, id longe convenientius fore animadvertens, consonam illis profert Legem: ut quemadmodum ipsis videtur ad primum Sacerdotium promoveri posse 2, qui illo honore alioqui dignus sit, tametsi liberi ipsi, Lege tamen honorati sint: id ita liceat: & ita quidem censens, ut a lege, quæ contradicere ausa fuit, in audaciæ pœnam perpetuum in futurum exigatur silentium.

CONSTITUT. III.

UT, QUI SACERDOTES CREANDI SUNT SECUNDUM ECCLESIE RITUS, EA LEGE CREENTUR, UT OMNEM DEINCEPS VITAM COELIBEM AGANT; AUT, SI MATRIMONIUM CONTRAHERE VELINT, PRIUS ID FACIANT, AC DEINDE AD CREATIONEM PROCEDANT.

Aliter,

QUOD ANTE INEUNDUM SACERDOTIUM MATRIMONIUM CONTRAHI DEBEAT.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constant. Archiepiscopo, & Patriarchæ universali.

Dum decenter inde ab initio de iis, qui faciendis Deo sacris digni essent, ecclesiasticus ordo constituerit, non recte (meo quidem iudicio) qui præsentis temporis consuetudinem sequuntur, interdum ecclesiasticam traditionem contemnunt. Nam ubi illa mandat, ut, qui creandi Sacerdotes sunt, aut per omnem vitam, si

promissum non falsum fore fidant, cœlibatum voveant: aut, si illum servare impossibile ipsis videatur, legitimum matrimonium ineant, ac deinde divinum Ministerium suscipiant: consuetudo, quæ in præsentem obtinet, iis, quibus matrimonio conjungi in animo est, concedit, ut 1, antequam uxorem duxerint, Sacerdotes fieri possint, & deinde biennium ad perficiendam voluntatem jungi matrimonio volenti præstituit. Id igitur, quia indecorum esse videmus, jubemus, ut ad vetus Ecclesiæ & antiquitus traditum præscriptum dehinc creationes procedant. Neque enim dignum est, ut, qui spirituali ascensu supra corporis abjectionem & sordes evecti sunt, hi rursus ad carnis sordes delabantur: sed e diverso, ut divinum Ministerium ex corporis sordibus tamquam in altum aliquem gradum conscendat, convenientius fuerit.

CONSTITUT. IV.

UT NON MODO UNIVERSALIS ECCLESIE SACERDOTES, VERUM ETIAM QUI AD QUAMCUMQUE SACRAM ADEM PERTINENT, SI IN HOC VOCENTUR, LICITE SACRA MYSTERIA I EXPONERE, DIVINUMQUE CULTUM CELEBRARE DOMI PRIVATE POSSINT.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarchæ universali.

Placuit veteribus, ut, quæ sacrificia & communionem in privatis ædibus fiunt, ab illis Sacerdotibus, qui ad generales Ecclesias pertinent, solis celebrentur, ab aliis vero, qui alicui alii sacræ ædi addicti deserviunt, privatoque vitæ in statu sunt, ut nullum neque officium, neque sacrificium perficiatur. Atque hoc quidem ut statuerent, religionis conservandæ causa in mentem illis venisse videtur, quo videlicet (ut conjicere est) dum nonnulli sacerdotii prætextu lethale defectionis malum regunt, usu non veniant, uti, qui profanati sacrificii participes fuerint, longe magis contaminentur, quam expientur. Qui profecto eorum, qui istiusmodi religioni cautionem excogitarunt, propositus finis hoc ipso nomine, quod sacrosanctæ fidei stabilimentum adinvenerint, simul laudabilis, simul commendatione dignus est. Verumtamen quatenus se firmitatem allaturos existimarunt, eatenus illam ex Lege promanasse atque se extendisse non videas. E diverso vero subinde illam ipsam Legem religiosi & divinis Ministeriis operam navantibus etiam adversari conspiciunt. Ut autem pollutus Sacerdos, qui notus non est, pollutæ suæ iniquationis aliquem participem faciat, verisimile fortasse est aliquando id evenire: verum non ita, ut semper & omnino tale quiddam contingat. Quis enim animo tam facili est, tamque omnia promiscua habet, ut, quem non norit Sacerdotem, neque ejus religionis, neque quibus moribus sit, hunc ad sacrificandum advocet? Rursus vero, qui defectionem moliantur, remque sacram profanantem faciunt, ne illi cum alienis ab impietate conventus agere non velint. Ut unde stabiliri Lex videtur, non inde, quemadmodum existimatum sit, stabiliri. Tum & religiosi in multis utilitatibus consequendis eandem impedimento esse comperitur. Siquidem cum divina gratia in omnibus fere omnium non modo potentiorum, verum etiam tenuiorum domibus sacraria Deo erecta sint, & vero sumtus reliquaque ad rem familiarem necessaria Sacerdotibus ab omnibus similiter suppeditari non possint: evenit propter Legem, ut (quemadmodum dixi) qui tenuiores sunt, quam ut privatim Sacerdotes suscipere possint, per sæpe divinatorum mysteriorum expertes maneat, & sacra delubra, quæ in illis sacrificia fieri debeant, hic defraudentur. Quin verisimile etiam est, nonnunquam defunctorum memoria instante, ob defectum Sacerdotis præsentem memoriam diem nullo facto sacrificio elabi, ut inde & qui hic vivunt, & quos altera vita tenet, utrisque non exiguum damnum obveniat. Statuimus igitur, ut non solum generalis Ecclesiæ Sacerdotes, sed etiam, qui ad quamcumque aliam Sacerdotum domum pertinent, quibuscumque cujusque domus dominis accersitis accessum ad sacra Oratoria & sacrarum rerum functionem dare voluerit, in quibuslibet ædibus sacrificandi 2, Deique arcana enarrandi facultatem habeant. 3.

CONST. II. (1. l. 42. §. 1. C. de episcopis. Nov. 6. c. 1. §. 4. Nov. 123. c. 1. pr. Nov. 137. c. 2. (2. Abrogatur d. §. 1. d. Nov. 6. c. 1. §. 4. Nov. 123. c. 1. pr. Nov. 137. c. 2.

CONST. III. (1. Nov. 79. infr.

CONST. IV. (1. Adde Nov. 15. infr. (2. Fac. Nov. 131. c. 8. (3. Abrog. Nov. 58. d. Nov. 131. c. 8.

CONSTIT. V.

NE, QUIBUS, POSTQUAM MONASTICÆ VITÆ INSTITUTUM SUBIERINT, FACULTATES SUPPETUNT, IN UNIVERSUM HI DE ILLIS TESTARI PROHIBEANTUR: SED, UT, SI, QUO TEMPORE MONASTERIUM ADIERUNT, IN ID QUIPIAM CONTULERINT, IN ILLORUM POTESTATE SIT, UT QUEMADMODUM VELINT, DE IIS, QUÆ SIBI POSTMODUM PARARUNT, IN PLENUM ASSEM ETIAM TESTAMENTUM CONDANT. SI VERO NIHIL AB INITIO INTULERINT, TUM UT DE BESSE STATUENDI FACULTATEM HABEANT; ACCIPIAT.

Aliter.

UT MONACHUS DE ACQUISITIS TESTARI POSSIT.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo & Patriarchæ universali.

Quoniam de Monachorum bonis, quæ post susceptam vitam monasticam coacervassent, persæpe nobis una cum Dei amantissimis sub te primariis Sacerdotibus dubitare te (o divinum, & ut inundo præluceas, in magno Ecclesiæ firmamento a principe lumine collocatum lumen) dixisti, an Constitutione facta Monachos istiusmodi bonorum dominos designari oporteret, an vero ipsos ab illorum dominio arceri conveniret; nimirum quod tamquam nubes, quæ istinc ambiguitas existit, rationis radios, quo minus perspicue ea res dijudicari possit, subeat & offuscet: quoniam (inquam) de hoc dubitantes variis nos postulationibus ad hujus rei considerationem una vobiscum suscipiendam hortati estis: nos, ut in aliis, ita & hic sacerdotalem tuam dignitatem venerantes, ad satisfactionem petitionis tuæ accingimur. Ac illa quidem primum a nobis dicantur, quæ a veteribus & de illis, qui se jam in monasticam Rempublicam adscribi volunt, constituta sunt: illis nempe de rebus suis prius testandum esse, ac deinde ad concupitum vitæ institutum procedendum, nec dispositionem rerum suarum vitæ mutatione anticipandam. Nam si hoc ita evenisse constet, non amplius ipsis jam tonsis, ut de rebus suis quicquam statuunt, permittendum esse: omnemque substantiam, in qua Ecclesia tonsi sunt, illi cessuram. Quod sane de iis, qui vitam monasticam jam subierunt, decretum (extra quam si liberi, qui hereditatem petant, supersint) & optimum, & ita, ut nemo possit melius, constitutum est: tum nec addi, nec adimi illi quicquam queat. Etenim, qui ante mutatam vitæ rationem, quam bonorum dispositionem in arbitrio suo positam haberet, de iis statuere noluerit: merito postmodum id facere prohibetur, ut qui se ipse in has angustias conjecerit. Propterea enim, quod, quum licitum ipsi esset, prædisponere res suas testamento noluerit, ejus postea faciendi facultatem, tamquam ab ipso damnatam, sibi adimi, id vero jure longe optimo sustinet. Ceteroquin etiam, quomodo non absurdum fuerit, si qui se ab hujus vitæ curis sejunxerit, illarum adhuc onus sufferat, indeque promanante molestia prematur? Liberos igitur, qui in Monachorum numerum adscriptus est, (quemadmodum dixi) quando non habet, non profecto hoc decretum decreto alteri cedat. At si liberi supersint (non enim tunc illos propter parentis silentium damno affici fas esset) non omnino testamenti ordinationem monachicus habitus impediatur: sed manifestum est, quod à de liberorum portionibus testari poterit, quæ illis æquali legitimaque divisione attribuentur. Quæ vero pars ad ipsum respicit, in ea testamenti factio deficiat: quippe quæ integra ad Monasterium pertineat. Ceterum si mors etiam (ut multi sunt ærum humanarum casus) subito superveniens rerum distributionem inercipiat, neque tunc quidem, quæ liberis succurrat, dispositio omnino conticebit: sed secundum dictum modum, quæ ad illos pertinent legitimo ipsis jure separabuntur: residuum autem involabit Monasterium. Atque hæc quidem de hisce facultatibus, quas ante susceptam vitam monasticam habuerit quisquam. Verum de quo paterna vestra Beatitudo prodire decretum petiit, (de iis nimirum rebus, quæ post monasticæ vitæ susceptionem accesserunt) de eo hoc statuimus, ut inde ab eo tempore, ex quo monasticæ vitæ rationem susceperit, consideratione procedente, quæ postmodum ab ipso comparata sunt, discernantur. Non enim, quod qui a profana vita ad monasticam transit, nisi prius testetur, testandi postmodum facultate privatur: ideo & de iis, quæ postmodum conquiescit, quicquam statuere in universum prohibeatur. Illic namque jure testamenti factioe privatur: quia quum ipsi in profano statu res adhuc tractanti aliquid con-

stituere integrum esset, eo ipso, quod id non fecerit, se ipse in has angustias circumcluserit: hic vero nihil simile est, ut quisquam aut a seipso, aut ab alio prohibeatur. Quod si quis dicat, hoc solo nomine, quod Monachus sit, Monasterium omnia esse percepturum: haud scio, si istiusmodi, quæ Monachos deceant, statuatur. Primum enim, an, qui homines opum contemptum professi sunt, hos ita illas amplecti, ac quacumque ratione retinere convenit? Deinde sint alicui cognati pauperes, alioquive noti, qui consolatrice manu indigeant: quomodo non ab omni humanitate alienum, nullo illos ex cognati rebus sublevamine dignari, tamquam non modo peregrinos, sed & cognatos amicosque propellere, atque omnia ad se trahere, Monachis decorum sit? quemadmodum helluones, voracesque homines nullam omnino partem aliis, qui una accumbunt, relinquere velle videmus. Neque enim servus servitutis vinculis liberatur, neque egenus commiseratione potitur, non alius quisquam necessitatibus pressus consolationis fructum invenit, quum omnes Monachi facultates Monasterio dantur. Ac propter hoc sane statuimus, ut si quis, quo tempore Monasticam vitam suscepit, Ecclesiæ quidpiam consecravit, illi circa res postmodum comparatas liberam ratumque judicium sit, quomodocumque de illis statuere velit: sin nihil omnino ab initio in Monasterium allatum sit: tum ut bifariam substantia dividatur, ita ut una pars in bessem, altera vero in trientem circumscribatur, ac Monachus, quomodocumque ipsi visum fuerit, de besse testamento statuatur: trientem autem applicetur Monasterio. Atque hæc quidem, de quibus requisitis nostra decrevit Potentia. Oportebit autem tuam Beatitudinem, quæ decreta sunt, omnibus sub ipsa Dei amantiss. Metropolitanis facere manifesta, & hos similiter sub te constitutis Episcopis, illosque, quarum curam sortiti sunt, Ecclesiis ista indicare: quo videlicet & in præsens, & in futurum hæc ab omnibus tum cognoscantur, tum hunc ad modum fiant.

CONSTIT. VI.

UT UTRUMQUE TEMPUS, TUM QUOD SANCTA SEXTA CONSTITUIT SYNODUS, TUM QUOD DECERNIT DIVUS BASILIUS, IN IIS, QUI MONACHI FIERI STATUUNT, OBSERVATUR: ET BONORUM EJUS, QUIA SYNODO PRÆSTITUTO TEMPORE MONACHUS FIT, DISPOSITIO SECUNDUM EDITAM A NOBIS FORMAM PROCEDAT.

Aliter.

UT DECENNIS I PUER IN MONACHORUM

NUMERUM ASSUMATUR.

Idem Imper. Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo & Patriarchæ universali.

Quo tempore eos, qui monasticam vitam subire desiderant, re concupita potiri oporteat, id, quia non unum atque idem, sed aliud atque aliud a divinis nostris Patribus præstitutum sit, ut ad hunc etiam tractatum dijudicandum, & quæ subesse videtur, contrarietatem conciliandam me componerem, effectum est. Itaque, quæ magnus ille ac admirandus decernit Basilius (ut videlicet, qui monachicum habitum ambiunt, decimo sexto primum, aut decimo septimo ætatis anno digni illo habeantur) quæque sancta Sexta mandat Synodus, anno decimo, qui istiusmodi vitam capefferent, suscipiendos esse monens: hæc cum sanctiss. Patriarcha Deique amantissimis Metropolitanis diligenter expendentes, neutram sacrarum Legum diximus esse contemnendam, sed contra ad utrumcumque tempus religioso habitu, qui illum sumere capiunt, dignos habere jubemus. De bonorum autem dispositione peculiarem sententiam pronuntiavimus, ut nempe, qui sexto decimo, aut decimo septimo tonderi voluerit, de rebus suis, quomodo velit, statuere possit. Existimo enim, propterea etiam magnum illum Basilium hoc tempus huiusmodi ætioni tribuisse, quod ad id legitimæ ætatis requisitio ad statuendum de rebus suis impedimento non sit. Qui vero decimo anno in Monasticæ vitæ sanctimoniam mutato statu transire in animo habeat, ut neque huic salutaris conatus impedimentum aliquod obviet (hoc enim, ut videtur, & sacra Synodus intelligens, ac volens, tempus, quo vitam monasticam adire esset, ampliavit) ne tamen is, quo modo istiusmodi vitam ineundi, sic etiam de rebus suis testandi facultatem accipiat: sed donec illud tempus, quo legitimam plenamque

(3. Adde l. 7. §. 1. in fin. ff. qui satisfacere. l. 2. §. 2. ff. si quis cautionib.

(4. Abrogatur Nov. 5. c. 5. Nov. 123. c. 38.

CONST. VI. (1. Fac. l. 53. in pr. vers. præterquam. C. de episcopis.

(2. Adde Nov. 5. supr.

CONST. V. (1. Nov. 5. c. 5. Nov. 76. Nov. 123. c. 38. (2. d. Nov. 76. in fin. d. Nov. 123. c. 38.

ad testandum atque potestatem capit, advenerit, a disponendis rebus inhibeatur. Quod si (ut sunt res humanae) ante illius temporis completionem e vita excefferit, servi ejus omnes a servitute liberentur: reliqua vero bona bifariam dividantur in bessem & trientem: ac bessem quidem Monasterium auferat, triens autem defuncti cognatis detur. Quorum si nulli supererunt, quos bes processit, eo triens quoque abeat.

CONSTIT. VII.

UT QUOTIESCUMQUE A CLERICORUM HABITU AD PROFANORUM TRANSIRE PER VECORDIAM ALIQUIS TENTARIT, IN ILLUM IS INVITUS ETIAM RESTITUATUR.

Aliter.

NE CLERICUS DENUO PROFANUS FIAT.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo & Patriarcha universali.

Quemadmodum antehac, quando certiore firmioreque rerum constitutionem investigarem, si civilis Lex plus roboris ac firmitatis, quam ecclesiastica, praebere videretur, illi prerogativam dedimus: eo modo & hic decretum sacrum recte rerum moderationi quam civile sit, conducibilis fore intelligentes, illi per assensionem consona praescriptione edita, statuimus, ut, quicumque Clericorum habitum mutare profanorum habitu improbe instituerit is, quotiescumque actus fuerit in istiusmodi vecordiam, secundum ecclesiasticum decretum, quantumvis invitus in Clericorum habitum restituatur: tamen qui ecclesiastici ordinis statum recipiat, dignus non sit, uti qui se ipse illo indignum transugio constituerit.

CONSTIT. VIII.

UT QUI REJICERE VENERANDUM MONASTICAE VITAE HABITUM IN ANIMUM INDUXERIT, AC PRO ILLO PROFANORUM HABITUM SUSCEPERIT, QUOTIESCUMQUE HOC FACERE AUSUS FUERIT, ETIAM INVITUS IN ILLUM RESTITUATUR: ET EX QUO MONASTERIO IMPROBE AUFUGERIT, EIDEM REDDATUR.

Aliter.

DE EO, QUI VITAM MONASTICAM DESERIT, QUI PRÆSIDUM COHORTIBUS I ADSCRIBI SOLET.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarcha universali.

Quam alioqui, qui in composita vivere instituunt, ac pra laudatis moribus sectantur vitiosos, quotiescumque flagitii quicumque designasse deprehensi sint, malum ipsorum institutum multifariam coerceatur, nec improbam, scelestamque voluntatem ac molitionem correptione vacare toleretur: subit mirari, quomodo Lex vetus iis, qui monasticae vitae exercitationi se mancipassent, deinde vero stationem suam & ordinem deseruissent, quomodoque sacrae literae habent, tamquam canes ad suum ipsorum vomitum, aut sues ad pristinae vitae coenosciam cloacam reversi essent, ac profanorum in habitu statumque se ipsi collocassent: improbum hoc scelus tentari omninoque perfici permiserit. Jubet enim, ut, qui semel monasticae vitae institutum reliquerit, unde flagitiose existens, reverterentur: qui vero iterum id ausi essent, ex eo tempore pulsati Monachatu, inter cohortales provincialis cohortis recenserentur. Atqui, si ut desertor ordinis profanorum habitu indueretur, id illi statutum pulchrum visum fuit, quid causae est, cur ipsam ab initio ita non vestierit: sed ut, qui Monachus professionem suam semel deseruerit, is ad illam, quamlibet invitus denuo cogereatur, constituerit? Si hoc ita praecipere decorum putavit, quare in eodem decreto non consistit, sed tamquam ipsum placiti sui poeniteat, miserum illum Monachum ad militarem vitam protrahit? Nequaquam vero id nobis esse fas videtur, neque qui in divinae militiae legiones receptus sit, hunc in mundanis militiis placet collocari. At contra, quod ecclesiastico ordini observari debere visum est, ut si quis saepius vitam monasticam aspernatus vagetur, huic profanum habitum recipere non concedatur, id per Legem etiam nos jubemus. Si enim, qui vitam Monasticam exiit,

CONST. VII. (1. Nov. 8. infr.)

CONST. VIII. (1. l. 53. §. 1. C. de episcopis. Nov. 5. c. 6. Nov. 6. c. 7. Nov. 123. c. 42. (2. d. Nov. 123. c. 42. (3. Abrogatur d. Nov. 5. c. 6. d. Nov. 123. c. 42. l. 53. §. 1. C. de episcopis l. ult. §. 4. §. 5. in fin. C. de episc. aud.)

Corp. Juris Civ. TOM. II.

mundanae voluptatis velut asylo concitus id facit: quae ratio est, tamen si semel cupiditatis suae motu prohibitus sit, quum, si rursus ad hoc faciendum animum appellat, se ad finem insolens suum consilium perducitur, ac in profanorum statum recipiendum esse sciat, ut is non omnibus modis Monasticae vitae institutum iterum communi vivendi modo mutet?

CONSTIT. IX.

DE SERVO, QUI IGNORANTE I DOMINO CLERICUS FACTUS EST.

Idem Imperator Stephano sanctiss. universalique Constantinopolitano Archiepiscopo.

Eidem recte rerum ecclesiasticarum constitutionis cura insistentes, quaeque sacrosanctis Canonibus placuerunt, hisce nos etiam album calculum adjicientes, ab adversariis civilibus Legibus hanc contradictionis poenam, ut ex legitimis constitutionibus subtrahantur, exigimus. Ut enim qui, cum servilis conditionis esset, ignorante domino venerandam sacerdotii dignitatem assumpserit; nudatus istinc promanante honore, in pristinum servitutis restitueretur statum, secundum Ecclesiae Dei voluntatem & nos constituimus. Legem 2 autem, quae servum ignorante domino sacerdotem factum, servitute liberat, huc, ut neque effectum, neque fandi facultatem habeat, redigimus.

CONSTIT. X.

DE SERVO, QUI INSCIO DOMINO MONACHISMUM SUSCEPIT.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarcha universali.

Quam praestans Monasticae vitae professio sit; quique suave illud & beatum jugum suscipiunt, quanta illi reverentia & honore digni sint, scimus quidem & ipsi. Itaque non quo illum vituperemus, sed potius quo vituperatione eximamus, haec statuere visum est, & censemus. Quanto enim illa admirabilior diviniore est, tanto majore & quidem quanta maxima attingi cum veneratione, nequaquam vero ingratitude & improbitatis velamen ac praetextum Monasticae vitae dignitatem fieri oportet. Et certae quomodo improbitas dicenda non est, si homo servus, dominum suum fugiens, ad illud vitae institutum deveniat? Quoniam igitur de servis fugitivis ad vitam Monasticam devenientibus, statutum a superioribus est, ut si intra tres annos fugitivus manifestus fiat, illum habitu nudatum recipiendi facultatem dominus habeat: si vero usque in tertium annum incognitus manserit, tamen postmodum agnoscat, ut domini potestati non obnoxius sit, praeterque illius voluntatem liber mancipetur: & vero inde multos fugiendi dominos suos occasionem cepisse, ac re honesta, Monasticae vitae professione, ad tegendam malitiam abuti videmus (cuilibet enim servo per facile est, ut ad triennium se occultet, deindeque libertatem consequatur) jubemus, ut quocumque tempore servus tali consilio Monachus factus delituerit, si ipsum aliquando dominus inveniat, nihilominus is, quem male proposito habitum sumpsit, hoc exuat, rursusque in domini potestatem subigatur. Nam quod pio affectu habitum illum sumpsit, quantumvis id verbis ipse fingat, ne dici quidem potest. Sive enim cum benevolo placidoque domino uteretur, pro amore, odio concepto, fugere decreverit: extreme ingratitude & improbitatis argumentum habens: sive (ut sunt res humanae) molestiis & injuria affectus non tolerarit, ac idcirco dominum deseruerit, quomodo eam Republicam magnificet, quae cives suos in Christi crucem & mortem continenter respicere vult?

CONSTIT. XI.

DE SERVO, QUI IGNORANTE DOMINO EPISCOPUS FACTUS EST.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarcha universali.

Quod de servo, qui venerandam sacerdotii dignitatem furatus sit, idem & de illis servis, quibus nesciente domino ad primarii sacerdotii honores ascendere visum est, statuimus: ut videlicet secundum ecclesiasticam constitutionis voluntatem ex autoritate, honore, in quem clam irreperint, priventur, & ad suum servilemque statum reducantur. Non enim profecto, qui aliis in re-

CONST. IX. (1. Nov. 123. c. 17. (2. d. Nov. 123. c. 17)

CONST. X (1. Nov. 5. c. 2. §. 2. ver. trienni.)

CONST. XI. (1. Nov. 9. supr.)

bus furto vel fraude aliquid subtrahunt, his non modo ea, quæ subtraxerint, retinere non concedimus, sed interdum etiam ut maleficos puniemus: & qui tantarum rerum furta audent, hos inde honeste vivere, & ex uno fraudis pessimo exercitio duo omnium longe pretiosissima, libertatem & Sacerdotii prærogativam, lucrari sinemus. Ergo, si quis servus ignorante domino Episcopus creatus sit, inde ad servitutis effugium nil juvatur.

CONSTIT. XII.

DE OFFICINARUM I MAGNÆ ECCLESIE USU.

*Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo,
& Patriarchæ universali.*

Constantinus 2, is, qui primus Christi nomine Imperii coronam splendidiorem ac augustiorem reddidit, ubi etiam dignum aliis suis præclaris facinoribus Imperatoriæ cura fore prospexisset, de sepultura nempe eorum mortuorum, quos in ea etiam re egestas premeret, officinas, ex quarum vestigali necessariis ad humandos mortuos sumptus suppeditandos ordinasset, sanctæ Dei Ecclesiæ applicavit. Hanc igitur provisionem quum piorum hominum æmulatio postmodum exceperet, quæ & ipsa pauperibus ad sepeliendum sufficeret, permultum illa in hunc usum sumptus auxit. Verum nunc omnino nihil ea sollicitudine, qua initio ter ille quaterque beatus Princeps voluit, dispensari inde videas. At nos, & scientes quidem, quod postquam Ecclesia officinarum vestigalia occupavit, tametsi (quod usus non postulet) in quem ab initio constitutum est, Numinis cultum illa non expendat, in aliud tamen quodpiam ministerium, & ipsum ad Numinis cultum pertinens, prorsus illa dispenset: statuimus, ut, quæ de his jam olim edita Constitutio 3 est, immota & inviolata permaneat. Officinæ autem omnes, quæ in hoc ministerium attributz sunt, supra mille numero sunt ad centum.

CONSTIT. XIII.

DE PERPETUIS EMPHYTEUSIBUS.

*Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo,
& Patriarchæ universali.*

Rem fraudulentam simul & illicitam consecratarum Deo ædium (Ecclesiarum videlicet, hospitiorum, & viduis pupillisque alienis destinatarum domuum) præfectos etiam audere, ad nostras delatum est aures. Narratum est enim, quum domus elocatz sint, jamque tempus pacto constitutum decurrat, quando locationis terminus ac possessionis renovatio instat, non fieri certam aliquam & statutam solutionem, quam peculiari nomine εἰσδέκτικόν vocant: sed quomodo præfectis pro ipsorum avaritia visam sit, ita exactio-nibus domuum possessores prægravari. Id igitur cum omnibus grave, tam pauperioribus (quod ita ipsis durior egestatis necessitas imponatur) longe esse acerbissimum videntes, ne id amplius fiat, Lege cavemus: sed, ut certa quantitate ad duplum emphyteutici vestigialis constituenda solutio definiatur: & insuper omnis illatio locationis instrumentis inscribatur, domuique nulla novatio adferatur: non vero in præfectorum quæstum intervertatur, dum illi non, ut domuum utilitati consulant, sed scelestæ sibi lucrum parent, hoc agunt.

CONSTIT. XIV.

DE IIS, QUI MONASTERIUM IMPERFECTUM RELINQUUNT.

Eidem

Qui præcipitanter ambitioseque ad faciendum aliquid fertur, ac ipso in initio viribus ac facultate destituitur, sive manifestum vitium, sive benignitatis speciem conatus præ se ferat, simul ille reprehensione dignus, simul aspernandus est. Hoc sane &, qui similitudines ab initio proverbialiter loquitur, Dominus noster & Servator in Evangeliiis vult, ubi de ædificatione Urbis & absolutione, ac de similibus fermocinatur. Merito igitur & sacræ Leges & civilia decreta similes edunt, ejusdemque sensus admonitiones, ut, quicumque Monasterium construere instituerent, si ad perficiendum opus pares non essent, id aggredi prohiberentur. Oportet enim quascunque res, ubi ad perfectionem pervenerint, tum demum convenientem appellationem indidisci: nequaquam vero nomen rebus imperfectis, ut consummatæ constitutionis sint, præstare potest. Itaque (quod dictum est) recte sacra civilisque Lex I

CONST. XII. (1. Nov. 43. Nov. 59. (2. d. Nov. 43. in princ. d. Nov. 59 in pr. (3. d. Nov. 43.

CONST. XIV. (1. Nov. 67. c. 2. Nov. 131. c. 7.

eos, qui ad rem absolvendam pares non sint, fabricandi Monasterii inceptio prohibet. Verum quoniam incognitum illud est, quando Monasterium sufficienter absolutum judicari debeat (non enim expresse ab illis hujusmodi absolutio definita est) hac de re certum atque evidens Edictum promulgare placuit. Dicimus igitur (quoniam divinum os loquutum est: *Ubi duo aut tres in nomine meo congregati sunt, ibi in medio illorum sum*) quod opus aliquod Monasterii appellationem subiturum, minimum tribus 2 sufficere oporteat: quod nimirum idem opus, si facultatibus quoque abunde instruat, ad celebritatem nominis etiam valeat. Ut ergo quis liberam impedimentoque carentem ad dedicandum Monasterium aggressionem habeat, in tot minimum Monachos dedicationem concipiat necesse fuerit. Porro quia permulti, qui se istiusmodi incepto dedunt, præveniente morte, ipsosque hominum consortio eripiente, interdum proposito destituuntur: illud a nobis statuitur, ut, si testamentum conditum sit, quæ in illo Ecclesiæ assignata sunt, ea illi cedant. Si vero (ut identidem ex mortis incertitudine contingit) antequam de rebus suis statueret, evectus fuerit, tum, si ad tres numero liberi supersint, quadrantem bonorum involabit Monasterium: sin ultra ternarium numerum sobolis multitudo procedet, liberis connumerabitur Monasterium, deducto ære alieno, ex universa substantia, quantum ipsorum quisque, capiet. Quod si defunctus sine liberis decesserit, parentes autem superstites habeat, rebus bifariam divisas, una pars parentibus, altera Monasterio applicabitur. At si neque parentes, neque liberos heredes habeat, & cognati ad hereditatem prodeant, ipsi quidem quotcumque fuerint, trientem inter se distribuent, bes vero Ecclesiæ accedet. Verum enim vero si aut per oblivionem, aut aliam quampiam causam, in contrariam laudabili legitimoque proposito testamentum sententiam conceptum sit, ut ejus loci Antistes Dei amantissimus, quantum ad Ecclesiæ, eorumque, qui in illa assessori sunt, sustentationem suffecerit, vindicet: de reliquis vero Legum præscriptio & testamentum dijudicent.

CONSTITUT. XV.

UT SALUTAREM BAPTISMUM IN QUOCUMQUE SACRO ORATORIO PERAGI LICEAT. I

*Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo,
& Patriarchæ universali.*

Etiam hic venerandæ sextæ Synodi sacer Canon, qui non in privatarum ædium Oratoriis seorsum, sed in solis in communem consecratis templis, divinam regenerationis lotionem perfici vult, quum similia eum illis jubeat, qui sacrosancta Sacrificia & Mytheria in privatis domibus celebrari vetant 2, ideoque a nobis jam pridem consideratius expensum sunt: tamquam illorum germanis similiter correctionem consequetur. Statuimus igitur, quemadmodum de Sacrificiis, sic quoque de salutifero Baptismate, ut & ipsum in quocunque sacro Oratorio quibuslibet peragere licitum sit. Nam hæc tam stricte sacrum synodi decretum constituisse mihi quidem videtur, propter eos, qui, quamquam Sacerdotum nomen gerant, profani tamen sunt, & quos ad lavacrum adducunt, pollutos reddunt: qui (ut apparet) domos ejusdem opinionis hominum subeunt, non rem divinam faciunt, sed cum iis, qui conveniunt, inauspicati aliquid moluntur. Hanc vero provisionem, tametsi & divinam esse, & multa salutaria continere confet: non tamen illa ad impietatis plenos a suis vitiis coercendos sufficiat. Nam & res audax est malitia, omnique modo, clausis etiam Oratoriis, ad explendum propositum suum, suam inveniat viam. Verum tamen, quum nunc divina gratia omnes perversæ opinionis sint profligatz, etiam quantum ad hoc attinet, quamobrem Reipublicæ hoc decretum ad prohibendam in privatarum ædium Oratoriis regenerationis lotionem obtrudatur, nullam equidem esse necessariam causam video.

CONSTITUT. XVI.

UT, QUI VIGINTI I ANNOS HABET, HYPODIACONUS CREARI POSSIT.

Eidem.

Vetus verbum, quod de rebus suis dicendi aures esse aperiendas monet, cum in aliis omnibus perbelle sese habeat, tum hic longe esse pulchrius apparet. At quorsum hoc? Civilis Lex 2 statuit,

(2. Vide tamen l. 12. ff. de testib.

CONST. XV. (1. Abrogatur Nov. 58. (2. Nov. 4. supr. Nov. 11.

58

CONST. XVI. (1. Nov. 75. infr. (2. Abrog. Nov. 123. c. 12.

ne minor viginti quinque annis in divinis officiis creetur hypodiaconus: Decretum sacrum contra statuit, ut, qui ad istiusmodi Ministerium accedit, hunc vigesimus annus ad ordinationem perducatur. Dignum itaque sacram Legem de rebus suis præcipientem audite Imperatoria nostra Majestas rata, & in eandem cum illa sententiam descendit, & statuit, ut, qui ad vigesimum annum pervenit, modo antea vitæ ratio obstaculo non sit, quantum ad ætatem, hypodiaconi officium suscipere non impediatur.

CONSTIT. XVII.

DE PUERPERIS, QUANDO DIVINORUM MYSTERIORUM PARTICIPES FIANT: ET QUANDO INFANTES BAPTIZENTUR, POST QUADRAGINTA VIDELICET DIES, EXTRA QUAM SI NECESSITAS URGEAT.

Eidem.

Id, quod Beatitudo tua postulat, a vobis procedere, quam a nobis originem sumere ac proficisci, æquius fuerat. De re enim sacra Sanctitatem tuam sancire oportebat. Verum quoniam super uno dumtaxat capite Concilium consultare (quum de multis decernere Concilii sit) incongruens esse, nos vero & citra Concilium decretum facere posse dicitis: admonitionem suscipientes, quibus de rebus postulationem instituitis, de iis Constitutionem emittimus. Quum itaque Dominus & Servator noster, quo splendore gloriæ ipsius illuminarentur, qui in tenebris ambulabant, juxta atque nos carnis, atque sanguinis nostri particeps factus fuerit: valde, mea quidem sententia, a salutifera ipsius providentia diverse sentiunt, quotquot eam, quæ ex recenti puerperio decumbit, & morte in præ foribus consistente, nec diem, quem ipsi expectandum autumant (quadragesimum nempe post partum) expectante, citiusque oborto velut collo protrahente, corripitur: illuminatione indignam esse opinantur, & ut ob corporis immunditiam revera illa e vita immunda excedat (quippe quæ in sacris non instituitur, nec sacri lavacri usufructus, regenerationisque particeps fiat) efficiunt. Neque vero illi periculi damni magnitudinem, quam inconsiderata ipsorum & perniciofa religio adfert, præ oculis habent. Verum ea illa est absurditas, ut oratione non indigeat. Talem enim mulierem incredulam reformationeque destitutam decedere, & istiusmodi ob causam pro eo, quod inter servandos collocanda esset, in perditorum damnatorumque locum rejici: quomodo fas, Deo, qui per fidem in ipsum & in aqua Spirituque regenerationem, salutem donat, non grave atque acerbum est? Vanam igitur istiusmodi prudentiam dehinc in futurum e medio tollentes, de mulieribus, quæ recens pepererunt, quæque naturali expurgatione occupatæ sunt, statuimus, ut, si quidem alia quacumque affectione morbida ipsarum vita non tentetur, usque ad præfinitum quadragesimum diem tempus expertes maneant, nondum initiata illuminatione: ad sacra recepta & initiata, sacrosanctorum Mysteriorum perceptione. At si quis ipsis morbus, qui vitæ internecionem minetur, superveniat & incumbat: sacrum rerum omnibus modis participes fiant. Etenim si illis, qui propter enormia flagitia multis annis vivifica Communione arcantur, mors adobruens præscriptum tempus incidit, neque quicquam hos sacrorum participatione prohibere sustinet: qua ratione hæc propter naturales carnis sordes prohibebuntur? Quod profecto non tam propter muliebrem hanc immunditiam, quam ob alias causas in intima Legis ratione reconditas, & veteri prohibito esse Lege, & gratia tempus traditionis loco suscepisse puto. Existimo siquidem sacram Legem id præscripsisse, quo proterviam eorum, qui intemperanter viverent, concupiscentiam castigaret, quemadmodum & alia multa per alia præcepta ordinantur & præscribuntur, quo indomitus quorundam in mulieres stimulus retundatur. Quin & hæc Providentiæ, quæ Legem constituit, voluntas est, ut partus a depravatione liberi sint. Quia enim quicquid natura supervacaneum est, idem corruptivum & inutile est, quod hic sanguis superfluus sit, quæ illi obnoxia essent, in immunditie ad id temporis vivere illas Lex jubet, quo ipso etiam nominis sono lasciva concupiscentia ad temperantiam redigatur, ne ex inutili & corrupta materia ipsum animans coagmentetur. Et sane de infantibus eundem ad modum constituimus, ut, si non inquietentur, inimicosque naturæ casus superent, antequam gratiæ splendore illustrentur, quadragesimus dies expectetur. Consentaneum namque est, ut, quemadmodum fœtus quadragesima diebus in naturæ maternæque receptaculo plene in-

CONST. XVII. (1. Fac. ult. §. 1. C. qui potiores.

formantur, sic etiam in æquali dierum numero in divinx gloriæ æternique omnium Patris domum procedant. Si tamen & octavo a partu die, baptizare aliquis volet, neque id absurdum fuerit. Dominus enim noster Christus octavo die circumcissus, imposito circumcissioni sine, pro hac vivifico Baptismate initiari concessit. Verum hæc obtineant, si nulla necessitas, quæ mortem minetur, existat. At si periculum aliquod emergens vim vitæ inferat, omni diligentia, omnibusque viribus, etiam intra octavum diem, sacram lotionem peragi oportebit, ne non illuminatus, neque sacri lavacri, atque adeo summi boni experts partus decedat.

CONSTIT. XVIII.

UT IN SPONSALIBUS CONSTITUTA PENA EXIGATUR.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

In omnibus rebus & dictis, quod præstantius sit, seligi, reprehendendum non est. Atque tunc quidem, ut aliquid sequere, aut declinandum censeas, non eorum, qui aliquid aut faciunt, aut dicunt, habenda ratio: sed eorum, quæ fiunt ac dicuntur, cognoscendus status est. Idcirco, quod consuetudini placuit, ut in sponsaliorum reprobationibus poenæ imminerent iis, qui reprobare instituerent, id in Legis auctoritatem collocamus. Arbitror enim, id quod consuetudini visum est, ea Lege, quæ de hujusmodi rebus lata est, nihil improbabilius esse, ac res ipsas referre in melius. Nam quum Lex 2 arrhæ perditione, aut in duplum restitutione solum temeritatem puniat, hæc definitum pacto constitutum in sponsaliorum rescissione subiri damnum vult. Ac si sane, ne (ut fieri assolet) sponsalia sursum deorsum ferantur, hoc mihi (quemadmodum dixi) majorem obtinere vim videtur. Solum enim arrhæ perditio, quæ in eum, qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit, constituta est: ejusque in duplum restitutio, quam multam is, qui arrham cepit, deindeque in pacto convento non persistit, sustinet: ut propter poenæ levitatem pactorum rescissionem, qui id facere cogitant, facilius ferantur, facit. At ex pacto definita poenæ gravius damnum sibi obvenire videns inconstans ille, tardior omnino ad divellenda sponsalia fiet. Quod sane nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animadvertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus. * Ex arrhæ siquidem perditione faciles sponsaliorum aversiones video: ex poenæ persolventiæ non item. Nam gravius dispendium (pacto enim constituta poenæ, arrha major prorsus atque gravior est) vel invitum inhibens, animi inconstantiam acquiescere illis, quæ antea de sponsalibus placuerunt, compellet. Sic igitur, quod a consuetudine confirmatum est, quemadmodum hactenus, ita deinceps & obtincto, & causas dijudicato: tum etiam, qui sponsalia evertit, poenæ exactione feritor.

CONSTIT. XIX.

DE PACTO I PATERNO, EX æQUO HEREDEM FUTURUM FILIUM.

Idem Imp. Styliano excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

Non contemnendi alios studio (ut & antea a nobis dictum est) neque, ut gloriam nobis paremus, ad Legum correctionem processimus: sed ut, quod conducibile non est, quoad ejus fieri potest, a subditorum consortio removeamus: id scientes, ad moderandam Republicam Legum rectam constitutionem omnium esse præstantissimam. Nam qui Leges Reipublicæ oculos esse dixerit, is profecto mea sententia illas ita vocans, nihil indecens pronunciat. Quemadmodum enim res maxime necessaria est animali non titubans oculus, ita & Reipublicæ Legum æquus & rectus status. Hujus ergo nos curam gerentes, posteaquam in scelesto Codice Legem esse cognovimus, (quæ propter evidentem absurditatem in hominum animis neutiquam locum invenit, ut susciperetur: nedum vim aliquam & efficaciam habet. Contraria enim statuit naturali, quæ a parentibus liberis debetur, æqualitati, adversusque filium patri ad iniquitatem fenestram aperiri quin & parentem, ut illi morem gerat, obstrictum mendacio, doloque obnoxium facit) posteaquam, inquam, istiusmodi quamdam esse Legem animadvertimus, tametsi etiam ante nostram Sanctionem ipsam, ne susciperetur, excluderet communis hominum voluntas: tamen nos nihilominus omnem illi prorsus functionem &

CONST. XVIII. (1. Abrogatur l. 134. pr ff. de verb. oblig. (2. l. 5. C. de sponsalib.

CONST. XIX. (1. l. 15. C. de pactis.

usum decreto adimimus. At quid dicit? Etiam si, inquit, pater, quum in matrimonium collocaret filium, illum post decessum suum ex æqua parte cum aliis fratribus paternorum bonorum heredem fore pacto promiserit, in potestate tamen illius, si velit, erit, ut pactum ejusmodi negligat, aliisque liberis amplius attribuat: & illi, cui æquam portionem in hereditate pactum concedebat, minorem assignet. Hoc itaque quamquam alioqui (quomodo diximus) in Republica nullum locum habeat, nostro etiam decreto velut in exilium ejectum, omnibus modis in Republica ingressu prohibemus. Statuimus vero, ut parentum nemo jura filiorum, quibus cum reliquis liberis æqualem hereditatis portionem servatum iri in nuptialibus contractibus sponderit, innovare tentet. At si quis pactiones suas aspernari, & illius, cui tantumdem, quantum alii fratres habituri sunt, promiserit, portioni detrahare compertus fuerit: sciat is, poenitentia mutatam voluntatem invalidam atque vanam habendam. Ex æquo enim cum aliis fratribus secundum initum pactum filius in bona succedet. Neque vero mendaciam veritati præferri ulla ratio patitur, nec æquum est, neque rationabili animali convenit pacta & conventa per improbationem adulterari. Atqui si quid aliud, hoc certe hominem decet, ut verbis suis fidem præstet: nisi mendaciam veritatem corrumpendo, destitutus ratione, eorum albo, quæ ratione prædita sunt, excidere velit. Quinimo nec illud consentaneum est, ut parentes iis, qui pariter ex ipsis nati sunt, non parem curam exhibeant, neque æquabiliter ipsorum vitæ prospiciant: sed alios quidem uberores facultates habere, aliis vero nihil parcere, neque illorum misereri, tametsi inopes in miseria victuri sint, velint. Ceterum æquum est, ut, quemadmodum omnibus liberis ex æquo vitam impertiti sunt, ita etiam ad hanc facultates impertiantur: nequaquam vero velut ancipiti libra his levius quiddam, illis vero gravius, pro inæquabilitate animi sui attribuant.

C O N S T I T . XX.

UT NE MARITUS, QUEMADMODUM UXOR, ILLA PRÆMORIENTE, PRÆTER DONATIONEM PROPTER NUPTIAS QUICQUAM CAPIAT.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

Cum vetustis Legibus 1, quæ de pactioibus nuptialibus tractant tum in prima matrimonii coitione, tum in ejus dissolutione, quam mors in alterum conjugum irruens efficit, æquabilitatem & viro, & mulieri assignare visum sit: haud scio, qua re moti, quibus postmodum Leges condere studio fuit, diversis constitutionibus has subjecerint. Etenim vetustiores 2 Leges mox a conjugii coitione æquales esse collationes, tum muliebrem, tum virilem, & ut altero vita defuncto, quum liberi nulli superessent, nec pactum, in quo quippiam de lucro significaretur, subesset, ex æquo ad utramque sua reverterentur, constituerunt. Si vero de lucro pactum initum esset, tunc ut, uterumque vita excessisset, qui superstes esset, receptis rebus suis, insuper, quantum pacto comprehensum esset, lucraretur, & in ambobus lucris æqualitas servaretur: ita ut, viro præmortuo, mulier dotem, propterque nuptias donationis partem aliquam, eamve totam, si ita convenisset, asportaret: & si mulier ante virum in mortem incidisset, vir donationem propter nuptias conservaret, illumque lucrum, siue dos tota, siue ejus pars, prout pacta vellent, sequeretur. Atque hæc quidem, quam vetustioribus placuissent, posterioribus displicuerunt. Quapropter & contra statuunt: quamquam non recte. Statuunt autem, uti statim ab initio conjugii inæquales procedant collationes, & major dos sit, donatio vero propter nuptias contractior, ejusque uxor ab eo die, quo matrimonium contractum est, sit domina, quamquam (ut fieri assoler) alterius viri consortio postmodum se mancipet: Et inique judicantes, ubi matrimonium morte distractum fuerit, mulieris moestitiam lucro consolantur: viri vero supra amissionem uxoris, dispendio rerum ipsius moerorem adaugent. Jubeant enim, uti mulier superstes cum sua dote universam propter nuptias donationem auferat, & ad hæc ex reliqua mariti substantia tantum, quantum dotis donationisque propter nuptias in unam summam contractarum quadrans conficit, eum heres capiat. Quod si mulier ante maritum mortem obeat, tum ut illius heredes una cum dote donationem propter nuptias lucrantur: maritus autem nihil aliud, quam quantum dotis donationisque propter nuptias quadrans facit, habeat: utique res eum

ad modum procedat, siue subit pactum, siue nihil hujusmodi inter ipsos convenerit. Sed hæc quomodo non iniqua? quomodo pro jure hæc non extrema injuria est? Quæ quidem præmortuo marito mulier accipit, in his fortasse aliqua ratio; quæ vero illa præmortua ad ejus heredes devolvuntur: in his quomodo non omnis injustitia, & enormitas inest? Ea propter decenter valde sapienterque perpetuo ille memorandus Imperator, & qui ex ipsius lumbis natus post ipsum *rebus præest*, fecit, qui veteribus Legibus auctoritatem conservandam, quæque perverse contra statuerent, eas e Republica in exilium ejiciendas putavit. At enim refractaria contentiosaque consuetudo est, ac frequenter absurda aliqua opinio, ubi in hominum animis (eorum præsertim, quibus recto judicio illam expendere cura non est) altas velut radices egit, haud facile extirpare quit. Qui homines anticipatam opinionem, quamvis frivola sit, amplexantur, noluntque sequi meliora. Adeo, ut ne nunc quidem in æternum commemorandi Patris nostri Constitutio, quæ ad veteres Leges nuptialium pactio-num rationem reducit, absurdam Constitutionem missam esse faciendam persuaserit, atque in quæ ille exilium decreverat, in publico hæc etiamnum usu sint. Quid nos igitur? *Postquam semel prævalere visum est, ne in matrimonii coitione, ex æquo collationes fiant: sed major donatione propter nuptias dos sit, hoc in Republica obtineto, & si mors matrimonium dirimat, tum, si maritus sine liberis decedat, pactumque non subit, uxor dotem donationemque propter nuptias, nihil autem amplius auferto: si vero mulierem mors abripiat, dotem heredes ejus capiunt; maritus autem suis rebus ne privator, neque, quæ ipsius sunt, alii, sed ipse habeto. Quomodo enim iniquum non est, alios ex illius rebus lucrum tentare: ipsum vero, supra amissionem conjugis, bonis etiam suis, siue donatione propter nuptias privari?*

C O N S T I T . XXI.

UT DOTIS PROMISSIO EX PATERNIS, AUT MATERNIS BONIS FACTA PRÆSTETUR.

Idem Imp. Styliano excellentissimo sacrorum officiorum Magistro.

Quemadmodum in libra videmus, eam tum recte ad rerum earum, quæ ponderantur, adjudicationem desumi, quando lance æquales sunt, neque vel tantillum in alteram partem proclinant: ita quoque Lex, quum ne tantillum quidem jus intorquet ac depravat, digna est, quæ ad rerum adjudicationem procedat. Illius enim partes sunt, ut æquabilitatem: hujus autem, ut jus stabile conservet. At quorsum hæc? In Codicibus descripta Constitutio 1 est, quæ dum a parentibus, qui in matrimonium liberos collocarunt, promissa dotis donationisve propter nuptias nomine facta exigit, haud scio; quomodo jus commisceat. Vult namque, uti pater, qui pro liberis dotem donationemve propter nuptias promiserit, si promissionem indistincte fecerit, illam totam de suo expleat, siueque solis ex bonis perfolvat: si distincterit, huncque ad modum locutus sit: *Ex meis filiique bonis promissa exhibebo*: tum si inops sit, nihil ille in promissum contribuat, sed filii facultates, quæ se una cum filio daturum pollicitus est parens, sola expleant: sed si dives sit, contrarium statuatur, ut ipse solus de suo, quæ pollicitus sit, expleat, filiusque nihil cum illo communicet: tametsi non se solum, sed cum filio promissum expleturum pollicitus sit: quod filium, qui ipse non promiserit, dare quippiam indignum putetur. Hoc itaque æquitatis subversionem esse rati sumus. Nam quantacumque inopia teneatur parens, si filius solus de suo promissa solvat, nulla justitia Legis appareat: neque rursus, quum satis affluens rerum patri copia est, filium contributionis omnino esse expertem, universumque promissum a parente exhiberi convenit. Quamobrem etiam statuimus 2, ut secundum parentis verba promissorum solutio procedat, ab ipsoque solo, quando se solum daturum pollicitus est, promissum exigatur: quando vero cum filio se daturum promisit, filius etiam solutioni obnoxius sit, eaque ex æqualibus partibus, quando illæ definitæ non sunt, fiat: ac tum ex inæqualibus etiam, quum utrique certæ partes diversæ assignatæ sunt. In hoc nulla æquitatis everio est, insuperque id ad liberorum utilitatem spectat, quam in Codicibus edita Constitutio non magnopere curat. Quid ita? Quoniam sapennumero parens, quum ad dispendium respicit, ideoque illud tempus, quod filio efficaciter promittendi potestatem facit, ineundo nuptiali contractui expectat, quod conducibile filio sit,

(2. l. 7. §. 7. d. s. (3. l. 1. pr. ff. de pecun. constituta. CONST. XX. (1. Nov. 97. (2. d. Nov. 97. s. 1.

CONST. XXI. (1. l. ult. c. de dotis promiss. (2. Fac. l. 22. §. 3. in fin. ff. soluto matrim.

perdit. Ut igitur ea res ambobus commoda felixque sit, neque æquitas iniquo iudicio involvatur, nec vero denique liberorum utilitati noceatur, Codicis decretum vacato: hoc vero jam etiam consuetudini cognitum in Republica obtineto. Quum etenim pro decreto Legis in Republica habeatur, jam prælatum est, quæ in Codicibus est, Constitutioni.

CONSTIT. XXII.

UT MULIER, QUÆ MATRIMONIUM NON ITERAT, UNIUS LIBERORUM PORTIONEM PROPRIETATIS JURE CAPIAT: SIMILITER ET PATER.

Idem Imperator Styliano excellentissimo sacrorum officiorum Magistro.

Sicut in plerisque aliis, quando absurdi nihil incideret, neque rebus noxium quicquam inferretur, consuetudini cessimus: quin & Legis prærogativam illi dedimus: quum jam plebs assuefacta illi esset, nec ab illa se avelli sineret: ita etiam in parte donationis propter nuptias, quam mulier liberos habens, nec animo alteris nuptiis applicito sponsalem torum commiscens accipit, faciendum putavimus. Quum enim antiquior & Lex id donum ita circumscribat, ut donatione propter nuptias mulieri in usumfructum data, illa præter usumfructum ex eadem propter nuptias donatione, unius liberorum portionem proprietatis jure capiat: ac deinde posterior Lex rursus hanc unius liberorum portionem non ex donatione propter nuptias dumtaxat lucrum mulieri afferre: sed in alia etiam mariti bona concedere illam velit. His ita per Leges constitutis, consuetudo neutram Legem directe, sed partim hanc, partim illam sequens, neque ex sola donatione propter nuptias, neque ex aliis extra donationem consistentibus mariti facultatibus, unius liberorum portionem mulieri dari dignum putat: verum immutata illa portione, omnium simul ipsius bonorum illi partem largitur. Hanc igitur consuetudinem, quoniam acerbam esse rebus mortalium non videmus, ut in aliis etiam faciendum putavimus, Legis dignitate honestamus: illaque quidem dehinc vim Legis, non autem consuetudinis obtineto. Ac si quidem omnes mariti facultates in sola donatione propter nuptias numerentur, cum hujus liberis superflua mater portionem, quæ ad ipsam pertinet, pleno dominio accipiet, residuaque usumfructum habebit. At si ad donationem propter nuptias, facultates non sufficiant, non pro quantitate imminuta donationis portionem mulier accipiet, sed quæ tantundem habeat, quantum haberet, si nihil imminuta & plena donatio propter nuptias esset. Hujusmodi igitur portione mulieri data, reliqua liberorum sunt: & si nihil superfuerit, tamquam hereditatem, successione privationem & egestatem illi auferunt. Atque hæc quidem de muliere. Vir autem si liberos non habeat (quo modo alibi correctum & constitutum est) nihil neque accipiet, neque perdet: si habeat, neque alteris nuptiis uxoris desiderium inaniat, liberorum educationis exhibitæque priori matrimonio reverentiæ & honoris gratia, & ipse unius liberorum portionem capiet.

CONSTIT. XXIII.

NE PRÆSIDES IN PROVINCIIS SUIS DOMESTICA SPONSALIA CONTRAHANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Dignum hercle humano ingenio Magistratumque virtute esset, si, qui in Magistratum assumuntur, eo quod supra multos alios gloria & honore fruuntur, religiose præcepta Dei observarent, & custodirent, provideque subditorum res curarent; nequaquam vero illos gravi manu opprimerent. At quia sunt, quos ferex iniquusque animus e recta præceptorum semita exorbitans, in perversam tyrannicamque cupiditatem ducit, & pro Republicæ curâ efferati animi propositum exhibere facit, tamquam illos refrenatura Lex & vetus statuit, ne præsidēs in suis provinciis contractus & sponsalia ineundi facultatem haberent. Atque hanc quidem juris rationem, quum in filiis, nepotibus, & aliis constituisset, filiarum elocationem non prohibuit. Hoc igitur nos, tanquam quod desit, optime Legi adjucentes, statuimus, ut, quibus Præsidentibus obvenit, quemadmodum filios, aliosque virilis sexus cognatos & domesticos: ita quoque filias aliasque feminini sexus personas, in suis quique Provinciis in matrimonium collacare prohibeantur.

CONST. XXII. (1. Nov. 85. infr. Nov. Justin. 127. c. 3. (2. d. Nov. 127. c. 3.)

CONST. XXIII. (1. L. unic. C. si rector provincie, vel ad eum pertinentes.

Corp. Juris Civ. TOM. II

Quid enim causæ est, quare filius, & si quis alius virilis sexus est, decreto obnoxius sit, filia vero a Legis observatione libera permaneat? quum præsertim virilis sexus sæpenumero multis & modis, & exercitiis sibi, conjugii, aliisque, quos affinitas conjunxit, utilis esse possit. Nam dignitates fortasse consecutus, aut mercatura aliqua instituta, aliave sustentandæ vitæ cura suscepta, neque sibi (quomodo dixi,) neque aliis propinquis inutilis fuerit. Quæ ut muliebris sexus subeat, non fere idoneus est.

CONSTIT. XXIV.

NE FILII NATURALES CUM ADOPTIVIS MATRIMONIUM CONTRAHANT. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Multi, dum prisca tempora laudibus celebrant, prima illis in ordinandis constituendisque rebus tribuere volunt. Atque illa in plerisque recentiora vincere, scio quidem & ego: verumtamen in nonnullis vinci etiam video. Et cum non pauca sint, in quibus a recentioribus temporibus illa superentur, tum vero maxime in adoptionibus id fieri conspicitur: quas illa adoptiones neutiquam decenti cum ritu & ornatu faciebant, dum citra & divinum sacrificium divinosque cantus faciebant: & qui adoptari vellent, id illis simpliciter fieri Lex permittebat. Unde usu veniebat persæpe, ut sororis appellatio in uxoris transfret, & quæ puella paullo ante filia dicta esset, nurus nomine compellaretur; aut filius qui esset, pro eo gener agnosceretur: quando videlicet naturalis quemque adoptio in filiorum ordinem collocarat, matrimoniali commercio inter se jungerentur: ac susque deque isthæc actio haberetur: quod cum sacrum ministerium non intervenisset, nullum inde ad matrimonialem consuetudinem existeret obstaculum. Ceterum olim, quum decenti ratione non adoptaretur, quamquam matrimonium infame quiddam complecteretur, non tamen nefarium aliquid continebat. Verum nunc, quum adoptio secundum ritus tum decoros, tum justos fiat, & per sacrosanctum sacrificium hi in parentum locum, illi vero in filiorum jus subeant, nulla amplius reliqua ratio est, ut filii adoptivi cum naturaliter genitis in matrimonium connectantur. Quocirca etiam statuimus, ut, qui eo modo fratrum nomen subierint, iis nequaquam mutato fraternitatis jure in matrimonium jungi liceat.

CONSTIT. XXV.

DE EMANCIPATIONE ET DOTIS RESTITUTIONE.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ a veteribus Imperatoribus de emancipatione constituta sunt eximia illa quidem, dignaque, quæ ab innovatione libera conserventur, haud scio, quomodo non decentem reverentiam obtinuerint: sed, tametsi non omnino, at certe despici tamen cernantur. Non recte sane. Quod enim statuerunt, servis libertate donatis, non prorsus non auferri munificentiam posse: sed si quis in unam aliquam veterarum causarum, quæ libertatis dignitatem in servitutis habitum transformare possunt, malo animo commisisse deprehenderetur, juti tum rursus in servorum locum deduceretur: illos religiose omnes audiunt, Legisque lationem venerantur. Quod vero liberis parentum potestate semel liberatis, libera animi voluntate per omnia plene uti permittunt: non visum est audiendum, neque, quasi illi improbanda statuisset, decreto acquiescendum. Sed manifestum nunc est, nulla id ratione (neque enim Lege noviter lata reprobaturum est) auctoritate privatum esse. Quidam saltem judex censuit (& miror, quo pacto censuerit) ne, qui liberi sui juris facti essent, similiter potestatem, quam cepissent, haberent: sed nisi ipsis liberi essent, liberum arbitrium abrogaretur, rursusque patriæ potestati subicerentur. Neque vero ille hoc unum censuit, sed etiam si quis ex semine suo efflorescentem foetum viderit, ac vero hunc mors torvis oculis inspexerit, itaque ad liberorum orbitatem redactus sit: ut ille pariter cum liberis liberam voluntatem amitteret, neque testamenti factionem haberet, neque, quæ donata a parentibus essent, pro arbitrio administrare permitteretur. Atque hoc quidem ubi nonnullis placuisset, facileque a posterioribus susceptum esset, despecta veteri Legislatione, in hodiernum usque diem in Republica valere conspicitur. Nos itaque pristinam Legum hac de re auctoritatem renovantes, statuimus, ne quis illorum, qui de dotis resti-

CONST. XXIV. (1. Abrogatur L. 17. ff. de ritu nupt. (2. Novell. 89. infr.

CONST. XXV. (1. L. 2. C. de libertis (2. Videtamen L. unic. C. de in- grat. liberis.

R r 3

ratione disceptant, rejiciatur, infectaque re inanis dimittatur. At quid ajunt illi? si filius liberis orbetur, donum, quod illi a patre processerit, ad donatorem oportere reverti: quod vero aut a matre, aut ab extraneo quopiam donatum filius habet, non item, nisi reverti debere id donatores pacto complexi sint. Sed 3 quæ filiis patres inter emancipandam dederunt, apud eos, qui acceperunt, irrevocabiliter permanere, illosque de illis testari jubent: nisi pacti cujuscumque, quum pater donaret, initi obstaculum subfit. Nos itaque in harum sententiam pedibus euntes, scire omnes jubemus, si filius sui juris factus, nullosque liberos habens testetur: parentes illa dumtaxat, quæ ex Lege Falcidia ad ipsos manant, nisi pactum (quo modo supra dictum est) initium sit, percepturos: reliquos vero cognatos, quamquam ab intestato vocarentur, ut qui de restitutione pactum interponere neglexerunt, omnino nihil. Illud porro annotatu dignum, solius 4 virilis personæ in potestate esse filium dici. Ceterum, quoniam præter alios modo hic quoque sui juris filium esse ostendebat, si qui ipsum in potestate habebat, (sive is pater, sive avus esset) libertate ipsum suo ore donasset: nos hoc insuper annectimus, ut, si pro suo saltem arbitratu vivere filius videatur, (sive id ejus verbis, cujus sub potestate degit, concessum fuerit, sive verbis quidem concessum non sit, sed consensus tacitus; filio vitæ rationes separatim instituenti non adversatus sit, verum ipsum suo modo seorsum vivere permiserit.) tamen a conjugii commercio liber sit, jus tamen liberi arbitrii ratum illi & confirmatum sit. Etenim, si servi semel jugo emissi, dum mali non apparent, iterum illud trahere non coguntur: quomodo indignum non est, filios patria potestate liberatos, denuo sub jugum mittere, ipsosque perpetua libertate, qua, quomodo dixi, servi etiam fruuntur, expertes esse?

C O N S T. XXVI.

UT EUNUCHI ADOPTARE POSSINT. I

Idem Imperator Styliano excellentissimo sacrarum officiorum Magistro.

Magnum sane excellensque donum 2 a Deo creatore ad mortales promanavit, matrimonium. Non modo enim natura mortis ingluviæ obnoxia opem fert, humanoque generi perpetuitatem elargitur, id dum ab illa depascitur, non omnino deperire sinens: verum etiam per liberorum procreationem permagna alioqui hominum vitæ præstat. Nam quid ea, quæ ex liberis percipitur, voluptate ad oblectandos hominum animos suavius? aut vero quid in humanæ vitæ negotiis, cum aliis, tum quæ in senectute nobis se offerunt, utilius? Levare certe senectutis molestias liberorum ministerio videmus. Verum, quoniam eam utilitatem per matrimonii commercium consequi non omnes valeant, voluit Lex, & recte quidem, in eos, qui id donum a natura non accepissent, sua benignitate beneficium conferre. At id propositum non ita erga omnes servavit, ut omni defectu vacuum beneficium daret. Aliis enim etiam extra matrimonium acquirendi liberos potestatem fecit, alios hujus beneficentiæ exortes reliquit. Quamquam ejus Legis, quæ in hoc semel edita esset: ut liberorum orbitate, qui nullos haberent, liberaret, ac sua ope patres, quibus ex matrimonio id esse non contigisset, efficeret, pertinere ad omnes beneficentiam conveniebat. Verum illa id ita non vult, sed rejecit illos, qui lethalia passi sunt: quorum tamen, quod injuria affecti, generandique facultate privati sint, misereri par erat. Repulsæ autem causam hanc ponit: quod dicat: Quos 3 natura ad generandum non idoneos noverit, hos neque Legem hoc beneficio affecturam. At vero non natura, sed hominum injuria his generandi vim ademit. Qui homines, si præter injuriam, quam ab hominibus sustinuerunt, alteram per Leges non subirent, dignum fore Imperatoria nostra Majestas rata statuit, ut, si adoptate vellent, liberam id faciendi potestatem haberent. Existimo enim illic beneficium magis esse necessarium, ubi ejus impensius requiritur utilitas. Eunuchis autem præcipue liberorum acquisitio, quæ per Legem fit, est necessaria, eoque magis, quod una hac ratione, ut patres sint, consequantur: itaque liberorum ministerio ipsis frui contingat: quo inhumanum esset, si, quod genitalibus privati sint, insuper etiam privarentur. Sed quemadmodum,

cui 4 vocis usus ademptus est, quæ linguæ munia sunt, per manum adimplere; & qui sermonem labris fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohibetur; ita neque qui, quod genitalibus privati sunt liberos non habent, horum indigentiam alio modo compensare vetandum est.

C O N S T. XXVII.

UT PARITER OMNIBUS I ADOPTARE LICEAT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Cum eos, qui sua industria rem aliquam humanæ vitæ utilem adinvenire student, in commune illam proponere, quam 2 certis hominibus devovere, aliosque ejus expertes relinquere, decentius sit: tum vero longe magis Legum beneficium commune esse convenit. Nam sicut sub Principe, virtute, sic sub Legibus, quotquot illis paremus atque subditi sumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At, quid sibi vult hoc procemium? Quod, quum liberorum orbitate infelices liberare infortunio Lex vellet, adoptare, & quod a natura accipi non posset, opinione comparare, jubendo, non erga omnes similiter servavit propositum: atque viros quidem & mulieres, quas natura, postquam 3 matres novisset, ademptione sobolis ad liberorum orbitatem redegisset, adoptandi jure donavit: Eunuchos 4 vero & mulieres, e quarum sinu nondum ullus fœtus efflourisset, beneficio indignos censuerit, tam viliter nescio quomodo ratiocinata. Non enim, quia hoc incommodo, ut natura patres esse nequeant, eunuchi affecti sint, continuo, eidem incommodum Lege augeri; oportet: sed e diverso ejus rei defectum alio modo compensari non prohibere, longe magis par est: quemadmodum aliis membris, quæ ad actiones naturales requiruntur (ut manibus 6, pedibus) mutilatis, aut si qua alia parte privati sint homines, illi quocumque possunt modo, mutilationem sancire non prohibentur. Jam vero neque mulieres, quia matres non fuerint, ne adoptent, coerceri, rationi consentaneum est. Quæ enim ratio est, ut illis, quod liberis orbatae sint, denuo acquirendorum liberorum jus largiatur: has vero, quod istiusmodi possessionis prorsus inopes fuerint, per omnem vitam in illa inopia vivere velis? Et certe, si hæc præcipua liberorum utilitas est, ut parentes in senio sustentent: quo pacto non tam his, quam illis, ex æquo ut beneficii participes essent, concedere æquum fuit? Sic enim, quibus tenues arctaque facultates sunt, filiorum ope & auxilio levior paupertas esset: quæ vero illas omni rerum copia affluentibus habent, & his adoptio conducere. Nam qui in filii locum assumptus esset, is & inserviens matri, & pro illa, quæ par est, filium facere sedulo exequens, quam bona illius, ita ut in suo statu manerent, administraret: tum cum matre curarum onus partitus, ut illa tranquillus latiusque viveret, efficeret. Nostra itaque Imperatoria Majestas, iis Legibus, quæ adoptare his, quos diximus, non permittunt, administrationem abrogans, evulgat Legem, quæ omnibus, qui adoptare velint, sive quisquam virili facultate orbatus sit, sive aliquam nec dum matrem Sol viderit, ejus faciendi potestatem facit: non solum autem ob commoditates, quas ex adoptione manare dixi, sed etiam quod inde virginitatis decus cohonestari animadvertam. Si quidem quæ conjugali consuetudini virginitatem anteponunt, interimque liberorum desiderio punguntur, quum id extra matrimonii consuetudinem consequi se posse videbunt, virginitatis honestatem negligere non sustinebunt. Neque porro verum est, ut quia mulieri liberos in potestate habere permissum non est, idcirco illi adoptare non liceat. Primum enim, quia si quis hoc admittat, non modo mulieres, quæ nunquam pepererunt, verum etiam quæ matres extiterunt, ab adoptione arcet. *Femina enim (ut Lex 7 inquit) habere in potestate non potest.* Deinde quæ hoc sanxit Lex, loquitur de illis, qui a matribus recedentes seorsum suo arbitratu vivere malunt: non item vero de iis, qui materna imperia libenter tolerant, ipsarumque præscriptis per omnem vitam parere proposuerunt. Non igitur obedientiam & famulatum voluntarium, quamquam is rarus sit, Lex prohibet: sed illic femina potestate privatur, ubi voluntatis assensus ad obedientiam non coit. Nam si hoc ita sit, quomodo multæ matres jam viduæ liberos secum una viventes & subditos ad extremum usque diem habent, &

(3) l. 2. C. de emancipationib. l. 8. C. de bon. proscript. l. 17. C. de collationib. (4) l. 13. ff. de suis. l. 5. C. de adoption. (5) Abrogatur l. 3. C. de emancipationib.

CONST. XXVI. (1) Abrogatur §. 9. Inst. de adoptionib. (2) Nov. 22 in pr. Nov. 39. in fin. pr. (3) d. §. 9. Inst. de adoptionib.

(4) l. 10. qui testam. facere. (5) Fac. l. 10. ff. d. i.

CONST. XXVII. (1) Abrogatur §. 10. Inst. l. 5. C. de adoption. (2) Adde Nov. Justin. 60. c. 1. in fin. (3) d. l. 5. C. de adoptionib. (4) v. Nov. 26. supr. (5) Nov. 40. infr. (6) d. Nov. 26. supr. l. 10. ff. qui testam. fac. (7) l. 5. C. §. 10. Inst. de adopt.

animam in illorum manibus expirantes, maternæ benedictionis, suarumque facultatum illos relinquunt heredes? Porro & illud etiam Imperatoria nostra Majestas benigne subditis largitur, ut non modo ab Imperatore (quemadmodum vetustiores & Leges præcepere) sed etiam a quocumque, cujus cujuscumque loci rectio injuncta erit, qui adoptare volet, id faciendæ facultatem accipere possit.

CONSTIT. XXVIII.

* QUO TEMPORE, ET A QUIBUS RERUM SUARUM ADMINISTRATIO ADULTIS CONCEDI LICEAT.

Idem Imp. Styliano excellentiss. sacrorum Officiorum Magistro.

Quandoquidem hoc etiam Legislatoribus recte placuit, ut 2 minoribus curatores præficerentur, qui parentum de illis curam supplentes, & ætatis imbecillitatem curæ haberent, & bona convenienti sollicitudine illæsa conservarent: quod Legislationi recte se habenti deest, ex bonis addendum putavimus. At quis ille defectus est? Quod a solo Imperatore, jussis recedere curatoribus, rerum administrationem tradi minoribus; idque, quum jam præfixæ ætatis modum attigerint, (quem maribus vigesimus, foeminis vero decimus octavus annus tribuit) & tamquam ad hanc ætatem, qua sapere recteque atque utiliter res suas administrare possunt, jam pervenerint, in plenam rerum suarum potestatem collocari velit. Verum, quoniam, ut sapiant, omnibus non eadem ætate contingit, non ita simpliciter statui, neque ex sola ætate ad rerum suarum gubernationem pariter omnes produci oportebat; sed erat, quam ætatem cujusque eorum, qui rerum suarum administrationem suscipiuri essent, status requiret, inspiciendum. Quid enim? an quum hic, postquam eam ætatem egressus sit, nondum autem satis sapere coeperit, administratione dignus judicatus fuerit, ille, quamquam etiamnum infra eam ætatem sit, prudentia tamen non destituatur, ut recte res suas administrandas suscipere non possit, ab administratione arcendus erit? Quando igitur non minus animo, quam corpore inter sese homines differunt, & alii etiam ante legitimum tempus rationem bene constitutam habent: aliis vero etiam id supergressis mens nondum stabilita est: quod Lex hæc ita vellet, ut defectuosa eadem esset, factum est. Quin & alia hujus Legislationis incommoda sunt. Ac primum quidem, quod difficile, imo vero prorsus impossibile sit, ut ad omnes Legislatoris voluntas pertingat. Quomodo namque qui longis terra, marisque distantur intervallis (ut interim alias vitæ difficultates, ut morbos, insidiarum hostilium metus, membrorumque mutilationes omittam: quæ persæpe difficultates, ne in ipso quidem domicilii loco prodire, nedum longinquam professionem suscipere permittunt) quomodo, inquam, hisce, sexcentisque, quæ mortalium vitam allidunt, rebus aliis adolescentes impediti, rerum suarum administrationem ab unius Imperatoris nutu petent? Quod ergo (sicut superior diximus) Legislationi deerat, id adimplentes, jubemus, ut, qui puberes imperfectæ ætatis tempus jam superaverunt (mares nempe annum XX. foeminæ vero XVIII.) animumque ad res gerendas idoneum habent, ac prudentiam, qua administratio refrenata res non labefactet, ut illa nocenter concessa non videatur, collegerunt: his plena rerum suarum auctoritas detur. Accipiunt itaque hi, justaque potestate res suas agunt. At quibus rerum recte gerendarum judicium adhuc deest, eo quod sibi ipsis (utpote qui, quum gubernare debeant, imprudentiæ imperio regantur) damnum futuri sint, etiam si id tempus prætergressi fuerint, non percipient. Si quidem si, qui propositus finis erat, ut bona recte administrarentur, is necdum præfens sit, qua ratione, quamquam ætas advenerit, cum periculo ipsis committentur, quæ ipsius procuratore non recte administrabuntur? Ad hunc ergo modum, qui rebus prudenter præesse poterunt, tamen si ad administrationis tempus haud dum pervenerint, non prohibebuntur. Unum est enim, quod requiritur, ne bona labefactentur: quod quum adsit, supervacaneum est ætatem expectare. Et non tantum Imperator rerum suarum procuratorem, administrationemque concedet, verum etiam a quibus cujusque loci Magistratus obtigerit, plenamque jurisdictionem habent. Ita enim Legislatoris providentia omnibus, qui indigebant, utilis erit, atque Lex vim suam magis exeret.

(8.d. §. 10.

CONST. XXVIII. (1. l. 2. c. de his, qui veniam ætatis. (2. Inst. de curatorib. (3. d. l. 2. (4. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. c. de his, qui ven. ætatis.

CONSTIT. XXIX.

* UT ANCILLARUM PARTUS APUD ALIUM EDITUS, AD IPSIUS DOMINUM SEQUATUR.

Idem Imper. eidem Styliano.

Quemadmodum hunc sermonem, qui nullam præ se fert mendacii perveritatem, verum esse, atque rectum scimus: ita etiam veram Legem, quæ iniquitate perverti non deprehenditur. Atque adeo, si qua id non observat, ea Lex non est, quamvis ea appellatione digna habita sit. Si enim hoc Legis est, ut i cuique ius suum tribuat, quomodo, quæ hoc non præstat, Lex erit? At, cum alia etiam nomine tenus Leges in id committere deprehensæ sunt, tum vero illa 2 maxime, quæ partum ancillæ, quæ non apud dominum, sed furto aliæ modo subducta, apud alium quempiam pepererit, postquam facinus innotuit, non cum matre ad suum dominum abire, sed ab hoc, quem alieni mancipii dominum fuisse constat, detineri jubet. Hoc itaque, quia non recte se habere visum est, convenienti medela nos dignati, uti suus matrem partus sequatur, jubemus. Non enim quia fur, quæ Lex domino persolvi debere decernit, obtinet, idcirco etiam ille ancillæ suæ partu privari, eumque alius lucrari debet. Ad lucrum autem huic satis sit, quod illa ad ministerium pro arbitrio usus est. At dixerit aliquis: Sed si quid in illam, dum possedit, impenderit, oportet & ipsum ex pretio lucrari: ideoque alienum non est partum apud ipsum permanere. Atqui si quisquam ad detinendum foetum hoc rationem præbere putat, quomodo, ut ille matrem sequi debeat, a domino persolutum pretium, non majorem præbebit? Quin, quomodo convenientius non est, si qui perdidit, indeque dolores in corde pertulit, ex accessione delinimentum sentiat: quam si ille eam habeat, qui, præterquam quod nihil amisit (ab illo enim, qui furto subductam ancillam ipsi vendidit, pretium recuperare licet) ancillæ etiam ministerium lucratus est? Neutiquam ergo (quomodo diximus) detineatur partus, sed quemadmodum matrem, sic etiam filium prior dominus habeat. Sive enim qui furtum commisit, dives sit, tumque ipsi quod male accepit, ejus pretium reddat, nihil amplius negotii restet: sive mortuus, aut vivus adhuc inopia laboret, ut quæ Lex a furibus exigit, exsolvere nequeat, tum vero quoque, qui ancillam amisit, ejus calamitatem filii cum matre receptione deliniri æquius sit.

CONSTIT. XXX.

DE MULIERE, QUÆ VIVO MARITO ALIOS DE MATRIMONIO COMPELLAT. I

Idem Imper. eidem Styliano.

Ut, quum Leges Reipublicæ inutilis deprehenduntur, necessario illas iusta Reipublicæ providentia in melius transformat: ita quoque ejusdem providentiæ munus sit, ut Leges recte constitutas, nihilque subditos contristantes a male constitutis, subditosque contristantibus seligat, hisque illas anteponat: præsertim vero quando eadem de re duæ inter se pugnant Leges fruantur. Quomodo enim ratione fultum sit, si quum Duces, atque Præfecti ex peioribus præstantiores eligantur, & qui in gubernatione ad subditorum utilitatem omnia facturi putantur, præponantur: non item ex Legibus, quibus, donec Respublica consistet, præesse datur, quum contra temporanea Ducum Præfectura sit, non præstantissima, sed peioris notæ, quasque neque a principio innotuisse decussisset, ad gubernacula deducantur? At, quorum hæc a nobis dicta sunt? Justinianus ille, cujus diadema præter religionem subditorum cura etiam decoravit, quum prius 2 de solutione matrimoniorum sanctionem edidisset: ut, si mulier marito etiamnum superstite de matrimonio cum altero agat, non amplius illam, ut ipsius membrum ipsi jungi liceat, sed ceu insidiatrix ab ipso avellatur: postmodum 3 sibi ipse contradicens, ob hanc causam dirimi non permittit matrimonium. Nos itaque priorem hominis voluntatem, ut quæ his ipsis, quæ statuit, roboretur, & adversus matrimonia insidias præcidat, humanæ vitæ conducibiliorem esse intelligentes: eam lege lata in Republica observari jubemus: quam vero cantata palinodia evulgavit, eam in Reipublicæ nostræ theatro locum invenire non permittimus. Si qua igitur marito adhuc vivo, de contrahendo matrimonio cum altero sermonem habuisse deprehendatur, ut, quæ seipsa

CONST. XXIX. (1. l. 10. ff. d. just. & jur. (2. l. 10. in fin. l. 33. pr. ff. de usurpat. l. 43. §. 5. ff. de furtis.

CONST. XXX. (1. Nov. 22. c. 26. §. 1. (2. d. Nov. 22. c. 16. §. 1. (3. Nov. 117. c. 8. in fin.

nefario proposito abruperit, & matrimonii solutione ab illo abstrahatur, & profecto etiam pecuniariis poenis, quibus, quæ aliis modis a maritis avelluntur, obnoxia sunt, subjicietur. Quæ enim matrimonii compage in unam carnem cum marito coit, non acquiescit autem, sed simul ad alium respiciendo, Creatorem, qui illam conjunxit, contumelia afficit, simul in maritum hostili animo est: quomodo non juste hæc, quum peius se ipsa a conjunctione prorsus abruperit, abscindatur? Et sane, quando mulier protervo proposito oculos a membro suo avertens, in alienum respicere gestit: quæ alia signa & testimonia ipsam in maritum hostilia cogitare desideres?

CONSTIT. XXXI.

UT, QUÆ MULIER MARITI ODIO ABORTAT,
REPUDIARI AB ILLO POSSIT. I

Idem Imp. eidem Styliano.

Qui hominem e terra creavit, costa ipsius in mulierem transformatam, adjutricem illi ex ipsius membris conjunxit, quo videlicet suæ creationis causam illa cognoscens, vel hinc discat, qua Lege erga conjugem, benevolentiam, atque amorem incontaminatum conservet. Quæ igitur ita animata est, benevolentiamque suam marito custodit, revera illa auxiliatrix est, neque Conditoris promissum fallit: quæ vero diverso animo est, non amplius neque hoc esse cognoscitur, neque, quamquam conjugium in unum illam cum marito cogere annisum fuerit, caro ex carne, membrumve ipsius est. Idcirco quum de muliere, quæ propter inimicitias, quas cum marito habet, de industria abortando 2, neque in vitæ lucem foetum producendo, seminis ipsius fructum opprimit, dux Leges latae sint, quarum una 3 repudiare injuria affectum maritum jubeat, altera 4 vero non permittat: Nos, Legi divortium suadenti assentientes, illi ut multo utiliori auctoritatem attribuimus. Alienum enim mihi a ratione, prorsusque iniquum videtur, ut quæ tam apertum in maritum odium suscepit, ut ipsius semen disperdat (ut interim omittam, quod communi naturæ infidiata sit) ipsi cohabitaret. Nam si qui alicui alii operi damnum inferunt, eos tamquam inimicos averfamur: quomodo eam, quæ procreandorum liberorum operi, tum maxime necessario, tum præstantissimo noxam fecit, ipse, qui damno affectus est, ut suam apud se habere poterit, nec ut infidiatricem & hostem dimittet? Quod insuper evidentius signum requiras, ut mulierem marito inimicam esse cognoscas? Quomodo id inde manifestum non est, quod dum adversus illum hostilia cogitat, in vitam progressu foetum privat? Quomodo igitur dictum est, Lex, quæ ipsos separat, obtineto, maritusque secedendi a muliere in hoc facinore deprehensa, facultatem habeto. Nam si quæ solum extra 5 ædes mansit, aut cum hominibus, cum quibus non deceret, convivata 6 est, hanc Lex a nexu matrimoniali separat (quum tamen hic in maritum odii nullum tam evidens testimonium sit, & accidisse id illi citra matrimonii injuriam videri etiam possit) cujus rationis erit, eam, quæ tantum, tamque in maritum & naturam injurium odium conceperit, non disjungere, si ita marito videatur, & jubere ipsum uxorem habere, quæ ipsius vitæ infidietur?

CONSTIT. XXXII.

DE ADULTERIS MANIFESTO I DEPREHENSIS.

Idem Imperator eidem Styliano.

Adulterii scelus, si quod aliud, gravem horrendamque poenam exigit, & ut puto homicidii poena non minorem. Homicida enim per sepe unius tantum sanguinaria manu vitam evertit: sceleratus vero adulterii perpetrator quamplurimos fere de medio tollit, maritum, liberos, cognatos, aliosque, dum uno vulnere dilacerato matrimonio omnes prostermit. Verumtamen quia cum olim id facinus morte 2 puniretur, visum est posterioribus mitiorem proferre sententiam: ac vero nos fere ad benigniora trahimur: quam illi constituerunt poenam, ut nempe nasus detestandis illis ambobus abscindatur, hanc & nos statuimus. Atque hæc quidem nefarii istius sceleris esto poena. Ac quoniam maritum pro tanta injuria citra consolationem relinqui non

CONST. XXXI. (1. Nov. 22. c. 16. §. 1. (2. v. l. 8. ff. d. ad leg. Cornel. de sicariis. l. 39. ff. de panis. (3. d. Nov. 22. c. 16. §. 1. (4. Nov. 117. c. 8. in fin. (5. d. Nov. 117. c. 8. §. 5. (6. d. Nov. 22. c. 15. §. 2. d. Novell. 117. c. 8. §. 4.

CONST. XXXII. (1. Fac. l. 23. ff. ad leg. Jul. de adulteriis. (2. l. 30. in fin. C. d. t.

oportet, in matrimonij jus injuriæ mulieris 3 dotem percipiendo se consolator. Insuper mulieri ad alteras nuptias profutare, neque, quasi in nasi abscissione præmium acceperit, libere in posterum se cum libidinosis commiscere, nequaquam permittitur: sed ob scelus commissum in Monasterium (ubi in contritione animæ leviolem sibi poenam faciat) velut in exilium detruditor. Et, si Monasticæ vitæ desiderio correpta, illam susceperit, quæcumque ipsius bona a dote separata sunt, ea liberi & Monasterium inter se distribuunt: si liberi nulli supersint, pro illis parentes, & si neque hi sint, alii cognati ad divisionem inducuntur. Quod si in profano habitu e vita excedat, cum testamenti factionem omnino habeat, prout illa constituerit, quæ bona extra dotem habuit, dispensabuntur.

CONSTIT. XXXIII.

NE CAPTIVORUM UXORIBUS ALIIS NUBERE LICEAT. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Si qui olim Leges tractarunt, eo fuisse animo, ut prorsus suæ, quamquam in illis correctione nonnulla indigerent, quasi tamen nollent, suspicatus essem: fortasse nunquam hoc consilium suscepissem, uti Leges, quæ sese recte non haberent, corrigere tentarem, & tamen arcta Reipublicæ cura, quo videlicet recte illa administraretur, necessario correctionem injunxisset: ut ne tamen primos Legislatores contristare videremur, qui nos in hoc impetus ferret, inhibuissemus. At quoniam illis quoque ipsis, si etiamnum in vivis essent, non modo illorum institutum, qui corrigere conantur, non displiciturum, sed eosdem etiam, qui ita faciendum censerent, his gratias acturos arbitror, (non enim gloriæ causa, sed quod Reipublicæ commoda curæ haberent, Leges edidit) age, quæ Reipublicæ conducant, neque illis ipsis veteribus Legislatoribus displiceant, facientes, exactiore consideratione, seu medicamento quodam Pæonio, Legum morbos propitio Deo curesmus. Supra cetera etiam, ubi de captivis sanxerunt, hoc caput, in quo de matrimonii dissolutione statuerunt, valde rationi esse dissentaneum videtur. Sic autem & in hæc verba ajunt 2, sive marito captivitatis infortunium accidat, manente uxore in civitate: sive quum uxor in jus captivitatis pervenit, maritus in civitate permaneat: exquisita quidem, & subtilis ratio distrahit matrimonium. Semel enim servitute alteri superveniente, conditionis inæqualitas æqualitatem, quæ in nuptiis spectatur, permanere non patitur. Nos tamen humanius talia contemplantes, donec certum est superesse maritum vel uxorem, pro non solutis matrimonia haberi sinimus: neque ad alias migrabunt nuptias vel mariti, vel uxores, nisi petulanter id egisse videri velint, & in poenas incidere, ille quidem exactio nis donationis ante nuptias, hæc vero dotis. Hi ergo istiusmodi de captivorum matrimonio pronunciarunt sententiam. Nobis autem neque causa, quam exquisita (ut ipsi loquuntur) subtilisque ratio suppeditat, rationi esse consentanea: neque humanitas, quæ dirimendi matrimonii facultatem præbet, dum ipsos damno subjicit, sincera videtur. Si enim (quemadmodum inquirunt) durare matrimonium fortunæ non 3 permittit inæqualitas, quomodo, si ad libertatem revocetur captivus, quum post matrimonii dissolutionem ad æquabilitatem fortuna redeat, amboque in libertate vivant, ad æqualitatem matrimonium non redibit? Quæ vero illa sincera humanitas, quæ amicissimorum membrorum subtractione damnum inferre, aliorumque substitutione id quasi sarcire conatur? Quomodo item, etsi usque ad vilissimam quæque captivorum substantia jure statumque ipsorum integro taxetur, illos non ita præstantiore parte (sui nempe membri conservatione) atque rerum suarum jure periclitari velle, immensumque damnum fore, si altera pars membrum suum negligere in animum inducat, non perquam est manifestum: Quid igitur ergo? Si, quum altera pars in captivitate sit, altera, quæ a captivitate libera mansit, ad alterius conjugium respexerit: postliminio vero revertatur, quæ in captivitate detenta fuit: ut si illi velit, suum membrum recipiendi 4 facultas sit, ac nequaquam, quod alteri conjunctum fuerit, prius matrimonium innovetur. Si enim conjugium cum altero postmodum initum videbitur aliquibus dissolvi non oportere, quomodo non æquius fuerit, si primus matrimonij

(3. Nov. 117. c. 8. §. 2. Nov. 134. c. 10.

CONST. XXXIII. (1. Abrogatur Nov. 22. c. 7. vers. si vero incertum. Nov. 117. c. 12. (2. d. Nov. 22. c. 7. in princ. (3. l. 45. in fin. ff. de ritu nup. l. 1. ff. de divort. l. 55. ff. soluto matrim. l. 12. §. 4. ff. de captivis. (4. Novell. 117. c. 11.

nexus in suum statum revertatur? Et si, eo quod alienæ parti conjunctum sit, id quispiam avelli non permittat: quomodo quod a sua parte abruptum sit, id in suum locum restitui, rationi non fuerit consentaneum? At dixerit aliquis? Sed in lucrum captivis cedit, quod propter alterum temeritate contractum matrimonium, per compensationem poenæ nomine introductum est. Verum hunc sermonem non dico non labris exprimi, sed ne in mentem quidem auctoribus ejus venire melius fuerit. Nam quomodo ille, qui membrum suum pecuniis commutat, non extrema mentis infelicitate, & penuria laborat? Sancimus itaque, ut nequaquam amplius, quæ pars a servitute intacta mansit, ad alterius conjugium procedat: sed quotcumque annis altera in servitutis miseria detinebitur, tametsi inde nullam neque de scripto, neque citra scriptum, significationem accipiat, illam exspectet. Et quod si præter hanc Legem alterius matrimonii commercio a priore abrupti aliqui velint, idque non secundum observationem in Novella centesima decima septima, de uxoribus eorum, qui in expeditione sunt, relatum, fiat: sciunto illi, quod positus in dicta constitutione poenis subjacebunt. Insuper etiam (quemadmodum diximus) ut, si qui servitutis ærumnas sustinet, liberetur, suum, si velit, membrum recipiat, licebit.

C O N S T I T. XXXIV.

DE TUTORE, QUI PUPILLAM SUAM VITIAT. I.

Idem Imperator eidem Styliano.

Nefaria res est, si illi, de quibus ea exspectatio fuerat, quasi probi futuri essent, quum ab illis, qui talem de ipsis opinionem conceperant, jam aliqua fide digni habiti sunt, pro bonis atque fidis inimicos, & infidos se exhibeant. In illis autem, quibus pupillorum obvenit cura, si, cum pupillis salutariter prospicere debeant, ipsorum eversores existant, tanto id scelus gravius est, quanto illorum fides ab iis, qui id ipsis injunxerunt, major judicata est. Constat enim, quod parens persuasum habens, quos pupillaris ætatis relinquit liberos, ab eo, cui cura committenda est, paternum patrocinium sensuros, eam, cui ita fides, mandat. Recte igitur superiores fecere, qui pro patre, conservatoreque pupillæ deprehensum vitiatorem punierunt. Deportationi 2 enim hunc subjiciunt, ac bonorum privatione multant. Verum in decora specie decorum non servarunt, neque ullam injuria affecta, graviæque passæ puellæ, ut illius infortunio succurrerent, suscepisse curam videntur, dum vitiatoris bona in fiscum statuunt esse inferenda: non animadvertentes hinc fieri, ut ulcisci quidem injuriam velle, sed in proposito non persistere existimentur. Ubi enim injuriæ ultio, quando injuria affecto damnum injuria datum non refarcitur, neque qua tenetur calamitatem Legis auxilio effugit? Quale autem calamitatis puellæ est effugium, quando non modo infortunii compensationem non invenit, sed lucrum etiam progressu ætatis ex suo dedecore, atque infamia paratum esse videt? Ut igitur hoc Legge, tamquam probrum aliquod reprehensione affricatum purgemus, ut vitiatoris bona in fiscum deferantur, abrogamus: jubemus autem, ut eo concedant, quo ipsorum dominus injuriam & infortunium projecit.

C O N S T I T. XXXV.

DE RAPTORIS VIRGINIS, EORUMQUE, QUI IN RAPTU ADFUERUNT, POENA. I.

Idem Imperator eidem Styliano.

Neque quod ecclesiasticæ Legi rebellemus, neque quod civilem simpliciter collidamus: hanc adversus virginis raptorem sententiam proferimus: sed posteaquam, velut via quadam rebus humanis conducibili investigata, commiseratione sacræ Legis id malum quasi inolescere: civilis ergo Legis austeritate suppressi, cognovimus: in eam sententiam, unde rerum statui plus subsidii esset, inclinavimus. Vult autem civilis Lex 2, ut non solum, qui per raptum & vim virginem ingenuam stupravit, morti addicatur, insuperque, supra mortis adjudicationem, bonis privetur, verum etiam, qui in scelere adjumento fuerunt, eandem & poenam, & multam sustineant: idque tum etiam, quum voluntarie se mulier raptori dedit. Quin & ejus patrem,

(5. Nov. 117. cap. 11.

CONST. XXXIV. (1. Mutatur. l. unic. C. si quis eam, cujus tutor fuerit. corruperit. (2. d. l. unic.

CONST. XXXV. (1. Mutatur l. unic. C. de raptu virgin. adde Nov. 143. Nov. 150. (2. d. l. unic.

si facti conscius fuerit, deportatione punit. Neque vero tunc solum, sed etiam, si quum, quo tempore raptus committeretur, ejus rei ignarus fuerit, filiolarum vitiationem postmodum parvi pendat, reoque judicium remittat, aut istiusmodi matrimonium approbet, in incuriæ poenam deportationem sustinet. Atque hæc quidem veteribus placere. Verum sempiternæ memoriæ Pater noster non tantum in mulieris raptum, verum etiam in circumstantias oculos dirigens, ad illas sententiam accommodat, ac sancit, ut, si cum armis, sive gladiis, aliisve nonnullis præter gladium lethalibus raptus commissus sit; qui raptum fecit, gladio puniatur: utpote qui, eo quod cum armis ad id factum processerit, neque ab homicidio immunis sit: qui vero suppetias tulerint, factive perpetratores susceperint, naso mutilentur, verberentur, & cute tenus tondeantur. Quando autem arma violentiæ adhibita non essent, ut mortem sententia non spectet, quod nempe tunc homicidium locum non habuerit: sed raptus auctor manus 3 mutilatione periclitetur. Qui vero ministerium præbuerint; alioquive se isti rei immiscuerint, verberibus, tonsura & deportatione poenas pendant. Ac sane corporalis poenæ hæc est descriptio: Quod vero ad pecuniariam attinet, ne a primitiva Legislatione 4 mutetur, ejusque effectum retineat, permittitur. Atque hæc quidem Pater noster sancit, quorum & nos approbaticem sententiam suscipientes, Legislationem illam & in præsens, & in futurum auctoritate, & effectu obfirmavimus.

C O N S T I T. XXXVI.

UT CAPTIVI FILIUS HERES SIT. I.

Idem Imperator eidem Styliano.

Si reipublicæ sustentaculum 2 atque fundamentum sunt Leges, certe ut illa in tuto sit, sanitatem Leges conservent oportet. Legis autem sanitatem quid aliud, quam æquitatem quis dicat? Circa hanc itaque, quo Leges, quæ Rempublicam nostram gubernant, æquabiliter sese habeant, cogitationes nostras obvertentes, Legem illam 3, quæ eum, qui ex duobus captivis natus est, heredem bonorum ejus parentis, qui apud hostes mansit, fieri non vult: hanc (inquam) Legem, ne Legum sanitate (quæ æquitas est) privetur, periclitari animadvertentes, illam ad sanitatem transformare voluimus. Nam quod injuste istud statuat, non difficile cognitu est. Quam enim vim locorum natura ad adscribendam filio hereditatem habet? Neque vero hoc quisquam objiciat, quod, quum parens servus sit, propter servilem conditionem filius exheres erit. Quomodo enim civilis Lex, quæ, si captivum liberari contigisset, illum liberum agnosceret, ex eo natum liberum heredem esse non permittit: sed, qui apud hostes est, servo bonorum administrationem dabit? tum etiam, ad quem captivi bona aliquis pertinere putabit? Ad cognatosne? At, quomodo servitus obstitens his ad hereditatem introitum non præcludit? Aut quomodo, quibus permissum est, non longe prius heredes esse licebit? An vero fisco danda erunt? Verum, quomodo manifesta illa injuria non est? Si etenim rationi consonum est, ut captivorum liberi e publico subsidium sentiant: quomodo captivi filium bonis privari, illaque fisco attribui, non perquam evidens injuria est? Quod si sæpenumero, quum nonnulli parentes graviter conscientia abusi, atque ideo poenis subiecti, acerbeque e vivis sublatis sunt, liberi eorum substantiæ domini esse Legge non 4 prohibentur: quæ ratio est, quam obrem, quando pium propositum parentes decorat (& quidem in fidei testimonium effusus sanguis, ut eximius ipsorum animus, magnusque spiritus ipsis etiam impiis miracula esset, persæpe effecit) liberi facultatum ipsorum domini esse non permittantur? Nequaquam itaque Constitutio illa 5 sana esse nostræ Majestati videtur: eaque propter sancimus, uti deinceps, sive quum captivitatis caligine circumfusi parentes essent, in lucem prodiit filius, sive etiam in libertatis splendore ipsum mater peperit, parentum substantiæ heres sit: idque sive ambobus parentibus e captivitatis vinculis liberari continget, aut non: sive, quum unus eorum libertatem nactus sit, alter in calamitatis vinculis vitam finiet: sive denique uterque parens in captivitate morietur, extra quam si mortem testamento condendo præveniant. Tunc enim illi, quos testator voluerit, heredes erunt: tamen ut trientis legitimum subsidium filio servetur.

(3. Fac. d. Nov. 134. c. 13. (4. d. l. unic.

CONST. XXXVI. (1. Abrog. l. i. C. de postlim. reversis. (2. Adde l. 2. ff. de legib. Nov. 163. in pr. (3. d. l. i. (4. l. 7. pr. ff. de bon. damnat. Nov. 17. c. 12. Nov. 134. c. ult. (5. d. l. i. C. de postlim. revers.

C O N S T I T. XXXVII.

* UT DOMINI TESTAMENTO MANUMISSUS, SI ILLUM DECESSISSE ADITAMQUE EJUS HEREDITATEM ESSE IGNORET, TESTARI POSSIT. I.

Idem Imperator eidem Styliano.

Præsenti etiam Legi plena absolutione deficienti, ejus, quod deest, additione decoram formam imponimus. Ait autem 2, servum qui quum domini sui testamento liber esse jussus sit, id ignorat, ideoque incertis rationibus libertatem obtinet, interea nequaquam propter ignorantiam libertate privari, sed in libertate vivere: ut autem tamquam liber testetur, ipsum potestatem non habere: quasi videlicet illam poeniteat, quam libertatem dedit, hanc ipsi perpetuo competere. Quum enim illi, ut libero, de rebus suis testandi facultas non sit, quomodo non ad pristinam servitutem redit? Nos itaque dicimus, posteaquam gradum statumque vitæ liberum præbuit Lex, illam etiam 3 alia, quæ libertatem comitantur, præbituram. Nam si ipsum facere, quæ hominibus liberis dumtaxat licent, prohibere oportebat, ipsa vero id non prohibuit, sed dignum illum, qui isthæc faciat, judicavit: quare item istis actionibus, quæ proprie libertatis dignitati competunt, illumque non dignabitur? *Esto igitur libertate donatus, revera liber, statutoque de rebus, quas illi dominus eximias dedit, quomodocumque visum sit. Non decet enim, ut, qui libertatis dignitatem manifeste accepit, ob incertam 4 suspicionem ignominia afficiatur, atque a testando arceatur.*

C O N S T I T. XXXVIII.

* UT IMPERATORIS SERVI DE REBUS SUIS, QUOMODO VELINT, STATUERE POSSINT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Hoc quoque, quamquam plausibilem præ se speciem (legalem nempe ordinationem) ferat: æquitatem mihi tamen excedere videtur. Dico autem, quod servis de rebus suis statuere 1 non permittitur: sed quæ laboribus suis, arduisque (ut conjicere licet) molestiis quæsierint, ea cujusque domini manus colligunt. Ac sane mirari subit, quomodo ab initio lata Lex nihil moderationis, neque æquitatis huic rei attribuerit. Verumtamen 2, e quibus nata ipsa Lex est, atque adeo Lex ipsa ab aliis, ut cujuscumque voluntas feret, adprobantur. *Ego autem* nequaquam illos probo, neque illud placitum in servis meis obtinere sinam: sed contra, plenam ipsis administrandarum rerum suarum potestatem facio. Ex hoc itaque tempore in omnem posteritatem Imperatoris servi rerum suarum revera domini sunt: ita sane, ut sive sani sint, sive ægroti, mortem imminere putent, de rebus suis pro arbitrio statuendi, potestate non priventur: neque servitutis nomine ex rerum, quas possederint, dominio expellantur. De Imperatoris igitur servis hæc noviter lata Lex est, vigoremque habeto. Magistratibus autem, reliquæque promiscuæ plebi, si huic nostro placito acquiescere nolint, ad veterem de servilibus bonis Legem respicere fas est.

C O N S T I T. XXXIX.

UT PRODIGUS, QUÆ EX RE IPSIUS SINT I, FACERE POSSIT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Mortalium nemo ad eam absolutionem pervenit, ut non obnoxie aliquando res suas gerat: neque quisquam (ni fallor) ita desipit, quin crebro sibi utilis esse possit. Neque enim, qui in omnibus prudentiæ suæ fidit, hunc omnia irreprehensibiliter facere sinit Deus: neque eidem, cum creator, creaturæque suæ curator sit, mentis inopem per omnia ex imprudentia frustrari permittit. Præfatus hoc sum propter illam Legem 2, quæ prodigum de rebus suis quicquam aut velle, aut statuere omnibus modis prohibet. Quam quidem Legem, conjectis in res gestas oculis, pro illarum ratione, non autem ita simpliciter sancire: & si quid inutiliter gestum esset, non admittere: in quo vero aliqua utilitas verteretur, id suscipere oportebat. Nunc vero nihil istiusmodi præscribit, sed in universum prodigo de rebus suis consulendi potestatem adimit. Id nos recto judicio non conve-

CONST. XXXVII. (1. Abrogatur L. 14. ff. qui testam. facere poss. (2. d. l. 14. (3. arg. l. 2. ff. de jurisdic. (4. Fac. d. l. 14. in fin. L. 15. ff. qui testam. fac. poss. l. 1. pr. ff. de legat. 3.

CONST. XXXVIII. (1. l. 16. pr. l. 19. ff. qui testam. facere.

CONST. XXXIX. (1. Mutatur §. 2. Inst. quib. non est permiff. fac. testam. l. 1. ff. de curatorib. l. 18. qui testam. (2. d. §. 2. d. l. 1. d. l. 18.

nire suspicati, Legem illam relaxantes, statuimus, ut, quæ iudicium erroneum, quodque prodigum designet, dictet, neque approbatione, neque confirmatione digna habeantur: quæ vero ad utilitatem spectent, suscipiantur, atque nequaquam reprobentur. Quid enim, si prodigus aut hereditatem necessariis suis relinquere, aut pauperibus sua distribuere, aut denique gravem servitutis torquem servorum cervicibus adimere velit? An ideo, quod prodigus est, id illi non licere velle dicendum? Quid, si quum prædium damnosum habeat, alter quispiam, qui vitio mederi possit, majore pretio, quam quanti prædium sit, id emere, ipsumque damno levare velit? An prodigalitas, quo minus ille sibi consulat, utiliterque negotietur, impedit? At rationem non video. Quod itaque dixi, rerum gestarum conditio observator: & si in ea prodigi mores non conspiciantur, quod actum est, ratum esto: si vero a prudenti rerum gestione aberratum esse appareat, id neque approbatione, neque confirmatione dignum habetor.

C O N S T I T. XL.

UT CAPTIVI TESTAMENTI FACTIONEM HABEANT. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Qui olim edendis Legibus operam navavere, cum multa ad rephamanas recte moderandas in medium protulerint, locupletisque benignitatis suæ testimonium (Leges nempe, secundum quas Respublica concinno in statu conservatur) reliquerint: tum haud scio, qua ratione fecerint, ut de captivis tractatus, quibus de rebus suis statuendi potestatem non faciunt, reliquæ ipsorum benignitati non responderet. Quæ enim de testamentis ipsorum Legislatio complectitur, valde comiter ac benigne constituta sunt. Nam quod statuerunt, ut interdum, quando 2 inopia testium laboraretur, a minore etiam testium numero testamentum obfigaretur: quin & nullis 3 adhibitis testibus, persæpe tamen testamentum ratum haberetur, quemadmodum de 4 iis, qui in acie occumbunt, constitutum est: permagnum sane benignitatis est argumentum. At de captivis placitum jam dictorum non esse simile, neque ex eadem benignitate prognatum videtur. Quod namque de rebus suis constituere illis non permittunt: non solum non benignum aliquid de ipsis decreverunt, verumetiam ipsam captivitatem alio modo intendunt. Quomodo enim rursus illos in captivitatem non ducunt? aut quomodo malum irrecrabilisque tristitia non adaugetur, & morte acerbiorum in corde captivus non circumferens aculeum, rebus excedit humanis: quando non modo in captivitate vitam finit, verumetiam, si qua apud contribules bona habet, de his illi constituendi potestas non est: sed suis rebus, tamquam alienis, expellitur: & quæ suis laboribus quæsierit, proque quibus suscepto periculo in captivorum infortunium ineidit, ab horum dispensatione rejicitur? Quomodo item, si quos necessarios captivus habet, ut liberos, uxorem, fratres, aut alios, quos ad ipsius hereditatem Lex vocat, ii non similiter omnes obversis in hereditatem ab intestato ad se devolvendam oculis, curam liberandi captivi, illius consequendæ spe non omittent? Novimus siquidem res humanas, ut pauci admodum verum amorem conservent, ejusque unius gratia ad opitulandum calamitate implicitis perpaucorum animus excitetur. At qui spe nanciscendæ ejusdem remunerationis ad ferendum indigentibus auxilium procedant, horum sane longe maximus est numerus. Quæ re itaque moti cognatus aliusque quispiam captivorum suscipiant curam? Si quidem statuendi facultas de rebus suis ipsis esset, nonnulli laborem damnosum sibi non futurum reputantes, non segniter illum suscepturi essent. Cogitarent etenim (ut verisimile est) si aut conatus ipsorum ad finem deduceretur, captivique libertatem consequerentur, se munus aliquod esse pro opera sua & labore accepturos; aut etiamsi conatus finem mors præveians, captivum de medio tolleret, illum in testamento suo eum, qui ipsius curam habuisset, majore portione, quam illos, qui ipsum neglexissent, dignaturum. Non enim immemorem fore ipsum, neque labores nihili facturum arbitrarentur. Hac igitur ratione (quemadmodum dixi) futurum esset, ut aliqui non indiligenter ad liberandorum captivorum curam sese erigerent. Nunc vero cum hi testati prohibeantur, illi autem ab intestato

CONST. XL. (1. Abrogatur §. ult. Inst. quib. non est permiff. fac. testam. l. 3. pr. ff. qui testam. fac. poss. l. 10. ff. de testam. milit. (2. l. ult. vers. in illis vero locis. C. de testamentis. (3. Immo vide §. 1. vers. si ergo miles Inst. de militari testam. l. 24. ff. de testam. milit. (4. v. l. 15. in fin. C. d. t.

heredes in bona concedant: haud scio, si, qui pro liberatione labores suscipiat, quisquam inveniri possit. Successionis enim ab intestato spes, metusve ne in vanum laboretur: si forte liberationem mors praevertat, captivumque rebus humanis eximat, homines tardiores (ut, ne prorsus animo alienos dicam) ad aggrediendum facit. Quod sane non itidem contingeret, si Lex illorum testamenta irrita non faceret. Jam vero, si liberandae animae pretium propriae cujusque facultates sunt, quomodo non in hoc etiam captivi injuriam longe maximam sustinent, quod dum non sinuntur a Lege de rebus suis statuere, etiam si velint, pro animabus suis nihil rerum suarum erogare possint? Ad haec porro cum liberationis ratio hinc absurditatem contrahant, tum vero multo absurdissimum est, quod dum testandi facultas captivis non datur, frequenter illi, qui inimicissimi fuissent, quosque ipsi, si viverent, ne aspicere quidem sustinerent, illarum facultatum domini existant. Qua quæso re quid possit esse turpius? Hoc igitur cum hunc ad modum sese habeat, non negligi debere, Majestati nostrae visum est: sed quemadmodum in aliis pro viribus divinitus nobis datis, ut recte Respublica nostra gubernetur, sollicitè egimus: sic & de captivis tractatum in melius corrigere decrevimus. Sancimus autem, ut dehinc captivi, quæ ipsos a testando arcet, Legi neutiquam obnoxii sint: sed ut ipsis (si possibile sit, quinque, sin minus, tribus testibus presentibus, extremam voluntatem, sive literis commendare, sive sine scripto pronunciare liceat: tamen, ut, qui ad testimonium assumti sunt, revera illam defuncti voluntatem esse jurejurando affirmant: idque sive quum liberi subsint, illos bonorum suorum heredes relinquunt, sive, quum liberos non habeant, alios in hereditatem introducant. Equum enim non putamus, ut, qui communis Reipublicae nominis æqualiter participes sunt, ejusdemque esse gentis censentur: non æquabili ex Lege jure honorentur: ut videlicet, qui liberi a servitute sunt, statuendi de rebus suis, uti visum est, potestatem habeant: quibus vero illa manus intulit, quasi culpam commiserint, quod pro tribulibus propugnando in captivitatis necessitate devenerint, non item. Ceterum, si captivorum quispiam aut sua sponte, aut eorum, quorum in potestate est, vi adactus, hoc in animum inducat, ut res suas ad hostes concedere testamento jubeat: nequaquam tunc placitum ipsius ratum sit: quasque non pro decore Reipublicae Christianae testamentum factum sit, in irritum concidat. Atque hæc quidem de iis, qui vitæ finem testamento anteverterunt, sancita sunt. Si vero ultimus vitæ dies subito illi supervenerit, atque intestatus de medio sublatus sit: tum, si qui, ad quos hereditas pertinet, sive ascendentes, sive descendentes supersint, ad hos illa se conferet: si vero nulli sint, ad quos bonorum defuncti captivi successio spectet (dico quos neque ascendentes, neque descendentes defuncti familia agnoscit) primum considerari, an aliquibus debeat, deinde deducto ære alieno reliqua bifariam in trientem & bessem dividi, ac trientem demum in erogationem pro anima faciendam separari, alteram autem partem in fiscum recipi jubemus: tamen ut servi his non immisceantur. Hos enim, nisi æs alienum exsolvi non possit, omnes libertate honorari volumus. Quæ eadem rerum disponendarum forma custodienda erit, quando nihil æris alieni fuerit, servitutique obnoxius (quemadmodum dictum est) sine heredibus decesserit. Quæ itaque nobis ejus Legislationis, quæ captivos contristabat, in mentem correctio venit, per sacram hanc exposita est Legem. Tua autem Magnificientia Sanctionem subditis notam facito: quo, cum innotuerit, omnes de rebus suis, etiam quos captivitas detinet, quocumque modo velint, statuant.

CONSTIT. XLI.

UT IN CIVITATIBUS QUINQUE 1, IN ITINERIBUS VERO ET AGRIS TRES 2 TESTES AD TESTAMENTORUM FIDEM SUFFICIENT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Cum omnibus humana vitæ negotiis, quæ testium fidem requirunt, inde robur adesse oporteat, tum vero maxime, quæ ultimi vitæ nostræ diei contemplatione dispositiones fiunt, istiusmodi corroboracione indigent. Nullas enim reliquas modus est, qui recte ipsis jus dicat, nisi ipsis a testibus præsidium adsit. Oportebat itaque quo magis necesse est, statuta hominum & vitæ decedentium firma esse, eo quoque magis eadem per testimonia stabiliri. Verum quoniam frequenter res propter eorum, quæ strictius re-

quiruntur penuriam, ad possibilem modam deduci videmus (cum namque stricto jure uti non datur, quemque quo modo potest uti necessitas est) de testium numero, quo testamentis adesse debeant, statuere non alienum a providentia nobis visum est. Atque hoc quidem etiam sempiternæ memoriæ Patri nostro in mentem venit: verum quod statuit, non valde id exacte statutum esse judicatum est. Quum enim superiorum Legislatorum 3 alius septem, alius vero quinque assumendos esse testes censuisset, (septem quidem in civitatibus, quippe ubi propter hominum multitudinem, ut consentaneum est, testes defuturi non sunt: in agris vero & itineribus, quinque, quod magna illic plerumque hominum fide dignorum raritas sit) cum hoc (inquam) ita de illis constitutum esset, Pater noster exsuperantem numerum despiciens, simul in civitatibus, simul in agris & itineribus per quinque testes testamentis vigorem attribuit: idque ideo (mea quidem sententia) quod, quanta nunc virtutis inopia humanam vitam occupet, consideravit. Attamen (id, quod dictum est,) non admodum exacta ratione placitum illud nititur. Dicat enim fortasse aliquis, æqualem numerum attribui non oportuisse; atque testimonium, quod in agris & itineribus adhibetur, arctius contrahendum fuisse. Nos igitur, quod ille neglexit, non negligendum putantes, sancimus, ut in civitatibus quinque testibus stabilitum testamentum approbetur: in itineribus vero & agris, aliisque inhabitatis locis, trium testium confirmatio suscipiatur.

CONSTITUT. XLII.

UT SUFFICIENS NUMERUS TESTIUM TESTAMENTUM RATUM FACIAT, TAMETSI I ID NEQUE ILLORUM SUBSCRIPTIONES, NEQUE SIGNACULA HABEAT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ in verbis residet obscuritas, multum, quod tractatur, involvere videtur: quippe quæ, tamquam expansa quædam nubes, tum intelligendi vim animo auferat, tum a recta rerum administratione avertat. Hanc igitur obscuritatis caliginem, ubi illis constitutionibus, quæ de testamentis agunt, neque mediocrem noxam rebus adferunt, circumfusam esse cognovimus: pulcrum fore rati sumus, si illas repurgaremus, quomodoque testamenta confirmari, aut non oporteat, Lege non ambigua, neque quæ varie apprehendi possit, definiremus. Qui ante nos de testamentis tractarunt, bifariam illa diviserunt, & alia quidem scriptis, alia vero sine scriptis confici tradiderunt. Quin & modum, quo utrumque testamentum, (& scriptum nempe, & non scriptum) ratum fiat, subjecerunt: ut scripta confirmatio in eo consistat, quod vivente etiamnum testatore testium subscriptione oblationeque omnibus numeris absolutum sit: nuncupativi vero, sive non scripti, quod septem non indigni fide testes se audivisse, cum ita testator lingua sua de rebus suis pronunciaret, confiteantur. Atque his hunc ad modum constitutis, annectunt scriptum testamentum, nisi 2 ad scripturæ, qua testatoris voluntas significatur, perfectionem simul omnia convenient, & testium subscriptiones, nempe quæ illis de sinceritate testimonio sint, & signacula, quæ subscriptionibus fidem præbeant: nisi hæc simul omnia (inquam) priusquam is, cujus id testamentum est, e vita excedat, concurrant, omnino id irritum esse, ut neque tanquam scriptum, neque tanquam nuncupativum valeat. Ex quo sane præoccupativo placito, quum non admodum caute (ne interim dicam male) conceptum sit, confusio atque ambiguitas rem testamentariam invadit. Aliis enim videtur testamentum velut adulterina femina, prorsus abjiciendum: ut aliis quidem ex bonis utilitatem capere permittatur, defunctis vero ne minimum quidem utilitatis ex rebus suis accedat: si tamen defuncti utilitatem aliquam sentiunt. Sentiunt autem, quum ex ipsorum morte per beneficii erogationem nonnulli reviviscunt. Atque hi quidem (quomodo dixi) hunc in modum a rerum suarum utilitate hominem prorsus arcere volunt. Quibus vero benignior sententia animo residet, hi testamento, quod sigillorum impressione perfectionem non accepit, si non ut scriptum censeatur, certe tamen, qualem non scriptum & nuncupativum accipit, talem vigorem tribuunt. Nos itaque perplexitatem hanc adeo rebus humanis esse nocumento videntes, in benigniorum judicium sententiam pedibus imus, veterisque Legis caliginem & ambiguitatem in simplicem atque apertam cognitionem convertimus, ac sancimus, ut, quod testamentum, respectu eorum, quæ scripto testa-

(3. l. ult. C. de testamentis.

CONST. XLII. (1. Abrogatur §. 3. Inst. de testam. ord. (2. d. §. 3. l. 2. pr. C. de testam.

CONSTIT. XLI. (1. v. §. 1. Inst. de testam. ord. l. 2. §. 2. C. de testam. (2. Nov. 43. infr.

amento adesse debent, imperfectum est: si tamen nuncupativi testamenti testimonio non indigeat, vigore nuncupativi testamenti firmum sit: si testimonium fide indigeat, ut, quod nihil ad faciendam fidem idoneum habeat, in irritum concidat. Quæ enim ratio est: imo quomodo non omnino absurdum, nimisque crassum est, alias testes istiusmodi approbatione dignari, ut, quæ nulla sui parte scripto mandata sunt, confirmant? alias vero quasi, qui per scripturam declarata confirmant, indigni sint, ita illos vilipendere, præsertim vero, cum hic aliquo etiam modo fides corroboretur. Quomodo insuper id detestandam inverecundamque æquitatis prodigionem non continet? Quid si testamentum scripto tradi cœperit, quodque constitutum est, dignorum fide testimonium auribus insonuerit, deinde vero aut scribam morbus corripuerit, aut mors etiam ipsum sustulerit, & mox testator quoque enectus sit: (ut multa hominibus ex improvise contingunt) num propterea, quos is moriens beneficio dignos censuit, illi eo privati injuriam sustinebunt? Et vero, quod indignissimum est, non modo non cum vita id mali testatorem deserit, verum etiam mortuum insectatur, privatque (quantum quidem ad eorum, qui testamentum irritum faciunt, sententiam attinet) misericordis Dei commiseratione, cujus partem illum fore, ex eo, quod ipso defuncto alii beneficiis subleventur, spes est. Idcirco simulatque nostra potestas hæc animadvertit, evidentem atque indubitam formam sancit, ut, si testes tantum dicant illius hominis proprium id esse testamentum, id non improbetur, sed firmum atque ratum sit: tametsi non solum signacula, sed etiam cum illis testimonium subscriptiones desint.

CONSTIT. XLIII.

UT PER SCRIBENDI IGNAROS I TESTAMENTA ETIAM CONFIRMENTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Non, quod superiores, quia communis vitæ negotiis diligentem cautionem attulerunt, reprehendere velimus, Legem proferimus: sed potius, ut exacta ipsorum ratio in usum recipiatur, operam damus, resque ipsæ (quod illas exacto ipsorum præscripto respondere impossibile sit) ne, quoad ejus fieri potest, debito suo statu excidant, sanctione cavemus. At, quid est, quod dico? Decretum est a veteribus de testamentis tractantibus, ut per 2 septem testes, minimum autem per quinque defunctorum statutis auctoritas accedat. Neque vero id simpliciter, sed ne 3 ignari literarum testes essent, si quidem in civitatibus, ubi non fere peritorum penuria est, testamenta facta sint: sed si aliis in locis, in quibus literarum studia disciplinæque non admodum usitata sunt, illic testimonium non exacte haberetur ratio: neque illi soli, qui ad literarum studium educati sunt, quærentur, sed ad testandum & literarum rudibus aditus esset. Quod itaque illis in locis, in quibus hominum scribentium peritorum abundantia non est, Lex fieri statuit: id consuetudo omnibus ubique locis & civitatibus, quamquam magna doctorum hominum copia esset, ita facere volentibus concessit. Quod sane & Imperatoris nostræ Majestati Legum auctoritate dignandum esse placuit. Sancimus igitur, ut quocumque in loco & civitate, etiam 4 ab imperitis testamenta confirmantur, dummodo mores testimonium fidem mereantur. Quin & numerum non solum ad quinque contrahimus, sed iis in locis, in quibus raris fide dignos prodire constat, tres 5 quoque admitti, ac testimonium illorum non reprobari volumus.

CONSTIT. XLIV.

* A QUIBUS I OBSIGNARI TESTAMENTA OPORTEAT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Cum omnes alii hominum actus ac negotia, quæ in literas referuntur, necessario exquisitum testimonii subsidium requirant: tum maxime id faciunt, quæ homines natura sua ad interitum vergente, discessuque e carne imminente literis exponunt, his in ipso e vita excessu rationes suas & voluntatem committentes. Quæ enim inter vivos conscripta sunt, quamquam obsignata sint, nihilominus tamen illorum vitia ex verborum ejus, qui scripsit, eorumque, de quibus scriptum confectum est, examinatione deprehendantur. Quæ vero a morientibus scripto constituuntur, ea se minus recte habere, si nullum certum testimonium suffragium adsit, im-

CONST. XLIII. (1. v. l. ult. vers. si vero. C. de testam. (2. §. 2. Inst. de testam. ord. (3. d. vers. si vero, (4. Abrogatur d. vers. si vero. (5. Nov. 41. supr.

CONST. XLIV. (1. v. l. 23. C. de testam.

possibile discere est. Verum enim vero & hic tractatus longe optime a Legislatore conscriptus est, dum sæpe testamentorum testes ad jusjurandum adigi nolens, illis census 2 Magistri, qui nunc generalis appellatur, sigillo parari firmitatem jubet. Etenim quod tamquam levem promptumque ad jurandum aditum non præbet, insignique sigillo ambiguis testamentis vigorem tribuendo, ut juramenta reprimerentur, fecit; ea sane res & prudentissimi consilii, & præstantissima est. Atque hoc quidem obtinuit olim. Postmodum autem consuetudo id mutavit, ut supra testes, ejus qui ad Quæstoris dignitatem pervenisset, sigillum testimonio testimonium ferret. Et quidem illa etiam confirmatio majoribus nostris optima visa est. Quos & nos sequentes, quo illa validior sit, jubemus, ut sigillo Magistri census, (quod nunc ad illum neque Legum cura, neque administratio pertinet) nihil prorsus in obsignatione testamentorum juris, ne commercii sit (quemadmodum neque nunc id illa obsignat) sed pro 3 illo Quæstoris sigillum obsignet. Neque vero hoc solum testamenta obsignet: verumetiam magnificentissimi nostri Magistri & Patricii, Præfetti Urbis etiam, alique, qui judiciis præfunt, sigillis suis illa fidei commendent. * Verum hi in urbe: in aliis autem locis & civitatibus Præfetti, & in quaque Provincia Præsides hoc sciunt & faciunt.

CONSTIT. XLV.

* UT I SENTENTIAM JUDICES IN LITERAS REFERANT, SUAQUE MANU OBSIGNENT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Dum ut res judicata firmæ maneat, & ne qua suspicio atque controversia sententias insequatur, curam gerimus, hoc se nobis constituendum obrulit, ut quibuscumque dijudicare ac dirimere lites obtigisset, de quibus rebus judicium pronunciaturi essent, de iis sententiam de scripto ferrent, eamque manibus suis obsignarent: ut ne, si temere judicatum esse postmodum deprehendatur, negare illi suam sententiam possint: neque alii cuiquam supposititia adulterinaque sententiæ scripturam efficta, illam in iudicem aliquem referre liceat. Quicumque igitur iudicem dignitate honoratus est, dehinc ita facito: ac, quibus de rebus judicavit, decretum scriptum, suaque manu obsignatum edito.

CONST. XLVI.

* ABROGATIO QUARUMDAM DE CURIIIS ET DECURIONIBUS I LATARUM LEGUM.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quemadmodum, ut quæcumque aliæ res in communis vitæ usum assumantur, ipsarum commoditas facit, & quæ utilitatem aliquam adferunt, magnificimus: quæ vero ad nihil conducunt, contemnimus: sic omnino & ad legalium capitum compositionem nos accommodari oportebit, ut quarum usus aliquis sit, qui bono quopiam Republicam beet, hæc necessario & ferantur & honorentur: quarum vero usurpatio aut nullius momenti, aut mala sit, harum non modo non ratio habeatur, sed etiam e Legum corpore exemptæ rejiciantur. Hæc idcirco dicimus, quod inter veteres de Decurionibus quæpiam munera injunxerint: Curiiis autem privilegium, ut quosdam Magistratus constituerent, suaque auctoritate civitates gubernarent, præbuerint. Quæ nunc, eo quod res civiles in alium statum transformatae sint, omniaque ab una Imperatoris Majestatis sollicitudine atque administratione pendeant, tamquam incassum circa legale solum oberrent, nostro decreto illinc submoventur.

CONSTIT. XLVII.

* ABROGATIO LEGIS I, QUÆ SENATUI PRÆTORES, DECURIONIBUS VERO PRÆFACTOS CONSTITUERE CONCEDEBAT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quod alius olim Republicæ status esset, rerum ordo similiter alius erat. Quum enim cuncta in Principis deliberationem non caderent, sed nonnulla essent, de quibus despiciere & jubere Senatus officium esset, ea ab illo etiam proferebantur. Prætores itaque tres 2 numero in Urbe rebus administrandis ab eo præficiantur, isque actus sanctione Legis procedebat. Neque vero id in

(2. Nov. 44. c. 1. §. 4. l. 17. §. 2. C. de sacros. eccles. d. l. 23. C. de testam. (3. Abrogatur d. l. 23.

CONST. XLV. (1. tit. C. de sententiis. ex periculo recitand.

CONST. XLVI. (1. Lib. 50. D. 2. Lib. 10. C. 31. Nov. 38.

CONST. XLVII. (1. Abrogatur l. 2. C. de offic. prætor. (2. d. l. 2.

urbe solum, sed in aliis etiam civitatibus a Decurionibus, ut vocabantur, Præfecti quidam (non tamen quales hodie militaris Præfectura novit, sed exce lentiores quidam, quique aliam curam demandatam haberent) præficiantur. Quam igitur aliter sese tunc res haberent, communis usus illam Legem requirebat. Nunc autem, quum omnia a Principali cura pendeant, Deoque opitulante ipsius Providentia discutiantur & dijudicentur: ac vero illa Lex nullum de se usum præbeat, cum aliis, quæ de Republica ejecta sunt, hanc etiam ejiciendam esse statuimus. Quemadmodum enim Legibus nondum enatis nascendi causam rerum usus præstat: sic quando Lex rerum utilitati non subservit, eam abolendam esse sequitur.

CONSTIT. XLVIII.

* NE MULIERES IN CONTRACTIBUS TESTIMONIUM PRÆBEANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Haud scio quomodo, re non exactiore judicio disquisita, mulieribus ad dicendum testimonium procedendi facultatem dederint veteres. Illud saltem vulgo notum, volutandum animo fuerat, crebrum nempe in virorum oculos occursum mulieri dehonestamento esse: pudicam vero & honestam ejusdem rei fugam efficere. Qua ratione igitur illas ad testimonium assumi permiserint, (unde sit persæpe, ut in magnis hominum turbis conversentur, irreverentiusque, quam mulierum sermo ferat, lingua utantur) hoc quemadmodum dixi, mihi dubitare subiit. Quorsum enim hisce visum est, ut in negotia publica mulierum prodiret testimonium, quibus juxta atque viris testari permiserunt, quemadmodum Scythicas mulieres cum maritis ad bella coarmari audimus? Et sane, quomodo præter absurditatem ingentem, hoc naturæ etiam finium, quibus virilis muliebrisque sexus determinati sunt, tum confusio- nem, tum everfionem non continet? Quomodo item mulieribus (quas etiam domi observanter, nequaquam autem disso- lute atque indulgenter, conveniri oportet) debitam non prædunt & verecundiam & honestatem? si quidem ad ferendum testimonium progressio, quum (eo quod multorum illarum hominum commiscetur conventibus, negotiisque implicatur civilibus) ad liberius loquendum, quam mulieribus decorum sit, fenestram aperiat: muliebris sexus submissos morem pudoremque adimit, atque ipsas ad inve- recundiam & præcivitatem exercet. Jam vero res illa contumeliam aliquo modo etiam viris adfert. Quod enim hoc aliud nisi contumelia, & ea quidem gravissima erit, si quarum rerum tractatio virorum maxime propria est, ad illas sexus etiam femineus procederet? Quapropter non minus consuetudinem, quam Legis erratam Majestas nostra corrigens, illis ad testandum præcludit aditum, ac proposita sententia sua decernit, Legeque prohibet, ne quo modo mulieres ad contractuum testimonia accedant. In rebus autem peculiariter ad ipsas pertinentibus, quibus interesse viris fas non est (de partu & lequor, & si cui rei alii sola mulier adhibetur) sua peculiaria virisque occulta testantur.

CONSTIT. XLIX.

* NE SERVI AD DICENDUM TESTIMONIUM ADMITTANTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Testimonium cum magni momenti, necessariaque ad tuendam communis vitæ negotia res sit, non a quibuslibet, sed ab iis qui extra ignominiam vivant, ferri æquum est. Recte ergo exquisita ratione de hoc disceptant Leges, & non simpliciter ad dicendum testimonium cuique aditum præbent. Verumtamen, quia nonnullæ Leges servilis conditionis hominibus in quibusdam & rebus testari concesserunt: visum nobis est, hoc nota inducendum esse, ut, qui liberæ vitæ participes non sunt, in universum ad testandum non admittantur, Lexque Novellarum Constitutionum obtineat, & de quocumque simpliciter testimonio statuatur, idque in quacumque re, sive testamenta, sive aliam humanæ vitæ actionem testimonium complectatur. Si enim illis, qui cum liberæ vitæ sint, vitam ingenue, eaque libertate, quam nacti sunt, digne non degunt, neque, quantum fieri potest, animi magnitudinem a servitute liberam conservant; sed in illicitarum actionum servitutem subiguntur, testimonium dicere non licet: neque his, quorum

vitam non esse liberam constat, ferre testimonium concedatur. Nam tamen alius hic servitutis modus sit, at tamen ea servitute est, quam libertatis dignitate participem esse indignum sit.

CONSTIT. L.

UT I DONATIONES, QUÆ IN LITERAS RELATÆ NON SUNT, AD QUINGENTOS USQUE AUREOS VALEANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quandoquidem multi alias gratias relaturi, alias benigno dumtaxat proposito moti, dona in nonnullos conferunt: & de hoc capite distincte tradendum esse visum est, quales donationes non everti, qualesque contra irritas esse oportet. Atque veteres & quidem hac de re tractantes pronunciarunt, illam donationem concidere, ne firma sit, quæ quingentorum aureorum summam exsuperat, nisi in acta publica relata sit: quamquam etiam donatarius donationis certam probationem propria donatoris manu privatim scriptam abstulerit. At nescio, quid sibi illi superflua hac subtilitate velint. Quando enim donatio scripto comprehensa, eique justum testimonium adhibitum esset, quorsum amplius accurate finire oportebat? Nobis itaque exacta hac definitione, quam neque de donationibus dictam esse omnino scimus, per sanctionem conscripta, illud proponere visum est, ut, si donatio, quæ quingentos aureos excedit, in literas relata sit, rata permaneat: quæ vero scripto comprehensa non est: pro eo modo, qui quingentos aureos excedit, irrita sit: tamen si donatarius præsentibus testibus rem donatam adeptus sit. Etenim donatio, cujus æstimatio quingentos aureos non superat, etsi conscripta non sit, dammodo tribus testibus confirmetur, rata judicatur. Ad hanc ergo formam examinatæ donationes aut valeant, aut irritæ sint.

CONSTIT. LI.

* DE INVENTO THESAURO, CUIUS ESSE DEBEAT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Bonum sane atque salutare esset, si divinis salutiferisque morena gereremus Legibus. Minime enim tum humanis indigeremus, illarumque luce tutam viam commonstrante, humano ex legibus auxilio nobis non esset opus. Verum quoniam cœno atque luto omnes emergere, divinisque præceptis in cœlum tollentibus elevari difficile est: humano generi salutem etiam humana prudentia per Leges suas adinvenit. Quapropter etiam nunc, quum, quamquam Dominus & Servator noster misericordes esse, eorumque, qui inopia peremuntur, illos, qui ipsius donis fruente in affluentia rerum copia vivunt, angustiis succurrere jufferit: nonnulli tamen ita in Dominum ingrati, ergaque communem hominum cognitionem commiserationis expertes sunt, ut non modo non benignam manum egentibus præbeant, verum etiam tamquam Solis quoque radiis tetricos thesauros suos aspicere invident, in terram illos defodiant: de inhumano hoc invento in medium Legem prodire oportuit. Quæ quidem Lex, cum olim lata fuerit, victa autem postmodum a cupiditate, quæ multas egregias res labefacta, ab eademque suo vigore privata sit: nunc ab Imperatoria nostra Majestate in integrum restituitur. Jubeat autem illa, ut qui in defossum thesaurum incidisset, si prædium, in quo inventus esset, ad Principem pertineret, alioquive publicum esset, illum ex æquo cum fisco partiretur: si vero locus, unde thesaurus in lucem prodisset, neque ad Principem pertineret, neque publicus, sed alterius cujuscumque esset, is æqualibus partibus inter inventorem prædiique dominum divideretur: denique, si inventoris prædium esset, ipsi res inventa univerfa cederet. Atque hæc quidem Lex circumscripta, iniquoque lucro fisco donato, illi in hunc usque diem inventam thesaurum attribuit, Legemque otiosam reddidit. At, quid hinc contingit? Qui alicubi reconditos latere thesauros sciunt, dum alios laboribus suis gavifuros, se autem frustra illos subituros, quin & interdum acerbis examinationibus subjiciendos considerant, illos investigare negligunt: itaque in perpetuum recondita manent & pereunt, quæ in lucem producta magnam hominibus erant utilitatem allatura. Jubemus ergo, uti deinceps secundum veteris Legis æquitatem judicetur: & quando thesaurus

CONST. L. (1. l. 36. in fin. C. §. 2. Inst. de donation. (2. l. 25. l. 34. C. d. l.)

CONST. LI. (1. §. 39. Inst. de rer. divis. l. 31. §. 1. ff. de acquir. rer. dom. l. 3. §. 10. ff. de jure fisci. l. unic. C. de thesauris. (2. d. l. 3. §. 10. ff. de jure fisci. d. §. 39. Inst. de rer. divis.)

CONST. XLVIII. (1. l. 18. ff. de testib. l. 20. §. 6. ff. qui testam. fac. poss. (2. v. tit. ff. de inspiciendo ventre.)

CONST. XLIX. (1. Nov. Just. 90. c. 6. abrogatur l. 7. ff. de testib. (2. d. l. 7. (3. d. Nov. 90. c. 6.)

aliquis inventus fuerit, si locus, ubi inventus est, in publicis Imperatoriisve fundis sit, inventor illum cum fisco partiatur: si vero alterius cuiuspiam sit, simili modo ipsum & inventor, & loci, in quo thesaurus inventus est, dominus, inter se dividant. Ceterum si improbus esse, neque quidquid repererit, confiteri inventor omne velit, sed dolo mendacisque ex re reperta nonnulla detineat: in vanum tunc ille laborarit, & tamquam malitiosus rerumque alienarum occultator & fur, nihil omnino accipiat, ac beneficium loci domini soli cedat.

CONSTIT. LII.

* UT TAM VETERUM I PRINCIPUM, QUAM RECENTIORUM NUMISMATA, MODO JUSTI PONDERIS, PROBÆQUE MATERIÆ SINT, VALEANT. 2

Idem Imperator eidem Styliano.

Si pecuniarum nervi sufficiens & copiosa illarum materia est, Remque publicam pecuniarum vis stabilis, recte profecto veteres defectum, velut morbum quemdam ac tabem, inde profugarunt, dum omne genus numismatis, etsi ad veteres & prisca Principes referretur, similiter valere voluerunt. 3 Verum egregium hoc institutum, haud scio, qua de causa posteriores Principes in eadem forma consistere non permiserint, ac tamquam subditorum opulentia inviderent, quæ numismata superiorum Principum effigiem ferrent, iis publico usu interdixerint: sua vero sola in communi commercio esse voluerint. Ne illi, quantum hinc in communibus negotiis novitatis, quantum item detrimenti, quod cum ad omnes, tum præcipue ad pauperiores, potiusque auxilio & defensione indigentes pertineat, existeret, intelligere noluerunt. Certe mercatorum vulgus, quique alioqui manibus victum quaerunt, & demum universa rusticorum natio, dum antiquata ea, qua hactenus usi sunt, pecunia, alio modo res necessarias sibi parare non possunt: in perquam angustas adiguntur angustias. Eapropter nos novo recentiorum placito non acquiescentes, veterum autem providentiam sequentes, sancimus, ut secundum benignum illorum Reique publicæ commodissimum iudicium, numismatis omne genus (quod quidem formam materiamque non adulteram 4 & plenum pondus habeat) sive vetustioris cuiuspiam Principis, sive recentioris sit, æqualiter & æstimetur, & in Republica tractetur. Pœna vero eorum, qui rebeli animo decretum hoc contempnent, fuerit, ut flagris cadantur, & cute tenus tundeantur, insuperque libras auri tres dependant.

CONSTIT. LIII.

* UT CUIQUE TAM INTRA CIVITATES, QUAM EXTRA, MORTUOS SEPELIRE LICEAT. 1

Idem Imp. eidem Styliano.

Mea quidem sententia, Leges civiles non ea modo, quæ communi subditorum vitæ profint, præscribere: verum de iis etiam, qui jam vitam finierunt, humanæ commiserationi convenientia decernere decet. Quæ autem defunctorum corpora ignominia contumeliaque exponant, ac per quæ communi hominum naturæ dedecus atque turpitudine concilietur, nequaquam in Leges sunt includenda. At, quod Lex 2 mortuos non nisi extra civitates humari vult, quomodo id humanam naturam dedecore afficere non est? Et quidem si hoc præcipiens, de iis humanis ageret, quibus facile elationem facultates, quas vivi habuerant, suppeditarent, fortasse lex aliquam ad id iubendum rationem habuisset. Quamquam tunc etiam ad amicorum, cognatorum, necessariorumque defuncti commiserationem respicere oportebat. Quorum dolori atque orbitati magnum sane solatium est, si amici sui sepulcrum amplexari, ac in id lacrymas profundere possint. Quæ officia extra civitatem sepulto non facile est exsequi. Attamen si illos solum extra civitatem sepeliri vellet, quibus id ipso mortis die per facultates facile esset, ad eam inclementiam aliquam Lex occasionem haberet. Verum nunc, cum inclementia illa simul ad omnes se extendat, quomodo non manifesta est absurditas? Quomodo Legem in naturæ opprobrium ferri non est evidens? Qui enim, dum adhuc viverent, inopes & deserti erant, quomodo mortui ipso mortis die humabuntur? Quomodo item, cum propter paupertatem sepultura non accelerabitur, multis diebus insepulti, non

CONST. LII. (1. l. 1. C. de veteris numism. potest. (2. Vide tamen Nov. Nicephori Phocæ c. 1. infr. (3. d. l. 1. (4. Adde Edict. Just. 11. 6. 3.

CONST. LIII. (1. Abrogatur l. 3. §. 5. ff. de sepulcr. violat. l. 12. C. de religiof. (2. d. l. 3. §. 5. d. l. 12.

miserabile simul & horrendum spectaculum jacebunt, tabescentemque hominum naturam dedecorabunt? Extra hæc autem, cum mortui interdum famuli Dei appellentur, propterque celestem gloriam colantur, ipsorum corpora inhumata abjici, quomodo id vero expiationi etiam obnoxium non est? Ne igitur ullo modo inter civiles Leges hæc Lex recenseatur, sancimus: quin potius, ut a consuetudine recte contemnitur, sic etiam decreto nostro prorsus reprobat. Quicumque autem sive extra muros, sive intra civitatem sepelire mortuos volet, perficiendæ voluntatis facultatem habeto.

CONSTIT. LIV.

* UT DOMINICIS DIEBUS OMNES

AB OPERIBUS VACENT. 2

Idem Imperator eidem Styliano.

Præstantissimum illorum est studium, qui se edendis, quæ communi vitæ utilia sint, præceptis dedunt; dignique sunt, eo quod ad subditorum utilitatem omnes suas curas intendunt, quorum prius in Republicam amor laudibus celebretur, ac præcepta sancte observentur. Interim vero multo æquius fuerit, illis potius istiusmodi reverentiam attribuere, quos majores pro humani generis salute, tamquam universi terrarum orbis Legislatores, suscepisse sollicitudines constat, quasque Leges tulerint, has aliis omnibus anteferre, idque non solum propter id, quod dixi, quod videlicet ad hominum utilitatem, incomparabiliorem susceperint atque contulerint curam: sed quod etiam divini Numinis virtute scripserint sua decreta. Quoniam itaque illorum inter discipulos procerum Legi, quæ Dominicæ resurrectionis diem cessatione ab operibus omnes venerari mandat, Legem aliam contradicere conspicitur, quæ non omnes simul operari prohibendos, nonnullisque uti operentur, indulgendum esse censet: (ait enim: Omnes iudices urbanæque plebes & cunctarum artium officia, venerabili die Solis quiescant: Ruri tamen positi agrorum cultura libere licenterque inserviant: cujus istius diei dehonestationis nulla ratione nititur causa. Nam, quamquam fructuum conservatio prætendi posse videatur: nullius tamen illa momenti, reque vera utilis est: quum non agriculturæ diligentia, sed solis virtus, quando frugum largitori visum sit, fructuum abundantiam suppeditet:) quoniam, inquam, istiusmodi Lex in lucem prodiit, quæ Domini cultum vilipendat, diversumque ab illis, qui contra omnes adversarios a Spiritu sancto victoriam obtinuerunt, decretum præscribat: statuimus nos etiam quod Spiritui sancto, ab ipsoque institutis Apostolis placuit, ut omnes in die sacro, quoque nostra integritas instaurata est, a labore vacent: neque agricolæ, neque quiquam alii in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui umbram quamdam atque figuram observabant, tantopere Sabbati diem venerabantur, ut ab omni prorsus opere abstinere: quomodo, qui gratiæ lucem, ipsamque veritatem colunt, hos eum diem, qui a Domino honore ditatus est, nosque ab exitii dedecore liberavit, non venerari par est? aut quomodo, cum ex septem diebus unus in Domini honorem consecratus sit, nos aliorum ad opera usu contentos non esse, neque illum Domino eximium & inviolatum conservare: sed ipsum etiam vulgarem facere: nostrisque operibus applicandum putare, religionis non est prorsus dissoluta?

CONSTIT. LV.

* UT JUDÆI SECUNDUM CHRISTIANISMI

RITUS VIVANT. 1

Idem Imperator eidem Styliano.

Qui olim sceptris potiti sunt, de Hæbreorum gente (quæ quondam, quoad divino patrocinio fovetur, inclyta fuit, nunc autem ob contumaciam in Christum & Deum nostrum in calamitatibus celebris est) diversas 2 promulgarunt Leges, quæ de ipsorum vitæ statu tractantes, jubent, ut 3 sacras ipsi Scripturas legant, & ne a suis ritibus arceantur: quin etiam, ut liberos supra sanguinis cognationem circumcisionis etiam cognatione suo instituto accomodent. Atque hæc quidem, qui olim (ut dixi) Imperium obtinuerunt. Verum sacratissimus Princeps, ille, ex cujus semine nos nati sumus, ut qui majore, quam ceteri, salutis ipsorum desiderio teneretur, hos in sola superiorum Legum obser-

CONST. LIV. (1. Abrogatur l. 3. C. de feriis. (2. v. l. ult. §. 1. C. d. t. (3. d. l. 3.

CONST. LV. (1. Abrogatur Nov. Just. 146. & tit. C. de Judæis (2. d. tit. C. d. Nov. 146. (3. d. Nov. 146.

vatione relinquere: (quod ante illum alii fecerant) non contentus: sed partim sacrorum oraculorum explicatione, partim eorundem admonitionibus ad salutarem Christianorum cultum traducens, vivifica Baptismi aqua initiavit. Atque quod ipsos in novum secundum Christum hominem transformari debere persuasit, ut veterem deponerent, plene effecit, & quæcumque vetustatem saperent, circumcissionem 4, Sabbatum 5, & si quid aliud est, cum illo simul exiit. Atqui cum tanto cum effectu a Judaica pertinacia ipsos deduxisset, non etiam prioribus Legibus, quæ Judaico ritu vivere permittebant, silentium & vacationem alterius Legis decreto imposuit. Quod igitur Pater noster prætermisit, id nos adimplendum putantes, omni antiquiori, quæ de Hæbreis statuit, Legi silentium injungimus, & ne illi aliter, quam pura salutarisque Christianorum fides vult, vivere audeant, jubemus Quod si quis a Christianorum ritibus defectione facta, ad Judæorum mores, & placita reverti deprehendatur: hic secundum Leges de apostatis 6 lras poenas luat.

C O N S T I T. LVI.

DE ORIS MARITIMIS. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Hæc etiam Lex, quæ maritimorum prædiorum jus tollit, eorum unde apud oras mare conspicitur: quæque insuper illorum dominium, si illic piscari volentes prohibeat, injuriarum actioni subjicit: nobis non æqua statuere visa est. Quicquid enim non iniquo titulo, in cujusdam dominium devenit sive parentum hereditas, laborumque emolumentum, sive alio quocumque non illegitimo modo paratum sit: quæ causa est, quamobrem id non ab eo, qui in dominio habet, administratur, & illi non longe potius, quam alteri cuiquam utilitatem præbeat? Non est igitur Legis, quæ quidem æquitatem spectet, ut alios ad utilitatem rei, in quam nihil juris habent, introducat: illos vero, qui aut solutum pretium, aut cognationis jus, aut denique alium aliquem possidendæ rei non illegitimum titulum laudant, illa privet. Jam vero quod, quam ab illo, tamquam loci illius domino, annum tributum exigatur, expellere inde illum, qui præter ipsius voluntatem loci commodis uti velit, non possit: sed si hoc faciat, injuriarum actionibus tentetur: quomodo id, præterquam quod iniquum est, non omnibus modis absurdum est etiam? Quid si prædii dominus piscatoriarum artis non ignarus sit, num ipsi otioso dormiendum erit, aliisque orarum emolumenta venari permittere debet? aut, si otium non amplectetur, in aliorum oris errabundus piscabitur, in suis autem id ipsi non licebit? At, quare ita fieri debeat, nullam equidem rationem video. Sancimus itaque, ut quisque oras suas inconcusso jure possideat, illorumque dominus sit: & si qui sine ipsius permisso illorum emolumento frui velint, hos propellere possit. Nam, quemadmodum terrenis locis juris est, ut quicumque domus dominus sit, is præter illius usum, vestibulum 2, quoque atque atrium possideat: ut ita etiam in maritimis obtineat, rationi esse consentaneum putamus. Et sicut terrenis locis præter voluntatem domini ex alieno fructus percipere nemini conceditur: sed, si quis fructus ex alieno colligit, eos vel benignitate domini percipiat, vel pro loci 3 usu vestigial solvat, necesse est: sic etiam in maritimis observari præcipimus.

C O N S T I T. LVII.

* QUANTUM IN PISCATIBUS REMORÆ I PISCATORIÆ INTER SE DISTARE DEBEANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quandoquidem, quæ plurimæ leges de piscatione statuunt, illud quod *ἔνοχον* nominandum putarunt, adhuc Lege definitum non est, (quippe quod, ut videtur, quæ tempore Leges illæ promulgabantur, nondum id institutum innotuisset) hæc quoque Legis constitutione auferre volumus. Quam itaque juris rationem in hoc piscationis instituto pro legitimo decreto obtinere consuetudini visum est, (ut nempe interstitiorum modus ad trecentos sexaginta quinque passus protendatur) hoc nos, quod extra convenientem modum non feratur Legis dignitate honorantes, dehinc Legem esse sancimus. Nam tametsi citra hoc privilegium,

ut remora piscatoriarum ad hanc rationem disponantur, præsentis ævi hominibus bonum videatur: quo tamen id firmius sit, cautiusque in æternum observetur, Lex esto, *remoraque illa trecentorum sexaginta quinque passuum intervallo a consuetudine approbato, inter sese distans: idque ita, ut ab utraque parte hic intervalli modus desumatur: ut videlicet centum octoginta duo, & semis, ab unius partis finibus exporrigantur, residuum vero ad vicinum usque pertingat.* Atque hæc quidem de constituendis introducendisque post hanc Legem remoratoriarum dicimus. Quæ vero hoc decretum prævenerunt, tametsi præstito hoc intervallo non distent, ex ejus præscripto tamen nihil novabitur: permanebuntque illa, ut initio constituta sunt.

C O N S T I T. LVIII.

* NE EX SANGUINE CIBUS CONFICIATUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Simul olim Legislatori Mosis sanguine vescendum non esse mandavit Deus, simul ab istiusmodi cibo abstinere debere a Præcibus gratiæ 1 est constitutum. Et quemquam tum veteris, tum novæ Gratiæ tempore illa res vilis habita sit, & nefaria: eo tamen contumaciæ, imo vecordiæ homines processere, ut neutri Legi aurem præstent morigeram. At contra, alii lucri, alii gulæ causa, summa cum impudentia mandatum contemnunt, in escamque, quæ vesci vetitum est, sanguinem convertunt. Perlatum enim ad aures nostras est, quod intestinis tamquam tunicis illum infarctum, velut consuetum aliquem cibum ventri præbeant. Quod tolerari non debere Imperatoria nostra Majestas rata, neque tam impio soli gulæ inhiantium hominum invento, nunc præcepta divina, nunc Reipublicæ nostræ honestatē dedecore affici sustinens jubet, *ne quis id scelus, neque ad usum suum, neque ut emtores detestando cibo contaminentur, ullo modo exercere audeat.* Ac sciat quicumque dehinc divinum mandatum contemnere, sanguinemque in cibum convertere (sive vendat, sive emat) deprehensus fuerit, se bonorum publicationi subjiciendum, & ubi acerbum in modum flagris cæsus, ac cute tenus foede tonsus erit, perpetuo patriæ exilio multandum esse. Quo quidem in judicio, neque civitatum Magistratus citra criminationem dimittendos censemus: sed ut & ipsi (neque enim, si illi convenienti alacritate Magistratum gessissent, id scelus commissum esset) quod negligenter socorditerque subditis prævenerint, decem librarum aurē multam sustineant.

C O N S T I T. LIX.

* ABROGATIO LEGIS I, QUÆ HOMINEM LIBERUM SE VENDERE PERMITTIT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ Lex hominem liberum, qui tam ignavi atque abjecti animi est, ut libertatis dignitatem dedecore afficiens, quo execrabile pro servitute persolvendi pretii lucrum participet, suam servitutem mercetur, non castigat, neque scelus illud corrigit profecto & illa earum una est, quæ rectum Reipublicæ nostræ statum dedecet, ac approbatione indignæ sunt, neque auctoritatem & efficaciam accipere debent. Illam itaque de eo, qui res suas ita gubernat, *latam legem, quæ dementiam firmam esse permittit, neque eversa indigna illa mercatura, hos, qui per insipientiam talia faciunt, competentibus poenis subjicit, neque legis propositum scimus servare, neque, quæ convenienti Legibus reverentia potiatur, dignam putamus.* Si enim, quod pater filiis est, id idem 2 Leges civibus esse oportet, ut in hoc unum, quod illis conducatur ac salutare sit, collimet: quomodo hanc Legem, quæ tantum incommodum atque damnum incumbere iis, qui per dementiam in id se conjecerunt, finit, Legibus annumerari æquum est. Hanc itaque nos Legibus excerptam in exilium mittentes, sancimus: *ut si quis ita demens sit, ut libertatem servitute commutans se ipsum vendat, ne is contractus validus sit, sed evortatur, & simul ipse libertatis suæ proditor, simul is, qui cum ipso id facinus designavit, verberibus castigentur, nihiloque minus vesaniæ mancipio libertas in pristino suo statu servetur.*

(4. v. Nov. Jusf. 37. (5. l. 2. l. 13. C. de Judais. (6. v. tit. C. de apostatis.

CONST. LVI. (Abrogatur l. 13. in fin. ff. de injuriis adde l. 14. d. 1. (2. d. l. 13. in fin. (3. l. 15. in fin. ff. qui potiores.

CONST. LVII. (1. Adde Nov. 102., 103., 104. infra.

CONST. LVIII. (1 Canon. Apost. 62.

CONST. LIX. (1 Abrogatur l. 5. §. 1. ff. de statu hom. l. 6. §. 5. ff. de injus. rupt. irrit. fact. testam. l. 14. ff. de penis. §. 4. Inst. de jure perfonar. (2. Adde l. 2. ff. de legib.

CONSTIT. LX.

* QUA PŒNA I CASTRATORES 2
AFFICI DEBEANT.*Idem Imperator eidem Styliano.*

Virtutis ad procreandum a Deo natura indita exsectio non minore cum audacia identidem committitur, quam si apud Deum nulli pœna obnoxia esset, cum tamen vel maxime sit: & quamquam veteribus legislatoribus cura fuerit, ut id malum ultrice Lege excideretur, quo Respublica ab istiusmodi invento munda esset: haud scio tamen, quum si cui alii, huic certe præscripto obtemperari, atque a natura mutilatione abstinere æquum sit, quamobrem non ita faciant homines: sed tamquam utilitatem quamdam, istiusmodi adversus generandi vim insidias reputantes, membra, quæ homini nascendi causam suppeditant, lancinent, & creaturam aliam, quam qualis conditoris sapientia placuerit, in mundum introducere contendunt. Hoc igitur cum insultum relinquendum non putemus, Lege in id pœnam constituentes, quibus adeo divinam creaturam deformare religio non est, eorum audaciam auxiliante Deo, reprimere conemur. Ac superiorum quidem Legislatorum decretum 3 eos, qui id auderent, ad eandem mutilationem, quam aliis intulerint, adigit, quodque ipsi in aliis videre desiderarint, id ut itidem in se videant, conficit: idque me iudice, non ita præter æquitatem: quamquam non valde decore. Non enim, quia ille creaturam Dei quasi refingere ausus est, continuo vindicem id imitari, & pariter 4 refingere æquum est. Verumtamen, quantum ad inventum attinet, non valde (quemadmodum dixi) id alienum est. Ad hoc autem alio etiam modo, qui impium hoc factum auderent, puniebat. Bona namque publicabat, perpetuoque ipsos exilio adjudicabat: & qui injuriam sustinisset, si servus esset, libertate honorabat. 5. Atque Superiorum quidem decretum istiusmodi erat. Nos vero de re illa sententiam pronunciantes, naturæ insidiatores simili mutilatione vicissim mutilari prohibemus: aliis autem isti crimini constitutis pœnis, (tametsi hic etiam ad clementiorem sententiam respiciamus) subjacere ipsos non displicet. Sancimus itaque, ut qui delectanda hujus artis artificem ad castrandum advocarit, si in albo Imperatorii famulatus sit, primum albo eximatur; ac deinde decem auri libris in fiscum deferendis multatus, in decennium relegatur. Mala vero istius artis artifex, & ipse primum flagris cutaque tenus tonsione deformetur, & deinde bonis privatus, eodem temporis spatio patria exulet: qui autem injuriam sustinuit, si servilis conditionis sit, reliquo vitæ suæ curriculo ab illa liber erit: si libera tamquam ipse, quod injuriam admisit, ejus sibi auctor sit, quod passus est, suo consensui acceptum feret. 6 Ceterum, si qui exsectionem sustinuit, ea illi, (ut sæpe fit,) remedium attulerit, nihil neque nobis: neque Legi adversari videtur. Id enim naturam non mutilare, sed illi succurrere est.

CONSTIT. LXI.

* TRIBUTORUM EXACTORES, SI PLUS QUAM DEBEANT,
EXEGERINT, QUA PŒNA I AFFICIENDI SINT.*Idem Imperator eidem Styliano.*

Si rectam æquitatis semitam mortales ingredi vellent, sane quam magna hinc communi vitæ tum beatitudo, tum salus accederet. Non enim austeritatem præ se ferre Legislatoribus opus esset, neque ultrices Leges in periculis difficultates aliquos conjicerent. Nunc vero quamquam & commoda, & salutaris æquitatis via sit, si plerique tamen illam ingredi nolunt: sed tamquam laboriosa atque aspera sit, miseriasque viatoribus adferat, declinant. Sunt enim, sunt inquam, quibus pessima quæque placent: quique ab æquitatis itinere desectentes, ad iniquitatis viam densis spinis stratum (qua viatores in perditionis præcipitia aguntur) alacri avidoque animo se conferunt. Quorum etiam temerarium impetum veteres castigandum esse putantes, illum Lege, tamquam freno, inhibere instituerunt. Sed quomodo illi iniquitatem profigere, atque e diverso æquitatem constituere studuerint. *** Et

CONST. IX. (1. Abrogatur Nov. 142. c. 1. (2. Adde L. 27. §. 23. ff. ad leg. Aquil. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 6. ff. ad leg. Cornel. de sicariis. (3. d. Nov. 142. c. 1. (4. Fac. l. ult. C. de accusatoribus l. ult. C. de calumniis. l. 7. C. ad leg. Jul. de vi publ. l. ult. in fin. C. de his, qui latrones. Nov. 93. inf. Nov. Just. 123. c. 11. (5. d. Nov. 142. c. 2. (6. Adde Canon. Apost. 21. 22. 23.

CONST. LXI. (1. Abrogatur L. unic. C. de superexactores lib. 10. tit. 20.

quis (quæso) quæ nostra Majestas suscepit, non approbet? Quod vero in nonnullis non pro dilecti merito pœnam statuere, istiusmodi decretum amplecti recusamus. Quando etenim pro commissa ratione reis judicium obvenit, æquum revera decretum est: quæque illis irrogatur pœna, justa. At, quando delictum gravius 2, quam oporteat, punitur, non id justitiam, sed potius injustitiam esse, censendum est. Quocirca sane, cum superiores Legem 3 promulgarint, quæ illis, qui colligendis publicis tributis præfati sunt (δικηνας promiscuum vulgus appellare consuevit) si supra legitimum modum tributa extendere audeant, gravissimam pœnam infligit (morte enim id delictum persequitur) & vero non omnino merito tantæ pœnæ illos subjici nos existimemus, admissionem illi denegamus: contraque statuimus, ut si quis in id crimen incidisse deprehendatur, semelque tantum id ausus sit, quod amplius exegerit, ejus duplum dependat: sin id facere pergat in quadruplum, quod amplius captum est, ad injuria affectum redeat, illeque cum ignominia a concredito sibi officio decedat. Ac sit sane posthac delicti hujus hæc pœna, neque pecuniaria fraudis reus de vita periclitetur.

CONSTIT. LXII.

* DE PŒNA I EJUS, QUI REM ALIQUAM PUBLICAM
VENDIDERIT,*Idem Imperator eidem Styliano.*

Publicarum injuriarum reos castigari, & hujusmodi pœnis, quæ in illas pronos ad temperantiam adigentes, quam maxime injurias succidant, subjici justum est. At, non idcirco amplius, quam par est, puniri neque jus, ut fines suos excedat, specieque justæ vindictæ cum injustitia velut conspiret, cogi convenit. Si enim pro delicti modo, qui deliquit, puniatur, justa ea juris ultio sit: at si quam pro eo pœna major infligatur, juris propositum servari non existimo. Eapropter nostra Majestas, postquam in iis, quæ a Superioribus constituta 2 sunt, ubi eos, qui publicæ rei aliquid divendere ausi sunt, pœnis subjiciunt, non justam sententiam proferri didicit: ut ejus criminis persecutio non amplius hanc vim habeat, decernit. Quomodo enim justum est, ut cuiquam, quia quiddam, quod detrimentum fisco adferat vendidit, incurabile damnâ, vitæ nempe privatio obveniat? Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignum est, neque nos hoc judicio deprehensos feriri sinimus. Quicumque autem publicam rem divendere deprehensus fuerit, ubi quadruplum reddiderit, satis pœnarum sustinuisse putator.

CONSTIT. LXIII.

* DE PŒNA ILLORUM, QUI RES VETITAS
AD HOSTES TRANSVEHUNT. I*Idem Imperator eidem Styliano.*

Quin & hoc crimen, cum ex eodem fonte manet, eidemque pœnæ a Superioribus subjectum sit, insanabili nos castigationi (quippe quæ mortis pœnam contineat,) eximentes, mitiore, quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus 2 enim statutum est, ne ad hostes transportentur, quibus illi instrui firmioresque reddi possint, ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos vero isti quoque crimini mitiorem pœnam (licet acerbam requirat) assignantes, talia constituimus: ut si navis dominus sit, qui res vetitas ad hostes transvehit, consiliumque suum cum nautis non communicarit, is solus pœnam subeat, & supra universum navis onus, ni ipsam inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependat. Si vero soli nautæ (ut multa illis malitiosum suum animum celantibus contingunt) id facinus ausi sint, ille quidem prorsus liber esto, hi vero pœnam non effugiunt: ac primum quidem flagris cadunt, cutaque tenus tondentur, deinde vero, si divites sint, eorum, quæ exportarunt, quadruplo multantor: si inopes & pauperes, supra verbera ignominiosamque tonsionem, quod alios in servitutemque tradiderint, libertatem amittunt. Nam qui, quantum in se est, non modo quamplurimos in servitutem ducunt, sed etiam communi vitæ acerbam adferunt, tametsi ad servilis vitæ conditionem adigantur, mediocris tamen hæc atque mitis pœna est. Atque hæc quidem, quando communi consensu patratum non est.

(2. Nov. 105. inf. l. 11. pr. ff. de panis. (3. d. l. unic. C. de superexactores. CONST. LXII. (1. Abrogatur L. 3. l. 4. quæ res venire non possunt. (2. d. l. 3. l. 4.

CONST. LXIII. (1. l. 4. ff. ad leg. Jul. majest. l. 1. l. 2. C. quæ res exportari. (2. d. l. 1. l. 2.

facinus. Si vero communi consilio & malitia res gesta fuerit, ut simul eam perpetrarant, ita etiam utrisque ad praestitutum a nobis modum castigandis, simul poenas sustinebunt.

CONSTIT. LXIV.

* DE POENA EORUM, QUI NAUFRAGIUM SUPPRESSERINT. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Illud etiam atque etiam admiror, quomodo qui naufragio ejectas res occultat, tantum delinquere videatur, ut id mortem ipsi inferre debeat. Quod autem, qui illos rebus suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus, vel de suo sumptus, suppeditet, quemque in corde dolorem circumferunt, leniat (cum praesertim graves cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocriter flagitium audeat, id vero luce clarius est. Atqui quod hos, quos vecors cupiditas huc impulit, vita privari oporteat, hoc profecto intellectu assequi nequeo. Nam quid tantum ablatum est, ut cum anima conferri possit, qua privari debere ille condemnatur? Pessimus quidem certe est & sacrilegus, qui se istiusmodi lucro mancipat: ac sane ille (id quod ab aliquibus fit) mortuos spoliat. Verumtamen id facinus istiusmodi non meretur poenam. Pro re enim materiali & fluxa, materiae expertem atque immortalem, animam nempe, capere haud est aequum. Nam si per se neque in rebus materialibus multa illatum damnum longe superat, quo videlicet velut circuitum aliquem iniquitas excessu non conficiat: quamobrem tam inaequalis poena illos, qui naufragorum res occultant, percellat, ut excessus, quem ultio ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Jubemus igitur, ut de hoc non amplius ita vindicetur, sed pro re detenta, qui occultavit, quadruplum dependat, eaque poena id delictum defungatur.

CONSTIT. LXV.

* DE INCANTATORUM POENA. I

Idem Imperator Styliano

Qui propter temulentorum incompositum malignumque animum reprobandum esse vinum, ejusque oblectamentum averfandum dicit: nam ille propter perversum usum, rem per se non perversam fugillat. Ego vero promulgata a veteribus Legislatoribus Legem 2. considerans, eam, qua modo incantamentum malum esse rata, id punit, modo vero admittit & approbat, quamquam id ex utentium proposito malum non fiat, sed sua natura vitiositate, tanquam sterquilinia graveolentia scaturiat: non tamen illos Legislatores reprehendendos dixerim, sed ne quis Legem (quod merito fiat) vituperet, eam ex Legum quasi fundo tollendam puto. Vult autem puniri incantationes, eo quod modestia animi sublata, stimulis furoreque 3. amatorio rationem ad insaniam adigant: ac approbat 4. rursum illas, tamquam fegetes, & fructus curent, aliaque bona (ut quidem videtur) suppeditent. Atque ita quod tamquam infidiosum punisset, idem rursum tamquam beneficium honorat. Atqui nos istiusmodi incantationes perniciosas esse persuasum habemus: & ut boni quicquam inde manare credamus, induci non possumus. Ac sane etiam, si boni quippiam producere illas appareat (quomodo quidem approbanti ipsas Legi videtur) non id bonum esse, sed illecebram atque noxam, qua illectos in malorum omnium extremum, ubi a summo bono excidant, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est, illas, ut qui se ipsis dedunt, pra. Creatore & Domino infaustris dirisque daemoniis adhaereant, efficere: & qui illas aestantur, hos per externarum rerum latam quandam speciem, vulnera in animam excipere. Quale quiddam inter pugnamdum meticolosis frequenter accidit: qui, dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput, vel ventrem exponunt. Sane vero si quis aliquo modo incantamentis usus esse deprehensus fuerit, sive id restituenda conservandae valetudinis, sive avertendae a rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum poenam subiens supremum supplicium sustinet.

CONSTIT. LXVI.

DE PLAGIO. I

Idem Imperator Styliano.

Ut iustitiae libram non plus aequo ad misericordiam inclinare, ita neque nimia austeritate delinquentibus graviolem, quam peccatum requirat, poenam imponi, honestum est. Illud enim (intempestiva commiseratio nempe) in illis, quibus decorum excedere religio non est, contemptum, & ad audenda mala ferventem promptitudinem gignat: & graviolem, quam pro merito delictum poena ferire, id vero non iustitiae ultio, sed sub specie iustitiae rem injustam aggredi est. Nam non pro delicti modo delinquentem punire injuria afficere, nequaquam vero iustitiam exercere est. At, quem in finem hoc dictum est? quod Lex 2. quo nescio modo (est enim hoc constitutum) eum, qui alienum servum abduxit, morte puniat. In quo illa poenam ad delictum haud dubie non expendit. Quum enim quod recuperari nequeat, amissum nihil sit, mortis poenam illi, qui coepit inferri, irrecuperabilique ita damno subijci, non est aequum. Idcirco itaque ab iis, qui digna morte non commiserunt, tam acerbas poenas exigi, ubi iniquum esse animadvertimus, quam Legem consuetudo contempsit (ut quae vita plagiarium non privet, sed alio modo puniat) eandem nos etiam Legalibus Constitutionibus ejicientes quod consuetudini placuit, Lege confirmamus: ac jubemus, ut si quis alienum servum abduxisse deprehensus sit, is eundem, ejusdemque pretium, tum etiam quicquid ex industria ejus ipsi accessit, reddere, & quantum dominus non amisso servo ejus nomine percipere potuerit, tantundem dependere cogatur: atque ultra haec delinquentibus poena non aggravetur. Si quidem ita illi, qui servum amisit, sufficienter damnum refarcitur, furique satis magna poena irrogatur: quippe quum ille servum cum accessione recipiat: & quam utilitatem ex servo non surrepto sensisset, illa non imminuatur, hic vero in duplum servum surreptum reddere debeat, nihilque ex ipsius servitute lucretur.

CONSTIT. LXVII.

DE IIS, QUI AD HOSTES TRANSEUNT, SUAQUE SPONTE REVERTUNTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Simul nimia austeritas & severitas, simul immoderata lenitas & clementia, ex aequo utraque, quod utile est, intervertunt. Etenim & qui supra modum praefractus est, & qui lenitatem gravitate miscere nequit, uterque sive alicui uni, sive familiae, sive civitati praestit, quibus praefectus est, cum illorum detrimento res administret. Oportet enim, ut, qui recte praefuturus est, quem admodum temperata salubritate loca aequabiliter mixtas habent: aeris qualitates: ita & ipse affectionum commitione ad rerum administrandarum utilitatem attemperata, se moderatum praebear, & neque morositate gravis arque intolerabilis sit, neque indecora lenitate despicibilis, & ad gubernandum ineptus fiat. Quod autem de are dicimus, hoc certe & in legibus servari omnino convenit. Nam oportet Leges, quum revera Reipublicae Principes sint, quam dixi contemperaturam conservare, neque ad severitatem lenitatemve supra modum respicere: siquidem, qui ipsarum rectiorem agnoscunt, incolumes futuri erunt. Atque haec quidem respectu praefractae illius Legis, qua adversus eos, qui ad hostes transfugerent, lata est, a nobis dicuntur. Vult autem illa 2., uti transfuga, si quando poenitudine ductus, redeundo ad suos, commissum delictum obliterare velit, bestiis devorandis obijciatur, aut in furcam tollatur. Quod sane mihi Reipublicae magnopere nocumento esse magnamque rationum ad salutem iter monstrantium contrarietatem gignere videtur. Necessitatem enim transfugis inducit, ne unquam recordentur suorum, neque revertendi in patriam concipiant desiderium. Nullus est enim omnium, qui, quum se istiusmodi poena excipiendum sciat inter hostes vivere, quam tam acerbam in patria mortem subire, non malit. Quapropter rigidam hanc severitatem, ut ne iniquitatem dicam (nam eum, qui deliquit, deindeque suapte sponte ad medendum delictum respicit, tam acerbè puniri, quomodo non est iniquum?) ex iustissimis legibus profligavimus, ac jubemus, ut si quis transfuga in patriam recurrat, quum semel dumtaxat transfugerit, veniam consequatur: si iterum 3. id fecerit, in triennem servitutem divent.

CONST. LXIV. (1. Abrogatur l. 3. in fin. ff. de incendio. l. 3. §. 4. ff. ad leg. Corn. de ficar.

CONST. LXV. (1. Abrogatur l. 4. C. de maleficiis & mathem. (2. d. l. 4. (3. v. l. 15. in pr. ff. de injuriis. (4. d. l. 4.

CONST. LXVI. (1. Abrogatur l. 7. C. ad leg. Fab. de plag. (2. d. l. 7.

CONST. LXVII. (Abrogatur l. 3. §. 10. ff. de re milit. (2. d. l. 3. §. 10. (3. Fac. d. l. 3. §. 9.

datur: si vero tertio transfugerit: reversus in perpetuam, ac aeternam servitutem adigatur. Tam incerti enim consilii homo, tamque inconstans, qui libertate fruatur, indignus est. Ceterum si transfuga non ultro redierit, sed ab aliis comprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tamquam hostem puniri, neque injustum, neque crudele fuerit: praesertim vero, si ante civili sanguine manus contaminaverit.

CONSTIT. LXVIII.

UT MONACHI, ET CLERICI TUTORES ESSE POSSINT:
SED AB ADMINISTRATIONE, AC PUPILLORUM
RECTIONE ARCEANTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Veteribus quidem Legislatoribus 1 (quum ut simile veri est, uniformis, & simplex tunc temporis tutela esset, iique soli, qui pupillarum tuitionem susciperent, tutorum nomine censerentur) edicere visum est, ne Monachi aut quoscumque sacer ordo devinctos habet, tutorum officio fungantur. Et certe quidem id recte edixere. Intellexerunt enim, qui divino Ministerio consecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus & molestiis liberos esse oportere. Quantum autem alendorum alioquique regendorum puerorum cura hominum animos distrahat, utque Deum debite colere non possint, impediatur, nemo ignorat. Cum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac praecipue propter temporis diurnitatem (tota enim plerumque vita tutores laboriosis istis curis irretiti tenentur) recte (quomodo dixi) istud illi decretum promulgant. Verum quoniam posteriores illis dumtaxat, qui tutelam administrarent, tutorum appellationem non servarunt: sed hos etiam, quibus testatores, bona illorum existimatione moti, testamentarias de rebus suis praescriptiones 2 committunt, ac post mortem earum executionem concedunt, tutores vocare coeperunt: ac vero inde dubitatio existit, an Monachi, quique sacrum ordinem subierunt, quod dictum decretum id non admittere videatur, hanc demandatam curam suscipere possint: nos discrimine adhibito sancimus, ut ab illa tutela, ad quam vetera tempora respicientia, promulgandi decreti, quod dictis personis ad illam aditum praeccluderet, occasionem praebuere, penitus illi arceantur, natam autem postmodum tutelae speciem subire ipsis licitum sit. Hujus namque muneris non ita graves curae sunt, ut a divino Ministerio aliquem abstrahant, sibi que totum adstringant. Tum alioqui quanto hi illis, qui profanis rebus impure inhaerent, ac in terrenis sordibus volutantur, cautius diviniusque vivunt: tanto melius cautiusque defunctorum praescripta expedienda esse spes est.

CONSTIT. LXIX.

* CAECOS SECRETO I TESTAMENTUM
FACERE POSSE.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quandoquidem de eo, quomodo caecos testari oporteat, dubitatur, eaque dubitatio ex locis legalibus (quod de ea re Leges inter se diversa statuunt) & ex ea, quae nunc obtinet, consuetudine existit: neque hoc altius expendere atque repurgare inconueniens, aut alienum putavi. Etenim alia Lex 2 prohibet, ne caecus arcano modo testamentum condant: & ne aliter id vim habeat, statuit, quam si testes, quae constituta sunt, a caeci ore processisse, suisque auribus insonuisse, asserant: atque per solum tabularium illorum fidem communiri non vult. Alia 3 autem latam quamdam ad arcanum testandi modum mulieribus, & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam observationem praescribit, quam ut, si testator literarum non omnino ignarus sit, sua subscriptione testamentum corroborare debeat: si vero id praestare non possit, pro se alium ad subscribendum assumat. Atque sic quidem ex Legibus illa inter se res dissident. Quomodo enim si mulieres rudesque literarum, quam paucissimis voluntatis suae consciis, testamenta condent, quum fides in solo tabulario fluctet, non ex eadem causa caecus liberam testamenti factionem habeat? Jam vero & consuetudo, non solum autem alterius Legis ratio, cum Legge pugnat. Etenim placet huic ne mulierum, & imperitorum literarum, caecorumve testamenta arcane facta vigore priventur: Quod cum ita sit, nos quoque, ut secreto confecta testamenta, sive

CONSTIT. LXVIII. (1. v. Nov. 123. c. 6. (2. Fac. l. 96. §. 3 l. 107. ff. de legat. 1. l. 21. §. 4. ff. de annuis legat. l. 9. ff. de aliment. l. 28. §. 1. C. de episcopis.

CONSTIT. LXIX. (1. Mutat. l. 8. C. qui testamenta. (2. d. l. 8. (3. Nov. 119. c. 9.

caecorum, sive aliorum quorumvis sint, auctoritatem obtineant, sancimus: illudque insuper statuendo addimus, ut, antequam testes jurent, subscriptiones eorum, qui testamenta conscripserunt, in medium proponantur, quae sonent, quod revera illa scripserint, quae ipsa testatoris lingua dictante audiverunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodum probetur, ipsos si divites sint, bonorum ademptio; sin pauperes, vehementia verbera & exilium in delicti poenam maneat. Quibus hoc insuper annectimus, ut si quando ad sui confirmationem (quod frequenter incidit) juramentis testamento opus sit: ipsi etiam, qui testamentum conscripserunt, una cum juraturis testibus rei fidem & veritatem corroborent.

CONSTIT. LXX.

DE GRASSATIONIBUS.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quos communitio in unam aliquam eandemque conditionem conjungit, inter hos communes etiam animos esse ubique videas. Ita in negotiationibus socii 1 lucrum damnumque aequaliter inter se partiantur: ita itinerum comites, quum fortuito in rem aliquam incidunt 2, tametsi saepe uno illum momento pariter non conspiciant, ejus tamen inter se jus communicant. Ita vero & commilitones, licet omnes non pari studio & impetu in hostem ferantur, attamen victoriae palmam ex aequo auferunt. Quapropter etiam, ut qui malitioso consensu coitione facta, rem aliquam, in quam a Lege poena constituta est, inceptant (utpote si 3 raptus committatur, vel parricidium 4, alteriusve cujuspiam caedes perpetratur) quamquam non omnes tantumdem momenti & operis re peragenda conferant, eandem tamen poenam sustineant: sane quam recte veteri Legislatori placuit. Et nos quoque idcirco, quae de his, qui simul & communiter latrocinandi 5 animo homines invadunt, jam olim sancita sunt, approbantes, statuimus, uti omnes, quotcumque fuerint 6 eodem supplicio afficiantur: tametsi parem operam rei perpetranda non omnes adhibuerint. Non enim, si quis ipse manus inferenda neci non admoverit, continuo insons & a poena immunis esse poterit. Quid enim si pressis ipse manibus, alterius tamen dextram ad caedem intenderit atque confirmarit? Sane, quod manus homicida, a communi perversitate instigata, rem aggressa sit, constat. Nam nisi aliorum manus huic in subsidium praesto fuissent, non certe ita prompte homicidium perpetrasset. At propterea (quemadmodum dictum est) quamquam uno cujuspiam ictu (quod fieri potest) mors illata fuerit, aliorumque manus suppetias non tulerint: ut eandem tamen omnes poenam sustineant, decernimus.

CONSTIT. LXXI.

DE IIS, QUI IN LOCIS ARABILIBUS, AUT VINEIS
AEDIFICATURI SUNT. 1

Idem Imperator eidem Styliano.

Praestantissimum illud aequissimumque Patriis nostri sempiternae gloriae Principis placitum, quanto videlicet a vicini finibus spatium abstinere debeant, qui in locis, quos hactenus aratrum secarit, in vineis quibus vineae constiterint, noviter domus assignandas muneribus publicis aedificare velint, quoniam ab ipso in Legum corpus transcriptum non est, Legis auctoritate decorari oportere judicavimus. Statuimus itaque, ut, qui in locis ad sementem excultis novas aedes construere volunt, si loci amplitudo ferat, secundum illius placitum a vicini finibus tanto spatium aedificent, in quantum arcus iterata vice telam ejaculetur: sin tantum spatium interstitio loci angustia non praebet, uno etiam arcus jactu hoc constituantur. Intra dictum autem spatium novam domum extruendi nemini facultas sit. Cujus ratio evidentior est, quam ut exprimi opus sit. Quo enim aedificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior est.

CONST. LXX. (1. §. 1. Inst. de societate. l. 29. ff. pro socio (2. Adde §. 47. Inst. de rer. divis. l. 5. §. 1. ff. pro derelicto. l. 43. §. 7. §. 9. ff. de furtis. (3. l. un. §. 2. C. de raptu. (4. l. 2. l. 6. l. 7. ff. ad leg. Pompej. de parricid. (5. Fac. l. 28. §. 10. ff. de panis. Nov. 134. c. 13. vers. eos vero, ibi, aut itineribus. (6. v. l. 2. §. 12. ff. de vi bonor. rapti.

CONST. LXXI. (1. v. l. ult. ff. fin. regund.

CONSTIT. LXXII.
UT FACTA ETIAM NON CONSTITUTA
POENA VALEANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Legali i decreto, quod nudum pactum non actionem, sed solum exceptionem parere tradit, nonnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum, quod poena stabilitum non est, nudum esse volunt: etiam si scripto comprehensum sit pactum, etiam si, qui pactum inierunt, sua manu sacrosanctæ Crucis 2 nota scriptum signarint, etiam si divini Ternionis appellationes adjectæ sint: si tamen preæa constituta non sit, id, ut invalidum, contemnant, ac rejiciunt. Qui sane male sentiunt, minimeque iudicium suum comprobant, ut, qui rebus divinis communes res mortalium longe præferendas censeant. Quam enim tantum, recto quidem hominum iudicio, adjectis poenæ, pactis auctoritatem, quantum sacrosanctum signum, divinitatisque nomenclatura in illis conspecta præbeat? Sancimus igitur, ut omne pactum, in quo ex divinis hisce adjunctis idoneum aliquid ad faciendam fidem insit, quamvis de poena nihil scriptum sit, firmum solidumque robur habeat.

CONSTIT. LXXIII.

* UT NEMO CUM I MULIERIBUS IN ECCLESiarUM
COENACULIS HABITET.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ res etiam, antequam jure prohibita esset, detestabiliter committebatur; ac vero post prohibitionem multo detestabilius audetur (quod nempe in Ecclesiæ coenaculis, quæ promiscuum vulgus *Καταξύσια* vocare solet, quidam cum mulieribus habitant) eam neglectim habere æquum non est: neque vero ita a nobis habebitur. Ac fuit hæc quidem res ad sextam usque Synodum, haud scio, qua ratione, impune admittitur: in ipsa autem sancta Synodo, ubi penitus excussa esset, Sacerdotibus ita habitantibus, remotionem a sacro ordine, profanis vero a rerum sacrarum communione separationem indaxit. Verum ut plene ab eo ausu Ecclesiæ vindicaret, ad id sacerdotale decretum non par fuit. Nam cum ad id usque tempus, quo Pater noster inelytus Princeps sceptrum moderatus est, in Republica constitisset, ut Principis decretum atque manu, eam insolentiam sacris adibus expelleret, oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, statuimus, ut omnino nullus neque sacerdos, neque profanus, in dictis coenaculis cum mulieribus habitet: ac si quis sacram ad hoc modo fœdare deprehendatur, hic illinc ignominiose principali manu exturbetur; qui vero illi eum locum habitandum præbuit (sive Sacerdos, sive aliquis alius, qui templum procurat, sit) ipse quoque propter Legis contemptum sacrarumque profanationem procuracione periclitetur.

CONST. LXXIV.

* NE ANTE LEGITIMUM MATRIMONII TEMPUS
FUTURIS CONJUGIBUS BENEDICATUR. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Quoniam in iis, quæ a sacra magna sexta Synodo de nuptiis in duodecentesimo Canone præcipiuntur, quiddam civilis juris placitis contrarium existere videtur (Synodus enim, ne sponsa, vivente adhuc sponso, in matrimonium alteri conjugatur, in universum prohibet, eamque rem pro adulterio habet: Civilis autem Lex 2 nequaquam talem dissolutionem magnum aliquod esse crimen iudicat: sed si maturius, quam pro connubiali tempore solemnibus nuptialis benedictio celebretur, in solis arrhis, & quicquid poenæ nomine promissum fuerit, dependendis, poenam circumcludit.) Quoniam itaque ipsum contrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio conspicit (quod enim post benedictionem dirimantur, in eo vera sponsaliorum dissolutio statuenda est: sancimus, ne prius benedictiones celebrentur, quam legitimum matrimonii advenit tempus, quod 3 in maribus decimum quintum, in feminis decimum tertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempestive fiet: & desponsatis a se invicem divertentibus, quod perfectum matrimonium dirimant, a civili Lege iudicium, quod Ecclesiæ placitis non adverteretur, obveniet.

CONST. LXXII. (1. l. 7. §. 4. ff. de pactis. (2. Fac. l. ult. §. 2. in fin. C. de iure delib. Nov. 90. in fin. pref.)

CONST. LXXIII. (1. Fac. Nov. 123. c. 29. c. 36. Nov. 133. c. 3. l. 19. l. 44. C. de episcopis.)

CONST. LXXIV. (1. Nov. 109. inf. adde Nov. 89. inf. (2. l. 1. l. 2. 3. C. de sponsalib. (3. Nov. Justin. 100. c. 2.)

CONSTIT. LXV.

* UT, QUI VIGINTI I ANNORUM EST, HYPODIACONUS
CREARI POSSIT.

*Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo,
& Patriarchæ universali.*

Si sacrorum decretorum sanctio ad res civiles transiens, in illis sæpe plus auctoritatis, quam ipsæ civiles, de iisdem rebus tractantes Leges habeant: quanto magis sacra decreta in suis rebus civilibus Legibus prævalebunt? At, quid est, quod dico? Sexta Synodus vicenarium Hypodiaconum ordinari posse sancit: huic vero civilis 2 Lex contradicens, viginti annis quinque admetiri jubet. Nos itaque uti sacram Legem faceret ordo sequatur, convenire rati, ut ad Hypodiaconatum, qui quidem eo digni sunt, anno atatis suæ vigesimo admittantur sancimus.

CONSTIT. LXXVI.

DE POENA FALSUM TESTIMONIUM
DICENTIUM SACERDOTUM.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ præconibus Dei (sacrosanctis Apostolis nempe) Sacra Sanctiones 1 adscribuntur, Sacerdotes falso jurasse deprehensos, sacra dignitate privant. Civilis vero Republicæ moderatrices Leges 2, ubi hujus rei constituendo tractatui incumbunt, falsum testimonium bifariam dividunt: &, quod falsum dictum in causa criminali deprehenderit, remotione a sacro ordine puniunt: qui vero in re pecuniaria falsum testimonium dixerint, hos ad tempus relegando, non autem penitus removendo puniunt. Nos igitur jubemus, ut, qui jurati falsum testimonium, sive in causa criminali, sive pecuniaria tulerint, profani illi a Sacerdotio abspellantur: at, si ad falsum testimonium jusjurandum non accesserint, qui falsum veritatis specie obterege conati sunt, in triennium relegentur, (relegandi autem in Monasterium aliquod erunt, ubi illos ad arctiorem vitæ quamdam normam vivere oportebit) delictique convenienti poenitentia facta; in pristinum suum restituantur statum.

CONSTIT. LXXVI.

* DE FALSARIORUM POENA.

Idem Imperator eidem Styliano.

Cum in plerisque aliis, tum præcipue in Legum tractatibus reprehendenda obscuritas est. Nam sicubi alibi, illic certe distorto intricatoque dicendi genere vacare, recteque informari orationem (ni fallor) oportet: non enim arcana quædam Sanctiones Legis sunt, ut a multitudinis intellectu remota esse debeant: sed potius, si fieri posset, neminem illas 2 latere, neque virum, neque puerum, neque mulierem, oportebat. Quippe quod ad id hominum mores in melius convertendos, communisque vitæ utilitates vel maxime conduceret. Ob id, cum ad difficilem illum Legalium capitum locum substitissemus, ubi ipsis verbis, quasi Legislator in eo quid diceret, occultare voluisset, ita comprehensum est 3, *Falsarius in maximo delicto supplicio capitali afficitur*: cum, quale tandem maximum illud delictum esse Legislator ipse existimavit, non constet, illeque ejus rei intellectum non definitum præcidat: evidenter & definite illam orationem explanare nobis visum fuit. Sancimus igitur, ut, si istiusmodi quædam falsarius conscripserit, ex quibus is, adversus quem falsum scriptum concinnatum est, mortis poenæ subijciendus sit: ipse falsarius poenæ, quam in alium machinari cogitarit, traditus decolletur.

CONSTIT. LXXVIII.

* NE AMPLIUS SENATUSCONSULTA
FIANT, I

Idem Imperator eidem Styliano.

Quemadmodum & in aliis Legibus, quæ ad communem rerum usum nihil conferrent, fecimus, ut eas tamquam supervacaneas e Legum corpore subduceremus: ita hic quoque facientes, eam 2 Legem, quæ Senatui ferendarum Legum potestatem facit, a Legum quasi Republica secerni sancimus. Nam, cum, ex quo

CONST. LXXV. (1. Nov. 16. supr. (2. Nov. 123. c. 13.)

CONST. LXXVI. (1. Canon. Apost. 24. (2. Nov. 123. c. 20.)

CONST. LXXVII. (1. l. 1. in fin. ff. l. 1. l. 5. l. 22. in fin. C. ad leg. Corn. de falsis. (2. l. 9. C. de legib. (3. d. l. 22. in fin.)

CONST. LXXVIII. (1. Abrogatur tit. C. de senatuscons. l. 9. ff. de legib. (2. d. l. 9.)

Senatoriam administrationem Imperatoria Majestas sibi vindicavit inutilem illam esse judicari debeat: si cum utilibus conjungeretur, & ineptum & supervacuum esset.

CONSTIT. LXXIX.

* DE POENA SACERDOTIS, DIACONI AUT HYPODIACONI, SI POST ASSUMTUM ORDINEM MULIERI IN MATRIMONIUM JUNGATUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ semel Deo dedicata sunt, ea deinceps auferri non oportere, sancitum est: idque non solum in donariis, verum multo etiam magis in hominibus, qui per sacrum ordinem divinæ Majestati consecrati sunt, observandum est: tametsi (ut multi sunt hominum lapsus) e statu, in quem, tamquam honeste victuri, allecti erant, peccatum, dominio in ipsos suscepto exturbet. Non approbantes igitur veteris & Legislatoris propositum, qui Sacerdotem, Diaconum aut Hypodiamonem, si post assumptum ordinem mulieri in matrimonium jungatur, omnino a clericali habitu discedere, atque ad profanam vitam reverti vult: illud decretum irritum facimus, ac verò statuimus, ut ab ordine, quem ante nuptias obtinuerint, solum recedentes, satis tamen poenarum luere videantur, & nequaquam clericali habitu, alioque Ecclesiæ Ministerio, cujus quidem usus illicitus non est, judicio priventur.

CONSTIT. LXXX.

* UT PURPURÆ SEGMENTA & PARTICULÆ IN PUBLICIS MERCIMONIIS SINT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Haud scio, qua ratione superioris avi Imperatores, cum ipsi toti purpura vestirentur, inducti fuerint, uti, ne i qua omnino purpuræ particula venundaretur, statuerent, neque cuiquam talem colorem vendere, aut emere permetterent. Ac sane, si integram telam venire illi prohibuissent, aliquam fortasse ejus faciendi, non alienam a ratione, occasionem habuisse videri possent: at, quod segmenta atque frustula, quæ utilitatem atque usum neque vendenti, neque ementi inconvenientem præbeant, in mercimoniis esse prohibuerunt: id vero quam honestam, & quæ subditorum invidiam vacet: illorum judicio præterder causam? Nam quod aut Imperatoris Majestatis adversetur eminentiæ, aut eam in communem usum devocet, quid quæso hinc existat? Nos itaque isti decreto non acquiescentes, constituimus, ut purpuræ frusta, atque segmenta, quæ magnificentiam speciem, aliumve non prohibuit usum subditis præbeant, tam divendi, quam emi possint. Decet enim Imperatoriam Majestatem, cum aliis multis modis subditos beneficiis afficiat, eorumdem magnificentiam ne invidet.

CONSTIT. LXXXI.

* NE EX AURO ET PRETIOSIS LAPILLIS QUICQUAM CONFIERI IN UNIVERSUM NEFAS SIT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Hanc vero etiam Legem, quæ mundo muliebri annulisque exceptis: aliquid aliud ex auro & gemmis conficiendi omnem profus facultatem adimit, ejusdem cum illa, quæ de purpura tractat, esse instituti animadvertentes, in eandem quoque cum illa conditionem reponimus. Non enim simpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, sed species operum prohiberi oportebat. Quoniam, ne quod omnino ex auro & gemmis opus confiat, vetare, manifesta id se supra omnes efferendi cupiditas est. Jam vero, quod in quacumque re Legem transgressus esse deprehensus, tam gravem poenam sustinet (centum librarum auri multam, quodque huic accedit, capitale supplicium dico) ut ea Lex non summæ immanitatis esse putetur, qua ratione devitabitur? Quantam autem aliam absurditatem in sacris thesauris aliisque nonnullis rebus effectus poenæ designet, non attingo. Nos itaque non simpliciter opus aliquod ex auro & gemmis confici, sed illa opera, quæ solis Imperatoribus permittuntur, quorumque usus magnificentiam Imperatoris Majestatis, ejusque necessitatibus destinatus est prohibenda judicamus. Quare si quis vel monumen-

CONST. LXXIX. (1. Abrogatur Nov. Justin. 6. c. 5. vers. si autem aliquis presbyter.

CONST. LXXX. (1. l. 1. C. quæ res venire non poss. l. ult. C. de vestib. holober. (2. l. pen. C. de vestib. holober.

CONST. LXXXI. (1. Abrogatur l. unic. vers. nulli. C. nulli licere in frenis. 2. d. l. unic.

CONSTIT. LXXXII.

DE TESTAMENTO RESIGNATO.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ fortuito quodam casu contingunt, eorum permulta nondum expensa criminis nomine notantur: quæ eadem accuratius post modum perspecta, a nota absolvuntur. At, quale est, quod dico? Persæpe non de industria, sed fortuito aut ferri, aut lapidis jactu aliquis læditur. Eo necdum discussio, qui jaculatus est, sors judicatur: diligenti autem de eodem examine habito, quare culpetur, nulla justa ratio invenitur. Quamobrem, quæ casu eveniunt, ex circumstantiis magis, quam e rei natura, judicari convenit. Verum, quorsum hæc dicuntur? Quoniam testamentum postulante necessitate apertum, & quum interdum deinceps resignatum relinqui contingat, aut ipsum tempus (quod fieri assolet) sigillum consumat, fide, quam signatum haberet, destinatur, indeque incertitudo quædam istiusmodi testamento infidietur: testamentis alio modo ad fidem confirmatis subvenire visum est, ac jubemus, ut, licet ad fidem faciendam illis sigillum salvum non sit, subscriptiones tamen, ut ratæ maneant, testimonio præstent. Que modum enim testamenta nondum aperta, quamquam (ut sit facile) sigillum illatum servatum non sit, subscriptiones confirmant, & sic illa etiam, quæ postmodum aperta sunt, aut negligentia non obfignata manserunt, aut, quibus diuturnitate temporis sigilla perierunt, ne fide priventur, dammodo ex subscriptionibus fides illis superat, justum putamus. Illud porro insuper sancimus, ut si iudicis socordia, ne testamentum denuo obfignaretur, factum sit, ipsi in socordiam poenam duodecim librarum multa imponatur.

CONSTIT. LXXXIII.

UT AD TRIENTES USURAS PECUNIA LICITE MUTUETUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Si a Spiritus Legibus ita se mortale genus regi sineret, ut humanis præceptis nihil indigeret, id vero & decorum, & salutare esset: at, quoniam se ad Spiritus sublimitatem elevare, divinæque Legis vocem amplecti non cujusque est: ac vero, quos huc virtus ducat, numero valde pauci sunt: bene sese adhuc res haberet, si saltem secundum Leges humanas viveretur. Quæ vocantur pecuniæ creditæ usuræ, ubique a Spiritus decreto condemnantur. Id sciens pater noster, æternæ memoriæ Princeps, usurarum solutionem sanctione sua prohibendam putavit. Atqui propter paupertatem res illa non in melius (quem tamen finem Legislator proposuerat) sed contra in pejus vergit. Qui enim antea usurarum spe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant, post latam Legem, quod nihil lucri ex mutuo percipere possint, in eos qui pecuniis indigent, difficiles atque inmites sunt. Quin etiam ad facile jurandum, quodque id fere consequitur, ad jusjurandum abnegandum, id occasionem præbuit. Breviter, propter redundantem in humana vita pervertitatem, non modo non profuit Legis virtus, verum etiam obfuit. Quamquam igitur ex se Legem culpæ (quod quidem etiam absit) nequeamus: propterea tamen, quod humana natura (quomodo diximus) ad illius sublimitatem non perveniat, egregium illud præscriptum abrogamus: ac in contrarium statuimus, ut æris alieni usus ad usuras procedat: idque, quomodo veteribus & Legislatoribus placuit, ad trientes centesimæ nempe, quæ 2 quotannis in singulos solidos singulas sceneratoribus filiquas pariunt.

CONSTIT. LXXXIV.

UT NEGOTIARI, EDIFICARE, MUNERAQUE ACCIPERE URBIS MAGISTRATIBUS LICEAT. 1

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ superioribus & de Magistratibus regia decreta sunt (ne videlicet illi neque mobile aliquid, neque immobile emant, ne

CONST. LXXXII. (1. v. tit. ff. testamenta quemadmod. aper. (2. l. 30 ff. qui testam. facere.

CONST. LXXXIII. (1. l. 26. §. 1. C. de usuris. (2. Nov. Justin 38. c. 1 ibi in singulos solidos.

CONST. LXXXIV. (1. Abrogatur l. unic. C. de contrahib. judic. vide tamen Nov. Romani senior. c. 1. infr. (2. d. l. unic.

que ad edificandum accedant, nisi Principis permisso; insuper vero, ne, si qua Magistratus tempore munificentia accedat, hæc rata fiat, extra quam, si donator finis Magistratu scripturæ auctoritate illam confirmet, aut post Magistratum quinque anni elapsi sint) hæc quamquam hujus contemplatione, ne vis locum inveniat, optimi ratione constituta sint: quia tamen alio etiam modo violentiæ viam præcludere facile est, nobis non videntur esse necessaria. Quocirca etiam abrogata illa esse volumus: idque ideo præsertim, quod, ex quo transgressione illorum in dies magis atque magis impunita relicta, poena exerceri desit, etiam ante nostrum decretum nullam vim habuerint. At, qua de causa illa necessaria non sunt? Quod cuique tam pauperi, quam diviti (cum iis, qui ad hanc Urbem habitant, compellere Principem, eique supplicare expeditissimum sit) liceat, si quam vim sustineat, ne omnino a violento Magistratu conficiatur, precibus a Principe impetrare: adeo, ut nulla necessitas sit, ut, quemadmodum in Provinciis omni auxilio vacuis, ita etiam in Urbe, ubi abunde auxilii est, hæc adeo exacte requirantur. Sancimus itaque, ut secundum præsentem rerum statum tum emere, tum edificare Magistratus possint, & in suscipiendis, quæ sponte offeruntur, muneribus, criminatione vacent, quippe cum, qui vim sustineant, quodcumque tale aliquid incidat, his supplicando Principi illam effugere integrum sit. De Provinciarum autem Magistratibus illud insuper statuere visum est, ut Præfectus Magistratus sui tempore neque quicquam emat, neque in suum usum extruat, neque denique dona libere admittat. Alii vero minores Magistratus, relata ad Præfectum re: ipsius iudicio aut removeantur, aut administrationem expleant.

CONSTIT. LXXXV.

UT PATRES I, QUI NUPTIAS NON ITERANT, UNIUS LIBERORUM PORTIONEM CAPIANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quoniam maritis cum liberis ab uxoribus relictis; quid de donatione propter nuptias statui debeat, non præscripsimus: illam autem, donante consuetudine, præmorientes uxores, capiunt, nihil in hoc nos consuetudinem innovandam putantes, statuimus, ut, quemadmodum hæcenus comparatum Legibus fuit, mulieribus donatio propter nuptias detur: viris autem, si iterum matrimonium contrahant, nihil accipere liceat: si prius matrimonium venerentur, in remunerationem hujus honorificæ voluntatis, ipsis unius liberorum portio fecernatur: idque hæc ratione, ut, si illa donationem propter nuptias vel æquet, vel exsuperet, eo quod aut lucrum, aut saltem nullum damnum sentiat, hac accepta illi contenti sint: si vero non æquet, atque minor sit, neque de suo quicquam dent, neque e diverso ex mulieris bonis quicquam accipiant.

CONSTIT. LXXXVI.

* DE PENA EPISCOPORUM, SACERDOTUM, ET CLERICORUM, QUI SE ADVOCATIONIBUS, SPONSIONIBUS, REDEMPTURIS, ALIISVE SIMILIBUS, DEDUNT. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Qui a divina bonitate ad divinum sacrosanctumque altare delecti sunt, hos non modo a peccati turpitudine mundos esse, verum etiam a communis vitæ negotiis & molestiis vacare decet. Sicut enim alta incontaminati sacrique cultus monumenta vulgari contumeliositate profanari non licet: ad eundem modum neque animata immaculati sacrarii ornamenta communi usu dedecorari, sed in quem ordinem consecrata sunt, in eodem consecrationem puram conservare convenit. Admodum igitur decenter Apostolorum, præconum Dei, Decretum 2, Episcopos, Sacerdotes, & Clericos, qui se advocacionibus, sponsionibus, redempturis, idve genus aliis rebus dedant, sacro ordine denudat. Qui enim attributam sibi a sacrosancto spiritu dignitatem adeo dehonestant, & quantum in ipsis est, sublimitatem gratiæ depriment, merito, cujus beneficii magnitudinem non sentiunt, eo, ut indigni, privandi iudicantur. Verumtamen quia nunc temporis hominum genus, quam ut ad constituta a divinis istis Legislatoribus vivendi rationis

apicem pertingat, imbecillius est: non ipsis (ni fallor) displiceat, si, quatenus id delictum omnino venia indignum non est, modicam quamdam ipsi veniam impertiam. Certe ideirco, non quod contrarium (quod absit) statuere, sed potius, quod sacram Sanctiorem sequi, nullasque illis, qui ab illa condemnantur, excusationum tergiversationes relinqui velimus: decernimus, ut, si aut primarii inferioresve Sacerdotes, aut omnino Clericus quispian, vel præstando in litibus patrocinio, vel spondendo, vel alio simili modo de sui ordinis dignitate detrahant, excommunicentur, & ad aliquod tempus a celebrandis sacris supersedeant. Atque ubi ita pro delicto dignam poenitentiam egerint, promisso facto, se ab humanorum negotiorum commercio pro viribus deinceps mundos conservaturos, ad sacra tractanda denuo introducantur: & si iterum iisdem rebus se polluerè deprehendantur, omnimodo, ut profani & indigni, a sacris functionibus abstant.

CONSTIT. LXXXVII.

* DE ECCLESIASTICORUM ALEXANDRIENSIS LUDENTIUM POENA.

Idem Imperator eidem Styliano.

Jam vero, qui sacri ordinis homines alexandriensis vacant, neque hi rem medica aliqua poena dignam audent. Quid ita? Nam, cum tranquilla mente animoque a contemplandis rebus divinis immorto, quantum humanæ naturæ possibile est, summo isti bono inhærescere deberent: e contrario ad juveniles lusus deproperant. Quos etiam a Sacerdotio succidi, secundum divinum sacrosanctorum Apostolorum 2 Decretum, par est. Verum quoniam id, ipsum etiam præscriptum mitigat, ut qui non desistunt, poenam subituros addat: statuimus nos quoque, ut, qui alexandriensis lusu sacram fortem contaminant, in Monasteria relegantur: (quam tamen relegationem triennale tempus finiat) & quando delictum factis expiatum videbitur, in pristinum statum restituantur. At, si rursum in frivolo vanæ terere instituant, tamquam piaculares ex sacrosancto ecclesiastico statu omnino exturbentur, ab eoque profligantur.

CONSTIT. LXXXVIII.

* CELEBRIBUS QUIBUSDAM IN ECCLESIA VIRIS FESTI DIES CONSTITUUNTUR. I

Idem Imperator eidem Styliano.

Venerabili sacrosanctorum Apostolorum Decreto 2 (quod promulgatum est ad gloriam & honorem sacratissimorum dierum, quibus omnium Domino feriamur, & illorum qui horum ipsorum celebrium Legislatorum, aliorumque victoriosorum pugilum, qui morte sua impietatem in fugam verterunt, consecrationem significant) quum hoc, quod conjungatur, dignum sit, ut nempe horum divinoloquorum virorum etiam, qui post illos in Ecclesia claruerunt, luminariumque instar Ecclesiæ firmamentum rebus gestis atque documentis illustrarunt, memoria solemniter celebretur: nos, quod deest, adimplentes, sancimus: Ut horum etiam sacri consecrationis dies convenientibus honoribus colantur, quorum hæc sunt nomina: Athanasius, inclyti ille in principibus Dei Sacerdotibus nominis: Basilus, regium illud Ecclesiæ decus: Gregorius, cognomine Theologus: Gregorius, dulcis ille & illustris Ecclesiæ fons: Joannes, prorsus illud spiritus aureum os: unaque cum iis Cyrillus 3 & Epiphanius, qui præclaris facinoribus gloriaque illis pares sunt.

CONSTIT. LXXXIX.

* NE MATRIMONIA CITRA ISACRAM BENEDICTIONEM CONFIRMENTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quemadmodum adoptionem promiscue habitam neglexit veteritas, quam tamen sine precibus sacrisque ceremoniis peragi Lege permetteret, non tamen illam se parvi pendere putabat: ita & absolutam matrimonii constitutionem, dum id citra jam receptam benedictionem iniri sineret, neglexisse videtur. Sed veteribus istius voluntatis fortasse ratio inveniri possit: a nobis vero cum divina gratia ad honestius multo sanctiusque vitæ institutum

CONST. LXXXVII. (1. l. ult. §. 1. §. 3. ibi. aut cubicare. C. de episc. aud. Nov. Justin. 123. c. 10. (2. Canon. Apost. 41. 42.

CONSTIT. LXXXVIII. (1. Adde Nov. Emanuelis Comneni c. 2. inf. (2. Fac. Canon. Apost. 7. 36. 52. 65. 68. 70. (3. v. l. 3. §. 3. C. de summa Trinit.

CONST. LXXXIX. (1. Adde Nov. Alexii Comneni c. 9. inf.

(3. v. l. 11. C. de his quæ vi. (4. Adde l. 3. §. 3. ff. de offic. procons. l. 18. ff. de offic. præsid.

CONSTIT. LXXXV. (1. Adde Nov. 22. supr. (2. v. Nov. 20. supr.

CONSTIT. LXXXVI. (1. Nov. Justin. 123. c. 6. l. 17. C. de episcop.

Canon. Apost. 6. 19. 80. (2. d. Can. 6. 19. 80.

jam res comparatae sunt, neutrum dictorum negligi convenit. Itaque quemadmodum adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici praecipimus 2: sic sane etiam sacrae benedictionis 3 testimonio matrimonia confirmari jubemus. Adeo ut, si qui citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vita illa consuetudine matrimonii jure potiri velimus. Nihil enim inter coelibatum & matrimonium, quod reprehendi non debeat, medium invenias. Conjugalis vitae desiderio teneris? Conjugii Leges servare necesse est. Displicent matrimonii molestiae? Coelebs vivas, neque matrimonium adulteres, neque falso coelibatus nomine culpam praetexas.

CONSTIT. XC.

* UT, QUI TERTIUM I MATRIMONIUM CONTRAHUNT, SACRI CANONIS POENAE OBNOXII SINT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Oportebat nos, cum divina manu formati, menteque ac ratione praediti simus, quorundam brutorum praestantiae non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehensione vacat, neque a justis vituperationibus libera est: sed tanto obnoxior, quantum brutali naturae rationalis prudentia antecellit. Oportebat (inquam) homines, cum in aliis, tum praecipue in castitate matrimoniali a brutis non vinci. Multa autem brutorum animantium genera, conjuge mortuo, perpetuam viduitatem amplectuntur, alterisque nuptiis priores, velut congesta terra, obtegere nolunt. Verum quoniam hanc imbecillitatem turpem non esse (quamquam turpissima sit) existimans natura, primo matrimonio contenta non est, sed nullo pudore tacta ad secundum etiam procedit: quin cum illam hic saltem sistere deberet, non tamen id facit: & quamquam per sacram Legem non liceat, a secundo matrimonio ad tertium prorumpit: haud dubie constitutam in tertium matrimonium poenam, quod non exerceatur, contemptui habens: idque eo etiam magis, quod civilis Lex, qua nescio de causa, Spiritus poenam constituentis Decreto non consentiat, sed hos a reprehensione porro liberat, qui post alterum matrimoniale confortium a matrimoniis abstinere nolint: idcirco nos, quae Spiritui placent, sequentes, statuimus, ut qui ad tertium matrimonium pervenerint, poenae, quam in ipsos sacer Canon promulgavit, obnoxii sint.

CONSTIT. XCI.

* UT CONCUBINAM HABERE NON LICEAT. 1

Idem Imperator eidem Styliano.

Neque minus ea Lex 2, quae probrose cum concubinis immisceri non erubescens id permittendum judicavit, honestatem fusque deque habuit. Ne ergo hoc Legislatoris erratum decore nostram Rempublicam afficere sinamus. Itaque Lex illa in aeternum silet. Ab illa enim non modo religionis, verum etiam naturae injuria secundum divina, Christianisque convenientia praecipua prohibemur. Et quidem si, cum fontem habeas, sobrie inde haurire divino praecipio moneare: qua ratione, cum puras aquas haurire liceat, lutum tu mavis? Tum tamen si fontem non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes. Ceterum vitae confortem invenire difficile non est.

CONSTIT. XCII.

* DE POENA EJUS, QUI ALIQUEM DEDITA OPERA EXCAVAVIT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Tamen si aliter, quam veteres Leges sanciant, de eo, qui alteri violentis manibus oculos effodisset, cum ipse iudicio interesset, a nobis sententia lata sit: numquam tamen in Legem illam transformare animus fuit. Nonnihil enim misericordia moti (id quod ipsa res etiam indicat) tunc ita judicavimus: quoniam oculi ei, qui illos amisisset, restitui non possent, eum, qui id damni dedisset, quamquam, qui idem pateretur, dignus esset, in eandem esse caecitatem conjiciendum non putavi. Interim tamen tantam poenam constitui, ut, qui oculos eruit, ejus signa ferat: & cui eruti sunt, in tanta calamitate, adeoque profunda caecitate,

(2. Nov. 24. in pr. supr. (3. Nov. 74. sup. Nov. 98. inf.

CONST. XC. (1. v. Constantini Porphyrogenetae Nov. 1. c. 2. vers. ut autem. (2. l. 6. C. de secund. nupt.

CONST. XCI. (1. Abrog. tit. ff. & C. de concubin. l. 13. pr. ff. ad leg. Jude adulteriis, (2. ff. & C. de concubin.

ex laboribus ejus, qui illa ipsum affecit, aliquam consolationem habeat. Verumtamen, licet ita judicatum esset, ex re judicata Legem facere (quemadmodum dixi) non tamen animus erat. Sed quoniam, qui inter sacra nostra officia relatus est (cujus ego qua ratione postulationem rejiciam?) illam sententiam, quod mitis sit, inter Leges collocari petit, quo deinceps, si quando tale quippiam incidat, qualiter in praesenti in injuriam poena constituta est, taliter ea res dijudicetur: postulato paremus, judicialeque Decretum Legis auctoritate donamus. Si quis ergo cujusquam visum laeserit, hunc, si unum oculum ademerit, uno similiter eorundem privari, ac talionis poenam subire jubemus. Si vero ambobus oculis maleficas manus injecerit, quoniam hic poenae aequalitas, neque, cui nocitum est, profit, (quae enim in hoc caeco utilitas est, si alius etiam caecus sit) neque poenae obnoxio, tamen non immerito, tamen acerbius, quam par sit (cum caecis nihil miserius sit) inferatur: jubemus, ne aequaliter, sed diverso modo poena procedat: ita ut & maleficus puniatur, & qui laesus est, utilitatis quiddam sentiat. Hunc autem in modum Legem concepimus: Quicumque amborum oculorum jacturam alicui intulerit, quo sceleris sui notam ferat, ipse uno orbator. Et quoniam scelerata manu mutilari ipsum aequum esset, pro manus amissione besse bonorum suorum multator: eumque in acerbae vitae consolationem, cui eruti sunt oculi, accipito. Atque sic caecus quidem inde, quod ad sustentandam vitam sumtus accipiat, modicum quodpiam calamitatis lenimentum sentito: ille vero in facinoris sui poenam, ut dictum est, tum altero oculo, tum bonis privator, pro manuum mutilatione. Et hunc quidem ad modum si reus dives sit, poena procedito. At, si omnino pauper sit, atque in angustiis vitam agitet, neque quicquam illi, qui ipsius violentia in miseras conjectus est, in compensationem dare possit: similis tum calamitatis & socius, & particeps esto, orbatusque utroque lumine caecus vivito. Si qui vero in scelere malefico opem tulerint, si quidem manus rei admoveant, simulque oculos effoderint, eundem ad modum & ipsi puniantur: at si, ne una manus in oculos conjicerent, caverint, aliud autem quodpiam auxilium in facinus contulerint: his ad corporis verberationem, cute tenus tonsionem, trientisque bonorum multam poena sistitor. Qui vero caecitatis auctores sunt, praedictis poenis subduntur.

CONSTIT. XCIII.

* UT, SI SPONSA EX ALIO GRAVIDA DEPREHENDATUR, SPONSALIA RESCINDI POSSINT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quandoquidem veteres, qui de sponsalibus tractarunt, quod nescio modo, ea de re non absolute praecerunt, sive quod hoc, de quo nunc sancituri sumus, inter causas dissolvendorum sponsaliorum comprehendere noluerint, sive quod tale quiddam, quale in praesentiarum exortum legis promulgationem requirit, tum nondum incidit; nos, quod in hac parte deest, adimplentes, sponsaliorum tractatum ad justam absolutionem deducimus. Vetus autem Constitutio 1 sponsalia dirimit, aliis atque aliis de causis: ob diversam videlicet de religione opinionem, & si alter insaniam morbo capiatur, & insuper ob nonnullas alias, atque harum utramlibet uterumque desponsatorum haberet, sponsalia divelli jubet. Quod vero nunc in considerationem nostram venit, sive tunc temporis, uti diximus, nondum evenerit, sive Legislator non eventurum arbitrati sint, sive qua alia causa ejus silentio praetereundi fuerit, inter dictas causas non commemoratur. Est autem istiusmodi: sponsam quamdam furtivis complexibus ab alio esse gravidatam, cum illa interim sponsalem per se castimoniam ferret, sponsaliorum tempore compertum est. Atque hoc quidem illud est, quod veteribus Legibus comprehensum non est. Nos igitur, quod desit, adjicientes, decernimus, ut non modo propter divestitatem religionis, neque propter mentis emotionem, aut alias ob causas: verum etiam propter hoc, quo nihil magis matrimonio adversatur, quos sponsaliorum opinio, non veritas copulavit, disjungantur. Quomodo enim vera sponsalia sunt, in quibus nihil verum, neque genuinum conspicitur? ubi meretricium se offert scelus, ubi causae sunt dissidiorum & odii, ubi animorum alienatio: (quae mala acervatim omnia pariter cum peregrino, alienoque semine suscipiuntur) quomodo ibi matrimonialis concordia, quomodo purus sponsalisque est amor? Quin ut quispiam

CONST. XCIII. (1. l. 5. C. de sponsalib. (2. Fac. Nov. 31. sup. Nov. Just. 22. c. 15. § 2. Nov. 117. c. 8. § 4.

alterius foetum sibi subjiciat, id vero ratio non patitur. Neque item justum est, ut, qui spe honestæ casti matrimonii oblectationis sponfam in domicilium suum recipere constituerit, si illa matrimonii Legibus insultet, & cum 2 aliis lasciviendo, oblectationis spem evanidam ipsi reddat, in meretricia illa facilitate ipsam uxorem agnoscere debeat.

CONSTITUT. XCIV.

* LEGIS I, QUÆ DE CONSULATU AGIT, ABROGATIO. 2

Idem Imperator eidem Styliano.

Quoniam nostra Legum repurgatio hunc sibi propositum finem habet, ut non modo illa, quæ subinde rerum statum labefactant, verum etiam, quæ longo tempore silentio obruta, inutilia prorsus &, tanquam propter cariem publico usu non contractata esse videntur, e Legali solo delectat: consequens est, ut &, quæ de Consulatu tractat, Legem 3, tanquam nihil in præsentem ad Rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus Legali corpori eximat. Olim quidem Consularis dignitas veneranda erat, venerandosque, qui ipsam subirent, & magnificentia præstantes efficiebat, ac idcirco quibus Consulatum gerere obtingeret, pro honore, quem ex dignitate perciperent, remunerari Rempublicam volentes, liberalia promiscuè plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem, quantam munificentiam faceret, cujusve arbitrio permittebatur: postmodum autem ad certum modum Decreto Legali circumscripti illam placuit. Atque hoc quidem donec Consularis dignitatis in Republica Majestas floruit, observatum esse apparet. Nunc vero, quum, qui omnia mutat, temporis cursus, hanc etiam Consulare magnificentiâ e pristina gloria, & amplitudine in abjectam speciem transformavit: ac vero qui ad illam procedunt, interdum sibi non sufficere, nedum aliis erogare aliquam possint: illam de Consulatu Legem, quam propterea altum silentium occupavit, cum aliis inutilibus, ut dixi, frustra Legalibus Constitutionibus immistam, Decreto Majestatis nostra illinc eximimus.

CONSTIT. XCV.

DE AVULSA TERRÆ CRUSTA. 1

Idem Imp. eidem Styliano.

Antiquioribus, quæque ante nata sunt, Legibus ortus causam rerum usus præbuit. Legislatores enim, quæ in communem vitam incidunt, singulatim accurate excutientes, pro illorum natura Leges condunt. Quoniam ergo ex communis vitæ negotiis (quemadmodum diximus) Legibus nascendi occasio existit, & vero propter novam quampiam rem, quæ ad veterem aliquam Legem referri non potest, Lege opus esse videmus, quo videlicet, si alias quoque istiusmodi aliquid contingat, id legitime dijudicari possit: Legem pro conditione rei in rerum naturam producimus. At quæ illa Lex? Quando diversi domini agri sibi invicem adjacent, & alter superiore loco, alter autem depresso & campestri situs est, si superioris & impendentis agri pars aliqua cum arboribus, aut sine his prærupta, subjacentem agrum, qui ruinam exsepit, obtegit, ne simpliciter neque inferioris agri dominus avulsam materiam tanquam suam vindicet: neque superioris dominus, qui avulsionem passus est, de finium, qui ruinam incidentem exceperunt, dominio, illi litem moveat: sed inferioris agri dominus superioris agri domino, si divulsam materiam (sive arboribus confita sit, sive illis vacet) recipere & asportare velit, id permittat: ille autem optionem habeat, utrum receptam, suisque finibus restitutam materiam, quemadmodum solet obtinere: an vero (si illam asportare nolit) prorsus tum a materia, tum a finibus, qui illam exceperunt, abstinere, neque agri, qui divulsa suscepit, domino negotium facessere velit. Quemadmodum enim quum domus sibi invicem adjacent, & alterius structura supereminet, alterius humilis & pressa est, si eminentiorem domum in humilem collabi contingat, dominus ejus aut 2 delapsam materiam recipere, aut, si id nolit, illa prorsus cadere: neque domus, quæ casum exceperit, dominum inquietare debet: ita hic quoque, eo ad consequentiam & exemplum tracto, idem custodiri, & observari convenit.

CONST. XCIV. (1. Nov. Just. 105. (2. Adde Nov. 47. Nov. 78. supr.

(3. 4. Nov. 105.

CONST. XCV. (1. l. 9. §. 2. ff. de damno infecto, (2. l. 7. §. ult. l. 9. ff.

de l.

CONSTITUT. XCVI.

* DE SEPULCRO VIOLATO. 1

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæ delicta sola animi nequitia committuntur, nullaque naturali necessitate excusari possunt; his neque venia tribuenda, neque inferendæ poenæ effugium concedendum est. Quæ vero non omnino a malitia procedunt, sed mixtam naturæ violentiam habent, his utique ab illis, qui proposita sibi naturæ vi judicare volent, venia non denegabitur. Ex hac ergo ratione civile, sacrumque decretum, dum de sepulcrorum persecutoribus statuunt, sibi mutuo non contradicere conjicio. Civilis namque Lex 2, malam voluntatem tantummodo intuens, negata prorsus venia, id delictum punit: Sacra vero (ad paupertatem, quæ humanam vitam misere vexat, sæpeque pressos non audenda audere cogit, ni fallor, respiciens) poenam in deprehensos non constituit. Nos itaque, ad utrumque Decretum nos accommodantes, ac, quoad fieri potest, poenam atque veniam inter sese conjungentes, sancimus: ut, qui semel dumtaxat id ausu fuerint, leni misericordique sententia feriantur: qui vero ex elementia illa iterum peccandi occasionem rapiunt, nec inde prudentiores facti a malitia desistant, nullis precibus admittis poenam sustineant. Illa autem in dorso verberatione criniumque tonsione 3 consistet.

CONSTITUT. XCVII.

UT IN I CONTESTATIONE LITIS, ET MAGISTRATUUM INITIO JURETUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Tamen Lex, quæ in Magistratuum initio 2, litiumque contestatione 3 jurandum præcipit, divino jussu, qui jusjurandum prorsus evitandum præscribit, aliquo modo contradicere videatur: tamen, si quis verborum mentem perspiciat, non in contrarium illam rogatam esse, sed e diverso jurisjurandi susceptione idem, quod ejus prohibitione sacra Lex, efficere conari deprehendat. Etenim hæc quidem, quo mendacio prorsus viam præcludat, in universum jurare vetat: illa vero, dum hoc ipsum vult, ad fugandum mendacium jusjurandum in auxilium assumit. Quapropter nobis non in verborum formam, sed propositum illorum finem cogitationes adigentibus, non aspernari civile decretum, tanquam cum divino, & Domini nostri mandato pugnet: sed tanquam eodem vergat: illi honorem conservare visum est. Ceteroquin etiam hoc sentimus, Domini jussu non simpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, sed ad constituendum illis, qui ad beatam illam sublimitatem ascendere desiderant, in perfectiorem Rempublicam gradum esse promulgatum. Cujus sane generis nonnulla etiam alia sunt, ut hoc: *Ne solliciti sitis animæ vestræ, quid esuri sitis &, ne reponatis thesauros in terra, &c.* quæ eodem dicta sunt. Hæc enim & similia seorsum perfectioribus demandantur. Ea propter non civili Legi suam vim (quomodo diximus,) immutatam conservantes, sancimus, ut, qui Magistratum ineunt, litemve contestantur, se veritatem mendacio prælaturos, nec ullo modo recta via declinata, in obliquam fraudis semitam concessuros, jurejurando affirmant.

CONSTITUT. XCVIII.

* DE POENA EUNUCHORUM, SI UXORES DUCANT.

Idem Imperator eidem Styliano.

Legum ortus, tum ut Respublica recte constituatur, hunc sibi finem proponit, tum interdum naturæ injuria affectæ auxilium offert. Justum est ergo, ut nunc etiam de hac specie, an eunuchos in matrimonium conjungi liceat, in quaestionem ducta, Lex enascatur. Sed priusquam illa proponatur, rem examinare, & an istiusmodi conjunctio matrimonium appellari possit; imo an omnino, quæ in matrimonio peraguntur, (quæ sunt sacræ preces 1, sacrificium, carnalis oblectatio ac voluptas, & quæcunque in matrimonio fiunt) fas sit in illa perfici. Sacerdos igitur ad imitationem cœlestis a Conditore (qui sexus ad multiplicationem copulavit) pronuntiata benedictionis verba sacra effatur. Humanæ autem ingenii voluptas & lætitia ad geniales complexus, & utriusque sexus foetum respiciens, progressum facit. Sponsorum enim

CONST. XCVI. (1. Lib. 47. D. 12. Lib. 9. c. 19. (2. l. 8. l. 9. ff. de sepul. viol. (3. Adde Nov. 105. infr.

CONST. XCVII. (1. Nov. 107. infr. Nov. Just. 49. c. 3. l. 2. C. de jur. jur. propter calumn. (2. Nov. 8. c. 7. (3. d. l. 2. ad. Nov. 49. c. 3.

CONST. XCVIII. (1. Nov. 89. supr.

parentes, dum se viscerum suorum visuros fœtum, & sponsi ipsi, dum se in lucem edituros generis successores sperant, multiplici voluptate perfunduntur. At hic nihil tale subest. Quali enim cum oblectatione illi convenient? Quale sacrificium eorum aggregationem stabiliat? Quum autem illorum conjunctio adeo omni oblectamento vacet, & consecrationis, sacrificiorum, benedictionisque adeo non capax sit, quomodo in ipsos matrimonii appellatio quadrabit? Imo quomodo non aliqua, quæ nefariis debetur, idque ex Lege ipsos pœna sequetur? Atque, quod ne ab initio quidem matrimonium vocari possit, breviter ita dictum sit. Sed magis exacte rei indignitatem oratio exploret. Rerum Conditor, quum initio marem, & fœminam consociaret, ad largum, quod inde extitutum esset, incrementum respiciens, consociationem illam faciebat. Quin & naturæ (quæ tamquam famula, quantum potest, a Conditore tradita præcepta observat) ut in hoc matrimonii consuetudo ineatur, quo subolis procreatio procedat, quoad quidem ab ipsa tale ministerium Conditor præstari velit, propositum est. Si igitur vel hic, quod naturæ Conditor, ipsaque natura voluit, apparet, quod prohibendum ducimus, ne prohibeatur: si minus, (ut certe nihil istiusmodi est, sed contraria omnia, & nulla ad implendam Domini voluntatem vis, & ejus generis quiddam, quod natura non agnoscat) quare non omnibus modis prohibebitur? Quod si quis contentionibus gaudens, dicat, si propter sterilitatem eunuchi a conjugio secluduntur, multis etiam aliis conjugium interdici debere, quum non omnes, quicumque in conjugium coeunt, fœtificos se præstent: ad contentionem in promptu est responsio, quod, tametsi nullus ex iis fœtus gignatur, non tamen in hoc congregati sint, ne quam communi vitæ utilitatem conjugalis copulæ adferant: quum potius contra procreandorum liberorum desiderio congregatos constet, quos effectum desiderio responsurum opinantes, in eventu spes fefellerit: hic vero ut tale aliquid dici possit, permultum absit, quum, qui ad peregrinam illam commissionem convenerunt, liquido scientes se steriles ac ad gignendum inutiles convenire, naturæ quasi insidiati sint. Ac sane ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni sunt: mulier, quod, cum conjugalis consuetudinis cupida fœcundo se jungere potuisset, infœcundum & sterilem prætulit: eunuchus vero, quod, ut in vanum Dominus benediceret, impotentia sua effecerit. Si quis porro fundum, ex quo alius aliquis fructus metat, vastet, & incultum relinquat, an hunc tamquam malum, atque perniciosum odio habebimus, ejusque, si fieri potest, infitutum reprimemus: illi vero, qui fundum, ex quo ratione præditum germen pullulet, desolat, inutilem reddit, tamquam nihil indignitatis committat, id facere permittemus? Et sane, quid quisquam dicat? Sed Paulus, inquit, ait, *Matrimonium contrahere, quam uri satius est*: quapropter naturalis fervoris contemplatione conjunctio prohiberi non debet. Sed tu, qui Paulum laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere, inquit, id est, per matrimoniale commercium cum muliere conjungi. Si igitur tua cum muliere commissio, consociatio matrimonialis, & benedictione, quæ in matrimonium coeuntibus debetur, digna est, matrimonium illam nomina, & observa uxorem: sine tantillæ quidem benedictionis unquam capax fueris, (quæ enim aut qualis consecratio in iis, qui simul contra Conditoris decretum, simul contra naturæ Legem conjunguntur, locum habeat?) quid Paulum in approbationem cœlibis tui & peregrini matrimonii pertrahere audeas? Ad hoc vero, si qui ipsi naturalem & propriam marium potentiam exsecant, hoc consilio id faciunt (tametsi vitiose, ac quadam in Deum rebellionem id faciunt) ne amplius viros se exhibere queant, sed quantum ad libidinis stimulos attinet, prorsus elanguescant, cubilibusque & fidi, & in quos suscipio non cadat, custodes sint, (quod sane ipse vocis sonus promittit) quomodo in hoc non justam adversum se indignationem eudent, quod non solum inimicam, & naturæ voluntatem capebant: verum etiam illis, qui licet malitiose, quomodo tamen ipsis videretur, utiles illos reddere studio habuerunt, adversari deprehendantur? & quum novum atque peregrinum sexum repræsentent, non tamen se neque initio attributæ naturæ, neque, qua transformati sunt; malitiosæ arti accommodent? Propterea sancimus, ut, si quis eunuchorum ad matrimonium procedere comperiat, & ipse stupri pœnæ obnoxius sit: & qui Sacerdos istiusmodi conjunctionem profanato sacrificio perficere ausus fuerit, sacerdotali dignitate denudetur.

CONSTIT. XCIX.

UT, QUI JUSJURANDUM DEFERT, PRIOR I DE CALUMNIA JURET.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quæcumque ad recte cavendum spectant, quæcumque ad bonos mores pertinent, hæc & singulis & universæ Reipub. quæ a me adveniendæ, dummodo possim, aut ab aliis inventa in publicum usum deducenda petant & contendant, in medium pono. Ac idcirco supra alias hæc etiam Lex, quæ eum, qui aliquem ad jurandum adigit, se 2 nullo dolo malo, neque faceßendi negotii animo, sed ut rei, cujus ambiguitate ratio ipsius æstuat, veritatem cognoscat, jusjurandum exigere, prius jurare jubet: quum velut desperierit: quæ, reviviscat, digna visa est. Quum enim id Decretum recte veterioribus placuisset, recentiores ejus cautionem negligentes, delato jurejurando, a quo exigitur, hunc id subire volunt: qui vero exigit, de eo nihil solliciti sunt. Statuit igitur nostra Majestas, ut secundum veterum Legislatorum Decretum juramentorum forma servetur: & qui ab adversario auferre jusjurandum conatur, quam fidem ex aliis quærit, de moribus suis prius ipse præstet: *quod nempe non dolo, sed necessario & inevitabili de causa ad deferendum jusjurandum procedat*. Existimo enim, quum ambo ita ad jurandum adigentur, aut dilucidiorum in juramenti exituram veritatem, aut hos aliquo modo reprimendos, neque tam prompte alacrique gressu, atque nunc progredi videntur, ad deferendum jusjurandum prodituros.

CONSTITUT. C.

DE SERVIS, QUI LIBERIS IN MATRIMONIUM CONJUNGUNTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Leges, quia ex benigno iudicio prognatæ sunt, bona sua ordinatione & moderamine iis etiam controversiis, quæ non admodum crebro in res humanas incidunt, auxilium ferre instituunt. At vero, quum tantæ benignitatis sint, quomodo non longe magis eorum, quæ in hominum vita assidue versantur, curam suscipiant? Si enim medicus quispiam iis, quæ minus angunt, curam adhibeat, quæ vero magis angunt, negligat: id, quod minus angit, non per peritiam & prudentiam curare videatur? Ea propter Legum dignitati plus Majestatis attribuentes, quod hactenus ex consuetudine judicatum est, de iis nempe, qui ex inæquali fortuna (libera videlicet & servili) amore instigante in matrimonium conjungi contendunt, in Legem includimus, ac sancimus, ut, si homo liber servilis personæ nuptias sectetur, sub duplici hac conditione matrimonium ineatur, ut is aut æqualem cum servili persona, cui per amorem associatur, fortunam suscipiat, aut pretium, quo illa servitute liberata in libertatem perveniat, solvere promittat. Atque hoc quidem, tamquam inæqualis matrimonii arrham quandam, eum, qui consuetudinis societatem cum servili persona inicit, persolvere oportebit. Statuimus vero etiam, ne domini hac in re se inhumanius gerant: & si persona, quæ servum in matrimonium delegit, servire malit, utriusque servitus domini morte terminetur: eaque ubi incidit, cum liberis 2, si quos ipsis matrimonium largitum est, dimittantur liberi: si in servitute non consentiat, neque in promptu habeat, unde pretium plene persolvat, libertate per vim multetur: sed serviens apud eundem dominum, mercede quotannis binis solidis æstimanda, servitute tot annis duret, quot pacto pretio in plenam summam deducto dominum satis pro servo accepisse, neque justam causam ad detinendum amplius habere, sunt ostensuri.

CONSTIT. CI.

DE SERVIS CONJUGIBUS, SI ALTER ILLORUM LIBERTATE DONETUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Non solum quod inter personam liberam & servilem ab initio contrahitur matrimonium, sed quod communiter in servitute degentes in pari fortuna contraxerunt, hoc etiam, altero illorum forte a domino libertate donato, altero vero in servitute retento, ad inæqualitatem redactum, ex istiusmodi causa valde contentiosas ambiguitates & quæstiones, eo quod Lege judicatum non sit, persæpe exsuscitare conspiciunt. Quum itaque hoc quoque a nostra

CONST. XCIX. (1. l. 34. §. 4. l. 37. in fin. ff. de jurejurando. l. 9. C. de reb. cred. (3. Vid. Nov. 107. infr. d. l. 34. §. 4. l. 37. in fin. de jurejur. l. 9. C. de reb. cred.

CONST. C. (1. Nov. 101. infr. (2. Fac. l. 3. ff. de liberali causa.

(2. Fac. l. 4. C. de proposit. sacri cubic. (3. v. Canon Apost. 21. 22. 23.

Majestate Lege conceptum, convenienter distingui deberet, hanc, per quam recte dijudicetur, Legem accepit. At vero, quæ illa Lex? Jubemus, ut si servitute liberata persona conjunctioni ejus, quæ in servitute relicta est, acquiescat, secundum formam 1 de personis liberis, & servilibus matrimonio jungendis Lege comprehensam, matrimonium indisruptum maneat. Oportet enim, ut aut datam sibi libertatem non usurpet, & æqualiter cum altera, libertate non donata, servitutis jugum subeat, donec 2 extremæ vitæ dies domino obveniat: aut, si quidem libertatis dignitatem exuere nolit, pro adjuncta sibi persona pretium se soluturam promittat. Ceterum, si hoc negliget, & ex libertate sua occasione arrepta, in servitute relictam personam in vitæ suæ statum abripere conetur, non solum non hæc arrogantia quicquam efficiat, neque alteri libertatem donandi potestatem habeat: verum etiam ipsa, quam libertatem nacta est, hæc excidat, rursusque servitutis jugo collum subdat: utpote quæ ingrato animo benignæ domini sui ac beneficæ voluntati injuriam intulerit, ejusque judicium, quod revereri & venerari debebat, tamquam per rebellionem contemnere cogitarit.

CONSTIT. CII.

DE PRÆDIIS MARITIMIS, AD REMORAS I PISCATORIAS CONSTITUENDAS, SEORSUM NON SUFFICIENTIBUS: ET, UT INVITUS ETIAM AD SOCIETATEM ADIGATUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

Multa cumulatim bona 2 mortalium vitæ confert prudenter & cum ratione instituta rerum communio. Etenim, qui viribus valet, si cum altero, qui similiter viribus valeat, communi-
cet, longe præstantiores atque utiliores ejus vires fuerint; & divites, si divitias communes faciant, majorem ex divitiis voluptatem capiant: denique si paupertas premat, operarum communio consolatione, qua paupertatis acerbitas mitigetur, non indigebit. Verum quam adeo commoda atque utilis in communi vita communio & societas sit, mirabilis quædam hominum animos subiens pravitas, ne dum aliis ad utilitatem impedimento est, verum etiam, qui ipsam fovet, ut rebus suis noceri, quam ut inita cum vicinis societate ipsis aliquid lucri accedat, permittere malint, persuadet. Ac tale quiddam certe de nonnullis audivimus, qui quum maritima prædia habeant, quæ per se non ita multum lucri adferant, cum vicino autem & adjacente prædio communicatione juncta, uberiores utilitatem reddant: societatem inire, neque illa cum vicinis prædiis commiscere (qua ratione ambo aliquid lucrari possent) per malignitatem nolunt: sed contra, seipsos etiam damno afficere malunt, dummodo vicino novero sint. Verum enim vero tametsi damnum suum tales agnoscere nolint, suaque male administrantes, utilitatem per improbitatem negligant, tamquam immanes belluæ, ut propinquos lædant, in sua vulnera proruentes: non tamen istiusmodi malignitatem in communi vita Imperatoria nostra Majestas insolescere patitur: neque, quia illi utili cura digni non sunt, auxilio vacuos relicturi sumus. Quare ex parte aliqua ipsis, præcipue vero vicino, quem ista inhumanitas male torquet, prospicientes sancimus, ut, si istiusmodi prædia mare versus, non adeo singula lata sint, ut septi remoratorii constituendi jus habeant, ejus juris consequendi causa communione jungantur: quo per istiusmodi communionem domini ex suis possessionibus utilitatem sentire possint: & si minorum alter communionem facere nolit, ad illam invitus 3 etiam compellatur. Quum enim, quamvis invitus aliquis beneficii 4 particeps sit, id benignitatem etiam esse persuasum habemus. Hic autem longe major se exerit benignitas, ubi non solum, qui beneficium non agnoscit, illo tamen afficitur: verum etiam, qui illo inique privabitur, id sentit, & percipit.

CONST. CI. (1. Nov. 100. supr. (2. d. Nov. 100.

CONST. CII. (1. Adde Nov. 57. supr. Nov. 103. Nov. 104. inf. (2.

Vide ramen l. 26. ff. de servitut. præd. urb. l. 77. §. 20. ff. de legat. 2. (3. Restringerit l. 26. §. 4. ff. de condiç. indeb. l. ult. C. commun. divid. (4. v. l. 69 ff. de reg. jur.

CONSTIT. CIII.

DE IIS, QUI DE MARITIMIS PRÆDIIS, AD CONSTITUENDAS REMORAS I PISCATORIAS, SOCIETATEM INEUNT.

In societatibus usitatum est, ut fere qui plus contulit, idem plus lucri sentiat. 2 Et recte sane negotium instituunt, inter quos ita convenit. Verumtamen de maritimis prædiis societate inita, non ideo recte, cujus prædium latius est, eo cujus arctius est, majus lucrum auferat. Exempli gratia, hujus prædium centum passus latum sit, illius vero longe angustius, si hæc conjungens communio inde utilitatem suppeditet, ut æqualiter, non autem secundum cujusque portionem, proventus inter socios dividatur, rationi consentaneum est. Quid ita? quia in aliis negotiis (in collatione pecuniarum nempe, aut pecorum, aut etiam, si quis ita velit, terrestrium locorum) unaquæque res, quæ in communionem coit, per se domino, quantum ejus natura fert, utilis esse possit: in maritimis vero prædiis id similiter se non habeat. Nam non quemadmodum illa, sic quoque maritimi juris portio in se considerata, peculiare lucrum habet. Non enim præda ibidem semper loci consistit, tamquam venatores expectans. Alioqui vero, etiam quod major portio, propter minoris defectum inutilis sit. Quis enim ex re imperfecta usus, aut utilitas? Additio autem minoris quum imperfectionem expleat, quodque per se ad nihil conducit, utile reddat, rationi consentaneum sit, ut utilitatis ex majore portione, qua citra accessionem minoris nihil emolumenti adferat, provenientis æqualem partem domino suppeditet. Propterea igitur Legem etiam, quæ deinceps juste hoc gubernet, imperatoria nostra Majestas profert. Statuimus vero, ut, si duarum maritimarum portionum, quarum altera major, altera vero minor sit ad constituendas remoras piscatorias in communionem conjunctio fiat, utriusque portionis domini ex æquo inter se lucrum dividant.

CONSTIT. CIV.

DE PISCATORIIS REMORIS I, INTER QUAS LEGITIMUM INTERSTITIUM NON EST.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quandoquidem sæpe usa venit, ut, quum legitimo intervallo vicinæ inter se remora piscatoriæ non dissent, contentiones atque lites exsuscitentur: de iis etiam controversiis statuimus, ut reus, ubi legitime convictus fuerit, si loci spatium patiat, eo remoras transferat, ubi tamquam Legis præscriptum despiciat, litem subiturus non est: si vero, quo transferat, locus non sit, annorum curriculum observetur, quot in litigioso loco remorarum septum fixum fuerit: & si actore præsentem, nullamque protestationem interponente, decem annos consistit, immotum eodem in loco permaneat: at, si actor peregre sit, ut septum non moveatur, decennium non sufficiat, sed alterum annumerari oporteat, ut anni omnes viginti sint. Atque hoc quidem præscriptum in profanis obtineat. Ecclesiæ vero & Monasteria, & si qua alia venerabilis domus, tam denique quæcumque ad fiscum referuntur, quum ipsis ad annum quadragesimum jura conserventur, dictum tempus despicient. Ac, sic quidem de remorarum statione, quæ propter temporis longitudinem moveri non possint, sancientes jubemus, ne actor maritimæ oræ emolumento 2 privetur: tametsi quod tempus elapsum sit, obtinere litem non potuerit.

CONSTIT. CV.

SI MAGISTRATUS ALIQUIS RES FISCALES FURATUS ESSE DEPREHENSUS SIT. 1

Laudabilis res est legitima castigatio & poena, quod incomposita emendat: & ad mala propensos, ne in illa proruant, vel invitos restringat. Laudabilis est, inquam, quando legibus convenientem servat clementiam, neque hanc excedere argui potest, neque vero castigandi prætextu crudeliorem se exhibet. Quando & pater 2, donec benigne delinquentem filium castigat, simul prudentiæ, simul castigationis nomine laudandus est: ubi vero, paterno affectu abjecto, non, ut 3 patrem decet, sed atrocem in

CONSTIT. CIII. (1. Adde Novell. 57. Nov. 102. supr. Nov. 104. inf. (2. l. 6. ff. pro socio v. tamen l. 5. §. 1. ff. cod. §. 2. Inst. de societate.

CONST. CIV. (1. Adde Nov. 57. Nov. 102. Nov. 103. supr. (2. Fac. l. 15. ff. qui potiores.

CONST. CV. (1. l. un. C. de crimine peculatus. (2. v. l. un. C. de emend. propinq. (3. l. 5. ff. ad leg. Pomprj. de parricid.

modum pœnam filio infligit, non paterno more castigat, neque quisquam atrocitatem approbat. Ac sane, si Leges revera Reipublicæ parentes sunt (quemadmodum sunt profecto) requiritur omnino, ut pro 4 ratione delictorum pœnas etiam constituent: nequaquam vero immanem aliquam, multoque, quam pro delicti modo, graviolem pœnam imponant. Nam, quomodo id legitime est correptionis, quomodo inde manantis medicationis, si qui cuiquam mortem intulisse convictus non sit, morte puniatur? Medici sane quidem non præcise integra membra secari jubent, & Lex, quum medicorum commiseratione infinito majorem præ se ferat commiserationem (si quidem corpora tantummodo spectat medicina beneficium, Leges vero tam animo, quam corpori beneficia præstant,) tantam crudelitatem in eos, quibus mederi vult, exeret? Hæc itaque quum hunc ad modum sese habeant, placuit nostræ Majestati, uti, quæ Lex; mortem decernit in Magistratum, qui res fiscales furatus esse deprehensus sit, neque vero in hunc solum, sed in illos etiam, qui hac in re illi socii fuerint; hæc, tamquam ab humano Legalique ingenio aliena, non amplius in Legalibus Constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut supervacanea extra Rempublicam projiciatur. Dehinc vero istiusmodi Magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellantur, quæque surripuerint, hæc in duplum dependant. Qui autem in hoc communicarunt, si divites sint, eidem pœnæ subdantur: si pauperes, flagitis casti, ignominiosaque toni & exulare jubeantur.

C O N S T I T. CVI.

DE INDOTATIS MULIERIBUS, QUANTUM MARITIS
MORTUIS EX IPSORUM BONIS LUARENTUR. I

Si rem, quæ modo aliquo absurda, æquitatque esse dissentanea apparet, lata de illa Lege ad decentem constitutionem deducamus, operæ pretium nos facturos videmur. At, quæ illa tandem est? Quod quæ mulieres inopes (id quod non rarum est) locupletibus viris matrimonio junguntur, hæc illis defunctis proveniente ex ipsorum bonis portionem (provenit autem, si pauciores quatuor liberi sint, cognominis isti numero portio, quadrans nempe: sin tot aut plures, quantum quisque illorum habet) non in perpetuum dominium, neque, ut de illa testari possint: sed ad vitam in usumfructum tantummodo, &c, ut inde vitam sustentent, accipiant: & ipsis mortuis in liberos hujus portionis dominium transferatur: neque illis rebus suis utendi, quomodo velint, potestas concedatur, extra quam, si nulli liberi supersint, quod infortunium illas rerum dominio bect: ut haud sciam, utrum mulier ex se fructum videre præoptet, an vero, ne nascatur aliquis, quo devolvendæ ad ipsam portionis domina fiat, execrabunda preceatur. Hanc vero absurditatem Imperatoria nostra Majestas corrigens, sancit, ne istius portionis dominium mulieri auferatur, utique ipsa, quomodo visum sit, de illa statuatur, & nihil aliud liberis, quam, quod ex Falcidia ipsis competit, debeatur: tamen, ut priorum nuptiarum illa non obliviscatur, neque inducto altero marito, prioris toro contumeliam inferat: quod si contingat, a nobis attributo dominio prorsus excidet: illaque fato sancta liberi domini fient.

C O N S T I T. CVII.

UT ACTOR ANTE LITIS CONTESTATIONEM PORRECTO
LIBELLO JUDICI FIDEM SUAM
PROBET. I

Si quicquid honestum, vitæque humanæ utile est, a senio liberum ac semper vernans permaneret, neque unquam ejus utilitas deficeret: id vero longe præstantissimum foret. Quamobrem, etiam si contingat, (ut sane persæpe contingere solet,) ut eo neglecto utilitas depereat, quorum curæ communis vitæ bona incumbunt: hi certe, ut ne quid, quod de se multum utilitatis in commune diffundat, restituere negligant, sane quam conveniens est. Ea propter & nostra Majestas Legem quamdam rebus humanis multo quondam utilissimam, nunc vero velut senio confectam, & ne prorsus inutilis fiat, periclitantem, ad pristinum robur reducens, senii incommodum quasi abradit, & ad primitivum ipsius usum, Reique publicæ utilitatem renovat. Lex autem de illis, qui actionem movent, agit, ut hi, priusquam ad rei disquisitionem deve-

niatur, de suo instituto Judici fidem faciant, scripto complexi, se nullo 2 dolo malo adversarium inquietare, neque alio judicio condemnatos esse, neque in præsens scire se nullum ad trinunal aditum habere, & maligno consilio negotium facessere, neque denique mendaciis veritatem intervertere conatos esse. Atque hæc quidem Legis præscripta sunt: quæ sane recte sese habent, eaque qui transgrediretur, huic pœna infligebatur. Neque vero huic soli, sed causarum etiam patronos iisdem dicta Lex adjudicabat. Itaque hanc 3 (quemadmodum dixi) ceu deperditam prorsusque inutilem redditam, Imperatoria nostra Majestas, tum ad pristinas vires reducit, tum in Rempublicam reditu donat. Ac vero sancimus, ut, qui dehinc in judicium procedere volent, ante introitum, quæ a Lege præscribuntur, exhibeant.

C O N S T I T. CVIII.

DE EO, QUI AD PRIMAM DENUNCIATIONEM
JUDICIO SE NON SISTIT. I

Neque vero hæc, tamen neglectum hactenus contemtuque habitum sit, incorrectum relinqui fas est, potiusque ut convenienti auxilio possit, convenit: utpote quod humanis rebus multam de se utilitatem præbeat. Nos itaque, quemadmodum istractatus, qui litem instituere volentibus formam præscribit, innovatus, ad consimilem etiam modum hoc innovantes, sancimus, ut, qui semel judiciali citatione in jus vocatus, neque ipse parat, neque alium, qui pro ipso in judicio se offerat, mittit, iterum judicii denunciatione impetatur: cui si similiter non obtemperet, neque tertia denunciatione indignus censetur: & si quidem, quum tam patienter judiciali clementia ipsum expectet, ipse nihilominus tertiam citationem contemnens, (quum nulla justa causa comparisonem ejus impediatur,) neque per se, neque per alium judicio sistat: tunc omnino etiam absens condemnatur, & nequaquam deinceps, vel quæstionem movere, vel condemnationem subterfugere ipsi permittatur. Atque hoc in utrumque litigatorem decernimus, sive quis in jus vocatus comparere negligat: sive quis actione instituta, adversarioque in judicium producto, deinde ipsi molestias, protelationesque litis machinans, ab intenta actione dolo malo desistat. Etenim hic quoque, ubi ter a iudice citatus non paruerit, absens condemnabitur, ita tamen (quemadmodum dixi) si nulla causa, quæ illum, qui se in judicio non obtulit, verisimiliter purget, ad justam excusationem subit.

C O N S T I T. CIX.

NE I. INTRA SEPTIMUM ÆTATIS ANNUM SPONSALIA INEANTUR
NEQUE 2 ANTE DECIMUM QUINTUM MARIBUS, AUT
DECIMUM TERTIUM FOEMINIS MATRIMONIUM
CONSECRATUR.

Quum suum cuique rei tempus esse Sapiens tradat, idque communis omnium, qui modo mentis compotes sunt, sententiam amplectatur, tum probet: in omni actione tempus observare, longe pulcherrimum fuerit. Quod si fortasse alibi, in contrahendis certe matrimoniis negligi non debet. Oportet enim, ut, quæ ea res in communi vita magis necessaria est, eo prudentius cautiusque ad illam procedatur. Quam sane nos ob causam secundum veteres 3, qui recte de hac re Lege lata statuerunt, sancimus, ne quo modo ante septimum ætatis annum sponsalia constituentur, neque matrimonium 4 sponsa duodecim, sponso vero quatuordecim annis minore, factis ceremoniis confirmetur. Atque hoc quidem, quantum ad communem publicumque Reipublicæ usum attinet, ita vetitum sit. Verum si Imperator 5 (ut sæpe accidit) novam familiam conficiens, & sponsalia, & consecratione peragendam conjunctionem intra præstitutos annos desponsandis Decreto permittat, id nihil Legi adversabitur. Licitum enim est, ut, quibus Deus universi terrarum orbis, tamquam familiæ ejuspiam, administrationem demandavit, hi secus, quam Lex, quæ subditos devincit, præscribat, familias cogant.

(4. Nov. 61. sup. Nov. Just. 82. c. 10. l. 11. pr. ff. de pœnis. (5. L. un. C. de crimine pecul. (6. Nov. 96. in fin. sup.

CONSTIT. CVI. (1. Nov. Just. 53. c. 6. 117. c. 5. (2. Abt. d. c. 5. vers. si autem ibi ut usum solum.

CONSTIT. CVII. (1. Nov. 97. sup. Nov. Just. 49. c. 3.

(7. Nov. 99. sup. (3. d. Nov. Just. 49. c. 3.

CONSTIT. CVIII. (1. Nov. Justin. 69. c. 3. Nov. 132. c. 3.

CONSTIT. CIX. (1. l. 14. ff. de sponsalib. (2. Novel. 74. sup.

(3. d. l. 14. (4. d. Nov. 74. sup. l. 9. ff. de sponsalib. l. 4. ff. de ritu nupt. (5. v. Nov. Isaaci Angelic. 2. inf.

C O N S T I T. C X.

UT MULIER SOLUTO MATRIMONIO DOTEM SUAM, PROPTERQUE NUPTIAS DONATIONEM, ET RELIQUAM OMNEM MARITI SUBSTANTIAM IN COMMENTARIUM CONSCRIBAT, AC EO PROLATO RESARCIRI SIBI POSTULET, SI QUID DAMNI IN REBUS SUIS A MARITO SE PASSAM DICAT: CITRA COMMENTARIUM AUTEM EVIDENTEMVE PROBATIONEM NIHIL PETAT, AUT PETENDO ACCIPIAT.

Quum præter alia, quæ sancte a veteribus de matrimonii rebus tractata sunt, huic quoque tractatui satis prospectum sit: ut nempe mulier soluto matrimonio non quoquo modo res maritales percipiendas & detinendas vendicat; sed, si de illis controversia moveatur, confectum post mortem mariti de dote sua & donatione propter nuptias, reliquisque maritalibus facultatibus commentarium publice prius exhibeat: & si quid ex dote a marito consumptum esse appareat, id ex ipsius bonis repetat, quum hoc, inquam, quomodo jus atque æquitas postulat, a veteribus constitutum sit, ac vero nunc ejus nulla ratio habeatur: quoniam veterum prudentiæ utilitatem conservandam ducimus, illorum sanctionem renovantes statuimus, ut dehinc omnibus modis de dote, propterque nuptias donatione, & aliis quibuscumque maritalibus rebus a mulieribus commentarius conficiatur: quo si quando ad istiusmodi controversiæ speciem adigantur, & ad res maritales pro eo, quantum ipsarum res deteriores redditæ sunt, procedere velint: ex eo commentario, aut probatione petitionis æquitas cognoscatur, ut tum recte res maritorum vendicent, quando commentario comprehensa ab illis infumta esse constabit. Citra commentarii autem testimonium, neque petitio locum inveniat, neque illa contentiose petentes aut audiantur, aut quicquam eorum, quæ petunt, consequantur. Porro commentarii conficiendi tempus statuimus, ut intra tres 1 menses fiat: & cujusmodi multa a veteribus in tutores constituta 2 est, talis etiam hic procedat.

C O N S T I T. C X I.

UT, SI UXOR I MENTE CAPIATUR, IDQUE NEQUE DOLO MARITI, NEQUE IPSO CONSCIO, ALIORUM MALEFICIO FIAT, ET ULTRA TRES 2 ANNOS ID MALUM DURET MATRIMONIUM DIRIMATUR, ALTERAMQUE UXOREM DUCERE MARI-TO LICEAT. 3

Idem Imp. eidem Styliano.

Nihil adeo ad conservandum genus humanum esse necessarium, atque quod e costa viro attributum est subsidium, cum artifex ille, qui istud condidit, docet, tum ipsa natura divino documento attestatur. Quod cum ita sit, par atque conveniens erat, Legis providentiam, & si qua aliunde cura mortalium rebus succurrit, istiusmodi de re illa commentari & statuere, quæ per omnem vitam illis, qui conjugii nexu uniti sunt, auxilio gaudioque sint: quæ initio propositum conjugii finem confirmet, non vero contra affligant, & miseriam perpetuamque mœrorem adferant. Si ergo conjugium tale esse oporteat, (quemadmodum certe oportet,) non sane suscipienda mihi illa Lex 4 videtur, quæ, si post initum matrimonium furore uxor corripitur, maritum illam perpetuo retinere, & uxoris incommodum semper ferre cogit. Ubi enim approbetur, ubi rationi consentaneum, aut matrimonialis convictus sollicitudine dignum videatur, ut per totam vitam maritus insanienti uxori alligetur, ejusque fœditatibus conficiatur? Si enim nullus adeo truculentus est, ut vel momento quemquam cum feris in eundem locum includere sustineat: quomodo Legis benignitate prædita illa Lex est, quæ perpetuo efferatæ furore conjugii cohabitare maritum jubet? Sed per conjugium, inquit, in unum corpus coierunt, oportetque membrum alterum alterius morbos perpeti: & divinum Præceptum est, quos Deus junxerit, ne separentur. Præclara quidem hæc & divina: utpote quæ a Deo pronunciata sint: verum non recte, neque secundum divinum propositum hic in medium adferuntur. Si enim matrimonium talem statum conservaret, qualem ejus in principio pronuba exhibuisset, quisquis separaret, improbus profecto esset, neque reprehensionem effugeret. Jam vero, quum præ furore ne vocem quidem humanam a muliere audias, nedum aliud quidquam eorum, quæ ad oblectamentum & hilaritatem matrimo-

nium largitur, ab illa obtineas, quis adeo acerbum horrendumque matrimonium dirimere nolit? Ea propter sancimus: ut, si quando post initum matrimonium mulier in furorem incidat, ad tres annos infortunium maritus ferat, mœstitiamque toleret: & nisi interea temporis ab isto malo illa liberetur, neque ad mentem redeat, tunc matrimonium divellatur, maritusque ab intolerabili illa calamitate exoneretur. Cui Sanctioni hoc adjicimus, ut furoris causa investigetur, in eamque inquiratur, num forte mariti, aut ipso conscio familiarium ejus, aliorumve quorumlibet technis atque dolo sit constatus. Quod si sic esse deprehendatur, & quidem maritus; maleficii arguatur: ut hic in Monacum transformatus, nolensque volens Monasterio inclusus, nequitia suæ poenas luat, manantique ex sacris Canonibus animæ curationi subjectus sit, decernimus. At si a cognatis ipsius, aut aliunde ipso conscio noxa orta sit, ***

C O N S T I T. C X I I.

UT, SI MARITUS I PER MATRIMONII TEMPUS IN FUREM INCIDAT, INTRA QUINQUENNII MATRIMONIUM SOLVI NEQUEAT: EO AUTEM ELAPSO, SI FUROR EUM ADHUC OCCUPET, SOLVI POSSIT.

Veterum 2 Jurisconsultorum sententiam, qua furorem matrimonium impedire, jam initum autem non infirmare constituitur, neque convellere, neque reprehendere est animus, illosque ipsos ad iudicium suum, quo ad id decernendum commoti sunt, expendendum remitto: ut tamen illam aut approbem, aut confirmem; quod id mihi approbatione indignum videatur, induci nequeo. Nam quum matrimonium, si furor præveniat, impediatur: at vero, si inito jam matrimonio furor superveniat, illud nihil lædi dicatur, quomodo hinc ad comprobandum illestemur? Si enim hoc in matrimonio spectatur, ut cum utriusque conjugis commodo contrahatur: quomodo, qui ne id ab initio tamquam inutile consistat, suadet, si, postquam initum erit, eadem calamitas existat, non idem ejus compagem tamquam inutilem dissuadebit? An operam dari oportet, ne quis omnino in mali cuiuspiam periculum incidat: qui vero jam inciderit, hic sine omni ope relinquendus, ipsiusque calamitatum non miseresendum est? Quod perinde fit, atque si quis, priusquam morbo quispiam corripitur, adhibendum remedium existimet; at jam correptum negato remedio mori sinat. Verumtamen id, quod dixi, reprehendere Jurisconsultos non est animus: ut tamen ipsis adstipuler, permultum abest. Præsertim vero, quum multi alii modi ad solvendum matrimonium constituti sint, quorum nullus cum furoris malo conferri recte possit. Quomodo 3 namque mariti prodigalitas, aut religionis 4 diversitas, aut in naturali consuetudine impotentia & imbecilitas, aut, si quid aliud his connumeratur, quod ad dissolvendum matrimonium valeat, (cujusmodi est, si servilis conditionis conjugem esse appareat, & si quæ 5 in pactonibus nuptialibus promissa sunt, propter paupertatem plene præstari nequeant,) hæc, inquam, & similia, quibus matrimonia dissolvere Lege tributum est, quomodo tandem cum furoris calamitate comparari possunt? Nos itaque sancimus: ut, si furor post initum matrimonium superveniat, ne intra quinque annos conjuges disjungantur. Etenim quemadmodum, quando per omnem vitam furor duraret, nec tamen matrimonium dirimi posset, id durum & acerbum esse visum est: ita tanto tempore expectare & perseverare necesse est. At si, postquam tantum temporis decurrerit, malum se non remisit, neque futiosus resipuerit: cum neutrius commodo, aut incommodo conjugium dirimatur. Atque hæc quidem statuimus, non quo superioribus Legislatoribus obrectemus: sed ut, quam subditis curam debemus, adimpleamus. Jam vero, si furor ipso nuptiarum die animadvertatur, quominus confestim matrimonium, tametsi sacro ritu confirmatum sit, dissolvatur, nihil obstitit: perindeque ac si ante nuptias furor animadversus esset, matrimonium in irritum recidet, atque distrahetur. Sed quod post consecrationem disjungendos esse conjuges dicitur, fortasse id nonnullis recto iudicio destitui videbitur: quasi posteaquam sacrificio juncti in unum corpus coierunt, non dirimi illos, sed unitos fini oporteat. Et præsertim quidem quum præstantius membrum, adeoque caput maritus sit: neque præcipua corporis mem-

CONST. CX. (1. l. ult. §. 2. C. de jure delib. (2. l. 7. in pr. ff. de ad- min. & peric. tut.

CONST. CXI. (1. adde Nov. seq. (2. Nov. Nicephori Botoniata c. 1. (3. v. l. 22. §. 7. ff. solut. matrim. abrog. l. 16. in fin. ff. de ritu nupt. (4. d. l. 16. in fin. l. 8. ff. de his, qui sui. l. 4. ff. de divorciis.

(5. Adde Nov. Just. 22. c. 15. §. 1.

CONST. CXII. (1. Adde Nov. 111. supr. (2. l. 8. ff. de his, qui sui l. 16. in fin. ff. de ritu nupt. (3. v. Nov. 22. c. 15. Nov. 117. c. 8. §. 2. (4. l. 5. in med. C. de sponsalib. (5. v. Nov. 22. c. 18.

bra, si morbo aliquo occupentur, amputari soleant. Atqui hæc ratio, dum a conjunctione stare, atque illam defendere se putat, quid sibi benedictio velit, ignorare videtur. Hac enim præstantissima quæque connubio largiti cogitans, pudicitiam indissolubilique quodam amoris vinculo conjuges devinciens, propagationem generis, & si quid aliud matrimonium jucundum reddidit, consecrat. At furori, quæso, quomodo cum hoc sacrificii proposito conveniat? Ubi enim pudicitie integritas, quando mens seipsam non novit, miserabilisque ignorantie infortunio premittitur? Unde vero propagatio generis speretur, quum furor spectaculum solo aspectu horrendum miseræ uxori miseriotem maritum exhibet, nedum ipsi cum illo consuetudinem habere permittit? Quasi porro amoris vinculo colligentur, quum morbus univertum hominem efferat, & ut quidvis potius, quam homo videatur, efficit? Ac profecto, si forte ex tam infortunato connubio fœtus in lucem prodeat, quum natura fructus rebus, ut plurimum, assimilare soleat: quomodo non hic ipse fœtus humano generi commune detrimentum adferet? Mihi igitur propter hæc etiam, matrimonium post furoris correptionem solvendum esse constitutum iustum rationique esse consentaneum, neque ad reprobationem matrimonialis benedictionis, neque ad aliud quodpiam crimen vergere visum est. Quod si quid sanctionem a crimine non liberet, hic apud se furiosi matrimonii utilitate expensa, quantum momenti iudicium suum habeat, cognoscat.

CONSTIT. CXIII.

UT, QUEMADMODUM IN ALIIS STRUCTURIS LEGE CAUTUM EST: ITA ETIAM SUBDIALIUM AMBULACRORUM STRUCTURÆ, QUÆ SOLARIA I APPELLANTUR, DECEM PEDIBUS A VICINORUM ÆDIFICIIS DISTENT.

Quæ veteres de domuum & alioqui parietum structuris tractaverunt, perbelle illa se habent, & vicina ædificia decem 2 inter se

CONST. CXIII. (1. l. 11. l. pen. §. 5. C. de edific. privat. (2. Immo vide d. l. pen. §. 2.

pedibus distare debere, ab iisdem recte constitutum est. Verum quoniam de subdialibus deambulationibus, & (quomodo aliquis fortasse vocet) prosceniis spectatoriis, ad apricandi usum & eum quidem solum, excogitata sunt, atque a Sole nomen acceperunt, (solaria enim appellantur,) in Lege nulla mentio facta, nihilque constitutum est. Decreto, quod de illis statuatur, quæque subinde, ut verisimile est, de iisdem contentiones emergerunt, dirimat, opus est. Decernimus igitur, ut & in his structuris, solariorum nempe, inter vicinos tantum interstitium servetur, quantum in aliis constitutum est. Etenim quemadmodum in illis conspectus prohibendi causa decem 3 pedum interstitium statutum est: ita hic quoque merito idem spatium eadem de causa præscribetur; præsertim vero, cum conspectus majorem etiam distantiam hic requirere videatur. Nam si, ne se invicem vicini conspiciant, inter alia ædificia decem pedum intercapedo relinquitur: hic tanto id magis fieri debet, quanto huiusmodi structuræ conspectui magis sunt expositæ. Constat enim, sedentem quippiamve facientem in ædibus aliquem, quod multa septorum obstacula intersint, non ita facile posse conspici. In prosceniorum vero, de quibus agitur, operibus, (aut quomodo multi dicere malint) mœnians, quo minus in quamcumque partem circumspiceres nihil obstat. Ea propter sancimus, ne aliter cuiquam talem structuram fabricari liceat, quam si decem pedibus a vicinorum structuris ablineat. Similiter, si quis ædium suarum fastigium mutans, marmoreas cristas obducatur: hic etiam non aliter id faciat, quam si dictum decem pedum interstitium inter se & vicinum relinquat *** , aut alius quispiam modus auxilium ferat: longi temporis præscriptio nempe, si, ex quo opus constitit, a Legibus præfinitum tempus decurrerit, aut pactum asservetur, ex quo quis facultate accepta ad ædificandum accesserit: jubemus, ut in suo statu structura maneat, tametsi a vicini structura decem pedibus non distet.

(3. d. l. 11.

FINIS CONSTIT. LEONIS IMP.

ZENONIS IMPERATORIS DE NOVIS OPERIBUS CONSTITUTIO.

Imperator Caesar Zeno, pius, Victor, Triumphator, semper maximus & venerandus, Augustus, Adamantio P. Urbis.

Quandoquidem subditos nostros tam iudiciorum quiete fruisce, quam ab externis bellis liberari volumus, æquitate illos & iustitia identidem admonere est animus. Quapropter etiam præsentem ferimus Legem, quæ sufficienter ostendat, quomodo & tua Magnificentia ad iustitiam nos instruat, & nos, quæ ad tollendas difficultates faciant, prudenter decernamus. Verum ab elegantioribus, Reique publicæ convenientioribus verbis paulum recedentes, vulgo notioribus usuramus, ne qui in Legem incidet, adjutore opus habeat in illa intelligenda. Cognovimus igitur ex illis, quæ a Magnificentia tua ad nos relata sunt, propter perperam interpretantium opiniones, quibusdam locis ambiguum videri sacram illam Legem, quam immortalis nominis Pater noster Leo de his tulit, qui in inclita hac Urbe ædificare vellent: ac jubemus, ut, qui suas ædes renovant, nequaquam veterem modum excedant: ne, qui ædificant vicinorum luminibus & prospectui, contra quam antea res illæ se habuissent, officiant. Non addiderim tamen id obtinere debere, qualecumque jus, qui ædificat, habeat, quod ex pacto, aut stipulatione peculiariter ipsi competens, veterem formam si velit, mutare permittat. Tunc enim statuimus, ut si pactum aut stipulatio ædificantem juvet, illi secundum pacti stipulationisve vim ædificare liceat: tametsi vicinos, quibus pactum adversatur, oblatere ita videatur. Quia vero Patris mei Con-

stitutio dicit, eum, qui ædificaturus est, inter suam & vicini domum duodecim pedum interstitium relinquere oportere, & plus aut minus addit, quod nimirum maximam certitudinem facit, (nam quod huc atque illic inclinatur, & anceps est, id ad tollendam ambiguitatem non idoneum est,) lauculenter jubemus, ut inter utramque domum duodecim pedum intercapedo sit, quæ a structura fundamenta contingenti inchoet, atque usque ad summam altitudinem conservetur: tum qui in posterum hoc observabit, ut ei sive novam domum ædificare, sive veterem renovare, sive ex incendio collapsam instaurare velit, secundum sacram legislationem in quantamcumque vellet altitudinem domum suam tollere, & fenestram prospectui, ut vocantur, & luminis tantummodo causa parandas facere liceat: ut tamen ipsi ex hoc intervallo non permittatur vicinum private aspectu in mare recto, neque coacto, quem is quocumque latere domus in proprio stans, aut etiam sedens habet, atque ita quidem habet: ut inter prospiciendum se in obliquum innectere, sibi que, ut mare videat, vim inferre non cogatur. De hortis autem & arboribus in prioris Legislatione nihil tractatum est, neque quicquam præsentem addetur, neque convenit etiam. Nulli vero ædificaturo domum, si in medio angiportus, aut plateæ duodecim pedibus latior sit, propterea partem plateæ, aut angiporti adimere, & suo ædificio applicare fas esto. Non enim quod, quæ ad Republicam pertinet, oblatere, & ædificanti attribere

velimus, duodecim pedum interstitium inter domos esse debere constituimus: sed ut, ne angustiora inter aedes essent interstitia, & ampliora etiam, si ampliora essent, haberentur, ac essent, ut essent, quum vetus spatium imminui non sinamus, ut Civitati sua jura conserventur. Si vero vetus aedificium ita constitutum erat, ut minus duodecim pedibus inter utramque domum intervallum esset, fas non sit, ut ultra veterem statum & formam, aut extolatur aedificium, aut fenestrae fiant, nisi decem pedum spatium in medio sit. Tunc enim, ut dictum est, prospectitias, quae olim non fuerint, aedificator facere non poterit. Fenestras autem, luminis dumtaxat causa parandas, faciet ab area sex pedum interstitio in altitudinem, ut tamen luminari fenestra ad dictum sex pedum in altitudinem praescriptum confecta nequaquam in suo aedificio id, quod fictitia area dicitur, facere, & Legem circumvenire audeat. Si enim hoc liceat, rursus luminariae fenestrae per fictitiam aream prospectitiarum usum explebunt, ac vicino incommodabunt: quod fieri prohibebimus: ut tamen nusquam ex pactis, aut stipulationibus aedificatoribus competens auxilium, si quidem omnino tale aliquid sit, perimamus. Insuper, quum prior Lex jubeat, ut domos antea incendio consumptas, tamen si alteri prospectus in mare praefringatur, centum pedes in altum attolli liceat: & hanc ambiguitatem tollentes sancimus, ut hoc ipsum obtineat, similiter in exustis aedibus & renovandis, & quae prius non fuerint, nunc primum exstruendis: ut id posthac etiam in iis, quae ignis nocumentum non senserint, sed propter vetustatem, aut etiam quamcumque aliam causam ruinosae nutent, observetur. Et a quacumque aedificanda domo in medio controversorum locorum centum pedum sit intervallum, itaque citra ullum impedimentum structura procedat, etiam si cujuscumque ad alios pertinentis domus prospectus in mare corrumpatur. Qui vero e solis coquinis, aut (ut vocantur) latrinis, sive ad naturae necessitatem secessibus, aut e scala etiam, aut pontibus parietalibus ad transitum solummodo utilibus, aut ex iis denique, quae βασιλικα multi vocant, prospectus in mare est, ei impedimentum adferri liceat, si quis intra centum pedes aedificare velit, dummodo duodecim pedes in medio sint. Atque haec quidem observari placet, quando pactum alicui non suppetit, quod aedificare permittat. Qui vero ex pacto cum vicino inito aedificant, his in eo, quod utrinque placuit, persistendum est. Tunc enim non observato intervallo, ad pactum structuras tolli sinimus: tam etsi illis, qui pacti sunt, aut qui in ipsorum domus successerunt, in maris prospectu noceatur; propterea quod quae jam ex pactis alicui jura suppeditant, ea per generales Leges perimi non conveniat. Insuper placet, ut quae solararia vocantur, post praesentem Legem non ex solis lignis, & asseribus fiant, sed Romanensium, (quae vocantur), specie aedificentur: ut etiam inter duo solararia sibi invicem opposita decem pedum intervallum intersit. Quod si propter loci angustiam possibile non sit, alternatim solararia fiant. At si ipse angiportus decem pedibus latior non sit, neutra pars solararia, sive moeniana facere aggrediatur. Et quidem quae, quo dictum modo est, sunt, ea jubemus, ut a solo quindecim pedum interstitio in altum distent, & nequaquam ipsis columnarum aut lapidearum, aut lignearum ad perpendicularum in solo substituantur, aut muri substruantur: quo ne qui subsolaris in altitudine, ut dictum est, factis aer existit, is obstruatur, neque inde angustior angiportus publicusque transitus fiat. Veramus vero etiam, scalas, quae a solo incipiant, & in solararia ducant, in angiportis fieri: quo videlicet ex cautiore structura, eoque quod non ita inter se solararia propinqua sint, leviora aliquando rarioraque, & quae facilius restinguantur, ex igne Civitati, iisque, qui domos habent, pericula obviant. Quod si contra nostram Legem solarium aut scala fiat, nedum quod factum est, refringetur, verum etiam aedium dominus decem librarum auri multam sustinebit: & architectus aut redemptor, qui opus informavit, alteras decem auri libras dependet: & artifex, qui fecit, si ob paupertatem multam exsolvere nequeat, ubi in corpore verbera exceperit, ab urbe propellatur. Ad haec jubemus, ut nulli liceat multas deinceps columnas in publicis porticibus a Milio (quod vocatur) usque ad capitolium (quod

vocant) aut domunculis, aut aliis etiam, quae inter columnas fabricari solent, ex solis asseribus obstruere: sed ut istiusmodi domuncula cum parietibus latitudine platearum versus sex pedes, altitudine vero septem non superent: tum etiam, ut per quatuor omnino columnarum interordina liberi a porticibus in plateas transitus relinquuntur: & istiusmodi domunculae, sive officinae extrinsecus marmoribus adornentur; quo ornamento sint civitatis, & oblectamento praetereuntibus. Quae vero in aliis Urbis partibus inter columnas officinae constituuntur, eas ad eam mensuram, eumque modum confici placet, quam mensuram quemque modum conducere Civitati Magnificentia tua iudicabit: tamen ut aequalitas omnibus modis conservetur, ne, quod aliquibus permittum est, aliis prohibeatur. Illud item Lege complecti visum est, ne probi viri calumniatorum subdolis commentis oblectantur. Multi enim invidia, non vero quod injuria afficiantur, iis, qui aedificare volunt, litem texentes, procrastinanda aedificationis necessitatem inferunt, ita, ut qui aedificare coeperit, deinde prohibitus, opusque intermittere coactus, & in iudicium tractus, qua pecunia domum se erecturum sperasset, eam in litem infumat, & (quod omnium absurdissimum est) ubi victricem sententiam obtinuit, velut indissolubilibus aliquibus vinculis irretiatur, dum qui novum opus nunciasset, obtenta provocatione vadimonia expectat, & quod aedificationem impediatur, ex vicini incommodis voluptatem capit. Jubemus itaque, si in istiusmodi controversiis adversus decreta iudicis provocatio instituatur, ut simulatque subsidiaria actio, sive scripto comprehensa forma a iudice data fuerit, etiam vadimonio non observato, victori una cum victo, aut seorsum soli, ad Magnificentiam tuam tribunal ingredi: & adversario, si absit, pro consuetudine vocato sententiam iudicis manifestam facere liceat: quo omni dilatione succisa, legitimae controversiae imponatur finis neque si forte hiems adsit, aut appropinquet, dum longa constitutorum dierum tempora expectentur: qui aedificare voluisset, & non jure prohibitus esset, intolerabilia damna sustineat. Similiter etiam, ut, si quis in tali controversia, Magnificentiam tuam iudicio non acquiescens, provocare voluerit, confestim consultatio (quomodo vocatur), fiat, nullaque intermissa dilatione, in sacro nostro palatio, & ipsi, & victori, prout fieri consuevit, sententia consideranda detur. Sciant vero omnes, qui novum opus nunciare aedificatoribus tentant, quod si causa cadent, ipsis, & omnia damna, quae obvenerint, & materialium, quas litem tempore forte corruptas, aut deteriores factas esse constabit, pretium refundent. Qui autem non jure ad aedificandum aggressi fuerint, hi, si iudicio superabuntur, isti, qui opus novum nunciaverint, eaque de re iudicium illos sustinere coegerit, damna resarciant. Ceterum omnes istiusmodi lites unius Magnificentiam tuam tribunalis sententia dijudicari jubemus: & ne alius quisquam gloriosorum Magistratum istiusmodi controversiam audiat: neque eorum aliqui, qui de istiusmodi controversia contendunt, militiae aut fori praescriptione utantur: quo videlicet litigare, aut multas, quas gloriosissimi Praefecti urbis, dativae ab ipso iudicis sententia dare iusserit, perfundere non cogantur. Verum, qui iudicio superatus est, per cohortem Magnificentiam tuam exactionem sustineat, ita, ut in hoc nullus fori praescriptione uti possit. Hoc vero Magnificentiam tuam provideat, ne, qui operum redemptores aut artifices, ubi opus aliquod inchoarint, id imperfectum relinquunt, sed ipsum, qui inchoarint, aut capta mercede perficere opus, aut quod inde aedificatori obvenerit, damnum, quantique ipsius interest opus absolutum non esse illi dare cogat. At si forte pauper sit, qui id delinquit, verberibus caesus ejiciatur urbe. Nec vero alius ejusdem artis, quod ab alio coeptum est, adimplere prohibeatur. Quod sane artifices redemptores adversus aedificatores ausos esse intelleximus: qua re intolerabile damnum aedificatoribus machinantur & inferunt; dum neque ipsi, quod opus facere coepissent, huic finem imponunt, neque alios id ipsum opus consummare sinunt. Qui vero coeptum ab alio opus ob hoc ipsum, quod ab alio coeptum sit, absolovere recusat, similem & ipse cum illo, qui opus in corruptum reliquit, poenam sustineat.

FINIS CONSTIT. ZENONIS IMP.

IMPERA-

IMPERATORIÆ CONSTITUTIONES

Enimundo Bonefidio interprete.

HERACLII.

1. De fide.

Quam S. Sophronius tum summo Sacerdotio fungens Hierosolymis, subjectis sibi Sacerdotibus convocatis synodice demonstrasset, eos, qui unam in duabus Christi naturis voluntatem atque energiam affirmarent, palam unam quoque naturam statuere: eique Joannes Papa Romanus assensus esset: Imperator Edictum proponit: Neque singularem, neque duplicem in Christo energiam esse asserendam.

2. De Judæis.

Anno XIX. vere ineunte, Heraclius, Constantinopoli Hierosoly-
ma proficiscitur, & avehit venerabilia ac vivifica crucis ligna
votisque Deo persolutis, Patriarcham Zachariam restituit: Omnes
porro Hebræos sancta urbe exigit, Edicto, ne iis intra tertium
militare accedere liceret.

3. De foro competenti Episcoporum, Clericorum, & Monachorum.

Scias autem Novellam piorum Imperatorum Heraclii & Constantini, quæ statuit, ne Episcopus, vel Clericus, vel Monachus ob pecuniariam criminalemve causam apud civilem vel militarem conveniatur Magistratum: sed apud suos Episcopos dumtaxat, aut Metropolitanos, aut Patriarchas. Eadem etiam statuit aurea bulla celeberrimi Imperatoris domini Alexii Comneni, vulgata mense Julio, Indictione IV. anno (ab orbe condito) 6589,

LEONIS I ICONOMACHI.

1. De Hebræis & Montanis.

Anno sexto Imperator Hebræos ac Montanos ad Baptismum adegit.

2. De patrimoniis templorum urbis Romæ: & de capitatione infantium.

Furore percitus majore homo adversus Deum pugnans, tertie Siculi ac Calabri populi parti tributum in singula hominum capita imposuit. Patrimonia quoque templorum Romæ principibus Apostolis consecratorum, (quæ pecunia quotannis antiquitus pendebatur talentorum trium semis) in ærarium publicum conferri jussit: & mandavit inspicere atque describere infantes, qui nascabantur, ut census iste de singulis capitibus (cephalationem vocant) exigi posset.

3. De duabus siliquis præstandis Provinciæ Administratores.

Imperator, ruina murorum urbis cognita, cives ita est alloquutus: Vos muris urbis reficiendis cum non sitis pares, nos Procuratoribus Provinciæ negotium dedimus, ut ultra constitutum tributum in singula numismata accipiant miliarium unum, idque in ærarium nostrum conferant; ex quo nos muros condamus. Exinde obtinuit, ut binæ siliquæ seu ceratia Quæstoribus solvantur. Ceratia autem appellantur duodecim folles, sive nummi

CONSTANTINI CABALLINI

De reliquiis & intercessione Sanctorum.

Idoneum se Antichristi instrumentum præbuit: atque adeo universali Edicto vetuit, ne quis in universam Domini servorum Sancti titulo cohonestaretur: quinimo conspui eorum inventas reliquias jussit, prohibuitque eorum intercessionem postulari, quod eos nihil posse diceret. Atque addidit scelestus, Mariæ quoque virginis intercessionem non esse implorandam; nihil enim eam præstare posse. Quin & Deiparam hanc noluit appellari.

NICEPHORI.

1. De militia inopum, de charitativo, & fumariorum, & naucleris, & inventione thesauri: & aliis quibusdam.

Ut exercitus deprimeret, quid non mali excogitavit adversus Christianos? Primo enim Christianos ex omnibus regionibus in Sthlabias coegit demigrare, & eorum habitationes divendidit. Quæ res nihil ab hostili captivitate abfuit, omnibus in summas angustias conjectis. Secundum maleficium: imperavit, ut egni militarent, iisque a vicinis arma & stipendia in singulos XVIII.

numismatum darentur, accensus præterea publicus eorum nomine penderetur, id Allelengyum vocabatur, quod alteri pro alteris tributi nomine sponsores essent. Tertio, omnium bona inspicere, indeque censum in publicum exigi jussit, nomine charitativi præterea exactis in singulos duabus siliquis. Quarto, omnes onerum relevationes sustulit. Quinta calamitas, quod ab omnibus sacris ædibus, parochiis, pupillis educandis destinata domo, hospitalibus, ad senes fovendos factis ædibus, nec non ab Ecclesiis, atque Monasteriis Imperatoriis, fumarium tributum exegit, ab initio usque sui Imperii. Meliora de eorum bonis sub imperialem curam transferri jubebat, nihilominus tamen tributum de his pendendum iis imponebatur, quæ reliquerat in iis ipsis sacris domibus, ita ut multis tributum duplicaretur: interim habitationibus ita exinanitis, ut inde emigrare cogentur. Sextum tyrannicum institutum, quod a Magistratibus inspicere res eorum jussit, qui ex pauperie subito ad opes pervenissent: ab iisque, veluti qui thesauros invenissent, pecuniam postulari. Septimum: quod emunxit etiam hos pecunia, qui a viginti retro annis ad præsens usque tempus dolum, aut vas aliquod aliquando reperissent: Octavum: qui ab avis vel proavis hereditatem percepissent, etsi ea divisa jam inde a viginti annis esset, eos pensionem in publicum conferre coegit; utque ii, qui extra Abydum mancipia emebant, de singulis duo numismata solverent, maxime Dodecanesum incolentes. Nonum: naucleros maritima præsertim minoris Asiæ inhabitantes, & nunquam agriculturam expertos invitos coegit emere prædia, quæ aliis ipse eriperat, indeque tributum solvere. Decimum: insignes Constantinopoli naucleros in unum conduxit, iisque duodecim cuique libras auri tradidit, ea lege, ut in singula numismata usura nomine quatuor siliquis solverent: cum nihilominus reliqua etiam vestigalia navigatorum ab iis penderentur.

2. De usura.

Usuras de navigiis captatas (cum interim re foenebris aliis omnibus interdixisset) aliaque infinita mala excogitavit.

3. De vasis sacris & rebus ecclesiasticis.

Duces exercituum jussit Episcopis & Clericis mancipiorum loco uti pro sua auctoritate in ædes episcopales, & Monasteria divertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti. Vituperabat eos qui ab omni ætate Deo aurea vel argentea vasa consecrasset: & res templorum sacras in publicos debere usus converti statuebat.

LEONIS ARMENII.

De Præfecto panam adultero non irrogante.

Præter vigilem accuratamque Reipublicæ gubernationem, summa fuit in eo in flagitiosos severitas, cujus rei exemplum referam. Exeuntem aliquando palatio accessit quidam querens suam sibi uxorem a Senatore quodam raptam: idque facinus se ad Urbis Præfectum detulisse, neque tamen suum jus consecutum. Leo statim mandavit, ut redeunti sibi litteretur Senator reus tam atrocis flagitii, & urbis Præfectus. Quo facto, actorem proponere suam causam jussit, qui quum rem ab initio ad finem usque exposuisset, reus convictus probationibus, quum nullum inficiandi criminis locum inveniret, scelus confessus est: & Præfectus causam interrogatus, cur flagitium digna poena ultus non esset, inops excusationis obmutuit. Hunc ergo Imperator statim munere suo exuit, & adulterum ex Legibus puniendum dedit.

THEOPHILI.

1. De imaginibus.

In eos, qui cultum divinis imaginibus præstarent, nimis durum se atque inhumanum præbuit, omnes, qui ante ipsum fuere tyrannos crudelitate vincere contendens. Nam Michael pater ejus edixerat, ne ulli pictæ imagini, ubicumque ea esset, nomen, Sanctus, imprimeretur: quod id nulli rei præterquam soli Deo congruere putabat. Leo autem & filius ejus Copronymus, omni earum adoratione prorsus interdixerant. Theophilus autem, ne pingi quidem eas coloribus concessit: abjecti dicens animi esse talium rerum admirationem, ipsamque solam spectandam esse veritatem.

2. De expulsiōe Monachorum.

Edixerat Theophilus, ne Monachis ullam Urbem intrare liceret: jusseratque omni modo eos arceri: atque adeo non tutum erat iis conspici ea in regione. Quin & Monasteria atque otii causa conditas ades hominibus frequentans, mundana fecit hospitia.

3. De Connubio Persarum cum Romanis.

Persa hunc Theophobum, Constantinopoli abducere, Regemque suam facere cupientes, ejus causa aliquoties ad Theophilum Legatos miserant, pacta simul pacis offerentes. Neque tamen persuaserant Imperatori, ut Theophobum ipsis dederet: sed eum potius Patricii dignitate ornatum, sorori suae matrimonio copulavit: Lege etiam lata, quae Persis conjugiorum cum Romanis licentiam concederet.

4. De consura capillorum.

Quia vero a natura paucos capitis capillos habebat, & erat recalvaster: ideo edicto edito jussit crines ab omnibus tōderi: neque ab ullo Romano ultra collum demissos gestari: sanxitque Edictum, gravi flagrorum supplicio, priscorum Romanorum virtutem revocare studens.

5. De pōna raptoris equi.

Miles quidam manu promptus equum habuit egregium, qui ipsum saepe ex praelio incolumem extulerat. Hujus equi amore captus Dux, sub quo is militabat, quum neque pollicitationibus, neque minis impetraret, hominem timiditatis accusatum apud Imperatorem exauctorat. Quum autem Theophilus equum insigni virtute cuperet habere, & missis in omnes partes mandatis talem sibi quaeri, atque afferri juberet, eam occasionem nactus Dux iste, militi ei equum invito adimit, & tanquam suum Imperatori mittit. Post, quum necessitas bellica plures milites requireret, mandatoque Imperatoris omnes, qui arma ferre possent, in exercitum allegerentur: ille etiam miles arma sumit, & in praelio fufis suis, quod equum, a quo servari consueverat, non haberet, occubuit, uxore & liberis relictis. Vidua amissi mariti desiderio accensa, & quod necessaria pupillis suppeditare nequibat, justitiae Imperatoris fama instigante, Constantinopolim venit: Theophilumque ad templum Blachernense equitatem de more, conspicata mariti suo equo vehi, concitato cursu aggressa frenum equi apprehendit, suum hunc esse vociferans, & non alium, sed ipsum Imperatorem caedi mariti sui causam praebuisse. Perterritus Imperator manere eam jubet, dum in palatium ipse rediret, ac reversus statim ad se vocat, ac de re tota accuratius inquirat. Quam quum ea a principio ad finem usque recitaret: illico etiam Dux ille sistitur, & muliere jussu Imperatoris occultata, de equo acriter interrogatur: quem quum asseveraret suum fuisse, neque raptum paratum, producitur extra velum mulier, reum de vi peractura. Qua is conspecta dirigit, & aliquamdiu mutus adstitit: tandemque ad se reversus, supplex pedibus Imperatoris se advolvit, lacrimans, ac peccatum confitens. Ergo Imperator ejus facultates viduae, ejusque liberis hereditatis jure addicit, ipsumque dignitate spoliatum exilio perpetuo damnat. Adeo infensus erat & iis, qui injuste opes parare intenderent.

B A S I L I I.

1. De iudiciis, & foris quibusdam: & de pauperibus lites habentibus:

Operam dedit, ut justitia vigeret: & aequo jure inter se viverent subditi, neque a divitibus inopes opprimerentur: propositis passim decretis, quibus injustitia exterminabatur. Iudices quoque constituit, amplisque stipendiis, & honoribus auxit, justos per diem sedere pro tribunali, & litigantium causas dijudicare. Ad eam rem loca iis designavit commoda. Magnauram, Circum, & Chalcen (aeram portam) quam vetustate laborantem, ruinamque minantem, ad hoc instauravit atque adornavit. Alimenta etiam pauperioribus, quibus iudicio erat disceptandum, ordinavit: ne inopia coacti litibus renunciarent.

2. De notis numerorum.

Animadvertens occasionem maleficii pravis hominibus eo dari, quod numeri, quibus (verbi gratia) semissis, sextans, uncia, & similia designantur, per notas recepta antiquitus consuetudine scriberentur: loco notarum literis uti jussit, quas etiam rustici legere possent: & de suo sumtus in chartas, literas atque scribas ipse suppeditavit.

LEONIS, ET ALEXANDRI.

De iudiciis.

Existimo equidem, eorum neminem, qui iudicario funguntur munere, eo unquam stuporis, aut inscitiae prorupturum, ut aliter quam ex praescripto Legum iudicium, sententiamve ferre audeat. Quod si quis in tantam evaserit dementiam, reus peractus eas dependet poenas, quae Legibus sunt irrogatae. Sin forte nos effugerit, pervigilem tamen illum atque insomnem oculum, cui nihil non, quamlibet occultum sit, patere potest, effugere non poterit. Tametsi id ipsum imprecationibus quoque dirisque execrationibus stabilire, ac firmare non abs re alienum censuimus. Inveniat itaque iste & Deum, & caelestes omnes atque incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes. Immature ex hac vita excidat potius, quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius aedium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopia, ut panem ostiatim quaeritet. Atque haec jure sane optimo, propterea quod Leges, quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo, atque captivas effecit fictorum pravorumque iudiciorum.

CONSTANTINI PORPHYROGENNETAE.

1. De rebellibus, & seditiosis anathemate feriendis.

Quam autem mense Julio, ix. Indict. anno 6534. ab Imp. Domino Const. Porphyrogeneta facta est Novella, sanctissimo quoque Patriarcha domino Alexio, & Synodo assentiente, quae decisionis locum obtinet, ut, quae ab Imp. & Synodo descripta est, & quae decernit eos anathematizari, qui defectionem ab Imperatore molliuntur, vel tyrannidem, & ea ratione subjectos adversus eorum dominos incitant, inter alia hoc quoque circa finem expresse definit. Iis, qui ab hoc deinceps tempore insidias sunt machinaturi, vel tumultum excitaturi, anathema. Iis, qui ipsis opem ferunt, & in defectione sunt socii, anathema. Iis, qui consulunt, vel ad hujusmodi incitant, anathema. Iis, qui ipsos ad poenitentiam suscipiunt, quum defectionis poenitentiam non agant, nec eam relinquunt, anathema.

2. De polygamiis.

Unionis vero decisio, quae facta est sub Constantino Porphyrogeneta, & Romano, Constantino quidem imperante, socero autem ejus Romano patris Imperatoris dignitatem obtinente anno 6429. Indict. ix. & quae singulis annis legitur in suggestu, mense Julio, haec dicit circa finem. Deinceps autem communi sententia ac iudicio pronunciamus ex praesenti anno, qui est 6429. Indict. ix. neminem oportere se quarto matrimonio jungere, sed esse omnino rejiciendum: & si quis ad ejusmodi conjugium venire voluerit, esse omni ecclesiastica congregatione privatum, & ab ipso in sanctum templum ingressu alienum, donec in conjugio permanserit. Hoc enim etiam sanctis Patribus, qui nos praecesserunt, visum est. Nos vero etiam sententiam apertiore reddentes, ipsum, ut a Christiana Republica alienum abdicamus. Ac sic quidem de quarto matrimonio. Ut autem, quae ad alia quoque matrimonia pertinent, decentius constituantur, & non Christiana vita indignam institutionem habeant, de tertio quoque matrimonio definimus, ut non absolute, ac simpliciter, & temere perficiatur. Etenim a Patribus quidem, ut fordes, permissum est, non sic tunc quidem, ut nunc, re citra ullum ruborem imprudenter peracta, & indiscriminatim contracta: sed quemadmodum si quis, qui in domo in angulum incidit, multas saepe fordes viderit: nunc autem quando libertatem accepit, & perinde ac si nihil habeat dedecoris & sordis reputatur, recte visum est hoc repurgare, quemadmodum & turpitudinem non in angulum coniectam, sed in aedibus diffusam, nullo modo permittimus, sed repurgamus, & quod molestum est & indecorum, ab eo rejicimus. Quin etiam humana cedentes infirmitati, honestatis autem Christianae vitae convenientis curam gerentes, hoc in tertiis nuptiis servandum statuimus, ut si quis, qui quadragesimum annum excesserit, & nec naturam reveritus, nec honestae vitae, quae in Christianis requiritur, ullam curam gerens, sed sola libidinis perturbatione victus, se in tertium matrimonium projecerit, is cum omni diligentia, & observatione sit usque ad quinquennium Sacramenti communionis minime particeps: & nec hoc tempus illi contrahatur. Qui enim post annum xl. sordem in Christi Ecclesia esse vel dici amavit, quod melioris vitae argumentum praebit, propter quod tempus Sacramentorum participationis ei contrahatur. Sed & postquam impolluta participatione dignus habitus fuerit, non erit ei permissum in alio tempore ad participationem accedere, quam in sola salutari Christi & Domini nostri resurrectione, per praecedentis jejuniorum abstinentiae repurgationem.

Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimoniis non fuerint liberi, qui iis post quadragesimum annum tertiam uxorem ducere voluerint. Nam si liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. Est enim valde iniquum tempeſtivæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non prospicere, ut sint securi, & a molestia, & a perturbatione remoti, quæ solent evenire hominibus ex filiorum multorum susceptione. Quod si quis triginta annos natus, ex prioribus matrimoniis habens liberos, tertiam mulieri conjunctus fuerit, is quoque nulla ei venia data, ad quartam usque annum communio nis Sacramentorum sit expers: quia manifestum est eum sola intemperantia motum, & quod sit carnalis libidinis servus, ad hoc se matrimonium conferre. Et postquam etiam Sacramentorum participatione dignus fuerit habitus, semel quidem in salutari Christi, & Domini nostri resurrectione: secundo autem in dormitione immaculatæ Dominæ nostræ Deiparæ: & tertio in natali Christi & Dei nostri, quod in his procedat jejunium & ejus utilitas. Sin autem non sint liberi, (quia liberorum susceptionem desiderare facile est) condonandum, & sola ea poena, quæ ab initio & huc usque servata est, in eum animadverteretur. Hæc etiam de tertio matrimonio. Atqui nec secundum, nec primum extra cautionem adhibitam relinquimus, sed & illa sic contrahi statuimus, ut nullam malam causam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandestino concubitu, sed legitime, & ab iis, qui ab ejusmodi inquinamenti & fornicatoria impuritate mundi sunt. Si quis ergo prædictis Constitutionibus neglectis, ad matrimonii consuetudinem primam, vel secundam processerit, dum Christi Ecclesia, quæ est pura, immaculata, & sine ruga, salutaribus examinationibus subicit, nec prius ad divinum mysterium participationem admittit, quam definitum ob fornicationem tempus expleverit cognoverit, nisi forte necessarius e vita excessus urgeat, donec scilicet septimus annus completus fuerit. Sacerdos autem, qui ausus fuerit, præter id, quod statutum est, divina participatione aliquem dignari, de proprio gradu in periculum veniet, eo videlicet, qui præter formam constitutam divini communione dignus est habitus, ad excommunicationem redactus, usque ad septimi anni complementum.

IMP. D. CONSTANTINI PORPHYROGENNETÆ NOVELLA
SECUNDA CONSTITUTIO DE VOLUNTARIIS HOMICIDIS,
SUSCIPiens QUIDEM EOS PRÆTER VIM PRIORIS, PER
COMMISERATIONEM DAMNANS AUTEM PERPETUO
EXILIO ET BONORUM SPOLIATIONE.

Hæc sancire nunc proposuimus, severitatem quidem prioris Constitutionis benigniore ecclesiasticorum decretorum censura commutantes: dissolutæ autem & indulgenti delinquentium disciplina, eaque de causa ad imitandum facili, non solum vinculo poenarum medentes, sed & totius fere substantiæ ad homicidam pertinentis spoliatione, homicidis quidem ipsis de salute Reipublicæ autem, ne quis simili moveatur affectu, utiliter prospicientes, ut horum utrumque tam jus observetur, & magnum, divinumque Ecclesiarum conservetur privilegium, quam his cautionibus imitationis frequentia coerceatur. Quod igitur attinet ad vitæ rationem homicidæ, ordinari jubemus, quemadmodum canonica præscripsit disciplina. Nos autem hac Constitutione perpetuo eum damnamus exilio, ab eo loco, in quo scelus perpetratum fuerit. Quo quidem tam punietur reus, quam propinquis occisi non majoris fiet tristitiæ & doloris augmentum, quod utrumque forsan non inutile: ne assiduo conspectu ejus, qui dolorem attulit, & defuncti memoria propinqui sponte ad ultionem impulsæ, malum malo sanare conentur, & homicidii duplicent infortunium. Omnino igitur homicida perpetuo illinc exulet, nec unquam eo revertatur, & terram habitet, quæ injuste sublatis fratris sanguinem hincendo suscepit. Et hanc primum post ecclesiasticam censuram condemnationem ferat: præterea vero bonorum suorum privationem subeat: ne tamen applicentur fisco. Nam si uxor sit homicidii damnato, dotem & propria omnia auferre eam oportet, hoc amplius donationem ante nuptias. Quod si theoretion pacta fuerit, aut aliud quippiam, hujus omnino recuperationem & proprietatem habere, si liberi non subint. Sin autem subint liberi, eam habere lucrorum nuptiarum usumfructum, observatis omnibus Legum præscriptis; liberi autem in trientem reliquæ substantiæ paternæ succedant. Et si quidem homicida proprio motu, aut consilio, ac approbatione eorum, a quibus examinatur, ad monasticam vitam (prius sceleris purus effectus) transierit, accipiat Monasterium tertiam partem illius substantiæ, reliquo triente reservato uxori, & liberis occisi in partem eorum infortunii solatium. Quod si liberi non supersint occi-

so, inter uxorem & ascendentes triens ille æqualiter dividatur. Uxore autem relictis liberis præmoriante præferantur ii ascendentibus. Sed si nec liberi, nec uxor, nec ascendentes sint occiso, & alii, qui Lege ad successionem vocantur cognati, diligentiam adhibuerint, ut scelus manifestaretur, trientem accipiant ejus, qui injuriam intulit. Sin autem solitariam vitam homicida non appetierit, non triens, sed bes juxta prædictam distinctionem parti ejus, qui interfectus est, distribuatur. Præterea nemo eorum, qui hujusmodi sceleris convicti sunt, civile officium, aut aliud quodlibet administrat umquam, nec si divinum rescriptum impetraverit: sed omnimodo maneat infames, quibus, ut viverent, tantum benigne concessum est. Ceterum ii omnino tondebuntur, & in numerum Monachorum referentur: qui malitiæ exuberantia, præmeditati sunt eadem proximi, & eam, prius habito consilio, in animi sui perniciem & fratris sui necem, instructi patrarunt. Nec ad tempus modo poenitentia præstitutum, sed quamdiu vixerint, in Monasterii regula coerceantur. Nam qui aliter sponte interfecerint, sed lascivia & impetu iræ ratione carentis, non consulto & præmeditate, ac hujus habita deliberatione arguentur occidisse, perpetuo quidem præter alia omnia subjicientur exilio, non tamen monasticam vitam eligere cogentur.

2. De laicis, qui intestati moriuntur absque liberis.

Nec tibi repugnare videatur Novella Imperatoris Domini Constantini Porphyrogenetæ, quæ tractat de iis, qui sine liberis ab intestato moriuntur, non succedere ex linea transversa cognatos, sed tertiam partem bonorum eorum, qui sic moriuntur, ad pias animæque salutares elargitiones procedere, cum eo etiam collectis pretiis servorum ejus, qui mortuus est, utpote iis eo ipso liberatis. Hæc enim Novella de laicis loquitur & solis, sicut prædicta Justiniani Novella locum habet in Episcopis, & Clericis, qui ab intestato moriuntur.

ROMANI SENIORIS.

1. De prædiorum acquisitione.

Novella quoque Cæsaris Romani senioris idem pene statuit: Ne quis ultra conspicuorum & spectabilium Magistrorum, aut Patriciorum, neque eorum, qui imperiis, potestatibus, aut omnino principalibus dignitatibus insigniti sunt & ornati, neque item civilium, aut militarium, aut delegatorum Magistratum, aut his substitutorum, neque Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum, aut Præfectorum, aut eorum, qui sacris domibus præsent, aut denique ad alium quemvis honorem seculi proveſti sunt, prædiorum aut fundorum possessionem, aut emtionem, aut donationem, aut alio quovis modo adeat. Eos enim, qui post præsentem Constitutionem, ejusmodi quippiam moliri & aggredi ausi fuerint, inde jubemus absque suæ pecuniæ restitutione detrudi, propriisque laboribus, ac sumptibus fraudari, quos ad rem ornandam & pretiosiore facienda contulerunt, atque ipsam prædii æstimationem, si quidem conspicui viri sint, & illustres, qui hoc admisserunt, fisco applicari: sin abjectiores sint, & omnino absque ulla pretii restitutione expelli, & meritis insuper poenis castigari.

2. De rescindenda venditione.

Novella quoque Cæsaris Romani senioris ita habet: si deprehensum & exploratum fuerit eos, qui post a se peractam venditionem, si modo testibus peracta comprobetur, ad iudicium provocarunt, intra quadriennium id fecisse ac conquestos esse, citra controversiam his succurritur. Succurritur autem, non ut vendita suburbana recipiant: sed ut, si quidem emtor quod reliquum est, justii pretii expletioni præstare voluerit, hoc ei facere liceat. Atque ita justum rei pretium supplens ac persolvens, ipsa prædia sibi retineat: & qui de facta venditione queruntur, justum pretium, quanti prædium ipsum æstimatur, accipiant. Sin nolit emtor justam rei æstimationem complere, pecuniam, quam ab iis, qui cum eo expostulant, accepit, una cum ejus causis ac usuris restituat: & e prædio decedat venditori restituendo.

3. De prelacione.

Si qui communes ædes, fundum, vineam, aut quamvis aliam rem soli habentes, aut aliter quam communionis jure propinquis prædiis aliqua ex parte permixti aut adjacentes, consortes, vel alioquin vicini & proximi sua alienare, aut venditionis, aut emphyteuseos, aut locationis nomine voluerint, ne prius hæc alii cuiquam alienanto, quam testatum iis fecerint, quos in prærogativa κατὰ τὰ ἔτη, hoc est, ordine, succedentes dicimus. Ut primi, inquam, vocentur permixtim quoquo gradu juncti cognati,

aut quibuscum aliquid est commune, ut aedes, fundus, vinea, aut quavis alia res. Eiusmodi siquidem cognatos Lex praefert. Ubi vero cognati communionem in re non habent, tum anteponuntur, qui aliquid in ea communiter habent. Quibus si succedunt, qui tantum permixti sunt et si omni ex parte ei, qui rem alienat, sint externi: deinceps & simul juncti consortes. Postremo, qui simpliciter aliqua ex parte rei alienandae uniti sunt, & vicini. Consortes porro appellamus, quotquot sub eodem censore praescripti sunt, & in censum publicum relati, etiam si propria tributa diversis in locis pensent. Enimvero cum multi finibus praedii alienandi circumquaque adjacent, suo cuique ordine testationis praerogativa tribuatur, ut reventibus forte iis, qui jure praerantur, qui deinceps vocantur, contractum, si velint, inire queant. Quod si aequalibus omnes subnixi reperiantur privilegiis, ut nihil omnino sibi invicem in hujusmodi vocatione praerudicent, eadem quoque rursus fiat denunciatio, ut intra triginta dies justum pretium, quodve verus emtor haud segniter praestiturus esset, si absque ulla mora solventes pro rata parte vel sponte sua, vel alicujus opera & arbitrato distribuunt. Quotquot autem intra praefixum tempus sibi delatam pretii partem non praestiterint, jus praerogativae amittent: nisi si quis forte eorum captivus est, deportatus aut relegatus: aut ob publica privatave negotia citra dolum absens: aut etiam nondum annum aetatis xxv. explevit. Horum enim, qui administranda negotia susceperunt, intra iv. menses, cum praesentibus novis emtoribus pro rata portione concurrunt, pretium explentes, quod a minoribus subducta ratione est praestandum, una cum legitimis usuris & necessariis sumptibus. Externos vero emtores in totum summovent, pretium cum usuris ac sumptibus ipsis restituere. Quin & in universitate villarum, quae dicuntur, aut praediorum (universitatis autem sunt, qui ex eadem sunt villa) longe satius est, ut earum habitatores sibi mutuo praerantur. Quod si omnes, quibus in rei distractione praerogativa jus datur, recusant, vel eos exploratum fuerit, ei, qui rem alienat, & ejus familiae aut pecuniariae damni, seu multae auctores fuisse, aut ejus corpori ac vitae infidias struxisse, gravissimamque infamiam peperisse, idque non fortuito, sed de industria, aut per se, aut per suos, hos invito eo, qui talia sit passus, nulla ratione volumus ad ipsius praedia aspirare. Post decennium tamen silentio peractum, adversus eos, qui quovis modo contraxerint, quive donatione aut testamento quippiam fuerint consecuti, nulla omnino ab iis, qui dictis ex causis praerogativae jus habent, imo nec a fisco controversia moveatur. Occasione tamen dotis, aut propter nuptias donationis, ex testamento vel permutatione, vel transactione & propinquis & externis omnes alienent, absque simulatione nimirum ac dolo. Si vero, qui in fraudem nostrae Constitutionis alienant, aliud quid facere ausi fuerint, & aliud aperte simulare, si quidem post jusjurandum convicti fuerint, tam ipsi, quam qui ita dolose cum ipsis contraxerunt, & perjurii poenas dabunt, & hi quidem praedio, illi vero clam soluto pretio excident, & utraque fisco inferentur, ut a fisco propinquis venundentur. Sin vero ante jusjurandum deprehensi fuerint, tale quippiam egisse, & quod actum fuerit, erit irritum, & qui semel fundum praeter juris formulam alienare conatus est, vel invitatus postea cogetur iis vendere, quibus jus praerogativae concessimus. Et haec quidem ita de his statuenda.

NICEPHORI PHOCE.

1. De tetartero, quod est numismatis genus.

Numisma attenuavit, tetartero excogitato. Cumque eo modo duplex esset nummus, pensiones publicae graviorem exigebant, minor in sumptibus faciendis dissipabatur. Cumque esset 2 Lege & consuetudine receptum, ut omnes nummi imagine Imperatoris alicujus notati, modo ponderi nihil decederet, idem valerent: ipse sua insignes imagine praerferri, aliorum depressis pretiis voluit; eaque re haud leviter subditis in permutationibus incommodavit.

2. De eodem & de hexagio.

Apparet eundem avaritiae quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum usque ad eum quodvis numisma hexagium penderet, ille tetarterum excogitavit pondere imminuto.

3. De pralatione.

Ne quod privilegium praerendant pauperes, dum distrahitur praedium a potentioribus, neque ex consortio, neque ex communicatione, licet milites vel etiam cives esse deprehendantur: sed in hoc rursus succedat persona quaequam potestate praedita, quae scilicet pauperum hinc inde adjacentium tranquillitatem ac

(2.L.1.C. de veteris numismatis potestate.

Corp. Jur. Civ. TOM. II.

utilitatem possit tueri. Et potentes cum potentioribus dumtaxat emtiones contrahere volumus: milites vero & pauperes, cum iis, qui parem secum sortiti sunt ordinem ac locum.

4. Ne Ecclesia praediis locupletentur, & ne sine sententia Principis Episcopus creetur.

Praeterea ad officium assidue veniens, graviter subditos affixit, non modo pensionum & tributorum omnigenis rationibus, sed & rapinis intollerabilibus. Ad haec partem quamdam eorum, quae Senatoribus solebant Imperatores largiri donorum, in fisco retinuit, causatus sibi ad bella gerenda deesse pecuniam. Neque hoc tantum, sed & donationes Monasteriis, atque templis relictas, a quibusdam piis Imperatoribus, profus abolevit, Lege etiam lata, ne Ecclesia immobilibus locupletarentur bonis: causatus, Episcopos male prodigere ea, quae pauperibus darentur, interim militibus deficientibus. Id vero omnium gravissimum, quod Legem tulit, cui & Episcopi quidam leves atque adulatores subscripserunt: ne Imperatoris injussu ullus crearetur Episcopus: & mortuo aliquo Episcopo aliquem suorum submitit, qui definitos faceret sumtus; ipse, quod erat de redivisibus reliquum accepit.

5. Ne de novo construatur Monasterium, aut venerabilis alia domus.

Imperatoris autem Domini Nicephori Phocae Novella decernit, non esse de novo construenda Monasteria, vel Xenodochia, vel Nosocomia, vel alia sancta & religiosa loca, sed eorum, quae sunt, curam geri oportere, & haec expresse in fine adjecit. Quare ab hoc deinceps tempore, quod est septima indictionis initium, nemini liceat, nec loca, nec agros ad Monasteria, vel Gerocomia, vel Xenodochia transmittere, sed neque ad Metropolitim vel ad Episcopatum; neque enim illis est hoc conducibile. Si quae autem praedictae & religiosae domus, vel Episcopatus & Monasteria, adeo malam administrationem & providentiam sortitae sunt, ut locis privatae destitutaeque sint, iis sententia & examinatione Imperatoria, eorum, quae sufficiunt, acquisitio non prohibebitur. Cellas autem, & quae appellantur laurae in desertis aedificare, quae non ad possessiones & agros alienos extenduntur, sed soli monastico ambitui seorsum praestituuntur, tantum abest, ut volentibus prohibeamus, ut etiam in magna laude ponamus.

BASILII PORPHYROGENNETAE.

1. De possessione Ecclesiarum & venerabilium domorum.

Quam quidem novellam Porphyrogenneta Dominus Basilius junior sua Novella sustulit, mense Aprili edita indict. 1. anno 6495. quae & haec expresse continet: Imperium nostrum, quod a Deo profectum est, cum a Monachis, quorum pietas & virtus est testata, & a multis aliis Legem de Dei Ecclesiis & sanctis domibus, vel potius contra Dei Ecclesias & sanctas eorum domos a domino Nicephoro, qui Imperium invasit, conditam praesentium malorum causam fuisse, & radicem, & universalis hujus subversionis & confusionis, (ut, quae ad injuriam & contumeliam non solum Ecclesiarum & sanctarum domorum, sed etiam Dei ipsius facta sit,) intellexisset, & maxime cum id re ipsa expertum esset, ex quo enim haec Lex est observata, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vitae nostrae occurrit; sed contra, nullum penitus calamitatis genus defuit. Statuit per praesentem Auream Bullam, ut Lex praedicta ab hoc praesentis die cesserit, & deinceps infirma & irrita permaneat, & locum habeant, & in usu sint, quae de Dei Ecclesiis & sanctis & religiosis domibus factae sunt Leges.

2. De allelengyo communis census pensitorum.

Constituit tributum pauperum, qui solvendo non essent a locupletibus exigendum esse: quod allelengyum vocabatur.

3. De praediis potentiorum.

Lege etiam sanxit, ne potentiores multiplicandis praediis aufererent. Quamquam eadem etiam ab avo ejus Constantino, hujusque socero Romano lata fuit.

4. De praescriptione XL. annorum.

Ceterum Novella Lex Caesaris Basilii Porphyrogennetae in his quadraginta annorum praescriptionem tollit. Neque rursus inopes, si potentiorum injuriis oppressi fuerint, quadraginta annorum praescriptione repellit: neque ullas profus valere praescriptiones, etsi aureis bullis insertae sint, quae injuste & fraudulenter inductae fuerint. Neque ipsum etiam fiscum ullo temporis excludi intervallo, sed ab Augusto Principe jus suum revocare, probationesque suas ad illud recuperandum afferere.

ROMANI ARGYRI.

De reitu magna Ecclesiæ, & de allelengyo.

Initio Imperii bonis ac laudabilibus institutis subditos demeritus est. Principium fecit beneficentia in religionem. Cum enim sciret magna Ecclesiæ reitibus non sufficere, ut qui superioribus temporibus dispensator fuisset ejus, & aliarum, quibus hujus Clerus de more inferviebat, LXXX. auri libras quotannis ex arario imperatorio ei pendi jussit. Abolevit etiam allelengyū, quod Constantinus erat sublaturus, nisi mors eum anteverisset.

Z O Æ.

De Magistratibus non vendendis

Imperio Zoæ restituto, quæ sororem Theodoram quantumvis invita, consortem habebat, statim & honorum gradibus Senatorio ordini & largitionibus multitudini gratiæ sunt actæ, ac Reipublicæ quanta omnino poterat cura gesta. Nam in omnes Imperii partes literæ & Edicta dimittebantur, quæ & Magistratus vendi, (quod erat ante factitatum) prohiberent: & omnia injustitiæ genera de medio tolli juberent.

MICHAELIS.

De pratorio & velamine capitis & de publicis curatoribus.

Cum autem esset admodum fenex, multaque antiqua recordaretur, multas veterum consuetudinum reducere intendit, nihil vel Imperio, vel Reipublicæ profuturas. Nam Prætorium expurgari jussit, & civium capita non literis, ut nunc, sed byssinis pileis, magnis lineis purpureis intertextis, tegi. Et procuratores publicos non ex Senatu delegit, sed alios scribarum e numero velocium, in singulis archivis educatorum: & id genus alia multa.

ISAACI COMNENI.

De Canonico, & consuetudinibus, quæ dantur pro ordinatione.

De Canonico autem, & consuetudinibus, quæ pro ordinatione dantur, hucusque vim habet Aurea Bulla invicti Imperatoris Domini Isaaci Comneni, quæ partim ita habet: statuit vero Imperatoria mea Majestas, ut etiam in ordinatione Sacerdotum, & Canonico vetus forma auctoritatem obtineat, & nihil in ordinatione Episcopus, qui ordinat, amplius accipiat, quam præstantioris monete Imperatoris meæ Majestatis, septem aureos nummos dumtaxat: unum videlicet, quando facit simplicem Papam, sive Lectorem; tres quando ordinat Diaconum; alteros tres quando Sacerdotem, sive Presbyterum perficit. Sic similiter pro Canonico a vico triginta infumibula habente, similem aureum unum, argenteos duos, arictem unum, ordei modios sex, vini mensuras sex, farinae modios sex, gallinas triginta: a vico vero, qui viginti infumibula habet, aurei bessem, pro duobus argenteis argenteum, agnum dimidiatum, ordei modios quatuor, vini mensuras quatuor, & gallinas viginti: a vico denique, qui decem infumibula habet, argenteos quinque, agnellum unum, ordei modios duos, vini mensuras duas, farinae modios duos, & gallinas decem: quemadmodum in veterum Actuarius sigillis præscripta sunt. Atque provincialium conveniens ordinatio Imperatoris meæ Majestati placuit. Cum hac vero Aurea formali Bulla, confecta est etiam xv. mensis Januarii, Indictione x. a sanctissimo illo Patriarcha Domino Nicolao Synodalis annotatio, quæ jubet, ut secundum hanc auream Bullam Canonica, ac pro ordinatione dentur.

MICHAELIS.

De prælatione in antichresi.

Potior est propinquus externo in rerum soli antichresi.

NICEPHORI BOTONIA TÆ.

1. De solutione matrimonii ob furorem conjugis.

At vero C. & CI. Imperatoris Domini Leonis Philosophi Novellæ statuunt, ut viro triennium duret, neque intra illud, postquam uxor furere cœperit, conjugium dirimat: mulier autem, nisi quinquennium præterierit, a furente marito non separetur. Legas quoque Novellam Imperatoris D. Nicephori Botoniata, quæ de furentibus conjugibus eadem disserit.

2. De relevatione fiscalium debitorum.

Botoniates cum ad imperium pervenisset, a Patriarcha, regali fascia tertio die coronatur, ac primum illud liberalitatis specimen edidit, ut quidquid fisco deberetur, id universum citra exceptionem aboleret, ac novas tabulas magnifico Edicto institueret.

ALEXII COMNENI.

1. De ætate ineuntium officia.

De iis autem, qui in imperfecta ætate officia, aut dignitates suscipiunt, repositum est in publicis secretis Edictum D. Alexii Comneni, semper celebrandi Imperatoris: illud etiam cognosce. Habet ita ad verbum: multi ubi ob denunciata Reip. aliquam utilitatem, aut per ambitionem, qualemcumque dignitatem vel officium, aut capere, aut permutare, aut vendere petierunt: ea in parvos pueros transferunt. Ne igitur hoc fiat, neque tales imponere aut decipere conspiciantur, statuit Imperatoria mea Majestas, ut quicumque dignitatem vel officium, sive propter denunciationem, sive propter benevolentiam aliquam, sive per commutationem, sive in munus & per largitionem, aut dum animum nostrum oblectamus, ab Imperatoria mea Majestate acceperit: ne quempiam, qui honoretur, viginti annis minorem admittat. Quin omnes quicumque per easdem causas, aut dignitatem, aut officium accipiant, majores viginti annis sunt. Quando vero Imperatoria mea Majestas non propter talem causam, sed nulla causa interveniente honoraverit quempiam, aut officium donaverit, tamen honoratus viginti annis minor fuerit, citra dubitationem tamen illi infertuntur. Reponatur igitur præsens hæc tabella inter chartas secretorum nostrorum, ad ostendendam imperandi gubernandique Imperatoris meæ Majestatis rationem, ut hoc modo deinceps in omne futurum tempus efficaciam habeat. Debet autem in ejus, qui citra medium honoratur, tabula adjicere infertuntur. Non impeditur per Edictum de iis, qui minores viginti annis honorantur, ab Imperatoria mea Majestate factum. Ac vero esto hoc signum eorum, qui (ut dictum est) citra causam mediam honorantur, tamquam Imperatoria mea Majestas hoc sciverit. Mense Januario, indictione quinta, per Imperatorem.

2. De nuptiis amicæ & fratris filia cum filio fratris & patruo.

Exat jussio semper celebrandi Imperatoris Domini Alexii Comneni, ad suggestionem proedri illius & hetæriarchi Bardæ Zeti, mense Martio, indictione decimaquinta edita, & ad illius temporis sanctiss. Patriarcham Dominum Nicholaum, ac sanctam divinamque Synodum missa, quæ amitam & fratris filiam cum patruo & fratris filio, tamen sexti gradus cognationem ex affinitate obtineant, citra impedimentum jungi statuit. Quam jussionem Synodali subnotatione, quæ in memorati Patriarchæ Domini Nicolai Codice reperiretur, insertam legas.

3. De sponsalibus Novella celebrandi Imperatoris Domini Alexii Comneni, emissa mense Julio, Indictione septima, anni (ab orbe condito) 6592.

Sponsalium nuptiarumque terminos vetusta superiorisque ætatis Legislatio longe separavit: horumque intervallum magis quam Mysorum & Phrygum proverbium notum fecit. Verum quæ sub felicis memoriæ Patriarcha Domino Joanne Xiphilino Synodi opera confecta est subnotatio (cui etiam perpetuo inter Imperatores celebrandum Dominum Nicephorum Botoniatem, per Auream Bullam scripturam, auctoritatem largitum esse compertum est) quæ multum inter se distabant, in unum contraxisse cernitur. Qua ratione quod synodica decisio de nuptiis promulgarat, hoc ille disertis verbis de sponsalibus censet, duobus fratribus duos patruos sponfare non permittens. Atque promiscua quidem plebs indiscriminatim rem aggrediens, & se in synodalis statuti sensum mergere prorsus nequens, sine ratione, quidnam sponsalia essent, fingebat, neque quo pacto cautius firmarentur, exacte constituere valebat. Interdum etiam mentis suæ inconsiderantiam adversus absolutam Ecclesiæ normam venditabat. Verum Imperatoris nostræ Majestatis pietas peritius considerationem auspicata, ubi apparentem contrarietatem recte judicasset, per præsentem Legislationem, optimam adinvenit consonantiam. Postea quam enim vetus Lex sponsalia in sola contrahentium voluntate constituit, nihilque amplius quam de consensu, instrumentis, atque sponsalitiis arrhis elaborat: nobis autem vitæ negotia ad longe ornatus, magisque sacrum divina gratia devenerunt incrementum, atque hinc non nuptiæ solum, verum etiam sponsalia peragendam sacram benedictionem sibi conjunctam habent: ac certum tempus primæ conjugum conjunctioni per recentiorum sapientissimi Imperatoris Domini Leonis Sanctionem 3 est promulgatum (in maribus nempe annus 4 ætatis decimus quintus, in fæminis decimus tertius: quod profecto tempus ad perfectam conjugum cohabitationem vetus Lex sufficiens esse jussit) necessarium esse Potentia nostra judicavit, ut

(3. Nov. Leon. 74. (4. Nov. Just. 100. c. 2.

per praesens oraculum firmiter definiat, proprie illa esse sponsalia, & revera secundum exactam synodalis normam considerationem cum nuptiis equipollere, quaecumque tempus, quod Imperatoris D. Leonis sanctio determinavit, integrum sibi habuerunt, & sacra benedictio consecuta est, atque in illis synodalis decisionis observationem valere debere. Si namque contrahentium alteram partem morte forte aliove fortunae casu, aut sententiae mutatione recedere, ad aliudque vitae consortium transferri contingat: non exiguus hic absurditatis tractus existet, si praebula nuptiarum preces in sponsalibus peractae, tanquam vanum aliquid & temere accumulatum reputentur, & indiscriminatim ea res intelligatur, quasi Deus per sponsalia inter jungendas personas introductus non esset. Hoc autem commemoratus celebris Imperator recte sequutus, sancti universalique sexti Concilii Canonem, qui sponsam, dum sponsus adhuc in vivis est, cum alio in matrimonii consuetudinem coire vetuit, adulterium rem manifeste statuens, cum aperta veteris Legis contrarietate pulchre conciliavit. Quoniam post benedictionem sponsis factam, separatio ea secundum ejus vocem iustorum sponsaliorum est solutio. Quod si sponsalia quaedam secundum multorum consuetudinem congruenter jam contracta fuerint, & instrumenta confecta sint, nondum autem statutum tempus, quo Christianis debita benedictio fieri consuevit, advenerit, neque solennes super desponsatis preces per Sacerdotem pronuntiatæ fuerint: hæc sponsalia quantum ad exactam Ecclesiae dissertationem, neque esse, neque dici iusta possunt: neque vero adversus hæc synodalis subnotatio efficaciam habet, sed tanquam hominum placita simpliciter per stipulationes confirmata, auctoritatem ferunt, veterisque Legislatio in illis firmitatem obtinet. Hoc enim pacto cum vetusta Lex, quæ antea de sponsalibus promulgata est, quæ integra conservabitur: tum Synodi iudicium secundum hic (positam) observationem & intellectum, & interpretatum, intactum atque intentatum custodietur. Quandoquidem vero hæc ita sunt explicata & hæc vera sponsalia designata sunt, quæ cum sacra benedictione, statutoque tempore peracta esse noscuntur: quæ vero secundum antiquiorem Legislationem fiunt veluti hominum placita stipulationibus constabilita vim habere, atque soli priscae Legi, quæ certas personas ad se junctam sponsam ingredi prohibitas recensuit, in his valere concessum est, quiddam cum conveniente Christianis honestate conjunctam, praesenti oraculo nunc etiam addi oportet. Quia enim non secundum exactam convenientemque rationem veteris, novæque Legislationis Decreta peragebantur, sed promiscuum vulgus antiquiori Legum auctoritati adherescens: post septennale tempus citra dilationem sponsalia celebrabat: ac pro arbitrio quisque ad desponsatas ingrediebatur, continua consuetudine, atque libertate congressus ad colloquia amoris flammam accendens: sacratorum autem pars Novellam Imperatoris iussionem secuta, inter sponsalia & nuptias distinctionem ponebat, primum preces sponsalicias, ac deinde matrimoniales jungendas accinens, atque conjunctim simul & eodem tempore, quando interea vel minimum quidquam incideret, isthæc perficiebantur, & sponsalia nuptiarumque uno spatio peragebantur: hoc tanquam sine disquisitione fiat, nostra pietas corrigens per praesentem generalem iussionem sancit, ut qui ad annum contrahentium septimum, & deinceps usque ad decimum quartum, aut duodecimum velut imaginarii sponsaliorum contractus fiunt, legitimorum, firmorumque sponsaliorum vicem non obtineant: sed tantum tanquam confirmata stipulationes habeantur, atque secundum aliorum contractuum naturam operentur. Et ad hunc quidem modum apud omnes subditos nostros illa obtineant: ut tamen interim vetus Lex, quæ de sponsalibus promulgata est, in personas ad se junctam sponsam ingredi prohibitas plenam efficaciam habere debeat: idque quo is itatus, quem in Christianiorum Republica vigere convenit, augmentum accipiat. Nam tametsi ea res secundum exactam rationem perfecta sponsalia non sint: attamen, quia quod agitur, sponsaliorum propositum habere videtur, atque inde nuptiarum fundamentum jaci incipit: magna profecto ratio est, quamobrem a Lege prohibita personarum iterum impediatur, adeoque nemo impudenter procarum praesumat, ut in uxorem assumere audeat, quam veteris Lex sponsam alicujus factam, diremptis sponsalibus in alterius manum convenire non sinebat. Verumtamen ubi id tempus advenerit, quod sponsalibus simul & nuptiis convenire iudicavimus (ubi nempe foemina duodecimum annum, masculus vero decimum quartum excesserit) tunc in primis sponsalia decantandis sacris precibus, illorumque solennibus (arra videlicet, gratoque desponsatis osculo) observandis perficiantur: atque deinde ex quo longiore tempore, quomodo contrahentibus visum fuerit,

intermisso, citra recusationem legitima etiam nuptia procedant: non autem multum disjuncta res simul uno die, & saepe una hora effectum sortiantur. Taliter enim ordine in nuptiis procedente, cum Lex vetus, quæ prohibitarum personarum catalogum fecit, illis non permittens ad se junctam cognatæ personæ sponsam ingredi observabitur: tum sapientissimi Imperatoris Novella iussio decore in omnibus & valere, & in Republica obtinere conspicietur; quin & contrahentes personæ ab intempestivis & indecoris congressibus coercita, castam vitam ducent, opportuno tempore, quando sponsalia nuptiasque ipsis perfici conveniet, cum sacra invocatione invicem congressura. Quod si quis contra, atque praesenti-Potentia nostra Constitutione prohibitum est, sponsalia conficere praesumpserit, neque hæc generaliter, & adversus omnes promulgata, quæ in posterum obrinere debent, ab ipsis Kalendis inuentis mensis Julii instantis VII. Indictionis anni 6592. sequi visus fuerit, & ante legitimum tempus: sacramque benedictionem arrhas pacisci fuerit ausus, aut etiam in mutuum conspectum contrahentibus personis convenire, atque inter se promiscua omnia habere permiserit: Tabellio, qui arrhabonicum contractum conscripserit, a sua statione removebitur, qui vero ante tempus sponsalia confecerint, humanæ divinæque iræ se obnoxios reddent. Fiscus namque propter praesentis iussionis contemptum per rerum domesticarum Secretarium positam ex stipulatione in instrumentis poenam ab ipsorum singulis integram exiget. Credimus vero etiam ipsum Deum adversus hos insurrecturum, quod inter juvenes nequitiam palam, & destinato introducere non erubuerint. Etenim si vetus Lex irrita facta est, & perfecta sponsalia confici nequeunt: verum recentioris Legislationis praescriptum ad effectum deducere contrahentes recusant: quid aliud faciunt, quam homines sibi mutuo secundum Legem non obstrictos, contra Legem, inter se corrumpi sinunt, juvenumque animis lascivos amores per pollutam conversationem ingenerant?

4. De solutione sponsalium.

Mense Martio, Indictione decima quinta, anno 6600. suggestio Curopalata & magni Drungarii Vigla D. Joh. Thracensis, ex qua declaratio facta est Imperatoris D. Alexii Comneni, praecedentem ipsius Novellam de nuptiis confirmans, ac statuens, ne dissolvi possint sponsalia, quæ sacra benedictione munita sunt. Domine mi sancte, cum quidam nuptiarum repromissiones liberorum suorum nomine contraxissent, deinde displicerent conventa, & sponsaliorum contractum rescindere conarentur, cumque supplicasset sanctæ tuæ Majestati, & ad forum hippodromi remissi, in eo insisterent, ut poenæ instrumento sponsaliorum comprehensa praestarentur, & sponsalia dirimerentur. Cum autem alii contradicerent, oportere hæc indissoluta manere, non ut antea, datione poenæ dissolvi, & Novellam tui imperii Constitutionem de sponsalibus, ante aliquod tempus emissam in auxilium suum allegarent: quæ a veteribus Legibus recedens, fecit, ne aliter perficerentur sponsalia, quam si mas decimum quartum ætatis annum excessisset, femina autem duodecimum, solita precatio in sponsalibus facienda, cum aliis solennibus observationibus, nimirum arrhabone & osculo: ut inelyto Imperatori D. Leoni philosopho constitutum est; & brevi temporis spatio, vel etiam majusculo, ut iis, qui contrahunt, placuerit, nuptias differri; non eadem die vel hora concurrere: divisum est iudicium in diversas sententias. Sunt enim, qui censeant praestandas esse poenas, & sponsalia solvi debere: allegantes, si id non procedat, nullam inter nuptias, & sponsalia fore differentiam, si quidem nuptiarum prerogativa sponsalia ornentur. Praesertim cum arrhabonis ea sit natura (quemadmodum Lex ait) ut si is, qui dedit, non impleat ea, de quibus convenit, amittat datum: sin autem is, qui accepit, reddat in duplum. Alii e contrario indissoluta manere sponsalia putant: dicentes non esse consentaneum, ut, quæ post liberorum perfectam ætatem simul parentibus placuerunt, eorum consensu & sacris precibus obsignata, datione poenæ rescindantur: hoc enim conveniens esse, & accidere, quando nudum vinculum processerit, aut etiam sponsalia post septimum annum initiata fuerint juxta veterem ritum, quæ nec sponsalia esse tuæ Majestatis Lex demonstrat. Sic igitur divisum iudicium sententiis, tuæ Majestati vilis servus ejus refero, quærens, utri sententiæ adicere se oporteat. Utraque enim pars probabilis profere videtur. Et per venerandum rescriptum dari mihi postulo interpretationem, quæ dilucide pureque dubitationem solvat. Legis enim vigorem obtinebit in posterum: & oportet certam puramque esse sententiam, ne postea amplius in controversiam revocetur. Et interrogationem quidem meam sanctæ tuæ Majestatis æqui bonique consulat. Ego vero audacter etiam de

tempore refero. Vilis enim servus tuus arbitrator justum non esse, ut eodem tempore sponsalia & nuptiæ definiantur: sed parvam aliquam prærogativam vel in tempore habeant nuptiæ, & a sponsalibus differant, quæ in eo nuptiis sint inferiores. Etenim hoc valde profuturum spero Reipublicæ. Nam parentes amore, quo in liberos affecti sunt, victi, & quamprimum iis providere festinantes, & securitatem adipisci, temporis angustiis impediri, moleste & graviter ferunt. Sunt autem, qui & ex contemptu mentiuntur annos, amore liberorum ad perjuriam impulsæ, quod si sublatum fuerit, & diminuatursponsaliorum tempus, tum & quæ ex contemptu vecordia parentum sanabitur, & quæ ex hac contingere suspicamus mala, mendacium & perjurium, convenienter reprimentur. Et sanctum imperium tuum gloriæ, magnificentiæ & honoris fructum ineffabilem percipiet, & assiduas intensasque preces, quandoquidem subditis conducibilia, utilia & salutaria semper procurat. Si imperium nihil aliud est, quam legitima Præfectura: Leges autem Reipublicam tuentur indemnem, procul expellentes & ejicientes ea, quæ civili administrationi officiant: Regibus autem permittitur Legem ferendæ potestas: opus sane regum ad communem Reipubl. utilitatem, Legum interpretationem ab iis, qui rerum potiuntur, fieri, & earum, quæ deficient, ad implementum solidi, & ad earum, quæ obscuræ sunt, disjudicationem, quas vel ipsi sanciverunt, vel ante lata offenderunt, ab his exponi. His convenienter cum nostra Majestas Julio mense præcedentis sextæ Indict. anno 6592. Legem fecisset, & novella Constitutione D. Leonis Philosophi & Imperatoris fundaretur, definiente, *ut prima contrahentium conventio sacra benedictione initiaretur*, ipsa videlicet sponsalia, & tempus certum, quod utique & ad nuptialem conjunctionem sufficere Lex antiqua statuit: instituit ea esse proprie sponsalia, & vere nuptiarum potestatem habere, quæ & tempus Leonis novella definitum integrum habent: & subsequenter sacram benedictionem noverunt: & in his sponsalibus synodalis decisionis observationem in nuptiis obtinere, quemadmodum & quæ tempore Beati Patriarchæ Domini Joannis Xiphilini ex synodali consultatione emissa declaravit annotatio. Cui & inter principes inclytus D. Nicephorus Botoniata robur invenitur tribuisse. Diserte namque pronunciat: duos fratres non adsciscere sibi duas consobrinas per sponsaliorum conciliationem neque etiam conjungi vetitis personis synodica decisione hujusmodi sponsalia contrahere licere. Quin potius etiam personæ hujusmodi sponsalia contraxerint, quæ alterius forte partium morte dissoluta sint, superstes alia sponsalia prohibebitur contrahere cum ea persona, cum qua, si nuptiarum societas ei processisset cum defuncta persona, contractum inire non posset. Et secundum ea, quæ in hac ab imperiali nostro culmine in his præscripta sunt, gubernari constituit eos, qui nostræ orthodoxæ & Christianæ Reipubl. sunt subjecti, *neque omnino sponsalia initiari unquam, aut actum proprie sponsaliorum nomen sortiri, nisi in iis sacra peragatur benedictio, & nuptiis præstitutum tempus habeant*. Etenim quæ, aliter factæ fuerint, non sponsalia proprie, sed hominum placita per stipulationem confirmata censeantur, & tamquam talia effectum sortiri, veteremque legislationem in his vim suam obtinere. Et hæc quidem ab imperio meo accurate tunc constituta sunt. Ceterum, quia nihil de eo, quod magnifice suggestisti, edictum est, quæ dictæ novellæ Constitutioni desunt, nostra adjicit potentia, & definit, talia sponsalia, quæ proprie sponsalia sunt, immota manere & inconcussa, ac indissolubilia, utpote Deo inter eos, qui junguntur, interveniente, & primam vitæ conciliationem confirmante, corroboranteque per sacrarum precum recitationem. Nunquam vero ipsa pœnarum resolventur dationibus. Neque enim hæc ex hoc tempore contrahentium instrumentis adscribentur. Nam quando solis pœnis corroborabantur, & ea adscribebantur, datione etiam earum infirmabantur dissolvebanturque: nunc autem, cum Deus disjuncta jungens, sponsalia roborat & constabit, indissolubilia prorsus remanebunt, quin facimus, ut horum solutio perfecti matrimonii esse censeatur. Perfecti enim matrimonii dissolutionem facere videbuntur, qui hæc sponsalia dirimere conabuntur. Sic igitur probabiliter & cognatæ personæ, prohibita cum sponsa, vel sponsæ sorore nuptias, aut sponsalia primas coeuntium conventiones contrahere, ab hujusmodi contractibus arcebuntur. Si quidem nuptiæ juxta tempus antiquis & recentioribus Legibus, novæque Novella Constitutione præstitutum servabuntur, cum solitis his observationibus. Nec licebit cuiquam eorum, qui in Reipubl. nostra degunt, præter ea, quæ præsentis Majestatis nostræ Consti-

tutione vetita sunt, petagere quidquam, nisi Imperator (ut sæpe accidit) sponsalia, & ex sacra benedictione conciliationem intra definitos annos per dispensationem quamdam sponsis permiserit. Licet enim quibus a Deo rerum humanarum dispensatio commissa est, supra Leges dispensare, ut Philosophorum Summus, & veteres Legislationes dicunt. Licebit igitur Principibus, quando voluerint, in angustum cogere & contrahere per dispensationem & utraque sponsalia: nimirum, quæ secundum antiquam Legem præscribuntur fieri non minoris ætatis, quam annorum septem, quæ & imperfecta sponsalia censeantur: & ea, quæ juxta Imperatoris D. Leonis Philosophi summi Legem cum sacrarum precum recitatione celebrantur, & perfecta sponsalia existunt, utpote cum nuptiis concurrens tempus habentia, & conjunctionem sponsorum, quæ per sacram benedictionem fit, nimirum perfectas nuptias intra præstitutos ipsi annos circumscribere, ante hanc lata constitutione ab Imperatore Philosopho summo. Nam ut & sponsalia & ex sacra benedictione conjunctionem sponsis intra præstitutos annos Princeps decerneret, ab eo constitutum est. Quod si sponsalia non sint perfecta, quæ per preces in ipsis arthiis sponsalitiis confirmationem non acceperint, neque definitum nuptiis tempus consentaneum acquirerint, qui sponsis conventionem ex sacra nuptiarum benedictione Decreto suo permittit, puberibus hanc & imuberibus sponsis omnino decernere. Et hæc quidem ab Imperatoribus per dispensationem quamdam efficiuntur. Non permittent tamen naturalem concubitum, sed ab eo repellent tam eos, qui per sponsalium sacram preces initiationem initiandi sunt, quam qui per divinum cælestium nuptialium precum conjunctionem suscipiunt, intra annos declaratis sponsalibus & nuptiis præstitutos, & tam juxta Leges antiquas, quam Novellas Philosophi Regis Constitutiones. Tunc enim naturalis coitus his concedetur, quando & ab initio Lege definitum est: nimirum mare decimum quartum annum excedente, & femina duodecimum. Donec autem vel ambo, vel alter eorum definitum annorum spatium percurrerit, eis non dabitur conjunctionis naturalis potestas, illo a parentibus exigendo, ne circa hujus rei custodiam negligenter & segniter se gerant: ne præter decorem & ab initio definitum naturali coitui tempus ad se invicem convenient. Si enim per eorum incuriam hoc perpetratum fuerit, tam qui perpetraverit, quam parentes ejus, subjicientur pœnis legitimis eorum, qui virginem intra præstituta nuptiis tempora corruperunt. Sed & si cum Princeps per dispensationem aliquam tempus sponsaliorum, vel nuptiarum præciderit, contigerit ante benedictionem nuptiarum & coronarum, post sponsalia sacris precibus initiata, sponsos morte separari, superstes persona contrahere nuptias prohibebitur, cum quibus contrahere prohibetur jam dicta synodali consultatione. Non erit enim superstitibus permittitur ad hujusmodi personas ingredi, quod tempus perfectorum sponsaliorum non invenitur concurrens. Nam quæ per Imperatoriam dispensationem peraguntur, id ipsum dispensationem pro tempore ferunt auxiliantem. Leges enim, ut sæpe dictum est, Legem condere, & dispensare Imperatoribus permiserunt. Nam etiam in imperfecta ætate sponsalia, & nuptiæ fiunt, cum talibus certe personis contrahere prohibebuntur, cum quibus contrahere perfectæ nuptiæ, & perfecta sacris initiata sponsalia non fiunt. Et hæc obtinebunt etiam in his quasi perfectæ æstimentur, contrahanturque, quæ & in perfectis nuptiis obtinent, quæ sine Principis dispensatione fiunt. Constitutione igitur ante promulgata Junio mense, vii. Indict. anni 6592. juxta omnia, quæ ita disposita sunt, inviolabiliter obtinente, nullo enim modo per præsentem Constitutionem mutilata est, quin potius repletur, & ad integritatem reducit. Quæ vero nunc per præsentem & in perpetuum valituram Constitutionem nostra decessit Serenitas, omnibus omnino manifesta quam primum fieri curato, illustrissime Curopalata, & magne Drungarie Viglæ: ut nemo eorum, qui sub ditione nostra sunt, ignoret ea, quæ pro ipsorum utilitate a nobis sancita, & constituta sunt. Nam omnem Christianissimam multitudinem præsentis Constitutione frui volumus, ne quis ex omnibus ignorantiam hujus constituti juris unquam prætentat: cui debes auxilio esse in omnibus judiciis, & omnibus, quæ nostri Imperii sunt, Provinciis, & apud omnium Ecclesiarum, quæ in iis sunt Præsules, eosque, qui observantur ab omni Christiana civilitate. Actum Martio mense, præsentis xv. Indict. anni 6600. Excepto eo, quod etiam sponsalia sacra preces initiata debeant indissolubilia manere, non omnino tamen nuptiæ posthac indissolubiles servabuntur. Sed quibus ex causis hæc solutionem admittunt, iisdem & sponsalia dissolventur. Mense Martio, Indict. xv. rubris litteris.

5. De Chartophylace.

Imperium meum, quod ecclesiastica honestatis maximam curam gerit, & bonum quidem ordinem cum in omni civili ratione quaerit, tam autem magis in rebus divinis eum versari studet, quae unicuique gradui ecclesiastico sunt ab initio tributa privilegia, & eam, quae in his hucusque obtinuit, constitutionem, deinceps quoque esse immutabilem, & perseverare vult, & censet, sanctissime Domine, utpote quae per tot annos suscepta, & in usu civili longo tempore versata, & ab alio in aliud immutabilibus hucusque transmissionibus vindicata, ac confirmata sit. Sed quoniam Imperatoria mea Sublimitas didicit, nonnullos Antistites contentione quadam & gloriae studio incitatos velle Chartophylacis privilegium minuere, & Canones in medium adducere, per eos contendere illum ante Antistites sedere non oportere, quando aliquo usu exigente oportet eos convenire, & considerare ante excessum ad tuam Sanctitatem: non ferendum regiae meae Majestati visum est, ut res, quae tanto tempore approbata est, & a prioribus Patriarchis, & ab aliis Antistitibus, sed & ab iis, qui nunc ob rem non honestam contendunt, longissimi temporis silentio nunc obiter aboleretur, & tamquam neglectum quidpiam convelleretur. Hanc ergo rem decernit esse valde rationi consentaneam & iustam. Si enim contra vellet Antistites immobilia non movere, nec ea, quae iis, qui prius fuerunt, patribus placere, sed & quae iis ipsis longo silentio, & hucusque patientia, probata fuere, rursus in certamen non deducere, recte se haberet, & eis magna gratia haberetur, quod pugnandi studio abjecto, pacem & quietem protulissent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba Canonis usurpantes (a sententia enim longe absunt) voluntatem suam confirmare conantur, & non recte ordinem ad id, quod est inordinatum transferunt: permittit quidem Imperatoria mea Serenitas Canonis interpretari & declarare contextum, qui facile comprehendi potest, & pulcre discerni iis, qui exacte penetrant, & Canonicum sensum attingunt. Hoc autem utique ipsum in Antistitibus increpat, quod, cum Canonem scirent, & ejus verba perfecte intelligerent, suam ipsorum conscientiam praeter rationem conculcarint, & dum disturbaretur Canon, tolerarint, & in anterioribus Chartophylacibus inferiorem sedem elegerint. Et his mercedem contemptionis sacrorum Canonum, dat expulsionem ad proprias Ecclesias: Canonem ecclesiasticum hic subsequens, & Canonum contemptoribus sacros illos Canones in subsidium opponens. *Neque enim Pontifices Occidentalium Praesules, qui longo tempore sibi crediturum ovilium curam non gesserunt, nec, ut oportebat, iis praefuerunt, dicere possint, hostium rabiem, quae per Orientem grassata est, impedimento fuisse, indeque rationalium ovium Episcopatu esse spoliatos.* Et quod ita quidem a meo Imperio dispositum est, iudicium ipsius rei gestae reliquit. Quoniam autem & illud ad aures ipsius perlatum est, aliquos ex Ecclesiae Clero in ferendis suffragiis praeteriri, iisque praeferi nonnullos inferiores forte & aetate & statu vitae meliore, & qui non multum pro Ecclesia laborarunt: ea res nequaquam visa est sacra Antistitum Synodo digna. Unde religiose simul & regie mandat, ne ludatur in non ludicris, neque affectui indulgeatur in divinis, (ubi enim anima est id, quod periclitatur, cuius alterius cura gerenda est?) illi autem praeferrantur aliis, & in suffragiis honorem ferant, quos cum doctrina vita ornat inculpata: aut deficiente forte doctrina, diuturnum tempus, & multus circa Ecclesiam labor, defectum implent. Sic enim & suffragiis recte iudicent, nec in suam animae condemnationem arguantur, Deo sententiam ferentes.

6 De doctoribus.

Nota ex hoc praesenti Canone, potestatem docendi populum solis Episcopis datam esse: & magnae Ecclesiae doctores Patriarchae jure docere. Hoc autem etiam ostenditur ex Novella illustris Imperatoris Domini Alexii Comneni, quae describit & quomodo, & quoniam debent in Ecclesiis eligi, & decernit omnibus Doctoribus, tam iis, qui sunt extra Ecclesiam, quam iis, qui sunt intra, tres asperorum libras, & frumenti modios quinquaginta, & haec aperte decidit. Sit autem & hic Doctoribus honor tributus, ut iterum in propriis Ecclesiis, propter quas successerunt, statim post officiales proximi Patriarchae assideant, tamquam ejus personam representantes. Audimus enim eum, qui Pontificis locum tenet, maximum gerere honorem: & nemo poterit ad hoc contradicere. Qui autem & verbo, & opere digni sunt, quorum ratio habeatur, ad doctrinae Ministerium introducantur, & per docendi munera ad officia provehantur. Propterea enim mortuo, qui erat eo tempore, Patriarcha, nec ipsi docere possunt.

7. De electis ad Orientales Ecclesias.

Lege iussionem, quae mense Novembri. 11 Indict. emissa est, illustris Imperatoris Domini Alexii Comneni, decernentem, eos, qui in Orientales Ecclesias electi sunt, & iterum suas habere Praeposituras & Adelphata, & officia: *Didicit Imperium meum, Sanctissime Domine & universalis Patriarcha, quod cum in Dei Ecclesia electiones procedant, quidam eorum, qui electi sunt, in Monasteriis prioratum tenentes, & administrationem habentes, vel alia etiam ministeria exercentes, & omnino Monachi existentes, alii autem in magna Dei Ecclesia, & aliis ex officiis, & aliis quibusdam ministeriis, ea, quae victui sufficiunt, possidentes, aere ferunt pontificale jugum subire, & illis Ecclesiis praesse, in quas renunciatii sunt: veriti ne, quum eiusmodi Ecclesiae in Orientis partibus sitae sint, eis necessaria desint, utpote cum Ecclesiae, in quibus electi sunt, reditum non ferant, & sint ipsis omnino inaccessae: praeventur autem & ipsi, eo quod illarum regionem suscipiant, Praefecturis & Oeconomis, quae sibi adsunt, & aliis muneribus, & iis, quae simpliciter dicuntur Adelphata, & officiis, & quibusdam aliis ministeriis. Meum itaque statuit Imperium, ea, quae ad ipsos pertinent, dispensativa quadam ratione disponens: ne quis propterea pontificale jugum subire recuset, si enim omnes rursus fruuntur iis, quae sibi adsunt Praefecturis, & Oeconomis, & aliis ministeriis ac muneribus, & officiis, & quae illis adsunt Adelphatis: & doctrinae rationem subeuntes, a se suscepto ordine praefectivo, illorum quoque reditus libere percipient, donec remissionem acceperint, & ab ea, quae nunc est Cleri calamitosa sorte, ad meliorem Cleri successum eis attributarum Ecclesiarum, quae ab eis, ut dixi, adiri non possunt, ut quae ab infestissimis teneantur hostibus, pervenerint. Sed haec, quae a meo Imperio constituta sunt, locum non habent in officiis, vel gradibus Sacerdotum, Diaconorum, & ceterorum Cleri magnae Dei Ecclesiae. Pone ergo praesentem Constitutionem in Codicibus Chartophylacii, seu tabularii magnae Ecclesiae.*

8. De erigendis Episcopatibus in Metropoles.

Interim autem scire debes in mense Majo, decima Indictione, Anno 6565. exiisse Edictum ab illustri Imperatore D. Alexio Comneno, continens, cum Metropolis Basilaei, & Metropolis Madytana viduae essent, & Antistitum electionem fieri oporteret, exsurrexisse Heracleum & Ancyrianum Metropolitanum, & dixisse non debere eas Ecclesias, etiam si Metropolium dignitate honoratae sint, a magnae Ecclesiae partibus Antistitem suscipere, sed ab ipsis, eo quod Madytana quidem Ecclesia sit Heracleae Episcopatus, Basilaei autem Ecclesia sit Ancyranum Metropolitanum Episcopatus. Et cum usi essent ii Metropolitanum duodecimo Canone Chalcedonensis Synodi, decernente, servanda verae Metropoli jura, quae illi adsunt in honorata Ecclesia, Decretum fuit imperiale in praesentia tunc convocatae Synodi consentientis, unaque decernentis, licere Imperatori pontificalem thronum Ecclesiis largiri, & Episcopatus, vel Archiepiscopatus in Metropoles erigere: eaque, quae ad electionem pertinent, & reliquam dispositionem, prout ipse voluerit, describere: nec a Canone impediri, qui statuit Metropoli jura servari, quae illi adfuerunt ab initio in honorato Episcopatu. Et lege hoc Edictum, quod interpretatur, quomodo debeant servari jura antiquae Metropoli, & non dividendam esse unam provinciam in duas. Nos enim eo quod sit prolixius, hic integrum non posuimus. Hoc ipsum autem Edictum post Decretum, quod continet, debere Ecclesias, quae sunt honoratae, jussu Imperiali a throno Constantinopolitano Praesulum electionem accipere, nec eos, qui paulo ante erant, Metropolitanos ullam in eis partem habere, haec quoque expresse continet. Quoniam autem rursus quoque Antistites Chalcedonensis Synodi Canonem adducunt, eos, qui jussu Imperatoris altiore throno digni habitii sunt, dicebant praeter Canones honorem perfectiorem consequi, & rationis expertes eorum appetitiones coerceri volebant, & Canonicam auctoritatem afferebant: Imperium meum, & Imperialis potestas, quod ei a divinis Canonibus datum est privilegium, neglectum haberi non sinens, & Antistitum ob honoris provocationem supplicationes, ut non Canonicas neque legitimas, appellationis eventum accipere nolens, statuit Episcopatum non aliter in sublimiorem thronum erigendum, Archiepiscopatus scilicet, vel Metropoleos, quam si Imperator illius temporis, proprio motu impulsus, gratia humana non intercedente indecora, voluerit illam, quae est superior ac eminentior, dignitatem ei praebere, vel propter civitatis honorem, vel propter ejus fidem in sanctam Ecclesiam, vel ejus, qui illi praestitit virtutem honorans, & ex eo, sua sponte incitatus ad largiendum honorem. Ac ei quidam qui

propter humanam affectionem, & mores non laudatos, ordinem sublimem largitur, divinorum Canonum metus incutitur. In quos ne saepe Imp. incidat, permittit & sanctissimo ejus temporis Patriarchæ, ne aliter a quovis allatam de cujuscumque Ecclesiæ primatu chartam confirmet, nec ejus Præsulem inter Archiepiscopos, vel Metropolitanos recipiat, quam postquam de ea re ad Imperialem potestatem retulerit, & quid sacris cautum sit Canonibus docuerit, intellexerit, quod Imperator, proprio motu iusta de causa Ecclesiæ hunc honorem largitus est. Tunc enim & eam admittet, & in eorum, qui sub se sunt Antistitum numerum illum cooptabit, qui præstantiorem honorem ab Imperatore sortitus fuerit.

9. *De testibus, & benedictione matrimonii servorum.*

Lege etiam Novellam Imperatoris Domini Alexii Comneni, quæ edita est de non admittendis testibus, qui contra opponuntur, quando testes adducuntur ab eo, qui ad libertatem proclamatur: & de eo, quod liberi servi non fiant, qui sacram benedictionem acceperint, quæ his verbis hæc persequitur: *Duo hæc ad aures mei Imperii pervenerunt, sanctissime Domine, quosdam eorum, qui ad sanctum & magnum divini verbi sapientiæ templum accedunt, ad libertatem proclamantes, & genus suum ad libertatis ostensionem allegantes: (dicunt enim se ex liberis parentibus esse natos, Bulgaris forte, vel aliquibus aliis, quos in servitutem nostra accepit Respublica) ea quidem, quæ dicunt demonstrare permitti: & postquam testes omni exceptione majores, & in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis testes opponendos eorum dominos procedere. Et sic eos, qui proclamant, quum semper in judiciis subsistere non possint, servilis conditionis onere rursus opprimi. Et quando matrimoniales fiunt servorum conventiones, & conjunctiones in nostra Republica, eas tamen sacram non sequi benedictionem, caventibus dominis, ne servos inter se invicem cum sacra benedictione jungant, & ex eo ad libertatem perveniant. Eorum utrumque convenienti correctione opus habere censuit, & propterea hanc Constitutionem magna cum cautione & observatione edidit, per quam statuitur de iis, qui ad libertatem proclamant servis, ne ii, qui contra adducuntur testes, vim ullam, locumve habeant, in quocumque seu civili, seu ecclesiastico judicio: sed ii soli, qui proclamant, legitimas probationes afferant: & si ii quidem testibus abundant, qui jure sunt recipiendi, neque calumnia inducti, testium jurejurando judicium solvantur. Sed non aliorum etiam testium adversus hæc productiones eorum dominis permittantur: ne magna adversariorum inæqualitas sit inferioribus damni causa: sed quemadmodum in iis, qui idem tributum solvunt, Lex beatissimi Domini Basilii potentibus adversus pauperes contrarias productiones non permisit: sic & hic dominis adversus servos vis contrariæ productionis extincta erit: & sola apud eos valebit adversus testes illata criminatio, contraria productione non omnino iis exclusa, qui ad libertatem proclamant, quando ii, qui trahunt in servitutem, eos adversus illos, qui jure sunt liberi, produxerint. Inferioribus enim & imbecillis præsens Constitutio gratificatur, & quod eos juvet, subministrat, non autem pro majoribus & potentioribus editur. Adjicit autem, & benedictiones non solum in liberis, sed etiam servis valere. Et nuptias non alioqui legitimas & Christiana institutione dignas esse & existimari, nisi etiam benedictio eos, qui conjunguntur, obliget. Absurdum enim esset, cum una in omnibus Christiana fides valeat, & unus sit in confesso Baptismus, per quem ad Dominum deducti sumus, & eadem salus a nobis omnibus speretur, nonnullis hanc abortam esse suspensionem, quod servi sint boni minus participes, & liberi quidem matrimonio invicem conjungantur prius oratione colligati: servi autem a tali bono excident: & Deum non assumant in congressus benedictione, vel metuunt, si eum assumpserint, ne herus in dominio injuria afficiatur, illorum servitio privatus. Si hoc autem locum habuerit, sanctum quoque Baptismum timere oportet, ne servi a dominis alienentur: sed etiam immaculatum Mysterium assumptionem, ne per eam ab illis quoque alienentur, quo fiet, ut in servis intereat magnum & venerabile divinæ fidei nomen: & non solum hominum, sed etiam diaboli servi fiant homines. Eorum autem dominis in periculum quoque venient, ne dum ministerio hominum privati formidant, a Dei gloria se ipsos abalienare sustineant. Sed neque hoc est rationi consentaneum, & sacram benedictionem in servis quoque valere, æquum, & Christiana institutione dignum est. Verum enim vero fortuna novit in hominibus diversa esse dominium, & servitutem. Et quæ nostra accepit Respublica, ea in iis quoque*

valere oportet. Unus autem Dominus omnium, una fides, unum Baptisma, & quod ad fidem quidem attinet, domini & servitutis differentiam non cognovimus. Omnes enim sumus ex æquo servi ejus, qui nos suo divino & vivifico sanguine redemit. Et quoniam hæc sic recte & utiliter constituta sunt: oportet magnam tuam Sanctitatem hæc omnia in omnibus Ecclesiis manifesta reddere: ut, qui eis præfunt, ea, quæ ad libertatem pertinent, sic examinentes, contrarias testium productiones adversus servos dominis non permittant, & omnibus in suis Provinciis manifestum efficiant, eos, qui non cum sacra benedictione servos invicem conjungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium constituere, sed fornicatorium coitum & stuprum confirmare. Quos enim non conjungit Deus per sacram benedictionem assumptus, hi omnes ad peccatum conveniunt: & sicubi hoc ab aliquo, quicumque is sit, factum renunciatum fuerit, sciant domini, se non solum iræ divinæ fore obnoxios, sed a servis quoque abalienatum iri, eis abductis in libertatem. Cum eis enim liceat servos suos jure invicem conjungere, & integrum in eos habere dominium, nisi hoc fecerint, jure omnino ab eorum dominio excident: præsens autem Constitutio non solum debet in Ecclesiis, quæ ubique sunt, promulgari, sed in omni etiam civili foro deponi, tradi autem iis, qui in Provinciis Magistratus gerunt. Quoniam autem in personis servilem fortunam habentibus nuptiæ prius factæ sunt, & nuptiæ convenienter iniquæ, quæ hucusque invaluit, consuetudini processerunt: oportet in iis quoque sacram benedictionem fieri, ut per eam, etiamsi tarde fiat, id, quod est colendum, ac venerandum, habeant, superioribus observationibus etiam in hoc conjugio obfistentibus.

10. *De oblationibus, & aliis ecclesiasticis juribus.*

Quia autem de oblationibus & aliis ecclesiasticis juribus emissa est Constitutio illius inclyti Imp. D. Alexii Comneni ad suggestionem quorundam Diaconorum, qui curam Patriarchalium Monasteriorum susceperunt a Patriarchali Magnificencia, quæ subscriptionem habebat, Decembrem mensem quintæ Indictionis: scito eam hæc ad verbum continere. Observationem & correctionem animæ lapsuum constat habere sanctissimum ejus temporis Patriarcham, tam in liberis Monasteriis, quam in traditis & donatis, & iis, quæ ad administrationem, vel dispensationem data sunt. Jus enim habet subeundi & contestandi delicta animæ & secularia, & publica Monasteria, & ut semel dicam, omnia, quæ sunt sub ejus regione, sive sint Patriarchalia, sive Imp. & quæ sunt sui juris. Et in propria quidem, quæ superiores Patriarchæ ad incrementum non elocabant, absque impedimento, quando volent, ingrediuntur, sive ipse per se, sive ejus suasionem, quem ipse ex ecclesiasticis elegerit: ea perferunt, dignam esse statuerit. Libera autem & sui juris Monasteria, quando ad sanctissimum Dominum meum, & Patriarcham delictum in Monasterio factum pervenerit, sive alioquin si fama aliquorum vel etiam unum audiverit, tunc, ut dictum est, ingrediuntur, & perferunt delicta animæ, etiamsi is, qui dixit, nolit subire probandi periculum. Homo enim Christianus, quando aliquid factum audiverit, debet hoc dicere communi Patri & Antistiti: fortasse enim non vult hoc subire periculum, & propter hujusmodi causam delicta animæ inobservata & incorrecta relinquere, est hoc valde absurdum, nullo quocumque scripto Imper. vel Patriarchali hoc prohibente. Sed Monasteria quidem debent non innovata conservari in perquisitionibus eorum, qui mittuntur, nullo inde sumptu dato. Tunc enim animæ delictorum correctio facile, si Deus volent, fiet. In Monasteriis autem non solum alia animæ delicta inquireret, sed etiam, an dissoluta sint, vel dissolvantur in parte, vel in universum, ab iis, qui ea acciperent: & si inveniet in iis aliquas fieri deminutiones, cogit eos, qui ea detinent, restituere, quemadmodum accipere, & secundum Monasterii facultates. Sed in illis quidem, qui propter inopiam non sufficiunt ad statum, in quo ea accipere, quæ sunt quidem effecta meliora & aucta, cum recte se habeant, non minuentur, sed manebunt, ut se habent. Qui autem ea detinent, quæ sunt illis tradita, ut regimen & administrationem ad tempus suscipiant, & eis damnum afferunt, si nolint in eum, quem acceperunt, statutum ea restituere, eis auferantur, nec ab iis, quæ habent, scriptis juventur, eis dato convenienti die præfinito. Interea autem, dum penderet terminus, debent observari, an ipsi eorum de in integrum restitutione operibus vacent, ut ostensum est. Tum enim etiam terminus servabitur. Renunciationes autem, quoniam præter Canones dantur, & accipiuntur, omnino cessabunt: & qui accipere, vel dare inventus fuerit, si est quidem Monasterii Præfectus, ex Præfectura expellatur: si autem

beneficiarius, e Monasterio expelletur. Quæ autem ab iis, qui ad tonsuram veniunt, sunt offerentium spontanea voluntate oblationes, suscipiuntur, & describentur in breviario Monasterii, de iis, quæ offerentur etiam sanctissimo Patriarchæ cognitione data. Etiam si ii, qui habent Monasteria, documenta habeant de accipiendis renunciationibus, & oblationibus & lucrificandis, hoc enim cessare nunc debet, & fieri, quemadmodum dictum est superius. Sed etiam servatæ oblationes non debent alienari prætextu documentorum. Porro autem non solum cura animarum Monachorum, sed etiam ipsorum secularium, incumbit sanctissimo Patriarchæ: & quando viderit aliquem secularium sitientem propriam salutem, quomodo continget inhiberi Patriarcham, quominus in Monasterio eum collocet ad salutem animæ ejus, qui accedit? citra ullum enim impedimentum sanctissimo Patriarchæ licet collocare, quam Charisticarii, licet documenta habeant. Præterquam si jubet sanctissimus meus Dominus fraternitatis usum accipere secularem aliquem, vel etiam Monachum ex alio Monasterio ab eo differente, ne det seculari vel externo Monacho Monachatum, & gravetur Monasterium Adelphato. Si enim gravetur, omnino decrit Monachis, qui sunt intus, & pro mercede fiet judicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops & pauper, ad sanctissimum meum Dominum, vel ex antistitibus, qui suos thronos perdidit, & sunt inopes, & voluerit statuere, ut is victum capiat e ditiori aliquo Monasterio, hoc recte faciet: non supra facultates numeri eorum, qui sunt ordinati. Monachi enim, qui sunt intus, debent præferri ceteris omnibus ad ea, quæ sunt sibi necessaria, capienda.

11. De foro Clericorum, & de iudice per Rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare.

Si vero partitio inter adversarios fuerit, & alterum mundani Status esse appareat, alter in sacrum Clerum allectus sit: actor foro rei per omnia subiacebit, & uterque ad competens iudicium abibit: nisi si quando tribunal Imperatorium aliquis requirit. Tunc enim omnibus cessantibus Imperatoris Majestas litem dijudicabit, & decidet controversiam. Verum hujus aureæ Bullæ segmentum, quod statuit, ut quicumque ad quaecumque tribunal trahuntur, si Imperatorii tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum est ex posteriore jussione ejusdem Imperatoris, Domini Alexii Comneni, quæ evulgata est mense Majo, Indict. III. & statuit post præmium in hæc verba. *Præscribit* igitur omnibus vobis, qui iudiciis præstis, Imperatoria mea Majestas, ne unquam posthac ulli obtemperetis Rescripto, quod iudicium quempiam iudicium ad ipsum transmissum exercere prohibeat, tametsi cinnabari subsignatum sit, tametsi cereæ Bullæ sigillum habeat, sed si quidem post libelli oblationem intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus est, dimissionem Imperatoris nostræ Majestatis impetret, quæ alterum iudicem illi, cui prius causa transmissa est, adjungat: in unum convenienti constituti iudices, & legitimam decisionem controversiis imponant. Si vero viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur) neque vero prætextu, quod fortasse postmodum statui possit, ut causa ad Imperatoris Majestatis tribunal introducat, nullo modo quominus iudicium ferat, impediatur, sed transmissam sibi controversiam ad Legis præscripta exacte decidat: ut tamen litigator, si se injuria affectum putet, a provocatorio iudicio nequiquam excludatur. Atque hoc omnes vos iudices cognoscentes, nitimini commissas vobis lites servare, & legitimam illis finem imponere. Non vult enim Imperatoria mea Majestas, ut, posteaquam ex jussione ipsius ad iudicem quempiam controversia transmissa fuerit, per cujusmodicumque posterius scriptum, quod controversiam ad Imperatoriam meam Majestatem introduci demandet, cognitio impediatur: sed ut illa apud eundem iudicem, aut (ut superius dictum est) iudices, intra viginti cognitionis dies cum ipso datos, usque ad finem, ita ut subtrahi non possit, procedat: ac post iudicium finitum ei, qui fortasse injuria se affectum putabit, facultas sit, ut per provocationem aliud tribunal imploret, aut Potentis nostræ audientiam requirat.

MANUELIS COMNENI, SIVE EMANUELIS.

1. De executoribus testamentorum.

Mense autem Martio, Indict. XIV. facta est Novella sancti nostri Imperatoris Domini Manuelis Comneni, quæ partim hæc statuit: Cum his hoc etiam iis, quæ ante scripta sunt, sanciendo conjungimus. Multi homines in extremis suis dispositionibus pro-

curatores, sive executores eorum, quæ præscripserunt, relinquunt, iisque Christo, dulci isto, ac mundo salutari nomine, herede scripto, rerum suarum dispensationem atque administrationem injungunt. Hoc autem videntur facere, cum pauperibus substantias suas dividi præcipiunt. Quum enim mendicant accipit adstat Christus, ac una cum illo manum porrigit. Quatenus nam, que, inquit, uni ex minimis hisce fratribus fecistis, mihi fecistis. Jubemus igitur, ut, quando hujusmodi procuratoris dispensationes, & in pias causas distributiones, quæ ad animæ rectum ductum ac pupillorum, senum atque pauperum educationem & exhibitiones, tendunt, proponuntur, in his iudiciorum protelationes, atque, qui hinc existunt, inanes temporum decursus, locum non habeant. Contingit enim hinc, ut defunctorum animæ damnus subeant, & communis omnium boni utilitatisque causa latae Leges commutentur in contrarium. Tum neque justum esse Imperatoria mea Majestas iudicat, ut, qui ordo in reliquis iudiciis obtinet, etiam in istiusmodi usurpetur: sed, ut talium specierum ambiguitates festim solvantur; neque libellus detur, & cognitio in tres, aut summum quatuor dies differatur, nulla iudiciaria dilatio introducenda, quid cuique jure competat, disquiratur; citra omnem dilationem utraque pars accersatur; atque ut, quid juris se habere putet, proponat, exigatur: tumque domum per breve tempus, in mensem forte unum, aut etiam alterum extendendum, res in controversiam deducta, prout iudici visum fuerit, convenienter dirimatur: in sua sede ac soliditate firmiter maneant Leges, quæ non mox a defuncti morte, sed post aliquot dierum decursum successores ipsius in iudicium trahi statuant: quemadmodum, quæ huc pertinent, fusius in Basilicis tractata sunt. Si vero procurator ad dilationem vergere videatur, eaque evertere dolo deprehendatur, nec, quemadmodum testator præcepit, procrastinationes nectendo faciat: a rerum defuncti procuratore ac dispensatione removeatur; eaque quibus Imperator statuerit, injungatur; aut, si is forte peregre sit, Præfectus Urbis una cum sanctissimo Ecclesiæ Oeconomo res illas procuret, ac dispense: qui de his, quæ in hujusmodi speciebus administrantur, Imperatori, aut (si fortassis hic peregre erit) sanctissimo Patriarchæ rationem reddere debebunt. Non tamen, prout Imperator jusserit, defuncti voluntas adimplebitur.

2. De feriis.

Ceterum, si, quonam die iudicia cessent, exacte discere velis, lege adorandam illam divinitus coronati, optimi, ac sancti nostri Imperatoris, Domini Manuelis Comneni Novellam, mense Martio, Indict. XIV. anno ab Orbe condito 6674. emissam, atque hæc post præmium complectentem. Sancimus igitur, ut illi dies feriatum sint, quos in præsentibus Constitutione, nominatim enumerabimus. §. 1. Quorum alii omnino toti feriatum sint, ut nullo modo ulla ipsorum parte constitui iudicium possit, extra quam si forte Imperator dispensationis modo, aut propter necessitatem (ut multa sæpenuero rerum vicissitudo noviter introducit) in illis etiam iudicium constituere velit. §. 2. Alii vero ex parte a iudiciis cessent, a mane videlicet usque ad ipsum divini Ministerii tempus: ut iudiciis precationibus, atque glorificando Deo vacare liceat, ac deinde post divinum sacrificium justitiæ operam navent, secundumque Legum vim injuriam passis auxilium ferant. Verum enim vero, quibus ita post divinum ministerium iudicare permissum est, in conficiendis a se instrumentis, temporis, quo illa confecta sunt, mentionem facient. §. 3. Ac primum quidem de omnino feriatis est agendum. Natalis itaque dies purissimæ Dominæ, ac Dei genitricis, qui est VII. *Septembris*, feriatum est. Item XIV. qui propter exaltationem vivificæ crucis honoratur. Item vigesimus sextus, propter Apostoli & Evangelistæ Joannis Theologi transmutationem. Item VI. *Octobris*: quod tum memoria sancti Thomæ Apostoli celebretur. Item IX. in honorem Jacobi Alphæi Apostoli. Item X. in honorem Lucæ Apostoli & Evangelistæ. Item XII. *Novembris*, quod tum memoria Patris Chrysostomi celebretur. Item XIV. quod tum Philippus Apostolus festiviter honoretur. Item XVI. quod tum Matheus Evangelista & Apostolus honoretur. Item XXI. quod tum Dei genitricis in templam introitus celebretur. Item trigessimus, quod tum Andreas Apostolus festiviter honoretur. Item nonus *Decembris*: quippe quia tunc genitricis Dei nostri conceptio celebretur. Item vigesimus, usque ad ipsum sextum *Januarii*, utpote quod diebus iis natalitia & Baptismus Domini & Dei & Servatoris nostri Jesu Christi celebretur. Item ejusdem *Januarii* duodevigesimus, divinorum Patrum & Doctorum Athanasii & Cyrilli gratia. Item ejusdem mensis vigesimus quintus, propter memoriam magni Patris Gregorii Theologi. Item XI. *Februarii*, quod

rum Servatori obviam itum sit. Item III celebrandæ memoriæ Simeonis Dei susceptoris causa. Item vigesimus quintus Martii, boni nuncii ergo ad Dei genitricem delati. Item dies Paschales ab ipsa Lazari resurrectione, usque ad ipsum post factum Pascha octavum. Item xv Aprilis, in honorem Apostoli & Evangelistæ Marci. Item trigesimus in honorem fratris Theologi & Evangelistæ, Jacobi Apostoli. Item viii Maji, ob memoriæ Evangelistæ, Joannis Theologi. Item x propter memoriæ Simonis Zelotæ Apostoli. Item xxi propter memoriæ Sanctorum, ac Apostolis æqualium, magnorum Imperatorum, Constantini & Helenæ. Item xxvi propter memoriæ Apostoli, Alphæi Judæ. Item xi. Junii, in honorem Bartholomæi Apostoli. Item undevigesimus in honorem Apostoli, Judæ, qui & Thaddæus & Lebæus & Jacobus nominatur. Item vigesimus quartus, propter Præcurforis natalitium. Item undetrigesimus propter principum Apostolorum, Petri, & Pauli, celebrationem. Item trigesimus propter duodecim Apostolorum celebrationem. Item vigesimus quintus Julii, propter sanctæ Annæ, matris Dei genitricis, obdormitionem. Item vi Augusti, propter Servatoris nostri Jesu Christi transformationem. Item nonus propter memoriæ S. Matthiæ Apostoli. Item decimus quintus propter gloriosam sanctæ Dei genitricis emigrationem. Item vigesimus, propter memoriæ S. Thaddæi Apostoli. Item vigesimus quartus, propter Bartholomæi Apostoli memoriæ. Item undetrigesimus, propter venerabilis Præcurforis decollationem. Hisce omnino feriatis diebus connumerabuntur medietates quadragesimalis jejunii, & Pentecostæ: tum etiam Servatoris assumptio, & omnes totius anni Dominici dies: ut in illis omnis in judicium aditus præcludatur, ac nemo judicium judiciale quiddam faciat. §. 4. Sane vero, qui ex parte judicium sistunt, neque toti (uti antea diximus) feriati erant, hi sunt. Mensis Septembris sextus, quoniam tunc in Chonis summi Ducis Michaelis miraculum prodigiose peragitur. Item xxi Octobris, quoniam memoriæ fratris Dei, Jacobi celebramus. Item vigesimus sextus, quia magnum illum martyrem & unguento scaturientem festiviter veneramus, Demetrium. Item i. Novembris, quod miraculose illi anargyri, Cosmas, & Damianus, festive colantur. Item viii quod conventus defunctorum celebretur. Item duodetrigesimus, quod S. Stephanus martyr junior celebretur. Item iv Decembris, in honorem egregiæ martyris Barbaræ. Item vi in honorem miraculis celebri unguentoque scaturientis Nicolai. Item x Januarii, in honorem divini Gregorii Nissini. Item xvi propter adorationem venerabilium principis Apostolorum Petri vinculorum. Item xix propter recuperationem venerabilis defuncti Gregorii Theologi. Item xxvii propter recuperationem venerandarum reliquiarum Chrysothomi. Item vii Februarii, in honorem magnifici martyris, Ducis exercitus, Theodori. Item xvii in honorem præmiis decorati Theodori tyronis. Item nonus Martii, nempe quod tum sanctorum quadraginta Christi martyrum memoria celebretur. Item vigesimus tertius Aprilis, quippe quia tum magnificus martyr Georgius honoretur. Item secundus Maji, in honorem magni Athanasii. Item octavus Junii, in honorem magnifici martyris Theodori, exercitus Ducis. Item nonus, in honorem sancti Patris nostri Cyrilli Alexandrini. Item vigesimus septimus, in honorem sancti & miraculose Sampsonis. Item primus Julii, quia tum sanctorum, & miraculorum anargyrorum illorum memoriæ colimus. Item ii quia depositionem pretiosæ vestis Dei genitricis recolimus. Item vii quia magnificum martyrem Procopium festiviter honoramus. Item xi quia eximiam martyrem Euphemiam concelebramus. Item xx quia Prophetam Heliam honoramus. Item xxvii quoniam præmiis decoratum, & miraculose Pantaleomonem festive colimus. Item xxxi Augusti, propter pretiosum cingulum immaculatæ Dei genitricis depositionem. Atque hi quidem dies sunt, qui quodammodo feriati, & quodammodo non feriati sunt. §. 5. Quibus vero diebus propter nativitatem, aut creationem Principis feriamur, hos Imperatoria mea Majestas inter non feriatis collocat: præsentem sanctionem a se inchoans, & per ea, quæ ipsamet actura est, reliquos docens. Non perinde enim præsentis Constitutionis sermo quantumvis in illum attentis, atque Imperatoris Majestatis meæ actio persuadeat. Mea itaque Imperatoria Majestas, quibus diebus, tum in hanc vitam producta, tum divina providentia in Imp. designata est, ne feriati sint, neque ullas inducias in illis judicia habeant, sancti. Sane, præter supra descriptos anni dies, omnes, fasti erant, & in illis judicia judiciarii que sententiis consentaneæ executiones exercebantur. Persuasum autem habemus, Deo etiam hanc Imperatoris meæ Majestatis Sanctionem fore gratam. Cum enim Phariseos execraretur Dominus, neglectum ab ipsis misericordiam judicium ante omnia causatus est.

3. De synodica subnotatione Patriarchæ Luca de nuptiis septimi gradus cognationis.

Facta est autem etiam postea jussio potentis & sancti Imper. nostri & Domini, emissa mense Majo ejusdem Indictionis, quæ hæc in ejus parte decernit. Nostra itaque Imperatoria sublimitas hoc synodale de quæsito responsum, vel, ut vere dicam, Decretum consequenter divinis canonibus Legibusque civilibus editum, in posterum observandum, & perpetuo immobile ac immutabile futurum judicavit, eandem de proposita quæstione habens sententiam, quam sanctiss. D. & universalis Patriarcha, & sancta ac divina Synodus.

4. De decisione Sisinnii de nuptiis duorum fratrum cum duabus consobrinis.

Cum hæc ita se habeant, & de ejusmodi contractu extorta esset controversia, emissa est Novella Constitutio potentis & sancti nostri Imper. & Domini mense Junio, Indictione octava, quæ hæc in fine persequitur. Itaque, ut utraque recte serventur, & colantur, Imperialium & Sacerdotalium jussionum Majestas, Legumque & Canonum subtilitas, nec decisio omnino solvenda est, nec rursus permittendum, ut omnino exerceatur. Sed media quadam & regia, ut ajunt, via est incedendum, & utrumque est conservandum, nempe, & reverentia, quæ debetur Antistiti, qui illam decisionem conscripsit: & Imperatoribus, qui illius decisionis meminerunt: & videndum, ne quid, quod a Legibus Canonibusque discrepet, suadeatur, quod hæc induxit decisio. Oportet enim contractum ea decisione introductum jam quidem etiam ante interrogationem perfectum non dissolvi, sed eos, qui sic matrimonio conjuncti sunt, pœnis impositis gravari, judicio & examinatione illius loci Antistitis, & conservari conjugium. Quod si prius fiscitatum accesserint, non concedere sine convenientibus pœnis & mandatis propter eam, quæ superius dicta est, reverentiam: Nec libere ac secure, nullaque ad eos retardandos allata causa fiscitantis permittere, sed cum mandato, vel ipsos potius ab Ecclesia dictæ decisionis, & eorum, quæ in illa decernuntur, commemorationem accipere. Et si decrerim quidem honore volentes, quæ etiam in eo comprehensa sunt, velint inconcussa manere, sunt omnino laudandi: sin autem quod ab eo vetitum est, velint agere, hoc eis facere permittetur, convenientibus tamen eis prius pœnis impositis.

5. De nuptiis cum duabus sobrinis.

Quia autem aliquando ad Imperatoris tribunal agitatum est, an possit unus & idem duas sobrinas in matrimonio habere: utpote cum contractus ad septimum affinitatis gradum deducatur, edita est Imperatoris D. Emanuelis Comneni jussio, quæ statuit, hoc non posse fieri: quoniam maritus censeatur unius esse gradus cum uxore: & quod contractus ad sextum affinitatis gradum deveniat.

6. De sententiis judicum.

His sic definitis, quæsierit quispiam, cum præsens canon definiat in omnibus causis plurimum sententiam vincere: Novella autem Constit. potentis, & sancti nostri Domini & Imperatoris D. Emanuelis Comneni mense Julio xv Indict. anno 6674. promulgata constituat cum aliis & hæc nominatim: si omnes non sunt ejusdem sententiæ, sed aliqui dissentiant, si, qui dissentiant numero sunt æquales, eorum præferetur sententia, quibus is, qui iudicio præest, consenserit: utrum sequi debeamus?

7. Ne morientium Episcoporum diripiantur bona ab exactoribus.

Præterea tene memoria Constitutionem Septembri mense xv Indictione emissam, Imperatoris Domini Emanuelis Comneni, de non rapiendis ab exactoribus bonis, quæ ad defunctos Episcopos pertinuerunt, quæ quidem hæc complectitur. Res, quæ & in Dei contentum, & ad Legum naturæ infirmationem ab iis, qui, ut ajunt, neque Dei vocem, neque hominum vindictam formidant, ut est verisimile, patrat, non ferenda omnino meo Imperio visa est, cum ad ejus aures pervenisset. Quamobrem eam, ut omnino Christiana professione indignam, meum corrigi imperium. Ei enim relatum est, in excessu e vita eorum, qui ubivis Pontificatum gerunt in sanctissimis Dei Ecclesiis, partim quidem antequam funus efferatur, partim vero, postquam elatum fuerit, eos qui in ea regione fisci procuracionem exercent, ipsorum mortis prætextu, eorum cellas inhumane invadere, & immobilia, quæ sunt sub Ecclesiis, quæ eis obrigerant, & omnes quidem facultates quæ in illis inventæ fuerint, auferre: universam autem ejusmodi immobilium exactorem facere, & ea alioqui omnino conterere. Imperium ergo meum, ne vel auditu quidem

ferendam eorum esse audaciam existimans, ne cum damnum, & calamitas ex Antistitum morte ad eorum Ecclesias pervaserit, hi multo majorem calamitatem invehant, & ea sint, quam jam habent, molestia longe molestiores: statuit per hanc praesentem Constitutionem, ne ab iis, qui Ducales Magistratus gerunt, vel descriptiones, vel aliqua alia publici juris exercent, tale quid in sanctissimas Ecclesias, vel earum immobilia, vel Antistitum cellas, in eorum morte deinceps amplius innovetur: sed si testati quidem moriantur Antistites, eorum voluntate, & ordinatione omnia fiant, quod ad ea attinet, quae in eorum cellis inveniuntur. Quod si forte etiam intestati decesserint, omnia quoque fiant, ut sacris Canonibus, & Legibus videtur. Atqui in viduarum Ecclesiarum immobilia ne pedem quidem omnino immittet aliquis ex Ducibus, vel aliquibus aliis, ut dictum est: sed nec qualibet illinc pars quomodocumque apprehendetur: sed omnia a partibus ejusmodi Ecclesiarum in ipsis administrabuntur, quemadmodum de ea legitime & canonicè edictum est: donec scilicet qui post mortuos Antistites in Ecclesias renunciati sunt, in regione fuerint, & eorum administrationem apprehenderint: debente scire eo, qui ad infirmationem alicujus eorum, quae a praesenti imperii mei Constitutione decreta sunt, processerit, quod etiam si Deus in tali ejus, tamque audaci incepto in praesentia siluerit, omnino in futurum dignum ejus supplicium reservans: imperium tamen meum eum acerbius in praesentia aggredietur, poenis cum corporalibus subjiciens, & suorum membrorum truncationibus, bonorumque publicationi, & diuturno exilio. Non solum enim ex eo simplum reddet Ecclesiae, quod ei illo modo ab ipso auferendum est, sed etiam a fisco talis quantitas in duplum absque ulla commiseratione exigetur, perfectissima de ea re cognitione ab Antistite illius temporis data Mystico, qui debet etiam utraque administrare: de suo autem peccato omnino excusationem non habebit. Venit enim meum imperium, & eis per praesentem Constitutionem evangelice locutum est, quae in sacro Cartophylacio, seu tabulario reponetur, sanctissimae Ecclesiae opem laetura, etiam si ejus exemplaria sola comperenti fide munita ab ipsis partibus insinuantur: ea enim archetypi vim habebunt, & exhibentibus aderunt ad aeternam securitatem

8. *De homicidis voluntariis.*

Quia autem de voluntariis homicidis mense aprili, indict. xiv. a potentissimo, & sancto Imperatore nostro Domino Emanuele Comneno Novella edita est, eam manda memoria, quae sic habet, post prooemium sic tractans. Jubet ergo omnibus, qui sunt in regionibus iudicibus & militaribus, quae sunt in eis copiis, & earum ducibus, ubi fuerit caedes voluntaria, & tale quidpiam ausus fuerit aliquis, ut omnes statim excitentur ad apprehendendum homicidam, & eum vinctum mittant ad Imperatoriam circumspeditionem: vel si ea absit, ad magnam Urbem, quae a Deo custoditur, Praefectum, ut ipse in carcerem publicum introducat, & tam in corpore, quam in bonis secundum Legum, & Novel. Constit. potestatem puniatur, & alia supplicia subeat. Scientibus his omnibus, si probatum fuerit, potuisse quempiam homicidam apprehendere, & non fecerit, eum non secus condemnandum, quam si imperio insidiatus fuerit: sin autem latuerit fortasse quispiam, & ad sanctissimam magnam Dei Ecclesiam confugerit, postquam poena ecclesiasticae adversus eum processerint, ex legali observatione, praesente quidem in regia Urbe eo, qui Imperium obtinet, ab eo mittetur in Provinciam, quam censuerit, ut totum vitae suae tempus illic transigat, nec illinc effugiat, ut recurat in eum locum, in quo facinus execrandum admisit. Absente autem forte Imperatore, a Praefecto, ut dictum est, in aliquam remotiorem regionem exterminabitur, & illic vitae suae tempus peraget. Sin autem non solum voluntarie, sed etiam praemeditato captoque consilio eadem perpetraverit, non cogetur ex praedicta regia Constitutione tonderi. Si enim eum, qui sua sponte ad tonsuram accedit, non eo ipso statim admittit Canonica subtilitas, sed ei sufficiente tempore attributo, & per ipsum mente ejus firma sit, an instabilis, examinata, si quidem hominem invenerit in eo, quod primum habuit, proposito perseverantem, & Monastico habitu, & corporis mortificatione se impigre praeparantem, boni quoque operis ei affert complementum, eo in Monasticam institutionem statumque suscepto: quomodo non fuerit a ratione alienum, & a legibus spiritualibus dissidens, aliquem necessario tondere, eumque homicidam, quem Deus eo usque reliquit, ut etiam manus fraterno sanguine pollueret? Timendum est etenim, ne invitum vitam angelicam ingressus, eaque vi suscepta venerando habitu in Iudibrium utatur. Homines enim leviores cum in dementia incidunt, pessimas, & perverissimas actiones suapte natura aggredun-

tur. Loco ergo tonsurae, statuit mea Imperialis Majestas, ut, qui voluntariam eadem capto consilio perpetraverit, in custodia toto vitae suae tempore degat, & nec illinc quidem educatur jussu forte imperatorio per oblivionem exhibito. De eorum autem facultatibus fiat, sicut jussit Imperator memoratus. Quia autem plures homicidam, qui eadem meditato & consilio capto perpetrant, ad sanctissimam Dei Ecclesiam postea accedentes, non ut facta est a se, sed ut ad suam facit utilitatem, eadem confitentur, jubet mea Imperialis Sublimitas, ut a sanctissimo hujus temporis Patriarcha ad regionis Antistitem, & qui ei subest, Clerum, quia etiam ad Provinciae iudicem cum poena scribat, & quemadmodum factam esse eadem ex illius Rescripto intellexerit, ita eam quoque persequatur: & non eum, qui capto consilio eadem facit propter falsam suam confessionem, ad easdem poenas, & eadem supplicia admittat, ad quae, qui fortuito & improvise in tale aliquod crimen incidit. Si quis autem homicidam, qui ad sanctissimam magnam Ecclesiam confugerat, & vel perpetuo exilio condemnatus, vel in vinculis esse, vel in perpetua esse custodia toto vitae suae tempore jussus erat, solutus, inventus fuerit in loco, ubi eadem perpetravit, ambulare, vinctus ab exactore, qui est in Provincia, ad meam Imperialem Sublimitatem mittetur: & quaecumque quidem res tunc ei inventae fuerint, exactori in lucrum cedent, & ei, qui homicidam indicavit, ex aequo dividat. Omnino autem cura erit iis, qui sunt in sanctissima magna Ecclesia illorum iudicibus, ut cum conveniente Canonica severitate crimina eadem puniant, & tempora non temere contrahant, nec plus, quam par sit, in iis, quae non decet, se lenes, & clementes praesent. Imperialis autem meae Constitutionis exempla, ab iis, qui praesunt iudicibus, descripta, missa ad Ecclesias, quae sunt in Provincia, ibi reponentur, ut eorum, quae sunt constituta omnes scientiam habeant, & faciant, quemadmodum eis comprehenditur. Quod si is, qui capto consilio eadem fecit, tonsuram sua sponte elegerit, non absque probatione inter Monachos cooptabitur: sed sufficienti tempore accuratissime, & diligentissime ex Canonicis Constitutionibus examinatus, & probatus, in Monasterio vel invitus toto vitae tempore manere cogetur, nec ei unquam exire permittetur. Monasterium autem erit omnino in alia Provincia, & non in ea terra, quae mortui sanguinem dehiscens male suscepit.

9. *Ut Ecclesiarum, & Monasteriorum, quae sunt ad Urbem, immobilia intacta sint a manu fisci.*

Potenti ergo, & sancto nostro Imperatori gratia agenda sunt, quae Apostolico Canoni consequenter, & praesenti Constitutioni Ecclesiarum, & Monasteriorum, quae sunt ad Urbem, intacta, & integra immobilia conservavit a manu fisci, seu publici, per tres Aureas Bullas suae Imperialis Majestatis: quarum altera quidem julio mense, ix. indictione, 6654 anno facta est, & constituit non ladi Monasteria, eo quod jura, quae illis forte adsunt, claudicent: & secunda, quae mense octobri, vi. indictione, 6665 anno emissa est, & jubet Monasteria indivulsa, & inseparabiliter habere immobilia, etiam si eis allegationes a census descriptore data sunt, quae pro jure fisci faciunt. Hic autem sita non sunt, quod non perpetua, cautio, & utilitas Monasteriis ex iis suppeditetur, sed temporalis. Alia vero, quae mense martio vi. indictione, 6666 anno edita est, & in omnibus secretis posita, quae post prooemium hoc expresse edieit. Imperialis mea Sublimitas aliquot abhinc annis Auream Bullam emitte dispensareque praevenerit, iisque, quae in hac Urbium Regina sita sunt, Monasteriis, & iis, quae sunt in Occidentali parte Steni, quantum est in littore & longius: similiter & iis, quae sunt in sinu Nicomediae, & usque ad ipsam Nicomediam, & iis, quae sunt in insulis, Orea, Prima, Chalce, Plate, S. Glyceria, Principo, Antigoniam, Tragonesio, Terebintho, S. Andreae, S. Tryphoni, S. Liberio, Codonae, Pelago, Coinsulae dimidio, Medicae, & Sancto Demetrio, & iis, quae sunt in possessionibus portuum, & usque ad complexum Athyræ: & (ut semel dicam) iis, qui circum circa Regiam civitatum exercentur, Monachis, viris & mulieribus, iis multa jura largita est, & in immobilium detentione, ac dominatione, quae quibusdam juribus ad eos pertinent, firmam, & inconcussam possessionem concessit: quemadmodum Aurea Bulla hac fusius persequitur. Sed quoniam cavillatores quiescere non potuerunt, sed fisci, seu publici praetextu, eis gravem afflictionem intulerunt: Imperialis mea Majestas Deum placare, & propitium efficere volens; ob ea, quae ipsum ut homo offendit: simul etiam volens, magni Imperatoris, Christi scilicet, milites, qui vitam Monasticam propter ipsum elegerunt, & spiritus armaturam induerunt, socios habere, & stre-

nuos defensores adversus hostes, tam qui videntur, quam qui non videntur, bono illi fundamento testum quoque proportionem convenientem imponere voluit: & presentem Auream Bullam ex ea causa edidit, per quam statuit, & definit, omnia immobilia, quae hodie ab enumeratis Monasteriis possidentur, vel etiam silentiariis, & anachoreticis cellulis, vel lauris, & omnino Monasticis habitaculis, quocumque nomine vocentur, parochias, praedia, conventus, tributa, vestigalia, portus, flumina, jura maritima, & ut semel dicam, quodcumque jus in possessione immobili consideratur, & in quocumque loco situm sit, in quo scilicet hucusque non data est iis denotatio, seu designatio ab iis, qui sunt in ea regione census descriptoribus, quae publicum in iis jus habere comprobent, habere dictas mansiones perpetuo dominio, ut Imperii mei donum, & liberalitatem: & eis deinceps semper in posterum dominari, etiam si probabili, vel non probabili de causa aliqua eorum, vel etiam fortasse omnia hucusque detinuerunt: vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo quidem, qui male se habet, vel est fortasse falso confectus. Omnia enim, quae ab ipsis in quocumque situ possidentur in Oriente, & Occidente, sive ex iis, qui eo tempore administrabant, Imperatoribus, sive sint ex fragmentis, sive ex commiserationibus, sive e loco motis, vel caducis, vel ex vilibus, quae penduntur, diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis, quae a potentibus vendita sunt, vel contra: vel ex correctione male factarum venditionum, & si in aliis locis iusta dari, in aliis tradita sunt, vel donata, non tradita sunt: vel tradita, donata non sunt, vel quovis alio modo male ab ipsis detinentur, inconcussae, & nullo negotio eis exhibitae, a dictis Monasteriis vult meum Imperium ea in aeternum possideri, ut meum mei Imperii donum a mea liberalitate, & munificentia profectum. Cum enim sola nunc apud ipsos immobilium inveniatur detentio, quae pro omni titulo debet eis sufficere, est supervacaneum, de ullis aliis curiose investigare. In omnibus enim, quae hodie possident, praeterquam in iis, in quibus a publico census in ea regione descriptoribus documenta data sunt, quae jura fisci, seu publici, ut dictum est, probant, debet praesens Aurea Imperii mei Bulla sufficere, & pro donatione, & emptione, & quovis alio titulo satis esse: etiam si quodcumque aliud secretum in eis probetur. Nec cogentur Monasteria, ob ea, quae nunc possident, immobilia, antiqua alia, quae eis adsunt, jura proferre. Sed hac praesenti Aureae Bullae scriptura pro omni jure utentes, ea contenti esse debent, ut, quae eis, ut prius scriptum est, sufficere debeat & pro donatione, & pro traditione, & quovis alio jure. Sin autem invitante fortasse tempore voluerit ullum Monasterium iis etiam, quae habet, juribus, & titulis uti, ea pro se afferens, a nullo penitus prohibebitur. Hoc enim non faciet necessario. Sin autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non solum autem ad probandum jus terreni, quod habent, Monasteriis sufficiet praesens Bulla Aurea: sed etiam in parochiis, quae nunc ab eis detinentur, & praediis, vestigalibus, conventibus, trajectionis solutionibus, portibus, fluviis, juribus maritimis, & quocumque alio jure, quod ab eis possidetur, praeterquam in iis, in quibus documenta pro publico, (ut saepe superius dictum est,) assumpta sunt. Sin autem recenseri iusta sunt, vel amputari quaedam tributa, vel pacta, vel militiae, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet, & non factum est, quod recensendum erat, vel habet aliquod aliud jus, quod apprehendi possit, Monasteria ex eo nihil laedentur. Quid autem opus est multa dicere, & enumerare, & exempli gratia afferre? Verborum multitudinem Imperii mei Majestas praetercurrens, ne quis in ejusmodi rebus callidus, & vaset nonnullis quidem dictis, ex iis causis, quae immobilia concutiunt, aliis vero silentio praeteritis, verba arripiat, & more Judaico, literae insistat, & conetur in iis, quae dicta non sunt, Monasteria agitare, & vexare, universali, & generali oratione, imperium meum vult, & decernit, ut, quod in iis, quae hodie a Monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt Monasteriorum Cathedralis, pro publico cogitatum fuerit, ab aliquo vel nunc, vel quodcumque, Monasterio datum esse reputetur. Et simulac hoc cogitarit quispiam vel dixerit, id quoque statim apprehendet Monasterium, ut hodie a mea Imperatoria Sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet, quae nunc possident immobilia, de quibus pro publico documenta non acceperunt Monasteria. Imperium meum vult unumquodque eorum publicum existimari, & perpetuam firmitatem obtinere, & a nullo de ea re disceptari, & quemadmodum publico nulla a se molestia negotiumve exhibetur, sic nec silentiaria, nec Monasteria, nec reliqua ab ullo publici curatore litibus agitabantur, sive quis probabilem, sive non

probabilem causam afferat, sive cujusmodicumque sit, quod loquatur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, invalida & revera infirma dicere videbitur: & citra ullam misericordiam, ejus facultates fisco consecrabuntur, & ipse omnino infamis semper erit utpote qui Imperatori adverteatur, qui pie, ac religiose omnem molestiam vexationem a Monasteriis in iis, quae ipsis data sunt, per praesentem auream bullam amoveat, & per ipsam exiguum aliquod donum offerat pro innumerabilibus beneficiis, quae a munifica ejus dextra accepit. Non licebit ergo, nec publici census descriptori, nec ullius secreti Praefecto, vel Praetori, vel in rebus agenti, vel alii personae, quae publicum tractet, Monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, & terrarum mensuras investigare, vel parochorum quantitatem, vel, quod terrarum amplius possidetur, vel non iusto pretio emptum est, vel injuste detinetur examinare. Sed quoniam Imperii mei mandato acta facienda sunt, eorum nomine, quae hodie a Monasteriis detinentur, immobilium & parochorum, tunc demum iuste Monasterium molestia afficietur, & quod injuste detinet, ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostenderit, Monasterium extra terminum occupare loca, vel parochos, vel jus aliud. Nec enim licentiam habebunt Monasteria augere, & amplificare ea, quae ab ipsis hodie possidentur, sive parochi sint, sive loci, sive ἀναρτοία. Verumtamen per hujusmodi occasionem non licebit exactori, aut descriptori ulli fumarium, vel mensorium, aut aliud quodpiam vestigal, quod ad ipsius officium pertineat, recipere ab immobilibus, quae superscriptis subjacent Monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit, sciat se non tantum id, quod exegit, multiplicatum restitutum, sed & omnium bonorum publicationi cum infamia & civilium munium incapacitate subjectum iri. Sic enim vult mea Majestas, jam manifestatorum Monasteriorum immobilia omnia haberi ab unoquoque exactore quasi non subsint ipsius officio, vel potestati. Et quemadmodum exactores in non sibi subjectis Provinciis nihil juris habent, ut in iis agant administrantve quicquam, sic nec in immobilibus Monasteriorum exactores Provinciarum, quibus ea subsunt, censentur exactores. Quae igitur fuerint acta, & descriptiones ab iis, quos Imperium meum statuerit ad probationem eorum, quae a Monasteriis possidentur, competentibus secretis propter notitiam insinuabuntur. Scire namque debent omnia Monasteria, si quod ex iis deprehensum fuerit, astutiam aliquam vel collusionem, vel dolum fecisse in immobilibus, quae hodie ab ipsis possidentur, non solum nihil utilitatis ex hac mea Majestatis Aurea Bulla consequuturum, sed etiam casuarum jure concessio praedictis Monasteriis per praecedentem mei Imperii Auream Bullam. Deinde autem sustulit haec Aurea Bulla omnem quoque iussionem: quae ei adversatur, quae scilicet facta est, vel fiet: & statuit, ut Monasteria suis quoque antiquis titulis utantur.

10. De immobilibus magna ecclesiae.

Et illi quidem antiquo & celebri Solomonis sapientiae templo pro vitibus offerebant omnes: & huic quoque sacro & maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientiae, qui ex Solomone & David secundum humanitatem derivatur, gloriose, & regaliter exstructo, cujus erat illud Solomonis praefiguratio, novae inquam, Sion, arcae sanctificationis, Servatoris nostri Ecclesiae, (quam super Apostolicorum mandatorum petram adeo stabilem & immobilem Spiritus Sanctus aedificavit,) multi diversa munera obtulerunt, quae in immobilibus possessionibus spectantur, ad Orientem & Occidentem sita; sed nonnulla in insulis (sunt autem eorum, quae dixi, per redemptionem multa, ne dicam plurima) publico ea applicare decreverunt ex diversis causis, qui sunt ubique, publici census descriptoribus, & in ejusmodi rebus exercitatis. Quoniam autem hoc ad mei Imperii aures frequenter delatum est relatione eorum, qui hoc magnum & divinum templum dispensant: statim nostra Potentia nihil cunctata, hanc praesentem Bullam huic venerabili domicilio elargita est, per quam ei pure donat & concedit nostra Pietas omnia, quae ad fiscum, seu publicum quomodocumque pertinent, ex iis, quae sunt in Oriente & Occidente, & ab eis in omnibus insulis possidentur, immobilium possessionibus, tamquam ejus donum aliquod & sacram oblationem, sive sint parochi, sive terra fortasse arabilis, vel pratensis, vel confra vitibus, vel hortensis, vel cujusmodicumque praedia, sive in eorum domibus agant famuli negotiatores, vel artifices, etsi castra in aliquibus eorum exstructa sint, vel aliquid aliud, quod ad publicum utique pertinet, inventum fuerit. Corrigit autem meum Imperium per praesentem Auream Bullam, quaecumque claudicare inveniuntur in iis, quae dictae magnae Dei Ecclesiae adsunt vitibus ac titulis in omni-

bus ejusmodi immobilibus, quæcumque ea fuerint, & omnia, quæ illis adsunt in Oriente, & Occidente, & in omnibus insulis, ut nunc a meo Imperio data, & ei concessa reputentur per præsentem Bullam Auream nostræ Serenitatis. Ob eam enim causam & exactas procedere descriptiones, quæ declarent cujusque generis mobilia, &, qui eis præsent, incolas ac inquilinos: hoc amplius inventa in iis omnis generis ἀντιστοιχία a locorum descriptoribus, eorumque subscriptionibus confirmari, & in perpetuam securitatem parti sanctissimæ magnæ Ecclesiæ tradi jubet nostra Majestas: ut omnia sint manifesta & extra controversiam posita, nec ullo tempore in disquisitionem revocentur a descriptorum quoquam vel inspectorum, vel peræquatorum, & eorum, qui aliter publica perscrutantur declaratarum descriptionum competentibus secretis, in futuram rei memoriam insinuandarum. Neque enim unquam eorum quis poterit ullo modo ingredi hujusmodi mobilia, aut ea in controversiam deducere & disquisitionem. Sed nec instrumenta in iis requirere, non fumarium, vel metreticion exigere, aut aliud ullum vestigial excogitatum in descriptorum lucrum: qui prohibentur insinuatione ipsa & sola præsentis Auræ Bullæ mei Imperii, & descriptionum, quæ, ut supra comprehensum est, valitura sunt. Omnis autem facta jussio, sive de prius separatis, sive de fragmentis, sive de commiserationibus, sive de iis, quæ ab humilibus ordinibus, sive de iis, quæ incisionibus subjecta, sive de militiis affectatis, licet compensatio facta non sit, sive de non acquiescendo factis sine quantitate donationibus, sive de quacumque re edita fuerit jussio, & ulla in re repugnet præsentis Imperii mei Bullæ Auræ, irrita erit & invalida; & si ne irrita fiat, in ea expressum sit, nisi nominatim pronunciatum sit. Omnium enim jussionum, quæ factæ sunt, notitiam habet mea Pietas, quas sigillatim enumerare supervacuum existimavit: &, ut expressim enumeratas & ceteras, quod ad hanc Auræ Bullæ orationem attinet, censeri constituit mea Majestas. Sed nec alia ulla, quæ in posterum fiet jussio, huic præscripturæ prævalebit: quinimo & illa, quatenus præsentis meæ Majestatis definitioni adversatur, irrita fiet, nullarumque virium: licet, ne subvertatur, apposita sit clausula. Nisi nominatim pronunciatum sit, aut quævis alia distinctio. Ut autem sint manifesta, quæ adsunt sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ mobilia, omnia in præsentis Bullæ Auræ aperte inscripta sunt: quæ habent hoc modo: in Thracia & Macedonia illa & illa, & deinceps enumerat omnia mobilia. Et post horum enumerationem ait, Judæi strobiliotæ ubicumque inventi, & excussio amplior capacitate triginta millium. Sancit Imperialis mea Potestas sanctissimam magnam Ecclesiam, & omnem ejus partem, habere jus suum inviolatum omnino & inconcussum, cum exactiones fieri debeant terminorum definitiones a locorum descriptoribus, ut sæpe dictum est. Verum eo prætextu non licebit prædictis descriptoribus fumarium exigere, vel metreticion, aut necessariorum donationem, ullamve exactionem facere a quibuscumque immobilibus ejus. Sed absque ulla collatione & petitione prædictas finium descriptiones conficiant. Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum, quæ præsentis Auræ Bullæ oratione Majestatis meæ definiuntur, præter Imperialem indignationem, in periculum veniet subeundi pœnam triginta librarum, quæ sine commiseratione a domesticorum secreto, ex additione sanctissimæ magnæ Ecclesiæ exigentur: quippe cum firma ac munita sit præsentis Auræ Bullæ oratio, facta mense Augusto, 1. Indict. anno 6661. cui nostrum pietate præcellens subscripsit Imperium.

11. *De instrumentis omnium, quæ ubicumque sunt, Ecclesiarum ob possessionem immobilium.*

Præterea autem emissa est & alia Bulla Aurea Imperatoris, quæ dicitur medicatrix, utpote quæ fortasse medeatur titulis & juribus omnium Ecclesiarum, quæ claudicant, Episcopatum scilicet & Metropolium, & ipsius magnæ Ecclesiæ, quæ etiam ad verbum sic habet: qui post Mosem fuit electi illius populi Imperator Jesus, Hierichantis festinans munimenta, ac propugnacula diruere, Sacerdotibus jussit in circuitu tuba canere; & sic murorum propugnacula mirabiliter dejecit. Imperio autem meo, quod novo populo a Deo electo præest, post illum Principem populi Servatorem & Ducem alium Mosem inclutum, dico Imperii mei dominum & genitorem, veluti quædam Hierichantina mœnia, diruere properanti communis Christianorum inimici propugnacula, occidentalis dico draconis, qui in Sicilia tyrannidem exercet, & illinc adversus Romanum Imperium latenter prorepit, veluti spiritalibus quibusdam tubis, vestris Antistitum Deum nobis quotidie placantium precibus, ad illum diruendum adju-

vantibus opus est. Sed & ipse divinus Moses, quando cum Amalech prælium commisit, Sacerdotibus utrinque innixus, sic eum fugavit, & vicit. Sicut ille ergo, meum quoque Imperium, Antistitum sustentaculo indigens, ad aciem adversus novum hunc Amalech propositam, & veluti quamdam lucis columnam novum hunc Israel præcedentem, & ejus gressus dirigentem, preces eorum habere volens: hanc præsentem Auræ Bullam, & omnium Ecclesiarum matri, novæ Sion, Dei sapientiæ habitaculo, & iis, qui sunt in omnibus insulis, & in Oriente & Occidente Antistitibus donavit: eorum pro Imperio meo preces magis confirmans. Recte enim scit meum Imperium, Regem non servari per multam potentiam, & gigantem non servatum iri in multitudine virtutis suæ: mendax autem equus ad salutem, ut dicam cum Propheta, & Psalmographo, & Dei patre. Volens enim, ut firmitas & stabilitas Ecclesiæ, quæ omnibus præest, servetur, & omnibus dictis Antistitibus sanctarum, quæ ubicumque sunt, Ecclesiarum, & securitatem titularum ac jurium, quæ illis adsunt, in ipsorum immobilium detentione firmiter constituens, & præterea corrigens, si quid in eorum juribus claudicet, & mero jure sit destitutum. Et non solum hoc, sed &, si quod jus consequi debeant ad ejusmodi immobilium dominationem, detentionem, & proprietatem, id fortasse prius factum non est, hanc Imperii mei Bullam Auræ ejus, quod deest, medicatricem illis tradidit, quæ veluti perfectum & integrum, & omnino inconcussum jus ejus ostendit. Per quam confirmat quidem, & tutius facit, quodcumque jus adest sanctis Ecclesiis, eique, quæ illis præsidet, in ipsarum immobilibus cujusmodicumque fuerint, & ubicumque ea sita sint: & quod bonum est, melius fecit Imperii mei sententia & calculo. Quicquid autem est in eis, in quibuscumque quis spectatum id dixerit, sive in Auræ Bullis diversorum Imperatorum, sive in sigillis, & sive in simplicibus jussionibus, sive in resolutionibus, sive in actis, claudicans, & aliquatenus ab eo, quod est exactum, & a debita consequentia deficiens regalium jussionum & legum, corrigit, & decernit, dictis sanctissimis Ecclesiis nullum ex ea re præjudicium in æternum afferri; sed, quod in eis est infirmum & imbecillum, esse firmissimum, & nulla juris allegatione oppugnandum ab eo, qui velit aliquid pro fisco, seu publico dicere, ut quod præsentis Imperii mei Bullæ Auræ confirmetur & valde corroboretur. Et, ut ex multis eorum, quæ cuipiam in mentem venire possint, pauca quædam Imperium meum memoria repêtat: si forte donatio ipsius paræcorum sit sine certa quantitate, aut mensurarum terræ, vel auturgia alia innovarint in hujusmodi possessionibus forte, quæ ipsis donatæ non fuerunt: aut donatæ quidem fuerunt, jussiones autem de his factæ, non sunt revocata: vel in prius designatis donatis ipsis jussiones de prius definitis non sunt revocata: aut jussionum principalium, quæ ipsis tributæ sunt aliqua nullo modo insinuata fuerunt; aut fuerunt quidem insinuata in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuata perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quæ procedere debebant, non processerunt, vel quæ processerunt, non sunt insinuata: aut, quæ fieri debuerunt rationum computationes, factæ non sunt, aut forte quamlibet aliam ob causam, sive ex parte, sive in totum jura sæpe dictis sanctis Dei Ecclesiis & matri omnium claudicant, & inde firmitatem suam non habent, etsi non, quæ id faciat, causa nominatim expressa sit, aut forte alia ipsis exhiberi debuerunt jura de hujusmodi immobilibus, velut quibusdam omnino procedentibus in ipsis (nam si documentum de quopiam ex possessis a se immobilibus nequaquam adquisierint, nihil a præsentis Auræ Bullæ oratione juvabantur,) nulla in re hæc omnia, & quæcumque alia cuipiam pro fisco certanti in mentem quandoque venerint, ledere unquam sanctissimas Ecclesias & Sophiæ Dei templum, reliquasque Metropoles, Archiepiscopas, Episcopas, poterunt in iis immobilibus, quæ ut (dictum est,) ad ipsas pertinent, ex quibuscumque documentis. Nam si nullum quæsierunt unquam jus in aliquibus forte immobilibus, quæ habent, ullam ex præsentis Auræ Bullæ oratione sentient utilitatem: sicut nec, in quibus fisco ad hodiernum usque diem possessionem habuit ex justa quapiam causa: in his enim omnibus juris observabitur exacta disciplina. Si quis igitur voluerit per avaritiam, aut quampiam aliam causam, ea contemnere, quæ hac chrysobulla mei Imperii oratione definita sunt: primum quidem sanctæ Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistemur tribunal, non conspiciet: excidet autem & Christianorum parte, ut Judas duodenario. Et præter hæc execrationem sibi conciliabit primogenitorum sanctorum, iustorum & deiferorum Patrum, qui ab ævo præmoti fuerunt.

12. De citatione absentium.

Ac in iis quidem consistit Canon. Tu autem scias, terminum, qui hic praestituitur, hodie locum non habere, & per tria xxx dierum Edicta omnes actores, & reos accersiri, cujuscumque sint status, & cujusmodicumque causa sit: secundum Novelam potentis & sancti D. nostri & Imp. mense Julio editam Indict. xiv anno 6674. Sed hoc quidem servatur, quando per libellum & reliquam judicialem consequentiam pecuniaria vel criminalis causa adversus Episcopum illata fuerit. Si autem per ordinem adversus Episcopum vel Clericum aliqua ecclesiastica quaestio denunciata fuerit, quando nec libello opus est, vel aliqua alia judiciali consequentia, & qui accusatur, seu defertur, non adest: punietur secundum LXXIV. Canonem apostolicum, sicut condemnatur seu punitur etiam a Legibus contumax impudens.

13. De tonsura mulierum degere volentium in Monasterio, post trimestre facta.

Non est Lex scripta, quae statuit, ut si qua tonderi atque divortium facere cum marito velit, ne confestim tondeatur, sed in Monasterium abducatur, & trimestri spatio exploretur, num forte in ipso velut pugnae initio tonsuram deprecetur. Sed ex inscripta consuetudine, saepenumero in judicio probata & confirmata, receptum est, ne aliter mulieri tonsura permittatur, quam si post tres menses interrogata sit, an in hoc bono proposito permanere velit. Ac sane hac de re coram Imperatorio tribunali satis certatum est. Cum enim multi dicerent, debere Pyrrhoegeorgii illius uxorem confestim detonderi, quod firmi iudicii esset, ut quae etiam quadraginta annos haberet: ac vero nulla Lex scripta de trimestri isto ageret: a Deo coronatus optimus & sanctus noster Imperator longam consuetudinem, ut dictum est, confirmatam pro scripta Lege suscepit: atque subnotatione confirmavit.

14. De foro Judaorum.

Cum moris esset, ut Judaei coram solo Steni Praefecto litigarent, optimus atque sanctus noster Imperator statuit, ut coram quocumque tribunali secundum Leges causas agerent. At consuetudo pro nihilo habita est, ut quae legitime non fuisset confirmata.

ALEXII COMNENI SECUNDI.

Ne Monasteriorum pradia describantur.

Imperium meum ex vestris precibus exaltatione indigens, & vestigiis Domini & Patris sui bonae memoriae volens insistere, illius quoque in eos, qui sunt Deo dedicati, beneficentiam imitari constituit. Ideo per hanc unam in vos beneficentiam, & Deo qui ipsum Imperatorem fecit, gratificatur, imperatorisque & Patris nostri sanctae animae: & nostrae potentiae profectus in bonam basin ac fundamentum ponit, & vestrae petitioni se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firmae, ac immobiles, quae de vestris Monasteriorum beneficiis Aureae tres Bullae emissae sunt a sancta illius Majestate, decernit, & ut in eodem robore immobiliter permaneant, in quo a principio exposita sunt, & quae iis consequenter processerunt traditionis acta securitatem referant, etiam si post biennium facta fuerint: licet fortasse quaedam eorum in convenientibus secretis prius posita non fuere: iis quae ad interpretationem vel subversionem virium Bullarum Aurearum particularem vel generalem edita sunt iussionibus, quae in nostris monumentis declarantur, quomodocumque emissae fuerint per praesentem resolutionem inutilibus invalidisque redditis, & perinde, ac si ne essent quidem omnino, reputatis. Cessabit autem, & quae hucusque vestris Monasteriorum immobilibus in Thracia & Macedonia sitis insultavit, Praetorici & Catephanici usus exactio, stuppaque & axungiae redemptio & exactio, tamquam per hanc praesentem resolutionem excisa & radicitus extirpata, & ea redacta, ut nec sint, nec nominentur: Praetoribus, & exactoribus, & Catephanis, & iis, qui stuppa & axungiae redemptionem vel exactioem exercent, usque qui illis ministrant, sic ejusmodi immobilia praetercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino Regionibus sita essent, utpote quae non sint a publico omnino requirenda in omnibus, quae hoc modo decreta sunt ipsi, ab initio hodierni diei repetiti diuturno, & deinceps in omne ac perpetuum tempus suscepta sine contradictione, nec habeantur pro descriptis in publicis actis: licet autem non descripta sint in actis, sed alio quo modo agnita, & sic recepta. Si quis autem praeter ea, quae constituta sunt his Aureis Bullis & praesenti solutione mei Imperii, fuerit ausus aliud exequi in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum Monasteriorum, praeterquam quod laesa Majestatis tenebitur reus (sicut his Aureis Bullis definitum est,) & ab eminentissimo temporis illius mytico illatum equipiam vestrarum pos-

sessionum damnum sarcire compelleretur. Monasteriis quoque omnibus vicissim cura erit, tam iis, quae sunt intra Urbem, quam quae extra, sub terminis iis Aureis Bullis comprehensis Imperatoris, bonae memoriae, inclyti D. & Patris Imperii mei, ea peragere, quae in vestra suggestione declarata sunt: nisi velint tali excusatione privari, eo quod semel ea neglexerint.

ISAACI ANGELI.

1. De Metropolitanis revocantibus ad se pertinentes Episcopos, jure Metropolis, aut Archiepiscopatus honoratas.

Quoniam autem mense Aprili, xi. Indict. anno 6707. edita Aurea Bulla Imperatoris Domini Isaaci Angeli, quae & Metropolitanis Episcopatus ad se pertinentes, & Metropolitanum, vel Archiepiscopatum honore donatos ad se revocantibus, & iis itidem, qui Imperialem circumspectionem private conantur, ne Episcopatus in Metropoles & Archiepiscopatus erigat, secundum sibi datam a Superis potestatem, os occludit: a nonnullis quaesitum est, quid sit, quod Canone comprehenditur, ut honore affecta Metropoles solum honorem habeant, utpote aliis juribus verae Metropoli servatis. Dicimus de ea re dubitationem ab Imper. hac Constitutione dissolvi. Quaesitum enim est, & post multas rationes allatas, haec ejus rei gratia expressim comprehensa sunt: & quod universali ratione & generaliter exposita dispositione, Ecclesias, quae iussione Imperatoria in altiore thronum eriguntur, honore quoque dignas censeferi oporteat, & electiones illic procedere ex forma Canonica, quae in magna Ecclesia consecuta est, Metropolitanis & Archiepiscopis convenientibus, & Metropolitanum eligentibus: hoc & Imper. mea Sublimitas decernit, & hanc Constitutionem sancta quoque sequetur Synodus, ut quae ecclesiasticum ritum accurate servet, & a Canonica rectitudine non excidat.

2. De nuptiis septimi gradus.

Scias vero, licet synodalis haec decisio, & ipsam confirmans Imperatoria iussio, consanguineorum in septimo gradu matrimonium minanter prohibeat: Indictione tamen iv anno 6694. cum Dominus Basilus Camaterus Patriarcha esset, ab Imperatore nostro sancto Domino Isaacio Angelo iussionem esse factam, quae statuit, ne ex dictis actis, in matrimonio post illa inter longe felicissimos Caesares, Dominum Joannem Cantacuzenum videlicet, atque germanam Imperatoris sororem, Dominam Irenen, contracto, quamquam in septimum consanguinitatis gradum referatur, praedictetur: sed quantum ad illos, & quidem solos, quae a Synodo atque Imperatore Domino Manuele de istiusmodi nuptiis determinat a sunt, inefficacia sint. Quod etiam a Synodo approbatum est.

3. Subnotatio inclyti Imperatoris Domini Isaaci Angeli, ut tondeantur electorum Pontificum uxores, facta die 20. mensis Sept. 4 Indict. 5.

Legitimam Imperatoris sententiam non sine periculo delinquentes experientur. Ut enim dentibus acerba uva, oculis fumus nocet: sic iniquitas iis, qui ipsa utuntur. Quorsum vero mihi hoc orationis spectat praesidium? Cum sacratissimus Cyzici Metropolitanus invenisset Majestatem meam hodierno die jura reddentem, assidentibus sanctissimo Domino meo oecumenico patriarcha, & aliis sanctissimis Patriarchis, Antiocheno videlicet & Hierosolymitano, nec abessent, qui tunc in Urbe regia sacratissimi Pontifices erant, quorum nomina inferius continebuntur: Propositum est, quosdam eorum, qui ad Metropoles, vel Archiepiscopos electi & ordinati sunt, cum uxores ante ordinationem haberent, non recusare quidem, quin primarii Sacerdotii chrismate inungerentur: sed eorum uxores eundem rursus mundanum habitum induere, in verecunde agentes in iis adibus, quas antea habitabant, nec facmineis introductas esse Monasteriis, sed nec Deo se ipsas dedicasse, & vitam delegisse monasticam. Et haec, quod facti divinique Canonones expressim moneant electos pontifices, a legitimis suis uxoribus, quas ante ordinationem habebant, omni modo abstinere: ut non ex praescepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam, vel coelibatum proprium sibi deligat, propter dignitatem Sacerdotii, aut propter matrimonii honestatem, conjunctionem castam praerferat. Haec dicens, varios Canones allegabat, inter quos & quadragesimus octavus erat sextae Synodi, haec ad verbum comprehendens: Uxor ejus, qui ad episcopalem dignitatem promotus est, communi viri sui consensus prius separatata, postquam in Episcopum ordinatus est, ac consecratus, Monasterium ingrediat, ut procul ab Episcopi habitatione extructum, & Episcopi providentia fruatur. Sin autem digna visa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehetur. Lecto igitur hoc Canone, Imperium meum

in hominibus agnoscens maxima dona dei a superna Clementia, & Regni, ac Sacerdotii divinitus concessam unktionem & dignitatem ex uno eodemque perenni fonte manare, humanamque exornare vitam, & amplificare: nihil etiam studiosius colens, quam Sacerdotum auctoritatem, qui regia & divina speculatione manus erigentes, Deum pro Christiana multitudine deprecantur, &, ut sacra quædam anchora, Imperialem potentiam suffulciunt: postquam etiam Canones contemni & infringi cognovisset in bene instituta Republ. & quidem nostræ Potentia, quasi non soluti essent creati Pontifices, qui suis uxoribus cohabitare non vererentur: non parum commotum est. Triste etiam quiddam, nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens Majestas, definiit, cohortantibus ad id sanctissimis Patriarchis, uxores creatis Pontificibus ante Ordinationem conjunctas in muliebria Monasteria procul sita ab habitatione Pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, & canonicè apud Monachas degere, in quo Monasterio comam deposuerint, aut, si ipsa tonsuram recusent, qui eis ante creationem juncti erant matrimonio, Pontificali Solio, & Dignitate priventur, & in eorum locum alii sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam uxorem habeat, non aliter ordinari, quam si communi conjugum scripto consensu, & placito a se invicem separentur, & mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine offendiculo & damno juxta sacros & divinos Canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione. Assidebant ad meæ Majestatis tribunal Pontifices Cæsareæ, Ephesi, Cyzici, & alii non pauci.

JOANNIS DUCE.

De vestibus externis prohibitis.

Alterum vero illius imperatoriæ providentiæ specimen: quod cum videret Romanas divitias in peregrinas ac sumptuosas vestes, sericas, Assyrias, Babylonicas, atque Italicas, vario ac solerti artificio confectas, effundi: decreto sanxit, ne quis subditorum

iis uteretur, nisi ipse, quisquis esset, cum omni familia in ordinem cogi, ac notari ignominia vellet: sed iis contenti essent, quas Romanæ Provinciæ, ac manus præberent. Necessariorum enim rerum usus est immutabilis: & subditi quantum licet, Principum sequuntur cupiditates, idque Lex eis est & honor, quod Principibus visum fuerit. Proinde cernere erat illa quoque brevissimo tempore viluisse: nobilitatis autem limites Romanis vestimentis definitos: & divitias domo, quod ajunt, domum ferri.

MICHAELIS PALÆOLOGI.

*De Primatu, & appellatione, & commemoratione
Pape Romæ.*

Proinde tot difficultatibus circumventus Imperator, ac pene ad desperationem compulsus, Legatos ad Papam mittit, de inveniendâ veteris & novæ Romæ Ecclesiarum concordia, modo Caroli expeditionem averteret. Ea Legatio a Pontifice benigne audita est: qui ea se facile, quæ Imperator petivisset, confecturum est pollicitus: statimque suos Legatos illis adjungit, qui concordiam conciliarent, atque amplecterentur. Cujus hæc tria capita fuerunt: Primum, ut in sacrorum voluminum hymnodiis, Papæ cum quatuor aliis Patriarchis mentio fieret. Alterum, ut liceret cuivis Romam veterem, quæ curia major & perfectior esset, appellare. Tertium, ut illi principatus in omnibus deferretur.

INCERTI IMPERATORIS.

De Episcopatibus detentis a laicis.

Episcopatus quidem Episcopis nullo tempore claudentur, quominus, qui electi sunt, ad ea revertantur: quemadmodum & in Megarensi Episcopatu factum est, qui tot annis, quot hominum memoriam excedunt, deletus extinctusque fuerat, & per jussionem Imperialem, Synodalemque actum, Metropoli Athenarum paulo ante rursus servatus est.

IMPERATORIARUM CONSTITUTIONUM FINIS.